

**T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR
ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA
(Metin ve Dil İçi Çeviri)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZABIULLAH KARIMI

İSTANBUL, 2022

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR
ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA
(Metin ve Dil İçi Çeviri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZABIULLAH KARIMI

İSTANBUL, 2022

KABUL VE ONAY

ZABIULLAH KARIMI tarafından hazırlanan “**ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN ŞERH-İ KASÎDE-İ MUHRİKA (METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİ)**” adlı tez çalışmasının savunma tarihi 08.12.2022 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yok Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Doç. Dr. Songül AYDIN

YAĞCIOĞLU

Eş Danışman

Prof. Dr. Muhammet Nur DOĞAN

Arel Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Fatih ODUNKIRAN

İstanbul Üniversitesi

Üye

Üye

Üye

Üye

İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ali AKDEMİR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “ ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA (METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİ)” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlâk ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08.12.2022

ZABIULLAH KARIMI

ÖZET

ŞÂRİHİ BİLİNMEYEN BİR ŞERH-İ KASÎDE-İ MUHRİKA (Metin ve Dil İçi Çeviri)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZABIULLAH KARIMI

**İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

(DANIŞMAN: DOÇ. DR. SONGÜL AYDIN YAĞCIOĞLU)

İSTANBUL, 2022

Kur'ân'ı ve diğer dinî eserleri, tam ve doğru anlama gayesiyle yazılan metinler, şerh geleneğinin ilk örnekleri olarak kabul edilmiştir. Şerh alanında tarih boyunca bir taraftan dinî ve ilmî şerhler, diğer taraftan edebî şerhler yazılmıştır. Klasik Türk edebiyatı şerh geleneğinde divan, tasavvufî-öğretici mesneviler, lugat, gazel ve kaside şerhlerinin ağırlıkta olduğu görülmüştür. İshak Cemâleddin el Karamânî bu gelenekte önemli şahsiyetlerden biri olarak kabul edilmiştir. Birçok müellif, onun hayat felsefesinden, dil-üslûp özelliklerinden ve temalarından etkilenmiş, gazelleri taklit ve şerh edilmiştir. Yapılan bu çalışmada, Cemâleddin el Karamânî'nin Şerh-i Kasîde-i Muhrika adlı eserinin transkripsiyonlu metni ve dil içi çevirisi verilmiştir. Şerh-i Kasîde-i Muhrika edebî bir metin olmaktan ziyade halka nasihat vermek amacı taşıdığı görülür. Eserde sürekli olarak işlenen iyi ve kötü çatışması ve ne kadar günahkâr olursa olsun kötü karakterin tövbe ederek cennete girmesi, halka ne kadar günâhkar olursanız olun tövbe edin mesajı vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Şerh-i Kasîde-i Muhrika, Cemâleddin Karamânî

ABSTRACT

TRANSCRIPTION AND INTERNAL TRANSLATION OF UNKNOWN POET ŞERH-İ KASİDE-İ MÜHRİKA

MSC THESIS

ZABIULLAH KARIMI

GRADUATE SCHOOL, ISTANBUL AREL UNIVERSITY
TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE

(SUPERVISOR: DOÇ. DR. SONGÜL AYDIN YAĞCIOĞLU)

İSTANBUL, 2022

To understand the Qur'an and other religious works fully and correctly. The texts written were accepted as the first examples of the commentary tradition. Truck. In the field of commentary, on the one hand, religious and scientific commentaries throughout history, On the other hand, literary commentaries were written. Classical Turkish literature commentary in the tradition of divan, sufi-instructional masnavis, lexicon, ghazal and ka It was observed that the side annotations were dominant. Ishak Jamaliddin al-Karamânî He is considered one of the important figures in the tradition. A manyauthors, from his philosophy of life, language-style features and influenced by the themes ghazals have been imitated and annotated. As a result of our research the commentary of Cemâlî Karaman's work named Kasîde-i muhrika has been examined and the transcribed and simplified version of the commentary has been given. is not. In addition, information about the concept of commentary, its literature and tradition and Cemâleddîn el karaman will be given. is not. The Commentary on Şerh-i Kasîde-i Muhrika was written with the aim of giving advice to the public rather than a literary purpose. The constant conflict between good and evil in the work and the entry of the bad character into heaven by repentance, no matter how sinful, give the message of repent no matter how sinful you are.

Key Words: Şerh-i Kasîde-i Muhrika, Cemâleddîn Karamânî

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	iv
TABLO LİSTESİ	v
KISALTMA VE SEMBOL LİSTESİ.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: İSHAK CEMÂLEDDİN'İN HAYATI VE ESERLERİ	4
1.1 İshak Cemâleddîn'in Hayatı	4
1.2 İshak Cemâleddîn'in Eserleri	5
2. BÖLÜM: ŞERH-İ KASÎDE-İ MUHRİKA	7
2.1 Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın Muhteva ve Dil Özellikleri:.....	7
2.2 Eserin Nüshaları	9
3. BÖLÜM: ŞERH-İ KASÎDE-İ MUHRİKA METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİ .	12
3.1 Metin	12
3.2 Şerh-i Kaside-i Muhrika Dil içi Çeviri.....	81
4. YÖNTEM.....	148
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	149
5.1 Sonuçlar.....	149
5.2 öneriler	149
6. KAYNAKLAR	150
7. ÖZGEÇMİŞ.....	152

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 3.1 Transkripsiyon Alfabeti..... 17

TABLO LİSTESİ

. Bu Çalışmada hiçbir TABLO Kullanılmamaktadır.

KISALTMA VE SEMBOL LİSTESİ

- A.** : Ayet
H. : Hadis
İ.C. : İshak Cemalıddin
h.z. : Hzret
s.a.v. : Sallallâhu ve Sellem
İ.B.B. : İstanbul Büyükşehir Belediye

ÖNSÖZ

İslami ilimler tarihine baktığımız zaman muteber metinlerin oluşmasından sonra bu metinler üzerine şerh yazma geleneğinin başladığını görülmektedir. Fıkıh tarihine baktığımızda ise hicri dördüncü asrın başlarından itibaren klasik metinlerin yazılmaya başlandığı söylenebilir. Nitekim mezhepte asıl kabul edilen güvenilir metinler, daha iyi anlaşılması için pek çok âlim tarafından şerh edilmek istenmiştir. Bunun sonucunda İslam hukukunda önemli bir yere sahip olan şerh geleneği ortaya çıkmış ve daha sonra gittikçe yaygınlık kazanan bu gelenek özellikle Memluklar ve Osmanlılar zamanında zirveye ulaşmıştır.

Şerh geleneği içinde değerlendirilebilecek eserlerden biri de XV. yy âlimlerinden İshak Cemâleddin Karamânî'nin Kasîde-i Muhrika adlı eseridir. Arapça yazılan Kasîde-i Muhrika'ya yazılan ve kaynaklarda Şerh-i Kasîde-i Muhrika olarak kayıtlı olan Türkçe şerh, bu çalışmanın konusudur. Çalışmanın konusu belirlenip çalışma nihayete ermek üzere iken Şerh-i Kasîde-i Muhrika hakkında "Mollâ Husrev'in Şerh-i Kasîde-i Muhrika'sı (İnceleme-Tenkitli Metin)" adlı bir çalışma yapıldığı fark edilmiştir. Bundan hareketle tarafımızca yapılan bu çalışma üç bölüm olarak planlanmıştır. Birinci Bölümde yazarın hayatı ve eserleri yer almaktadır. İkinci bölümde eserin nüshaları ve Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın Muhteva ve Dil Özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü Bölümde eserin transkripsiyonlu metni ve dil içi çevirisi yapılmıştır. Transkripsiyonlu metinde eserde yer alan Arapça ibareler aslına uygun olarak Arap alfabesiyle verilmiştir. Üçüncü Bölümün başlığı atında yine metnin dil içi çevirisi yapılmıştır. Dil içi çeviride eserde yer alan Arapça ayet, hadis ve ibareler meali verilerek italik gösterilmiştir, sure ve ayet numarası ise dipnotta verilmiştir. Arapça beyitler ise tercüme edilerek yine metin içinde bold olarak yer almaktadır. Dil içi çeviri yapılırken metnin cümle yapısına sadık kalınmaya gayret edilmiştir. Hadis mealleri Tirmizî, Müslim, İbn-i Mâce, Buhârî ve ayet mealleri Diyânet vakfı yayınlarından alınmıştır.

H.1229/M.1813 tarihli Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın yurt içi kütüphanelerinde üç, yurt dışı kütüphanelerinde iki olmak üzere toplam beş nüshası bulunmaktadır. Çankırı il Halk Kütüphanesi ile Atatürk Kitaplığı'ndaki nüshalar, nesih hatla yazılmış, oldukça okunaklıdır. Milli Kütüphane'de bulunan nüsha rik'a hattıyla yazılmıştır.

Çalışmada Atatürk Kitaplığı'ndaki nüsha esas alınmış ve eserle ilgili yapılan tez çalışmasından da faydalanılmıştır. Çalışmada kullanılan sözlükler kaynakça kısmında verilmiştir.

Çalışma özellikle dil içi çeviri ile iki dönem arasındaki dilin kullanım farklarının ortaya çıkması ve eserin her okuyucu kitlesi tarafından anlaşılması bakımından önemli görülmektedir. Bu itibarla eserin Türk edebiyatı ve kültürüne kazandırılması amaçlanmaktadır.

Çalışmamı tamamlamamda bana yardımcı olan saygı değer hocam Doç. Dr. Songül AYDIN YAĞCIOĞLU'NA teşekkürlerimi sunuyorum. Bana bu zorlu süreçte destek olan ve her zaman yanımda olan Tuğçe DÖĞER'e ve saygı değer annem, babama ve kıymetli abime çok teşekkür ederim.

08.12.2022

ZABIULLAH KARI

GİRİŞ

XV. yy'ın ilk yarısında doğan Cemâleddin İshak Karamânî, âlim ve mutasavvıftır. Cemâlî'nin; tefsir, hadis, tasavvuf, gramer gibi alanlarda te'lif, tercüme, şerh ve haşiye türü çeşitli eserleri ve Arapça kasideleri bulunmaktadır.¹ Cemâlî'nin Arapça kasidelerinden biri de Kasîde-i Muhrika'dır. Cemâlî, Kastallânî'nin el-Mevâhibü'l-ledünniyye bi'l-minehi'l-Muhammediyye² adlı kitabını örnek alarak İbn-i Ömer'in kerametlerini, menkıbesini, güzel ahlakını Haccac ve Yezid ile olan maceralarını aktarmak ve Haccac ile Yezid'in kötü huylarını göstererek halkı bilgilendirmek amacıyla bu eseri kaleme almıştır. Kaynaklarda Cemâlî'nin bu eserine Hânîzâde Seyyid İbrâhim tarafından Şerh-i Kasîde-i Muhrika adıyla Türkçe bir şerh yazıldığı belirtilmektedir.³ Bununla birlikte çalışmanın da konusu olan H.1229/M.1813 tarihli Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın müellifine veya mütercimine dair eserde herhangi bir kayıt bulunmamaktadır.

Müellif kaydı olmayan Şerh-i Kasîde-i Muhrika'da metin içinde ve hemen her beytin sonunda toplamda otuz kez olmak üzere benzer ifadelerle şerhin Molla Hüsrev'e ait olduğu belirtilmektedir: fi şerh-i Kasîde-i Muhrika li Mollâ Hüsrev Rahmetu'l-lâhi 'aleyh, şerh-i Mollâ Hüsrev rahimeu'l-lâh, Kasîde-i Muhrika li-Mollâ Hüsrev gibi. Eser hakkında yapılan bir çalışmada Molla Hüsrev'in bu şekilde adının geçmesinden hareketle eserin müellifi hakkında şöyle bir tespitte bulunulmuştur: Müellif yazdığı eserde kendisi hakkında 'Allah ona rahmet eylesin, Allah ondan razı olsun, Molla Hüsrev der ki vs.' şeklinde ifadeler kullanmayacağından Molla Husrev'in kıssalarından veya yaptığı şerhlerden doğrudan veya dolaylı bir şekilde haberdar olan müridlerinden birinin esere sonradan eklemeler yaptığı kuvvetle muhtemeldir diyen

¹ Öngören, Reşat (2001). "Karamânî, Cemâleddin İshak", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, s. 448-449. <https://islamansiklopedisi.org.tr/karamani-cemaleddin-ishak> (05.12.2022).

² Eserin Bâkî tarafından yapılan tercümesinin H. Rahmi Yananlı tarafından yapılan sadeleştirilmiş metni kaynak olarak kullanılmıştır. Bk.: İmam-ı Kastalânî, *Mevâhibü'l-ledünniyye*, Sadeleştiren: H. Rahmi Yananlı, Divan Yay., s.1-2.

³ Öngören, Reşat (2001). A.g.m. *TDV İslâm Ansiklopedisi* <https://islamansiklopedisi.org.tr/karamani-cemaleddin-ishak> (05.12.2022).

Bir diğer çalışmada da şerhin müellifi Hânî-zâde İbrahim Hurrem Efendi olarak belirtilmektedir. Bk.: Donuk, Suat (2016). "Cemâleddin İshak El-Karamânî'nin Kasideleri", *Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD)*, Cilt 3, Sayı 6, Temmuz ,s. 25.

araştırmacı şarihin Molla Hüsrev olduğu kesin olmakla birlikte müellifin kim olduğu belirsizliğini korumaktadır,⁴ sonucuna varmıştır. Görüldüğü gibi ilgili çalışmada varılan sonuç; şarihin Molla Hüsrev olduğu, Molla Hüsrev'in adının bir müridi tarafından esere sonradan eklendiği ve müellifinin de belirsiz olduğudur.

Öncelikle şerhin Molla Hüsrev tarafından yapıldığı metin içi göndermelerle sabittir, çünkü hemen her beytin şerhinin bitiminde Molla Hüsrev hayırla yad edilerek onun için rahmet istenmektedir. Burada aydınlatılması gereken Molla Hüsrev'in kim olduğu ya da eserin Molla Hüsrev'e mi mal edilmek istendiğidir. Şöyle ki Kasîde-i Muhrika'nın müellifi olan Cemâleddin İshak Karamânî'nin ölüm tarihî 1527'dir.⁵ Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın şarihi olduğu düşünülen ve metninde adı geçen Molla Hüsrev'in ölüm tarihi 1480'dir.⁶ Ölüm tarihlerinden hareketle Molla Hüsrev'in İshak Cemâleddin'den oldukça büyük olduğunu görülmektedir. Şerhin Molla Hüsrev'e ait olduğu varsayıldığında Molla Hüsrev'in hayatının son demlerinde yazmış olduğu düşünülse dahi İshak Cemâleddîn'le arasında kırktan fazla yaş farkı bulunmaktadır. Bu durumda Molla Hüsrev'in kendinden oldukça küçük olan İshak Cemâlî'nin eserini görüp görmediği, gördü ise de ilmi, tecrübesi, mensubiyeti vs. bakımından Cemâlî'nin kasidesine şerh yazacak kadar itibar edip etmediği soruları akla gelmektedir. Öyle ki medrese eğitimi almış, âlimliği ile bilinen ve eserlerini Arapça yazan Molla Hüsrev'in (1480) sufi olan tekke ehli İshak Cemâleddin'in Arapça kaleme aldığı bu eserine Türkçe şerh yazması ihtimal dâhilde görünmemektedir. Bu nedenle eserin kaleme alındığı H.1229/M.1813 tarihi dikkate alınarak söz konusu dönemde başka bir Molla Hüsrev olup olmadığı ile ilgili kaynaklara bakılmış⁷ ve farklı bir Molla Hüsrev'e rastlanmamıştır. Dolayısıyla mevcut bilgilerle metinde geçen Molla Hüsrev'e işaret etmek dışında yapılacak bir şey bulunmamaktadır. Yine müellife dair eserde bir kayıt bulunmadığı için de eserin müellifi tespit edilememiştir. Belirtilenlerden hareketle eserle ilgili yapılan çalışmalarda ilgili şerhin meşhur âlimlerden olan Molla Hüsrev'e

⁴ Coşkun, Alperen Bedirhan (2019), *Mollâ Husrev'in Şerh-i Kasîde-İ Muhrika'sı (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, s.11.

⁵ Öngören, Reşat (2001). A.g.m. *TDV İslâm Ansiklopedisi* <https://islamansiklopedisi.org.tr/karamani-cemaleddin-ishak> (05.12.2022)

⁶ Koca, Ferhat (2020), "Molla Hüsrev", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, s. 252-254. <https://islamansiklopedisi.org.tr/molla-husrev> (05.12.2022)

⁷ XX.yy tezkireleri de dâhil kaynaklarda yer verilen Molla Hüsrev (öl. 1480); asıl adı Mehmed olan ve âlimliği ile bilinen meşhur Molla Hüsrev'dir. Bunun dışında XIX ve XX. yy tezkirleri ile Sicilli Osmânî ve Osmanlı Müellifleri gibi kaynaklara başka bir Molla Hüsrev'e rastlanmamıştır.

(1480) ait olduğu bilgisinin hatalı olduğunu söylemek mümkündür. Başka bir Molla Hüsrev olup olmadığının ise yapılacak olan yeni çalışmalarla tespit edilmesi umulmaktadır.

Yapılan bu çalışma Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın transkripsiyonlu metni ve dil içi çevirisinden oluşmaktadır. Amaç, eseri Türk edebiyatı ve kültürüne kazandırarak fayda elde edilmesini sağlamaktadır. Özellikle dil içi çeviri ile iki dönem arasındaki dilin kullanım farklarının ortaya çıkması ve eserin daha kolay anlaşılması bakımından önemli görülmektedir.

Eserin tespit edilen 5 nüshası mevcuttur. Çankırı Kütüphane, İBB Atatürk Belediye Kitaplığı, Ankara Milli Kütüphane, İngiltere Milli Kütüphanesi ve Mısır Milli Kütüphanesi ancak Mısır ve İngiltere nüshalarına çeşitli sebeplerden dolayı ulaşamamıştır. Kataloglarda beş nüshası bulunan Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın ikisi yurt dışı, üçü yurt içi kütüphanelerde bulunmaktadır. Yapılan çalışmada Atatürk Kitaplığı Nadir Eserler Bölümü Yazma Eserler Koleksiyonu OE_Yz_0485/01 numarasıyla kayıtlı nüsha esas alınmıştır.

1 .BÖLÜM: İSHAK CEMÂLEDDİN'İN HAYATI VE ESERLERİ

1.1 İshak Cemâleddîn'in Hayatı ⁸

Şeyh Cemâleddîn İshak Efendi, XV. yüzyılın ilk yarısında Karaman'da dünyâya gelmiştir. İlim ve tasavvuf âleminde daha ziyâde Cemâl Halîfe unvanıyla şöhret bulmuş, kimi kaynaklarda aynı isimle tanınan tekke ŞÂRİHÎ Şeyh Cemâl-i Halvetî ile karıştırılmıştır. İlk eğitimini Aksaray ve Konya'da tamamladıktan sonra Buhara'da Muhammed Kerrârî'den, İstanbul'da Kadızâde Mollâ Kâsım'dan ilim; Şeyh Hamdullâh'tan hat tahsil etmiştir. 1470'li yıllarda Sahn-ı Semân Medresesi'ne müderris olarak atanan hocası Mollâ Muslihuddîn Kastalânî'nin hizmetinde bulunup İstanbul'da ikâmet etmeye başlamıştır. Hattı güzel olduğu için Fâtih Sultân Mehmed'in emriyle İbnü'l-Hâcib'e ait El-Kâfiye Fi'n-Nahv adlı eseri istinsah etmiş, bu vesileyle kazandığı parayla Hac vazifesini yerine getirmiştir. Taşköprülüzâde'nin aktardığına göre bu sıralarda hocası Muslihuddîn Kastalânî'de gördüğü bir hâl sebebiyle ilim yolundan ayrılıp tasavvufa yönelmiştir. Cemâleddîn İshak Efendi'nin tasavvufa yönelme sebebinden söz edilen, aynı zamanda Şeyh Cemâl-i Halvetî ile de karıştırıldığı hikâye şöyledir: Cemâleddîn Efendi hac yolculuğu sırasında Kâtib Ergün hattıyla yazılmış bir mushafı arkadaşından alıp o sırada İstanbul kadısı olan hocası Muslihuddîn Kastalânî'ye getirmiş. Hocası altı bin dirhemlik fiyatı çok bulup almamış, ancak daha sonra bir ata on bin dirhem vermiş. Cemâleddîn Efendi şahit olduğu bu hadise üzerine aynı hâle düşerim korkusuyla tahsili bırakıp tasavvufa yönelmiş ve Konya'ya giderek Halvetî şeyhi Habîb-i Karamanî'ye intîsâp etmiştir (Öngören 2001: 448; Tan 2007: 275). Konya'da ağır bir riyâzet dönemi geçirip seyr ü sülûkunu tamamlayan Cemâleddîn Efendi, bir müddet Konya ve Karaman civarında irşat faaliyetinde bulunmuş, tekrar İstanbul'a dönmüştür. 1517 yılında akrabası Pirî Mehmed Paşa'nın önce İstanbul Zeyrek'te yaptırdığı tekkeye yerleşmiş, daha sonra Sütlüce'deki tekkeye geçmiştir. Yaklaşık on yıl tasavvufî irşatta bulunup Şeyh İcâdî, oğlu Mehmed Emîn Efendi, Ezelîzâde Abdurrahman Efendi, Abdülkerîm Efendi,

⁸ Öngören, Reşat (2001). "Karamanî, Cemâleddin İshak". İslâm Ansiklopedisi. C. 24. İstanbul: TDV Yay.

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/Cemâlî-seyh-cemaleddin-İshak-efendi>

Hayreddîn Hızır Amasî, meşhur hattat Ahmed Şemseddîn Karahîsârî gibi halîfeler yetiştirmiştir (Öngören 2001: 449). Cemâleddîn Efendi, rivâyetlere göre heyecanlı, vecd sahibi, mutevazı ve takva sahibi bir insandır. Kendisiyle görüşen Taşköpürülüzâde, şeyhin vaaz u nasihat esnasında vecde gelip ağladığını, çığlık attığını, hatta bazen kendini minberden aşağı attığını aktarmıştır (Tan 2007: 275). 933/1526-27 yılında vefât eden Şeyh Cemâleddîn İshak Efendi Sütlüce'deki tekkenin haziresine defnedilmiştir.

1.2 İshak Cemâleddîn'in Eserleri⁹

Cemâleddîn Efendi'nin, büyük kısmı Arapça ve bunlardan ikisinin kendisine aidiyeti tartışmalı olan, eserleri şunlardır:

1. Hadîs-i Erbaîn Tercümesi: Manzum kırk hadis tercümesidir. Kırk beyittir (Öngören 2001: 449; Sevgi 1988: 25-27). Toprak (2006: 142), bu eserin Cemâleddin İshak Efendi'ye değil, Cemâl-i Halvetî'ye ait olduğunu belirtmiştir.

2. Hâşiye Alâ Envâri't-Tenzîl: Meşhûr Beyzâvî Tefsîri'nin (bk. Öztürk 2011) hâşiyesidir. Eser Arapçadır.

3. Kasîdetü'l-Kâfiyye: Diğer adı Münâcâtu'l-Meymûne olup otuz üç beyitlik Arapça bir kasîdedir.

4. Kasîdetü'l-Hâiyye: Revî harfi hâ olan kırk üç beyitlik Arapça bir kasîdedir. (Karamanî Cemâleddîn İshak: vr. 79b-81b)

5. Risâle Fî Devrâni's-Sûfiyye ve Raksihim: Tasavvuf erbabı arasında tartışma konusu olan devrân üzerine Vâiz Mollâ Arab'ın aleyhte yazdığı mektuba Arapça bir reddiyedir.

6. Risâle Fî Etvâri's-Sülûk: Seyr ü sülûkta yaşanan hâller üzerinedir.

7. Tefsîr-i Kur'ân (Tefsîr-i Cemâlî): Mücâdele Sûresi'nden itibaren tüm sûrelerin tefsîrini içermektedir.

8. Tevâbi' Fi's-Sarf: Sarf üzerine yazılmış bir eserin şerhidir.

⁹ Reşat Öngören, "Karamani, Cemaleddin İshak", TDV İslam Ansiklopedisi, C. 24, 2001 İstanbul, s. 448-449.

9. Vahdet-i Vücûd Risâlesi: Vahdet-i vücûd meselesinin anlatıldığı bu eser Şeyhülislâm Mûsâ Kâzım Efendi tarafından tercüme edilmiştir. Risâlenin Şeyh Cemâleddîn Efendi'ye aidiyeti tartışmalıdır (Bursalı Mehmed 1972: 80; Öngören 2001: 449).

10. En-Nesâihu's-Sûfiyye fi'l-Mevâizi'd-Dîniyye: Mensur-manzum bir nasihat-nâmedir. Tasavvufa yönelen tâliplere yol gösterme niyetiyle kâleme alınmıştır. Sonunda şaire ait gazeller de mevcuttur.

2. BÖLÜM: ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA

2.1 Şerh-i Kasîde-i Muhrika'nın Muheteva ve Dil Özellikleri:

Şerh-i Kasîde-i Muhrika Hz. Ömer'in kerametleri, güzel ahlakını, Haccac ve Yezid'le olan maceralarını konu etmekle birlikte bir yönüyle de nasihat ve öğüt vermeyi amaçlar. Eserin sebep-i telif bölümünde Kaside-i Muhrika'nın; hayır işlerine yönelmek ve kötü işlerden sakınmak gerektiğinin vasiyeti olduğu, İbn-i Ömer hazretlerinin güzel ahlaklarını açıklamak ve menkıbelerine ve yüce kerametlerine işaret olduğunu belirtir. Devamında Şeyh Nâzım İshak Cemâlî hazretlerin teşbib edip kastının ne olduğunu bildirip açıklamadığı için halkın bu kasideye kulak verip gönülde tutup öğüt ve nasihatleri kabul etmesini ister. Şerhin İbn-i Ömer hazretlerinin yüce ahlakları ile ahlaklanması ve bedbahtların en bedbahtı olan inatçı Haccâc ve azgın Yezîd'in kötü adetlerinden ve ortaya çıkardığı kötülüklerden sakınılması amacına yönelik olduğu belirtilir. Aynı bölümde, Muhammed Kerrârî'nin Mevâhîb-i Ledünnî adında bir kitap yazdığı ve burada olan sırlar ve kıssaların her birine beyitlerinde işaret etmek için Şeyh İshak Cemâlî'nin Muhammed Kerrârî hazretlerinden izin alıp kasideyi yazmaya başladığı belirtilir. Son olarak da kasideyi tamamlayınca İbn-i Ömer hazretlerinin aşkı ile bir kere ah edip ağzından bir ateş çıkıp elinde olan kağıdı tamamen yaktığı için bu kasideye Kasîde-i Muhrika dendiği belirtilir.

Eserin sebep-i telif bölümünden sonra Hz. Ömer'in başından geçen olaylar anlatılır. Her bölümde Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, Muhammed Hanîfî ile Yezid, Haccâc'ın yer aldığı birbirinden farklı kıssa ve hikayeler anlatılmaktadır. Eserde Hz. Ali'nin, Hz. Hasan ve Hüseyin'in şehit edilmesi vakıalarına da yer verilir. Yine nasihat ve öğüt amaçlı çeşitli hikayelere yer verilmiştir. Akıcı ve sade dille yazılan eserde fazla olmamakla birlikte ayet, hadis ve Arapça ibarelere yer verilmektedir.

Şerh-i Kâside-i Muhrika'nın esas olarak İbn-i Ömer'in sahip olduğu yüksek dereceleri, ahlâkını, ilim sahibi olmasını ve cesâretini anlatmak, Yezid ve Haccac'ın kötülüklerini, günahlarını ve zulümlerini de eleştirmek amacıyla kaleme almıştır. Bu nedenle örnek alınması gereken şahısların asıl karakter olduğu hikayelere yer verilmiştir. Eser yazılma amacına uygun olarak İbn-i Ömer'in etrafında işlenmiştir. Eserde İbn-i Ömer, bilgili, cesur, yüksek ahlâklı ve yüksek dini derecelere sahip olan

bir figür olarak işlenmiştir. Haccac ve Yezid ise Ehl-i beyt düşmanı, İbn-i Ömer'i sevmeyen ve gördükleri yerde ona eziyet etmek isteyen karakterler olarak karşımıza çıkmaktadır. İbn-i Ömer, Haccac veya Yezid ile karşılaştığı zaman onların sorularına yüksek bilgisi sayesinde cevaplar veren, cesaretinden dolayı yaptıkları eziyetlerden sonra bile onlardan çekinmeyen ve daima hakkı savunan bir figürdür. İbn-i Ömer'in bu özellikleri sayesinde Haccac veya Yezid her görüşmelerinde İbn-i Ömer'den etkilenmiş, onu serbest bırakmışlar ve işlemiş oldukları günahlardan dolayı tövbe etmişlerdir. Haccac ve Yezid başta olmak üzere eserde isimleri kötü olarak geçen tüm karakterler tövbe etmişlerdir. Bunda da müellifin, halka günahınız ne kadar çok olursa olun tövbe edin mesajı vermek istemesi etkili olmuştur. Bunun yanında günahkâr insanların affedilmesinde etkili olan şeyin ehl-i beyt sevgisi olduğunun da sık sık zikredilmesi yine aynı amaç içindir.

Eserde İbn-i Ömer kadar zikredilen diğer bir karakter ise Hazret-i Ali olmuştur. Hazret-i Ali'den de yine İbn-i Ömer gibi bilgisi, cesareti, anlayışı ve dini derecesinden dolayı övgüyle bahsedilmektedir. Hazret-i Ali'nin karşısındaki kötü figür ise Muâviye olmuştur. Muâviye ve Hazret-i Ali arasındaki ilişki İbn-i Ömer Haccac veya Yezid arasındaki ilişkiden farklıdır. Muâviye her fırsatta Hazret-i Ali'den üstün olduğunu söylemiş, Hazret-i Ali ise bilgisi ve anlayışı sayesinde Muâviye'den üstün olduğunu göstermiştir. Hazret-i Ali hakkındaki işlenen diğer bir konu ise sahip olduğu manevi derecelerdir. Öyle ki Hazret-i Ali, eserde, neredeyse peygamberlik derecesine yükseltilmektedir. Aktarılan menkıbevî olaylarla Hazret-i Ali'nin diğer üç halife de dahil olmak üzere tüm sahabelerden üstün bir konuda olduğu mesajı verilmekte hatta müellif Hazret-i Ali'nin sahip olduğu *Hayrü'l-Verâ* lâkabının Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) sahip olduğu tüm lâkaplardan üstün olduğunu söylemekten çekinmemektedir. Bu bağlamda eser her ne kadar İbn-i Ömer'i övmek amacıyla yazılmışsa da özellikle şerh bölümünde Hazret-i Ali de en az İbn-i Ömer kadar ön planda tutulmuştur.

Eserde olayların figürleri değişse de işlenen tema aynı kalmıştır. Bilgili, anlayışlı, cesur, halk tarafından sevilen ve ehl-i beyte muhabbet besleyen iyi karakterin karşısında; günah işlemekten çekinmeyen, işlemediği günah kalmamış olan, sürekli olarak aşırılığa kaçan, halka zulmeden ve ehl-i beyte aleni şekilde düşman olan kötü karakter yer almaktadır. Kötü karakterlerin karşısına iyi karakterlerden birisi çıkmakta ona yaptığının yanlış olduğu söyleyerek kötü karakterin tövbe etmesine vesile

olmaktadırlar. Bunun yanında kötü karakterlere yaptıklarının yanlış olduğu mesajı rûyâda da söylenilmektedir ve rûya motifine sıklıkla başvurulmuştur. Ayrıca çok günahkar olduğu halde sadece ehl-i beyte sevgi beslediği için hidayete eren karakterlere de eserde yer verilmiştir.

Eserde dil özellikleri bakımından eksik ifadelere rastlanmaktadır. Özellikle en fazla “eyitti” kelimesinin “itdi” şeklindeki yazımı dikkat çekmektedir. Cümlede kelimeler arasında anlam bütünlüğü oluşturan eklerinde kullanımı ile ilgili eksiklikler bulunmaktadır.

2.2 Eserin Nüshaları

Eserin tespit edilen 5 nüshası mevcuttur. Çankırı Kütüphane, İBB Atatürk Belediye Kitaplığı, Ankara Milli Kütüphane, İngiltere Milli Kütüphanesi ve Mısır Milli Kütüphanesi ancak Mısır ve İngiltere nüshalarına çeşitli sebeplerden dolayı ulaşılammıştır. Nüshalar şunlardır:

Çankırı İl Halk Kütüphane Koleksiyonu: Eserin bilinen en eski nüshasıdır. Nüsha, Ankara Milli Kütüphane“de Çankırı İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu“nda “18 HK 76” arşiv numarası ile kayıtlıdır. 1b-50b varak olup 21 satırdan oluşmaktadır. Eserin yazı niteliği Sarı aharlı kağıt üzerine Nesih hat ile yazılmıştır. Bazı ayet ve hadisler harekeli olup, nesir siyah, beytler ise kırmızı mürekkeple yazılmış olup istinsah tarihi (1227/1811) olarak verilmiştir.

İBB Atatürk Belediye Kitaplığı Osman Ergin Türkçe Yazmalar Koleksiyonu: Eser İBB Atatürk Belediye Kitaplığı“nda Nadir Eserler Bölümü Yazma Eserler Koleksiyonu“nda “OE_Yz_0485/01” demirbaş numarası ve “892.71 1229 H.” Yer numarası ile kayıtlıdır. 1b-57a varak olup 19 satırdan oluşmaktadır. Eserin yazı niteliği Sarı aharlı kağıt üzerine Nesih hat ile yazılmıştır. Nesir siyah, beytler ise kırmızı mürekkeple yazılmış olup istinsah tarihi (1229/1813) olarak görünmektedir.

Ankara Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu: Eser Ankara Milli Kütüphane“de Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu“nda “06 Mil Yz A 3201” arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 1b-50a varaktan oluşup 28-31 satır aralıklarıyla yazılmıştır. Eserin yazı niteliği Sarı aharlı, marka filigranlı kağıt üzerine Rik“a hat ile tamamen siyah

mürekkeple yazılmaktadır. Eserin istinsah tarihi (1229/1813) olarak zikredilmiştir. Müstensihî Akif Baba İbni Süleyman olark kaydedilmiştir.

İngiltere Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu: Eser İngiltere Milli Kütüphane Türkçe Yazmalar Koleksiyonu'nda "Or. 8880" arşiv numarası ile kayıtlıdır.

Mısır Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu: Eser Mısır Milli Kütüphane, Mısır Milli Kütüphane Türkçe Yazmalar Koleksiyonu'nda "Talat 98" arşiv numarasıyla kayıtlıdır.

2.8. Trasnkiripsiyon Alfabeti

Şekil 3.1

ا	a, ā	ط	ş
ا	a, e, ı, i, u, ü	ظ	ž, đ
ب	b, p	ط	t
پ	p	ظ	z
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	ķ
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	z, d	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

3. BÖLÜM: ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA METİN VE DİLİÇİ ÇEVİRİ

3.1 METİN

Bi'smi'llâh'ir-Rahmâni'r-Rahîm

Kâle eş-Şeyh İshâk Cemâle'd-dîn el-Çaramanî Rahmetu'l-lâhi 'aleyh rahmeten vâsi'a te medhî İbn-i 'Ömer Rağıyallâhu Te'âlâ anh ve zemm-i Haccâc 'aleyhi mâ-yüsteħakk ve Yezîd-i merîd ü pelîd ü anîd münkaṭı' olmaz ve zâ'il olmaz

ليست الدنيا مقاما فيه روح ارتباح أنها سبحن على اهليه عم لا يراح

ve dağı şu'arâ vü fuşahâniñ 'âdetindendir ki her kıasîdeniñ evvelinde teşbîb ederler. Teşbîb diyü şâ'ir şî'rinde 'avreti çok zıkr etmege ve kelâmın hılkâ diñledüp hılkâ lezzet vermeye dirler. Ve dağı bir kıasîdeniñ evvelin mübhem koyup murâdları ne ola diyü kulağ tutup bir hoş fikr idüp fehm ideler aña teşbîb dirler. Bu Kıasîde-i Muhrîka min evvelihi ve âhirihi vaşıyyeti bi-irtikâbi'l-hayr ve ictinâbi's-şerr olup ve İbn-i 'Ömer Rağıyallâhu anh hâzretleriñiñ ahlâk-ı marziyyelerin beyân ve menâkıb ü kerâmet-i 'alıyyelerine remz ve işâret olduğıyçün Şeyh Nâzım İshâk Cemâlî hâzretleri dağı teşbîb edüp murâd ne idüğini beyân u ifhâm etmedi ki hılk bu kıasîdeye min evvelihi ve âhirihi kulağ tutup derûn-ı dilden hıfz u zabṭ idüp va'z ü naşîhatle mütte'iz ü mütenaşşih olup [2b] İbn-i 'Ömer hâzretleriñiñ ahlâk-ı 'alıyyeleri ile hılkılanup ve eşkâü'l-eşkıyâ olan Haccâc-ı anîd ve Yezîdü'l-merîdiñ âdât-ı habîse ve bid'at-ı seyyielerinden ictinâb ve hâzer üzre olalar. Ve dağı bu kıasîdeye Kıasîde-i Muhrîka denildiğinde hikmet ve bu kıasîdeniñ sebab-i inşâsı budur ki; İshâk Cemâlî hâzretleri tahsîl-i 'ilme ve ma'rifet içün Semerkand Buğara vilâyetine vardıkda gördü ki anda âl-i 'alî el-Murtażâ ve evlâd-ı Resûl'den Muḥammed Kerrârî namında şecâ'atde kemâl 'ilmde mâhir ve bî-mişâl câmi'ü'l-'ulûmi'l-'aqliyye ve'n-naqliyye hâvî muhîtu'l-uşûl ve el-fürû' erbâb-ı ferâsetden bir kimse var idi ki şâhib-i kerâmet-i 'âlıyye ve ders ile ma'rûf her gün hâzret-i Hızır 'aleyhi's-selâm etbâ'ıyla gelüp anıñ dersin diñler idi. Başında cem' olan talebeleriñ sayusu ve 'adedi yok idi. Yetmiş cild kadar kendiniñ tefsîr ü hadîş ü fıkh ü me'ânî ve 'ilm-i Arabiyye'de kitâbları vardır. İshâk Cemâlî dağı aña tilmîz olup birkaç zamân anıñ yanında taḥşîl-i 'ilm eylediğinden sonra bir gün gördü ki Muḥammed Kerrârî Mevâhib-i Ledünnî nâmında bir kitâb te'lîf etmiş. İçinde

maḥşūş-ı İbn-i (Ömer)¹⁰ ḥazretlerinin menākıb ü kerāmet-i ‘aliyyelerin ve aḥlāk-ı marziyyelerin ve Yezīd-i merīd ve Ḥaccāc-ı ‘anīd ile olan mācerā ve kışşaların nakl etmiş. Anlarda ‘ārife nice ḥişşeler ü fā’ideler vardır. İshāk Cemālī ḥazretleri murād etdi ki bir ḳasīde inşād edüp evvel lā-naẓīr olan Mevāhib-i Ledünnī’den olan esrārlara ve kışşalara her birinde beytinde remz ü işāret eyleye ba‘dehu Şeyḫ İshāk Cemālī ḥazretleri Muḥammed Kerrārī ḥazretlerinden izn alup ḳasīdeye şüru’ idüp leyseti’ d-dünyā maḳāmen beytin **[3a]** tamām etdikde İbn-i ‘Ömer ḥazretlerinin ‘aşkı ile bir kerre āh idüp aḡzından bir āteş çıkup elinde olan kāğıdı cümle yakdı. Onıñ için bu ḳasīdeye Ḳasīde-i Muḥriḳa dirler. Bu beyt ol kışşaya işāretdir. İbn-i ‘Ömer ḥazretleri Ḳudūs-i mübārekden gelür iken Yezīd önüne geçüp İbn-i ‘Ömer’i ḥabs eyleyüp didi ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, benden bi‘at eyle seni pādişāh edeyim, ḳabül eyle(me) vallā seni zindāna koyup ölünce degin ḥabs ederim. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Seniñ beni zindāna ḳoman lāzım degil zīrā ben evvelden zindandayım.”. Yezīd e(yi)tdi: “Neden?”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Dünyā, ehl-i āḫiret olan mü’mine ve hem ehl-i dünyā olan küffāra vü füssāka da zindandır. Mü’minlere zindān olduğunıñ vechi budur ki nice mü’minler āl-i Resül gibi ehl-i kerem ve ehl-i şefā‘at ü vefādār dostlarından ayrılup seniñ ve seniñ mişālī ḡaddār ü le’imler ile müşāḫib olup meclis-i nişin olup dost-ı ḥaḳıḳatiñ ḥasret ü firḳati ve yārān-ı bī-vefāniñ ve bī-nef’iñ zaḫmeti şiddetiyle ezyakü’s-süccün olan mu‘āşere-i ezdādıñ zindānına dā’imā maḥbūs olup ve şoḫbeti ḡamerāt-ı mevtden eşedd ola(n) şoḫbet aḫmaḳlarıñ ḳal‘asında merbūt u maḥbūs olup bir vechile zafer ḫalāşı bulamazlar.”. Ve nice kimseler daḫı āḫir zamānda gelüp kışş-ı āl-i Resül ve menākıb-ı ehl-i kerem okuyup ve işitmegle dünyā vü ehl-i dünyādan uşanup anlara ‘aşk u muḥabbet nārında yanarken nice(si) cühelā-i ḡāfilin ve ḥumeḳā-i ḡayr-ı ‘ākilin ile mu‘āşerete giriftār ü zār olup ḫilāfü’l-meşreb ve ‘aksi’l-me’mül eşedd-i min-sekerāti’l-mevt ve ‘azābü’l-ḳabr ve ezyak-ı min-süccün-ı nāru’l-cehīm olan müteḫallifin **[3b]** ve mün‘akisiniñ ḳal‘a-i ḡamlarında maḥbūsdur. Lākin bu iki ṭā’ife daḫı sebeb-i necāt ve muvaşşalü’l-ḫabīb ile’l-ḫabīb olan mevt sebebiyle ḫalāş olup ḥasret ü murādlarına vāşıl olur. Ammā şol kimse ki ehl-i dünyā ola dünyā anlara daḫı zindandır ki eger maḳşūdı ḫāşıl olmayup anlar daḫı ḥadem ü ‘askerlerinin ü ‘avretlerinin bī-vefā vü ḡaddār olmaları sebebiyle ve mällarına noḳşān etmeleri

¹⁰ Buradaki ‘Ömer’ kelimesi metinde bulunmamaktadır. Burada aktarılan olayın devamında ‘İbn-i Ömer’ diye devam ettiği için unutulduğu düşünülmektedir.

sebebiyle nefslerine zaḥmet ü şiddet virüp dā'imā ğamm u derd-i elem zindānına maḥbūs olup ve nār-ı firḳat ve meveddet-i aḥbābla yanarlar. Lākin anlara necāt yoḡdur. Cehennem girince deġin zindāndan ḫalāş olmazlar.”, deyince Yezīd: “Yā İbn-i ‘Ömer güzel va‘z etdiñ. Lākin āl-i Resūl’ü medḫ idüp beni zemm etdiñ.” diyüp Yezīd, İbn-i ‘Ömer’e yedi ḳamçı urup ḳal‘aya fermān eyledi. Gece olduġda Yezīd vāḳı‘asında gördü ki Resūl-i Ekrem emr idüp Ḥazret-i ‘Alī Yezīd’e yedi ḳamçı ḍarb eyledi ve buyurdu ki; “Ey Yezīd İbn-i ‘Ömer’i ḳoyuvermezsen seni ḳatl ederim.” der. ‘Aḳab Yezīd uyanup gördüġü ḳamçının yeri bellüdür. Üç eygüsiyle bir ḳolu kırılmış. Feryād idüp İbn-i ‘Ömer’i ḳoyuverdi. Ḥastayım diyü ḳolu eyü oluncaya deġin ḫalḳın içine ḳıḳmayup ‘ārlandı bu beyt bu ḳışşaya işāret oldı ma‘nā-yı beyt budur ki bu dünyā vü mālī vü metā‘ı ehl-i āḫirete de zindāndır ve elemdir, ehl-i dünyāya da zindandır. aşlā feraḡ u sūrūr yoḡdur, lākin ehl-i āḫiret mevte andan ḫalāş olurlar ammā ehl-i dünyā ebedī ḫalāş olmayup dünyāda ve āḫiretde zindānda vü derd-i elemde olurlar dimekdir. Fī-kitābi şerḫ-i Ḳaşīdeti’l-Muḫriḳati’l-Ḥazret-i Mollā Ḥüsrev Raḫmetu’l-lāhi ‘aleyh naḳl olunur ki; [4a] bir gün Resūl-i Ekrem şalla’l-lāhu te‘ālā ‘aleyhi vesellem ḫazretlerine Ḥazret-i ‘Alī vü Mu‘āviye geldiler anlara ḳıyām etmedi İbn-i ‘Ömer ḫazretleri geldi aña ḳıyām edüp yanına oturdu. Şahābe-i kirām ta‘accüb edüp ayıtdılar ki: “Ḥikmet ne ola Resūl-i Ekrem buyurdu ki ben nice ta‘zīm etmeyem şol kimseye ki Ḥaḳḳ Te‘ālā aña ta‘zīm ü tekrīm ḳıla.”. Mu‘āviye didi ki: “Yā Resūl’illāh Ḥaḳḳ Te‘ālā İbn-i ‘Ömer’i benden mükerrrem mi ḫalḳ eyledi.”. Resūl-i Ekrem sükūt eyledi üç kerre tekrār edicek Ḥazret-i ‘Alī didi ki: “Aḫmaḳıñ cevābı sükūtdur, anıñ içün Resulu’llāh saña cevāb vermedi. Hiç veled pederinden efḍal u mükerrrem olur mu? Ba‘dehu Resūl-i Ekrem buyurdu ki: “Yā İbn-i ‘Ömer saña verilen ḫücceti bana ver.”. İbn-i ‘Ömer ḫazretleri Resūl-i Ekrem’e bir ḫüccet virdi. Gördiler ki nūrānī ḫatṫıyla yazılmış ki “
انى انا لله لا اله الا اناسبقت رحمتى على غضبي و سئرت عذاب فاذا كان يومالقيمة اجعل امة محمد جسيما و
دما نيا يطفى ماؤه نار جهنم شفاعتى حبيب حبيبي و خليل آل حبيبي عبدالله ابن عمر بن الخطاب اناراض عنه
وهو راضى عتّى” İbn-i ‘Ömer’e ḳışşasından su‘āl etdiler. İbn-i ‘Ömer buyurdu: “Yā Resūl’l-lāh ben ḫaḳīr üç senedir gündüz şā‘im ve gece ḳā‘im ‘ibādet ederim. Ḥaḳḳ Te‘ālā’ya niyāz ederim ki, yā Rabb benim cesedimi ġāyet büyük eyle, bir mertebe ki ümmet-i Muḫammed’in cehennemde olan yerlerini ben yalnız ḫoldurayım, anlardan içün bana ‘azāb eyle, anları āzād eyle. Bir gün bu du‘āyı ederken bir nūrdan bulud benim eṫrāfımı iḫāṫa edüp bir ḫātif bu ḫücceti yanıma bıraġup nidā eyledi ki: ‘Yā İbn-i ‘Ömer bizim keremimiz çoḡdur, ‘azāba ihtiyācımız yoḡdur, kerem iderüz. Dünyāda seni cehennemden āzād [4b] iderüz.”. Resūl-i Ekrem ve şahābe-i kirām mesrūr olup

Resül-i Ekrem buyurdu ki İbn-i ‘Ömer ümmetimin ziyâde zâhididir ve İbn-i ‘Ömer’den gayrı şefâ‘atçı dağı olmasa kifâyet eder ve anıy baña ve âlime olan muhabbetlerin cümle halka taķsım etseler her bir halka sebeb-i necât olacak kadar muhabbet işâbet ve intikâl eder.

من له عقل يريح القلب بالزهد المريح أئها أرض مراح يستراح

Rivâyet olunur ki Mu‘âviye bin Yezîd halîfe iken ‘Abdu’l-lâh bin Zübeyr hazretleri ziyâretine vardıkda Mu‘âviye didi ki: “Yâ ‘Abdu’l-lâh benim haķķımda ne dırsıy.”. ‘Abdu’l-lâh bin Zübeyr didi ki: “Fâsık ibn-i fâsıkıy ve ehl-i nârsıy.”. Mu‘âviye didi: “Yâ İbn-i Zübeyr Haķķ Te‘âlâ saña bir fâsık mûsâllaṭ eylesin ki fâsıkı ol zamân bilesin, ben fâsık değılim, vallâhi ben ehl-i nâr değılim, zırâ benim bir ‘amelim var ki ben ol ‘amelde Hazret-i Ebübekir ve ‘Ömer ve Ođman ile vesâ’ir peygamberler ile beraberim. Bu ‘amelde anlar ile bizim mâbeynimizde fark yoķdur. Bu ‘amel cümle ‘amelleriñ başı ve efdâlidir. Ol ‘amel bu ki ben âl-i Resüle muhabbet etmekte cümlesiyle beraberim. Nitekim Resül-i Ekrem buyurdu ki, ‘Ulemâ-ü ümmeti ke-enbiyâ-i Benî İsrâ’îl ya’nî ol zamânda olan peygamberler kitâblarında âl-i resüller evşâf vü kerâmetlerin görüp muhabbet etdigi gibi benim ümmetimin ulemâsı dağı kitâbda benim âlimin evşâfın görüp muhabbet iderler.’. Hâlbuki âl-i Resül gözleriyle görmezler, bu ‘amelde mü’minlerin enbiyâdan farkı yoķdur.” didi. ‘Abdu’l-lah ibn-i Zübeyr sükût idüp ṭurdu. Ba‘dehu Mu‘âviye İbn-i ‘Ömer hazretlerini iḫzâr etdirüp kendi ve İbn-i Zübeyr beyinde olan kışşayı haber virdi. [5a] İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Yâ emîre’l-mü’mînîn, İbn-i Zübeyr saña fâsıkıy, ehl-i nârsıy dedigi sen nice kebâ’ir ve şağâ’irler irtikâb edersin, andan içün degil mi?”. Mu‘âviye e(yi)tdi: “Beli, yâ emîre’l-mü’mîn.” İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Yâ emîre’l-mü’mînîn, sen günâhı işledigiñ vaķitde yâhud sonra Allâh Te‘âlâ’dan ḫavf eder misin, yoḫsa ḫavf etmez misin?”. Mu‘âviye e(yi)tdi: “Ḥaşâ ne mümkün ki ben Haķķ Te‘âlâ’dan ḫavf itmeyem, günâh işledüğüm vaķitde degil belki ḫayr işledüğüm vaķitde bile Allâh Te‘âlâ’dan ḫavf iderem ki ‘aceb ḫayır diyü işledigim şer mi ola diyü.”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Yâ emîre’l-mü’mînîn, sen sözünde şâdık iseñ İbn-i Zübeyr ḫatâ etmiş, seniñ içün bir cennet degil belki iki cennet vardır.”. İbn-i Zübeyr e(yi)tdi: “Neden bildiñ yâ İbn-i ‘Ömer?”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi ve buyurdu ki: “Zırâ Haķķ Te‘âlâ zü’l-beşâretinde ya’nî süre-i Raḫmân’da

buyurdu ki ¹¹ “وَلَمِنُ خَافَ مَقَامَ رَبِّي جَنَّاتٍ” Bir kimse tağlar ve gökler ve yerler gibi büyük günâh işlese lâkin ol günâhı işlerken yâhud sonra Hakk’a Te‘âlâ’dan hıvaf anıñ qalbine düşse, vallâhi elbette ol kimse mağfûr olur, iki cennete nâ’il olur. Hakk Te‘âlâ’nıñ bu ni‘metin dağı inkâr idebilir misiñüz?”. Mu‘âviye ile İbn-i Zübeyr; hâşâ nice inkâr edebilirüz yâ İbn-i ‘Ömer. Cezâka’l-lâhu hayren keşîra, her sözüñde sen şâdiksın. Ba‘dehu İbn-i Zübeyr gidüp İbn-i ‘Ömer ile Mu‘âviye tenhâ qalup Mu‘aviye e(yi)tdi: “Yâ İbn-i ‘Ömer, sen bunca zamândır âl-i Resûl ile hıluş üzre dostluğ eylersiñ, anlarıñ ma‘rifetlerinden ve esrârlarından ba‘zı şey ile beni mesrûr buyursañız.”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Yâ emîre’l-mü’minîn, sûre-i Raḥmân’da iki âyet-i kerîme vardır andan â‘zam beşâret yokdur. [5b] Biri “وَلَمِنُ خَافَ مَقَامَ رَبِّي جَنَّاتٍ” âyetidir ve biri dağı “

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ” âyetidir. Levḥ-i maḥfûzda yazılıdır ki;

عَزَّتِي وَجَلَالِي مِنْ قُوَّةِ سُورَةِ الرَّحْمَنِ مَرَّةً وَاحِدَةً كَتَبَهُ مِنَ الصَّادِقِينَ وَلَا حُوجَةَ إِلَى شَفَاعَةِ الشَّافِعِينَ
وَاعَدْتُ مِنْ كُلِّ شَرٍّ وَأَفَّةٍ وَاخْتَمَّ لَهُ بِالْأَمْنِ وَلَا إِيمَانَ وَالسَّلَامَةَ وَالْغُفْرَانَ

ve dağı ḥadıṣ-i şerîfde geldi ki; ¹² مِنْ قُوَّةِ سُورَةِ الرَّحْمَنِ لَا يَحْتَاجُ إِلَى شَفَاعَةِ الشَّافِعِينَ”
dünyâda vü âhiretde şefâ‘ate muhtâc olmaz. Yâ emîre’l-mü’minîn bir kimse bu sûre-i külli yevm bir kerre okusa toquz zevce-i ḥasene almayınca vefât etmez. Bu sûre-i şerîf Muḥammed Ḥanefî ḥazretleriñ virdidir. ‘İlmden maqşûd âl-i Resûlü bilmek, muḥabbetden maqşûd âl-i Resûle muḥabbetdir. Bir ‘ilmiñ içinde âl-i Resûl anılması maqbûl olmaz. Qavl-i dâ‘im-i ‘iṣyân (u) ḥatâda. Hakk Te‘âlâ dâ‘im ‘afv ü raḥmetde, âl-i Resûl dâ‘im şefâ‘atde ve ‘inâyetde. Lâkin fenâya lâyıq olan bu mişilli maḥalle rıḥlet olup mekân rāḥat olmayan yerde zevke rāğıb olmayup ‘ömrün ‘ilm ü muḥabbete şarf etmek gerekdir.”, deyince bu kelâm Mu‘âviye’ye te’sîr edüp üç kerre İbn-i ‘Ömer ḥazretleriñ ayağın öpüp kendüyi ḥilâfetden ‘azl edüp taḥşîl-i iṣlâh ve ‘ilm-i kemâle mübâşeret etdi. Âl-i Resûl’e bir mertebe muḥabbet ederd ki bir kimse bir beyt ile âl-i Resûl’den bir miqdâr evşâf-ı cemîlelerin medḥ eylese aña on biñ altun virür idi. İş bu

¹¹ Raḥmân, Suresi /60

¹² Müslim, İmân /93

men lehü ‘aqlun beyti İbn-i ‘Ömer hazretlerinin bu kışşasına işâretidir. Min şerh-i Kaşîde-i Muhrîka li Mollâ Hüsrev Raḥmetu’l-lâhi ‘aleyh.

نحضر الالوان للا شرار فيها بالمساح نكثر الا حزان للاخيار فيها بالصباح

Naql olunur ki; İbn-i ‘Ömer hazretleri hacdan gelürken Haccâc’a rast gelüp Haccâc, [6a] İbn-i ‘Ömer’i habs edüp şarâyına götürüp ‘askeriniñ ü māl ü emlāk ü ğilmān u cāriyeleriniñ çoğluğun İbn-i ‘Ömer’e seyr etdürdi, didi ki; “Yā İbn-i ‘Ömer Hazret-i ‘Alî bu devlete ve bu salṭanata nā’il olmadı idi. Lākin oğlu Muḥammed Ḥanefî bu salṭanata nā’il oldı.”. Haccâc’ın dīvānında pehlivānı ve kuḫātardan mā‘adā taclı biñ civān ve biñ cāriye dīvān ṭururdu. Başında bir altun tac var idi, üzerinde cevāhir var idi. Yüz biñ altuna almışdı ve bir kemendi var idi. Üzerinde yedi kerre yüz biñ altunluğ cevāhir var idi. Haccâc’ıñ nā’il olduğu salṭanata ve mālınıñ nişfina pâdişāh evlādı ‘Abdü’l-melik bin Mervān nā’il olmamışdı. Her ğün beş yüz koyun boğazlar idi. İbn-i ‘Ömer hazretlerinin cevābıdır ki: “Yā Haccâc, Muḥammed Ḥanefî’niñ Behlül nāmında bir delü kölesi var idi. Anıñ bir av kelbi var idi. Ol kelbiñ boğazında bir altun halka var idi, üzerinde kiprit-i aḥmerden taş konmuş idi. Seniñ ve pâdişāhiñ olan ‘Abdü’l-melik, cemî‘ emvāli ve emlāki ve salṭanatı ol kelbiñ boğazında olan halkaya degmez idi. Muḥammed Ḥanefî ve Hazret-i ‘Alî ğazā ederken melekler Hakk Te‘ālā’dan ızın alup dünyā göğünden nazār idüp ta‘accüb ü şenā ederler idi. Muḥammed Ḥanefî’ye Hakk Te‘ālā bir mertebe kerāmet vermiş idi ki kuş, sürüsüyle gelürken Muḥammed Ḥanefî’niñ ve hānesiniñ üzerinden geçmezler idi. Muḥammed Ḥanefî’nin kokusun alan kimse ebedî tayyib-i şey’ koğulanırdı ve Muḥammed Ḥanefî’niñ özğarı bir kabīleye girseler ol kabīleniñ kelbleri firār ederler idi. Seniñ koğun porsuğ koğusuna beñzer, sen anıñ kelbinden kötüsiniñ. Sen şoğağda gezerken cümle kelbler başıña cem‘ olurlar. eyne İbrāhîm [6b] el-kerîm ve’n-Nemrudü’l-le’îm” deyince Haccâc e(yi)tdi: “Yā İbn-i ‘Ömer çün sen benden efḫal iseniñ Hakk Te‘ālā seni niçün ḫalife edüp bu kadar salṭanatı saña vermedi?”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Yā zālîm bu dünyā āḫiretiñ ‘aksidir. Zulmetü’l-leyl gibi zulm ile küfrüñ zulmetiniñ içinde ğalup bāĳî olanlara dürlü ta‘āmlar u libāslar verilür, istihzā’ vü istidrācen. Ammā nūr-ı şabā gibi îmān verüp nūr-ı muhabbetde dā’im olup ğarār idenlere şevğen ü ğerāmeten dürlü ğamlar u mazarratlar işābet eder. Böyle olmak mü’minlere keramet, zālîm ü kāfirlere ğazab u ‘uğubetdir. Hattā Hazret-i ‘Alî Raḫıyal’lāhu Te‘ālā ‘anh buyurmuşdur ki;

i ‘Ömer bu -İbn āc e(yi)tdi: “YāaccH. ¹³ المؤمنون يحسبون في الجنة والكفار يعيشون في النار kelām-ı laṭīfın ma‘nāsı nedir, bu kelāmı ne ben işitdim ve ne āḥar işitdi. Āharlar daḥı bunun ma‘nāsın fehm idemezler.”. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Cennetden murād gecedir, zīrā gece cennetden çıkdı. Mü’minler gündüz müzākere-i ‘ilm ve tezekkür aḥbāb-ı ulū’l-ebşār ile maḥfūz u nurı ĩmān u muḥabbet-i āl-i Resūl ile ‘ayş u şafāda ve zevk-i sūrurda. İgen gece olduḡda nevm sebebiyle mü’min ḥabs olunup ol ḥazḡ u şafādan dūr (u) ba‘īd olur. Rū’yā melek anıḡ rūḥın a‘lā-i ‘illiyyīn ve ḥuzūr-ı Rabbū’l-‘ālimīn getürdükdē rūḥ tazarru‘ edüp, ey benim Rabbim beni ḥabs edüp ḥazḡ u sūrūruma sebab olan muḥabbetden ve müzākere-i ‘ilmden ba‘īd eyledin, diyicek ḥitāb-ı ‘izzet olunur ki; ey rūḥ seni bu ḥabsim sebebiyle nār-ı cehennemden āzād eyledim, dünyāda saḡa bundan ā‘zam muşībet olmaz, şabr eyle saḡa ecr-i ‘azīm virürüm. Ammā cehennemden murād gündüzdür, zīrā gündüz cehennemden çıkmışdır. Mü’minler o cehennem olan [7a] gündüzde şiddet-i ḡam u āfāt u belā vü taḥşil-i nafaḡa ve zıkr-i müfārate-i aḥbāb ve şoḡbet-i ḡamaḡa’ ve cāhilīn ve zıkr-i mevt ve ḡaşr u ḡavf-ı Allāh ile maḡzūn iken küffā(r) ü zulame-i bī-‘aḡl ve bī-‘ārılar ‘ārsuzluḡları sebebiyle cehennemden çıkan gündüzde ‘ıyş u za‘mla nice şafā ederler.” deyince Ḥaccāc-ı zālim didi ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, eger sen bu kelāmıḡ te’vīl etmesen kimse te’vīl etmeye ḡādir olmayup bu kelām ebedī fehm olunmayup ḡalır idi, seni ḡatl edeceğim emr-i muḡarrer idi. Lākin bu kelāmı baḡa ta‘līm eyledin bu kelām dünyā vü māfihāyı deḡer. Beni ḡatl eylesen saḡa el ḡaldırmam.” diyüp İbn-i ‘Ömer’e ḡırḡ biḡ altun virdi, ḡabūl itmedi. Ba‘dehu İbn-i Ömer’iḡ yolun boşladı, ol daḡı sa‘ādet ile gitdi. Ḥalḡ te‘accüb etdiler. Bu beyt bu ḡışşaya işāretidir. İntahā fī şerḡ-i Ḥasīde-i Muḡriḡa li Mollā Ḥüsrev Raḡmetu’l-lāhi ‘aleyh

يرغب الشرير في شهواتها حتى الحرام يرغب الخير عن ذاتها حتى المباح

Menḡöldür ki, Ḥaccāc-ı zālim, Enes ḡazretlerini ḡal‘ada ḡabs edüp ḡatl etmek murād eyledi. İbn-i ‘Ömer ḡazretleri ādem gönderdi ḡoyuvermedi. İbn-i ‘Ömer Muḡammed Ḥaneḡi’niḡ oḡlu Ebū’l-Müslim’e mektüb gönderdi. Enes, peyḡamberiḡ ve āl-i Resūlün ḡādimidir. Şimdi Ḥaccāc’ın ḡabsine mazḡar oldu, ḡatl etmek iḡtimālī vardır, cidden.

¹³ Tirmizī, Sıfātu’l-Kıyāme /56

.Hâzret-i ‘Alî’ye su’âl etdiler sen hâlka ne şey’ sebebiyle ‘âlî olup kôrkuđduđ. Buyurdu ki “عَلُوْ مَنْزِلَةُ الْفَتَى الْوَرَى بِشَجَاعَةِ أَوْ بَذْدُ أَوْ بَعْلَمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيْهِ خِصَالُ ثَلَاثَةِ فَهْوَ حِمَارًا لِأَنْ يَكُوْنَ ذَاكِرْمَ” biz ‘ilm ile zühd ile hâlâş edemedik. Anı hâlâş etmek size lazımdır. Ebü’l-Müslim dağı yedi biğ kadar ‘asker ile gelüp Haccâc’ı [7b] gice ile başup adamından biğ kadar kimseyi katl eyledi ve Enes’i qal‘adan kırtardı. Ba‘dehu varup Medîneye oturdu. Haccâc dağı kırk biğ ‘asker kadar cem‘ edüp Ebü’l-Müslim’iğ üzerine vardı. Lâkin Haccâc âdem gönderdi ki İbn-i ‘Ömer ve Ebü’l-Müslim ile mevzi‘-i Bağı‘a’da tenhâ görüşelim, ba‘dehu ağa göre ‘amel edelim. Bu üçü Bağı‘a’da cem‘ oldılar. İbn-i ‘Ömer didi ki: “Yâ Haccâc, sen niçün aşhâb-ı Resüle ‘adâvet edersin. Haccâc e(yi)tdi: “Yâ İbn-i ‘Ömer, benim cinnîden bir hâdimim vardır ve kırk beş yıl Hâzret-i ‘Alî ile şöhet etmiş, lâkin ‘Alî’niğ andan hâberi yoğdur. Hâzret-i ‘Alî’niğ her ne kadar kelâm-ı lağif ve sırr-ı meknûnı var ise anı ol cinnî işidüp bağa hâber verür, siz işitmediğiz. Kelâmı, cinn ve ben bilirüm. Hâzret-i ‘Alî buyurmuşdur ki:

“لَّهُمْ أَنَا نَحْمَدُكَ بِأَحْرَاقِكَ الْمُؤْمِنِينَ فِي النَّارِ وَ إِشْرَارِكَ الْكَافِرِينَ فِي الْجَنَّةِ قَلْبَ الْمُؤْمِنِ نَارٌ وَ قَلْبَ الْكَافِرِ جَنَّةٌ”. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Ben bu kelâmı işitmedim.”. Ba‘dehu Muğammed Hânefi’niğ *Mecmu’ü’l-Kelâm* nâmında bir kitâbı var idi. İbn-i ‘Ömer ağa nazar edüp gördü ki bu kelâmlar andadır. Te‘accüb etdi: “Yâ İbn-i ‘Ömer, pes, cinnî bu kelâmları bağa hâber verir. Lâkin te’vîlini dimez. Ben dağı rast geldiğim şahâbeye bu kelâmlarığ sırrından ve te’vîlinden su’âl ederim. Anlar dağı cevâb vermez ise dirim ki: “Eger bunlar âl-i Resülüğ dostu olup ehl-i sırr ise Hâzret-i Ali bu kelâmı anlara niçün hâber verüp beyân etmedi. Eger bunlar âl-i Resüle dost degil ise katlleri lazımdır.”, diyüp anığ için katl ü ‘adâvet ederim. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Yâ zâlim ol fikr-i bâtıldan fâriğ ol. [8a] Zîrâ Hâzret-i ‘Alî’niğ anığ gibi kelâmı kelâm-ı sırrı’l-lâhdır. Me’zûn olmadıkça bir kimseye denilmez. Ba‘dehu Haccâc çok tazarru‘ edüp bu kelâmı te’vîl eyle diyü. İbn-i ‘Ömer dağı te’vîl etmeyüp didi ki: “Yâ zâlim, senin mişilli şerar olanlar nefsiğ şehvâtına tâbi‘ olup kendüye keşf-i hâram olan sırrı’l-lâhığ keşfin taleb eder. Ammâ şol kimse ki ağyâr-ı nâsdan ola kendüye lezzet ü keşf mübâh ola. Sırrı’l-lâhın keşfinden i‘râz edüp taleb etmez. Zîrâ nâ’il olacağı şey’ mürşidi dimedikçe taleb etmemek kemâl-i ‘ağldandır.”. Haccâc gâzab edüp cenk eylediler. Hâşıl-ı kelâm nice biğ kimse Haccâc’iğ ‘askerinden katl olundu ve nice kimseler Ebü’l-Müslim’iğ ‘askerinden şehîd oldu. ‘Akıbet Ebü’l-Müslim gâlib olup Haccâc’ı ‘askeriyle mâlların döküp bu ‘azîm zağm bitmişdi. Ebü’l-Müslim cümle zabt edüp ba‘dehu İbn-i ‘Ömer te’vîl eyledi ki mü’miniğ qalb(i) nârdır. Ya’nî mü’miniğ cehennemden naşibi budur ki

dā'imā mü'min nār-ı havf-ı Allāh ile muḥabbetden ḳalbleri ḫālīdir. Anların ḳalbleri ke-enne cennetleridir, zevḳ edüp mesrūr olmaḳdadır. Ed-dünyā sicnü'l-mü'min ve cennetü'l-kāfir ḫadīşinde daḫı bu sırra işāret vardır. Ebū'l-Müslim ziyāde meşrūr oldu. Bu beyt bu kışşaya işāretidir. Bu beyitte 'āriflere naşihat vardır ki 'ārif olan sırru'l-lāhı nā-ehile dimez, bilmediği sırrı mürşidi dimedikçe taleb etmez. Mollâ Ḥüsrev ḫazretlerine ba'zı kimseler bize müjde ḫaber verirseler Ḳasīde-i Muḫriḳa'nın bu beytin okurdu, anlar daḫı sükūt eyler idi. Min şerḫ-i Ḳasīde-i Muḫriḳa li-Mollâ Ḥüsrev **[8b]**

عاقل لم يهوها طوبى له يوم القبول جاهل لم يطوها ويل له يوم الطراح

Naḳl olunur ki, bir gün İbn-i 'Ömer ḫazretleri 'Alī ile gazādan gelürken 'Adnān nāmında bir ḳabīleye geldiler. Ol ḳabīlenin Şem'un nāmında bir meliki var idi. Ziyāde şecā'at u kemāl-i salṫanat u keşret-i emlāk u emvāl ve 'asker ile meşhūr idi. Ve Mesīḫā nāmında bir rūhbānları var idi. Çok 'ilm ü kışaş-ı enbiyā bilür idi. Ḥazret-i 'Alī 'askeri ile ol ḳabīleye misāfir oldu. Melik Ḥazret-i 'Alī'nin ziyāretine geldi. Veziri ve ḫavāş-ı aşḫābı ve rūhbān bile geldi. Ḥazret-i 'Alī meliki ve ḡayrıları dīne da'vet eyledi. Melik didi ki: "Yā 'Alī, bizim Mesīḫā nāmında bir 'ālim rūhbānımız var, eger sen 'ilmde anı ilzām edersen biz İslāma gelürüz ve illā gelmeziz. Ol rūhbān her luḡatde mahirdir. bilür. Ol rūhbān e(yi)tdi: "Yā 'Alī, belde-i zūlmātda bir cāmī'in dīvārında nūrāni ḫatṫıyla ḳudretu'l-lāh ile yazılmış gördüm ki .

Kelām Nca Allah آل إبراهيم باسمعيل و عفى عن أمتى محمد باسمعيل عليه السلام أني الله خلق النار لموسى nedir ve kelāmın ma'nası nedir? Ḥazret-i 'Alī bir varaḳ çıkarup gösterdi ki bu kelāmın içinde yazılmış ḫadīş-i ḳudsī olmaḳ üzere. Ḥazret-i 'Alī buyurdu ki: "Yā melik, yā rūhbān, İsmā'il demek Allāh için ḳurbān dimekdir. İsmā'il ḳurbān demek 'ıyalu'l-lāh dimekdir. Ya'nī Allāh'ın ḳurbānı demek olur. Me'āl budur ki Ḥazret-i İbrāhim oḒlu İsmā'il(i) ḳurbān edüp boḒazlamak murād etdikde Ḥazret-i İbrāhim tazarru' edüp, yā Rabb oḒlum İsmā'il ḳurbān etdügüm mukābelesinde baḡa ne şey' iḫsān edersin? Cibril-i emin gelüp müjde eyledi ki, yā İbrāhim İsmā'il ḳurbān etmek sebebiyle **[9a]** cümle ümmetin suçunu 'afv ve saḡa hibe eyledi. Ḥazret-i İbrāhim daḫı mesrūr oldu. Ḥazret-i Muḫammed 'aleyhi's-selām daḫı ibtidā ḳurbān vācib olduḒı vaḳitte bir kıymetli devesi var idi. Anı ḳurbān edüp du'ā eyledi ki, yā Rabb ceddin İbrāhim aleyhi's-selāmın ḳurbān ile ümmetini 'afv etdiḒ, benim ḳurbānım sebebiyle daḫı baḡa ne şey iḫsān etdiḒ? Der'aḳab Cebrā'il-i Emīn ḫüccet getürdi. Ḥatṫ-ı nūrāni ile yazılmış ki ḫabībim Muḫammed'in cümle ümmetine maḒfired edüp kendi ile bile ḫaşr eylerim.

Resül-i Ekrem bir mertebe mesrür oldu ki ‘ömründe ol kadar mesrür olmadı idi. Mūsā’dan murād keskin demürdür. ‘İsā’dan murād bilegüdür. Ateş keskin demür için halk olundu, bilegü dağı keskin demür ile bilendüğü vaqıtde aşınup mu‘azzeb olur. Haqq Te‘ālā bu ikisin ümmet-i Muḥammed için halk edüp ümmet-i Muḥammed’e ḥādım eyledi. Ol kılıç sebebiyle dīn-i İslām ‘ālī olur. Ba‘dehu ni‘metü’l-İslām ümmet-i Muḥammed’e kılıçdan a‘zam bir ni‘met yokdur ve cümleden efḍaldır. Zīrā dīn-i İslām anıḡ sebebiyle ālī olur. Ḥazret-i Hārūn ile Ḥazret-i Mūsā aleyhime’s-selām ümmet-i Muḥammed’e ḥādım kılındı, dimeniḡ aşı budur ki, Ḥazret-i Mūsā ḥaḡāen ehl-i kıbḡiden bir ādem katl eyledi. Ḥazret-i Hārūn tazarru‘ eyledi ki Yā Rabb ne şey’ sebebiyle bizden ‘afv edersin. Ḥiḡāb olundu ki, āl-i Muḥammed’e ve ümmet-i Muḥammed’e ṣenā eylemekden anıḡ ile sizler ma‘füvv olursuz. Anlar dağı vefāt edince deḡin Allāhümme ṣalli ‘alā Muḥammedin ve alā ālī Muḥammed ve ālihi ecma‘in diyü ṣenālar eylediler, deyince siziḡ didiginiz ḡaḡdır, diyüp melik ve rūhbān cümle ‘askeri ile İslāma geldiler. [9b] İbn-i ‘Ömer ḡazretleri buyurdu ki: “Yā emīre’l-mü’mīnīn, ben kıṣṣa bilmez idim. Haqq Te‘ālā saḡa ḡayr-ı keṣīr versün, beni mesrür eylediḡ.”. Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer ḡazretleri ‘āḡil-i lem yehūhā beytin anda inṣād etdi. Naḡl etmiṣdir: Bu kıṣṣayı Ebū’l-Ḳāsim el-Tüṣṡerī meṣāriḡü’r-remān min ṣerḡ-i Ḳaṣīde-i Muḡriḡa li Mollā Ḥüsrev Raḡmetu’l-lāh

بارك الرحمن حقا في لبيب لم يمل ما مئى فيها إلى شئى من الأشياء لاح

Rivāyet olunur ki, Ḥazret-i ‘Alī ile İbn-i ‘Ömer ve Ziyād ve ‘Abdu’l-lāh ibn-i Zübeyr Baḡi‘a’dan ḡaṣra ḡözler idi. Rüstem ibni- Şirvān’a rast geldiler. Yanında kırḡ kadar pehlüvān var. Ḥazret-i ‘Alī’yi ḡoriceḡ bildi, didi ki: “Benim aradıḡım ‘Alī idi buldum. Didi ki: “Yā ‘Alī, seniḡ ile ḡüreṣelim.”. Ḥazret-i ‘Alī eyitdi: “Yā Rüstem, ben seniḡ helāk olduḡuḡ istemem, bil ki İslāma gelüp benim ḡizmetimde bulunmaḡı isterim.”. Rüstem e(yi)tdi: “Benim İslāmım ricā etmeḡe baḡa bir büyük kerāmet ḡöstermek gereḡdir. Zīrā kerāmetin ḡormedik, evliyāyı medḡ edüp ḡizmetinde olmaḡ lāyıḡ deḡildir. Zīrā ‘ādetu’l-lāh böyledir ki, Haqq Te‘ālā kendi kerāmetine mazḡar kılmadıḡı şey’ ‘ibādetine da‘vet etmez ve ‘ibādetin farz kılmaz. Netekim ḡaṣa ḡopraḡa ‘ibādet farz deḡildir ve emāneti anlar ḡabül etmedi, ammā insān Haqq Te‘ālā’nıḡ cemī‘ kerāmetine mazḡar olduḡı için ‘ibādet insāna farz oldı ve emānet insāna ḡaml oldı.” Ḥazret-i ‘Alī bu kelāmı ziyāde müṡahsen ḡorüp ḡazṡ eyledi. Buyurdu ki: “Yā Rüstem, ne kerāmet istersin?”. Rüstem e(yi)tdi: “Ümmet-i Muḥammed’in faṡl u kerāmeti ne

idüğünü başa göster, ben dağı İslām'a geleyim.”. Hāzret-i ‘Alī e(yi)tdi: “Yā Rüstem sen yat uyu.”. Rüstem dağı [10a] uyudu. Hāzret-i ‘Alī uyudu, du‘ā eyledi. Rüstem uyurken ziyāde güldü. Der‘aķab uyandı, su‘āl etdiler ki: “Niçün güldüğünüz?”. Rüstem e(yi)tdi: “Vāķı‘ımda gördüm ki ke-enne kıyāmet günü olmuş, livāü’l-ħamd naşb olmuş. Resûl-i Ekrem yāķūtdan kürsî üzerinde oturmuş. Hāzret-i Cebra’îl ķanadların açmış Resûl-i Ekrem’iñ öñünde тұrur. Ebübekir ile ‘Ömer sağ yanında kürsî üzerinde тұrur ve ‘Oşmān ile ‘Alī sol yanında kürsî üzerinde otururlar. Ne ķadar ümmet-i Muħammed var ise cümlesi altundan ve gümüşden bir kürsî üzerinde otururlar. Başlarında tāk, arķalarında ħülle, yüzleri ayıñ on dördü gibi parlar. Öñlerinde cennet sofraları var. Yiyüp içüp zevķ ederler, ħatūnlar dağı livāü’l-ħamd altında mesturedir, ‘ıyş ederler. Ba‘dehu bir kimse gördüm ki incüden kürsî üzerinde oturmuş, başında çok kimseler cem‘ olmuşlar ve pederim Nüş-i Revān dağı yanında oturur. Su‘āl etdim, didiler ki, bu kimseye Ebū Ĥanīfe Nu‘mān ibn-i Şābit dirler, Nüş-ı Revān’iñ oğludur. Nüş-ı Revān ‘adli sebebiyle imāniyla vefāt edüp bu mertebeye nā’il oldu. Yanında olan kimseler Nu‘mān’iñ mezħebinde olanlardır. Andan şonra nidā olundu ki dünyāyı terk edüp tiğ-i nefsin mücerred edüp dā’imā küffār ile cihād edüp dīn-i İslāmı ‘ālī eden şīr-i yezdān, ħalīl-i revān, ‘aliyyü’l-Murtażā Dāmād Muştafa ķande ise gelsün dediler. Der‘aķab Hāzret-i ‘Ali baraķa süvār olup cümle āl ü aşħāb u aħbābı öñünce ħuzūr-ı Rabbü’l-‘ālimīn giderken melekler yanında bārikü’r-raħman ħaķķā beytin okuyup medħ ederek götürdiler. [10b] Secde eyledikde ħaţţāb-ı ‘izzet geldi ki yā ‘Alī seniñ şefā‘atıñ sebebiyle saña üç şey’ iħsān eyledim ve cümlesiniñ ħesābıñ yesİR eyledim ve seni her ne ķadar severler ise derecelerin ol ķadar ‘ālī eyleyüp saña ķomşu eyledim, āl ü aħbāb ve cümle ümmet-i Muħammed’i seniñle ħaşr eyledim. İmdi yā ‘Alī sen benim da‘vetcimsin. Resûl-i Ekrem cümle ümmetini benim ħuzūruma da‘vet eyle. Ba‘dehu Hāzret-i ‘Alī gelüp da‘vet edüp Cebra’îl livāü’l-ħamdı getirüp cümle ümmet-i Muħammed varup sā’ir ümmetlere şehādet etdiler. Ba‘dehu cümle şırātı geķüp cennete gideler. Su‘āl etdim ki ümmet-i Muħammed’e su‘āl u ħesāb olunmadı mı? Melekler didiler ki, anlarıñ ħesābına Resûl-i Ekrem bile muţţali‘ olmadı. Rüstem, Hāzret-i ‘Alī’niñ ayağına düşüp İslām’ı ķabül eyledi. Cümlesi ziyāde mesrūr oldılar, ta‘accüb etdiler.”. Bu bārikü’r-raħman ħaķķan beyti bu kışşaya işāretidir. Hāzret-i ‘Alī’niñ bir adı dağı Dā‘ī’dir. Ümmet-i Muħammed’i şehādet ile da‘vet edecektir. Anıñçün Hassān bin Şābit Hāzret-i ‘Alī rađıyallāhu ‘anh medħde buyurmuşdur:

Ḥaẓret-i ‘Alī’niñ bundan a‘lā medḥi yoḡdur. Min ŧerḥ-i Ḳaṣīde-i Muḥriḳa li Mollâ Ḥüsrev

قلبه من قالب فأتى إلى أحق انقلب روحه من مرحل دون إلى الرحمن راح

Naḳl olunur ki, Ḥaẓret-i ‘Alī kerrema’l-lāhu vecheh vefāt etdikden ŧonra Ḥasan ve Ḥüseyin ibn-i ‘Ömer’e teklif-i ḥilāfet eylediler. İbn-i ‘Ömer daḥı cevāb verdi ki: “Ben ‘Alī gibi bir dostdan ayrıldıḳdan ŧonra ḥilāfet degil dūnyāda ḥayāt istemem.”. Ba‘dehu Ḥasan [11a] ve Ḥüseyin iḳdām edüp ilḥāḥ eylediler. İbn-i ‘Ömer ḥaẓretleri daḥı fikr edüp ḥanesine gidüp uyuduḳda vāḳı‘asında gördü ki, Ḥaḳḳ Te‘ālā, Resül-i Ekrem ve āl-i Resül(ü) ḥaẓret-i ‘izzete da‘vet eylemiş. Resül-i Ekrem nürdan kürsī üzerinde otururlar. Ḥaẓret-i Ebübekir ü ‘Ömer ü ‘Oṧmān daḥı ḳarṧularında otururlar. Ḥaẓret-i ‘Alī ŧaḳında ve Ḥaṣan, Ḥüseyin üzerine teklif eyledi. Bir ḥaṭṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “İbn-i ‘Ömer’e bir kürsī koyup Ḥaẓret-i ‘Alī’niñ yanına oturduḡ.”. Zīrā İbn-i ‘Ömer, Ḥaẓret-i ‘Alī’yi ziyāde sever idi. Bugün Ḥaẓret-i ‘Alī ile bile ḥaṣr edeyim. Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer bir kürsī üzerinde oturup Ḥaẓret-i ‘Alī buyurdu ki: “Yā İbn-i ‘Ömer ŧaḳa cemī‘ sırrımı ḥaber virdüm, faḳaṭ bir sırrım bāḳī ḳaldı. Çün Ḥaḳḳ Te‘ālā seni benim ile ḥaṣr eyledi, anı daḥı ŧaḳa ḥaber vereyim. Resül-i Ekrem mi‘rāca gitdükde maḳām-ı Maḥmūd üzerinde yazılı gördü ki **اِنَّ تَقْدِيْمَ النِّعْمَاءِ عَلَى الْاِيْمَانِ يَكْفِي بَشَارَتِ لَامْتَةِ مُحَمَّدٍ** ba‘dehu Resül-i Ekrem huẓür-ı ‘izzete vardıḳda su‘āl eyledi ki, ey benim Rabbim bu maḳām-ı Maḥmūd’a yazılan kelām-ı ŧerīfiḡ esrārı nedir? Ḥaṭṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “Yā Muḥammed ben kemāl-i ḳudretimle levḥ ü ḳālemi ḥaḳ edüp emr eyledim ki, evvelā kelime-i tevḥīdi yaz ve ŧāniyen ḥabībim Muḥammed’i vü ümmetini yaz ki;

رَ وَرَبِّ غُفُورَ Zīrā kelime-i tevḥīdden ā‘zām zikir yoḡdur. Ḥabībim Muḥammed efḑal-i maḥlūḳdur, o ümmetden efḑal ümmet yoḡdur. Ḳālem daḥı levḥiḡ üzerine لا اله الا الله kelimesin yazıcaḳ Ḥaḳḳ Te‘ālā’niñ ilḥāmıyla ḳālem tazarru‘ eyledi ki, yā Rabb yegāne ŧeyi iḥsān eylediḡ. Bu kelimeyi yazdıḳım mukābelesinde ḥaṭṭāb-ı ‘izzet geldi ki, yā ḳālem sen lā kelimesin yazdıḳıḡ gibi ben kemāl-i raḥmetle cümle ümmet-i Muḥammed’den [11b] ‘azābı nefy itdüm. Anıḡün kelime-i tevḥīdiḡ nefy-i işbātın üzerine taḳdīm eyledim. Ḳālem üç kere secde eyledi, andan ḳālem Muḥammed Resülü’llāḥ kelimesin yazup yine tazarru‘ eyledi: “Yā Rabb, ben ḥaḳire bu ḥizmetim mukābelesinde ne ŧey’ iḥsān eylediḡ?” Ḥaṭṭāb-ı ‘izzet geldi ki; “Yā ḳālem kelime-i tevḥīd yirmi dōrt ḥarfdir. Her kim derün-ı ḳalbden bir kere **لا اله الا الله محمد رسول الله** dise anıḡ yirmi dōrt biḡ günāḥıḡ maḡfired ederim ve aḡa yirmi dōrt ecr-i ‘azīm verürüm.”.

Ḳālem yine üç def'a secde edüp dedi ki: “Yā Rabb, bundan a‘zam lütf u ihsān olmaz. Bunu daḡı levḡe yazayım.”. Ḥaṭṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “Yazma, bu lütfum benim ile ḡabībim mābeyninde ve seniḡ mābeyninde bir sırr-ı ma‘ḡūd olsun. Levḡiḡ ḡaberi olmasun. Ḥāzret-i ‘Alī’niḡ ba‘zı bilirim ki anı levḡ bilmez ve peyḡamber bilmez dedigi ‘ilmiḡ a‘zam budur ki bunu Ḥāzret-i ‘Alī, Resūl-i Ekrem’den ta‘līm etmişdir. Ḥāzret-i ‘Alī bu sırrı İbn-i ‘Ömer’e ḡaber verdikde İbn-i ‘Ömer mesrūr olup Resūl-i Ekrem’e yalvardı ki: “Yā Resūlu’l-lāh Rabb Te‘ālā’dan ricā eyle beni vefāt etdürsün. Zīrā ben ḡavf ederim ki bu sırrı izḡār edüp ḡünāḡkār olurum.”. Resūl-i Ekrem buyurdu ki: Yā İbn-i ‘Ömer, şı on parmaḡımıḡ kanḡısın ziyāde sevdim.”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Cümlesin berāber seversin.”. Resūl-i Ekrem e(yi)tdi: “Yā İbn-i ‘Ömer, sizler nice benim ümmetim iseḡiz ḡıyāmete deḡin gelen mü’mınler daḡı benim ümmetimdir. Anları daḡı seniḡle berāber severim. İmdi bu müjdeyi keşf edüp ḡaber ver ki sizler benim ile şoḡbet edüp cemālımı görüp nice in‘ām u ihsānıma nā’il olup [12a] bu ḡadar biḡ āyāt (u) vāzıḡāt ve mu‘cizāt-ı bāḡirātımı gördüḡüz. Şoḡra gelen ümmetlerim daḡı bi’l-küllıye maḡrūr olmayup bārī bu ḡadar beşāret ile mesrūr olup ‘ıyş etsünler.”. Der‘aḡab İbn-i ‘Ömer ḡāzretleri uyanup gördü ki sürürundan kendüye bir aḡınmak gelmiş ba‘dehu rü’yāsın Ḥasan ve Ḥüseyn ḡāzretlerine ḡaber verüp anlar daḡı mesrūr oldılar. Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer bi’l-küllıye dünyādan ḡaṭ‘-ı ‘alāḡa eyleyüp dā’imā fikr-i teveccūḡıḡın Ḥaḡḡ Te‘ālā ṡarafına eyledi. Ferezdaḡ’a su’āl etdiler: “İbn-i ‘Ömer ḡāzretleri niḡün dā’imā fikr edüp maḡzūn olur?” Ferezdaḡ bu sırra işāret edüp ḡalbehu min ḡālīb beytin inşā eyledi. Ve Ferezdaḡ’ıḡ bu sırra işāret olan kelām-ı laṡıfındendir ki buyurmuşdur:

ما للعباد سوى المنا منزلنا من رتب غفور للعصاة لواردالله أن يعذب أمة محمد ما قدم النفي على الإثبات

يا جليس الفقر لاشكن إليها لحظه أنه منك ارتداد عند أهل الاصطلاح

Naḡl olunur ki Ḥāzret-i ‘Alī’nin ve İbn-i ‘Ömer ḡāzretlerinin ‘ādet-i şerīfleri bu idi ki ehl-i dünyā ile şoḡbet etmeyüp dā’imā fuḡarā-i mü’mınin ve zu‘afā-i muvaḡḡidīn ile şoḡbet ederler idi. Bir ḡün İbn-i ‘Ömer ḡāzretlerine su’āl etdiler ki: “Yā İbn-i Emīre’l-mü’mınin, ḡikmet nedür ki Ḥāzret-i ‘Alī ve sen dā’imā fuḡarā ile şoḡbet edersıḡiz. Dünyāya ve ehl-i dünyāya meyl edüp muḡabbet etmezsiḡiz. İbn-i ‘Ömer ḡāzretleri buyurdu ki: “Ben Ḥāzret-i ‘Alī’den işıtdim ki Ḥaḡḡ Te‘ālā celle şānuhu ‘ālem-i ervāḡda cümle ervāḡa ḡaṡṡāb-ı ‘izzet edüp didi ki, ḡullarım ben sizi tevḡīd için ḡabībim Muḡammed’i ve ālini sevüp muḡabbet etmek için ḡaḡḡ eyledim. Sizler baḡa üç şey’

ile kefil [12b] ve zâmin oluñ. Ben dañı size üç şey' ile zâmin olayım. Siz kelime-i tevñid zıkr edüp beni tevñid etmege zâmin oluñ, ben dañı size 'azâb etmeyüp size cennet vermeye kefil olayım. Sizler ðabîbim Muñammed'i ve âlini sevmege kefil oluñ ben dañı sizi dünyâda vü âñiretde âlî edüp anlar ile ðaşr etmeye kefil olayım. Sizler dünyâya göñül bağlamayup ve ðama' eylemeyesiz. Dâ'imâ ehl-i dünyâ ile şöhet etmemege kefil oluñ, ben dañı size keşret-i rızq ve vüs'at-i dünyâ ile kefil olayım. Cümle ervâñı didiler: "Yâ Rabbenâ, tañkîk bizler bu üç şey'i kefil ve zâmin olduk.". ðaqq Te'âlâ buyurdu ki: "Ben dañı bu üç şey' üzerine kefil oldum. Meleklerim sizler şâhid oluñ." diyü bunu bir ðüccet edüp ðacerü'l-Esved'in içine emânet kodu ve levñ-i mañfûza yazdurdı. Bir kimse ðaqq Te'âlâ'yı tevñid etmese veyâñud Resülü ve âl-i Resülü sevmese yâñud dünyâya göñül bağlayup meyl ü muñabbet eylese bu üçüne ehl-i iştilâñ 'inde ya'nî enbiyâ vü muñarrebler 'inde mürted denilür. Zirâ mürted diyü rücû' eden kimseye denilür. Lâkin fañır diyü mâlı olmayana dimezler. Belki dünyâya göñül bağlayana dirler. Gerekse yüz biñ altuna mâlik olsun biz dañı irtidâddan ðavf edüp anıñ için fuñarâ ile şöhet ederiz.¹⁴ ðadîşinde olan fañırdan murâd bu fañırdır. Muñammed ðanefî ðazretlerinin cevâmî'ü'l-kelim olan kelâmındandır ki dostlarından ba'zısı didiler: "Yâ ibn-i emire'l-mü'minîn, bize vaşiyet eyle ki dünyâ ve âñirete kifâyet etsün.". Muñammed ðanefî dañı buyurdu ki: "15" **[13a]** Ya'nî sizler zıkr olunan üç şey'den mürted olup rücû' eylemeñ her ðâlde imdâd edüp iyilik ve kerem etmege mülâzemet eyleñ. İntahâ: Muñammed ðanefî ðazretlerine su'al etdiler: "Te'accüb bildüñüz ðadîş-i şerîfleri ve esrâru'l-lâñı rivâyet edüp beyân etmessiñiz.". Muñammed ðanefî ðazretleri buyurdu ki: "ðadîşe ve esrâra râğib olup arzu eden yoqqdur, belki ziyâde ðalîldir. Ehl-i irtidada(n) mı ðaber verüp naql edeyim.". Ehl-i irtidâddan murâd Resül'e muñabbet etmeyenler. İntahâ: İbn-i 'Abbâs rağıyallâhu 'anh ðazretleri buyurmuşdur: "ðazret-i 'Alî cümleden a'qqaldır. Zirâ Resül-i Ekrem sırrın aña dirdi, bir kimseye dañı dimezdi. Bir kimse ne ðadar sırrı ðıfz eder ise 'aqlı ol ðadar ziyâde olur. ðazret-i 'Alî'den şöñra İbn-i 'Ömer dañı cümleden 'aqlı ziyâde zann ederim. Zirâ ðazret-i 'Alî sırrın aña ðaber

¹⁴ Tirmizî, İmân / 153

virirdi, sırr ehli idi. Lâkin İbn-i ‘Ömer’e vâkıa’sında Hâzret-i ‘Alî bu sırr-ı azîm haber verüp İbn-i ‘Ömer dağı bu sırrı zâbt edemem diyü vefât istedigini için bildim ki Hâzret-i ‘Alî’den sonra Muḥammed Ḥanefî cümleden a’kâl idi. Zirâ Muḥammed Ḥanefî İbn-i ‘Ömer’iñ istedigini gibi nice esrârlar bilür idi. Hıfz edüp nâ-ehile dimez idi ve sırrı keşf ederim diyü vefâtın ricâ etmezdi: *سوف يهوى يوم يغنى في ملام وانفضاح* beytin bu kışşaya işâret etdi. Bir kimse bir kimseye mürted dise bu üç te’vîliñ birisine kıâdir olsa nesne lâzım gelmez. Min şerḥ-i Kâsîde-i Muḥriḳa li Mollâ Hüsrev

من المال حرصا إلى الامال مال سوف يهوى يوم يغنى في ملام وانفضاح

Naql olunur ki, Yezîd-i merîd Metan ḳal’asını feth edüp ‘askeriyle gelürken [13b] kıble-i subḥânda İbn-i ‘Ömer’e rast geldi. İbn-i ‘Ömer’i ihzâr etdürüp dîvân u saltânâtın seyr etdürüp ba’dehu su’âl etdi ki: “Yâ İbn-i ‘Ömer, Resûl-i Ekrem buyurmuşdur ki: “قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِ” ve bir ḥadîs-i şerîfde dağı buyurmuşdur: كُلُّ مَيْسِرٌ لِّمَا خَلَقَ لَهُ¹⁶ Bu iki ḥadîsin ma’nâları nedir?”. İbn-i ‘Ömer didi ki: “Ḥadîs-i evvelîñ ma’nâsı budur ki, şâkiletihî diyü aşla dirler. Ya’ni herkes aşıl üzre ‘amel eder. Aşlı sa’îd ise evvel emirden vefâtına deġin sa’âdet ‘ameli işler yâhud evvel şâķî ise aşlı sa’îd olmak sebebi ile ‘âķıbet sa’âdet ‘ameli işleyüp cennete dağıl olur. Yezîd eytdı: “Eger bir kimseniñ aşlı sa’îd idüġine yâhud şâķî idüġine bir ‘alâmet olup anıñla sa’îd şâķî bilinir ise sözünü teslîm ideyim. ‘Alî vü evlâdı ve sende ‘alâmet-i ehl-i sa’âdet bulunur ise sizi benden efḳal dirim. Eger bir kimseniñ aşlı sa’iddir, ‘âķıbet sa’âdet ile gideceğini beyân eder. Bir ‘alâmet yoġise siziñ benim ve tersâlarıñ mâbeyninde aşlâ fark yoġdur. Siziñ de sa’âdet-i şekâveteñiz bilinmez, benim de bilinmez.”, diyince İbn-i ‘Ömer gülüp didi ki: “Yâ Yezîd, sen zu’m edersin ki âl-i Resûl siziñ ile berâber ola, ḥâşâ ve kellâ. Sa’âdet ü şekâvete ‘alâmet vardır. Bu ana gelince kimseye işrâb etmedim, idi. Lâkin seniñ mişilli Yezîd’iñ su’âl altında ḳalmamak için haber vireyim. Ba’zılar memnûn ve ba’zılar maḥzûn olalar.”. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Yâ Yezîd Ḥaḳḳ Te’âlâ celle şānuhu bir kimseniñ vâlidesiniñ raḥmında cānın vermek murād eyledikde eger ol kimseyi ehl-i sa’âdet etmek murād ederse [14a] melege emr edüp âl-i Resûlün cümlesiniñ cennetde olan maḳāmlarından bir avuç toprak alup gelür. Ol kimseniñ anasının raḥmında ol toprak çarpılıp cümle a’zâlarına mezc olur ve ḥalt eder.

¹⁶ Tirmizî, İmân / 250

Ba‘dehu rūhı nefh eder. Ol kimse hayâtda olduğça âl-i Resûle muhâbbet edüp anların muhâbbeti ebedî anda zâ‘il olmaz, ol kimse ehl-i sa‘âdetdir. Evvel emrinde veyâhud gelecekte sa‘âdet ‘ameli ile hatm olur, zîrâ aşl-ı sa‘îddür. Muhâbbet-i âl-i Resûl sa‘âdete ‘alâmetdir. Bir kimse ki şakî olması taqdîr olundu. Bir melek cehennemden bir miqdâr toprak getirüp anasının rahminde ol şakîniñ a‘zâsında halı edüp mezc eyler. Ba‘dehu ol kimse dağı aşıl şakî olmağ sebebiyle muhâbbet-i âl-i Resûl terk edüp âl-i Resûle buğz ederler. Âl-i Resûle buğz u ‘adâveti şekâvetlerine ‘alâmet oldı. Anlar evvel emrinde ‘âbid ü zâhidler ise de ‘âkıbet şekâvet sebkat edüp sū-i hâtıme ile gider, zîrâ aşl şakidir. Ammâ şol kimseler ki âl-i Resûlü bilmezler ve muhâbbet etmezler. Lâkin buğz u ‘adâvet etmezler. Anların sa‘âdetine vü şekâvetine ‘alâmet yokdur, hayvân makulesindedir. Haqq Te‘âlâ her ne murâd eder ise anlara dağı anı müyesser eder. “¹⁷ كلُّ ميسر لما خلق له “ Hadîşiniñ ma‘nâsı budur ki ‘amel-i sa‘âdetden ve ‘amel-i şekâvetden her birisi sâhibine müyesser olur. Meşelâ hayr, ehl-i sa‘âdete müyesserdir ve şerr aña müyesser değıldir. Ve dağı şerr ehl-i şekâvete müyesserdir. Hayr aña müyesser değıldir. Gerekse cinn ile insiñ ‘ibâdet kadar ‘ibâdet eylesün.”, diyicek Yezîd’in vezîri didi ki: “Egerçe İbn-i ‘Ömer’iñ sözü gerçek ise benim başıma bir taş düşüp beni kıahr eylesün.” [14b] Der-‘ağab kudretü’l-lâh ile semâdan bir taş işâbet edüp kıahr eyledi. A‘zâlarına kelbler üşdiler. Yezîd e(yi)tdi: “Yâ İbn-i ‘Ömer, saña ezâ eylerdim. Lâkin kerâmetiñ beni men‘ eyledi. Yâ İbn-i ‘Ömer, seniñ üstâdiñ kimdir?”. Buyurdu ki: “Hâzret-i ‘Alî’dir. Ekşer ‘ilmi andan ta‘lîm etmişim. Yezîd e(yi)tdi: “Muhammed Hanefî dağı anıñ ma‘rifetinden ve şecâ‘atinden bir şey’ ağız edebildi mi?”. Evvelâ İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Muhammed Hanefî seni şalb edüp lağabını Yezîd koyup ve pederiñi topuz uğrundurup bağlayup zencîre urduğı vaqıtde sizler Muhammed Hanefî’niñ kemâlin fehm edemediñiz mi, size büyük kabâhat u hamâkat degil mi?”, deyince Yezîd, İbn-i ‘Ömer’i kılıç ile çalup İbn-i ‘Ömer kılıcın karşı verüp Yezîd’iñ kılıcı iki pâre oldu ve Yezîd’iñ kolundan iki parça et kesildi. Ba‘dehu araladılar, İbn-i ‘Ömer hâzretleriñiñ yolun boşlayıp gitdi. Bu beyt bu kışşaya işâret oldu. Min şerh-i Kasîde-i Muhrîka li-Mollâ Hüsrav Rahmetü’l-lâhi ‘aleyh rahmeten vâsi‘aten

¹⁷ Müslim, zühd /64

İbn-i ‘Ömer hâzretlerinden rivâyet olunur ki, Hâzret-i Hâsan u Hüseyn şehîd olunduğdan sonra vâkı‘amda gördüm ki, Hâzret-i Hâsan ile Hüseyn cennetde cedit ve pederi ile ‘âlî maķâmında mütena‘im ve mütelezziz olurlar. Ve Hâsan bin Şâbit bu beyti inşâd eder. Mu‘âviye dağı Muhammed Hânefi’niğ ayağı ucunda oturur, Muhammed Hânefi tırnağların keserdi dağı dedi ki: “Yâ Hâsan, haķir zelîl oldu diyü zemm etdiğin Mu‘âviye ile Yezîd midir?”. Hâsan e(yi)tdi: “Belî anlardır.”. Ba‘dehu Hâsan dedi ki: “Yâ İbn-i ‘Ömer, ‘âhiretde âl-i Resûle muħabbet edüp anları medğ edenler a‘zam mertebe bulurlar. Bir kimse anları [15a] dünyâda medğ ü muħabbet etse ‘âhiretde dağı anları muħabbet ü medğ edeler. Yâ İbn-i ‘Ömer anlara muħabbet edüp medğ edenleri cennet ile tebşîr eyle.” dedi. “Bu günden sonra sağı izin, Yezîd’iñ cezâsın ver. Zîrâ Yezîd Medîne’yi başup hıyânet ü ihânet etdikden sonra mâ‘adâ mü’min ve mü’minâtı murâd etdiğî üzere taşarruf etdirüp emvâl ü erzâğların cebren zabğ ede. Hışûsâ ki torunlarım Hüseyn’iğ demine müsebbib olmuşdur.” Ben dağı der‘âķab uyandım. Lâkin muķaddem Muhammed Hânefi’ye hâtır-mend oldum idi ki Hâzret-i Hüseyn’iğ demîn taleb etmez diyü. Bu vâkı‘adan bildim ki Muhammed Hânefi me’zûn olmadıkça bir emre mübâşeret etmez. Ba‘dehu Muhammed Hânefi’niğ hânesiniğ ķurbuna vardım. İşitdim ki Muhammed Hânefi’niğ gözlerinden ķan revân olmuş, feryâd eder ki ben nice taħammül edeyim ki Yezîd mişilli mel‘ûn âl-i Resûle bu ķadar hıyânet edüp ırzın yıka. Ba‘dehu yanına vardım rü’yâyı ħaber verdim. Muhammed Hânefi dağı benim gördüğüm vâkı‘ayı görmüş. Ol dağı bağı ħaber verdi. Dedi ki: “Yâ İbn-i ‘Ömer, ben pederimden işitdim ki Resûl-i Ekrem buyurdu ki:

رَفَعَ اللهُ عَنْ أُمَّةٍ الْقَتْلَ وَالْفِضَاحَةَ فِي الْقِيَامَةِ بَدْمَ إِلَى وَكَسْرٍ وَقَارِهِمْ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ سَجَدَ سَوَالِ اللهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ أَحَدِيْثٍ فَاحْفَظْ تَكْشِفُ أَهْدَى أَنْشَأَ اللهُ تَعَالَى بِعَوْنِ اللهِ تَعَالَى¹⁸ Ben a Muhammed Hânefi yedi biğ ķadar ‘asker ile Yezîd’i Medîne’ye üç günlük yerde başdı. Gördü ki Yezîd firâr etmiş. Çok aradılar bulamadılar. On biğ ķadar ‘askeri var idi cümlesin ķatl eyledi, birisin sağ ķomadı. Cümle hâtûnları ħalâş edüp ve âl-i Resûlünğ mâlın alup [15b] fuķarâya tasadduk eylediler. Ba‘dehu Hâzret-i Hâsan’iğ oğlu, ‘Alî ile Hâzret-i Hüseyn oğlu Muhammed’i biğ ķadar ‘asker ile Yezîd’i urmağı gönderdi.

¹⁸ İbn-i Mâce, Duâ/132

Hzret-i 'Alî dağı ziyâde şecâ'at şâhibi idi. Yezîd'i bulup Yezîd'in hayâşın burup bir tarafın kırdı ve Yezîd'in cümle 'avretlerin talâk-ı şelâse ile taflık etdirdi ve Yezîd'e kelimât şart verdi. İbtidâ kelimâta şart veren mezbûr Hzret-i 'Alî'dir. Ba'zî erbâb-ı tevârih demişdir ki, bundan sonra Yezîd 'avrat nikâh etmedi ve veledi olmadı. Ba'dehu Hzret-i 'Alî'nin bir 'Arabı var idi. Uğrun Yezîd'in saçalının bir tarafın kesdi. Ba'dehu Yezîd'i koyuverdi. Andan gelüp Muhammed Hanefî'nin huzûrunda haber verdi. Ziyâde mesrûr oldu. Ba'dehu Muhammed Hanefî'nin gûlâmı Behlûl vâfir 'asker ile gidüp Yezîd varmadan Yezîd'in evin ve sarayın başup cümle 'avretlerin ve kızların zabt edüp ba'dehu Muhammed Hanefî işidüp niçün böyle etdiñ ansızın, diyü Behlûl'e vâfir topuz çaldı ve buyurdu ki eger zîkr olunan hadîş-i şerîf olmasa ben Yezîd sancağıyla âteşe yakardım. Lâkin ol hadîş beni men' eyledi, ecr-i 'azîm vardır. Pes bu beyt işâretidir. Min şerh-i Kaşîde-i Muhrîka li Mollâ Hüsrev rahmetu'l-lâhi 'aleyh

قال أهل الحبِّ جانب كل ما لاحسن فيه طلق الدنيا طلاقا ثالثا قبل النكاح

Hikâyet olunur ki, kabîle-i Kuşeyrî'de bir beg var idi. İsmine Rüstem 'Alî derlerdi. Müslümân idi. Lâkin ziyâde fâsık ve fâcir idi. Bu mertebe ki kabîlesinden ve nice memleketlerden zulmen zinâ etmediği 'avrat bulunur değil idi. Külli yevm [16a] bir kız nikâh ederdi. Hâşıl-ı kelâm dünyâda işlemediği fışk ve me'âsî kalmamış idi. Lâkin mâlının hesabın bilmez idi ve gâyet sehî idi. Ol Rüstem bir gün ava gezerken Haccâc-ı zâlim rast gelüp 'azîm cenk edip çok kimse katl eyledi ve Haccâc'ı esîr edüp kal'aya koydu. Bir günden sonra Haccâc'ı huzûruna getirüp dedi ki: "Yâ Haccâc, başa vâkia'da dediler ki, yâ Rüstem başa bir kimse gâlib olamaz. İllâ Muhammed Hanefî ile İbn-i 'Ömer gâlib olur. Anlardan her kime rast gelirseñ şaşkın el kaldırma.", deyince Haccâc eyitdi: "Yâ Rüstem, müjde başa Muhammed Hanefî vefât etdi. İbn-i 'Ömer'in dağı şecâ'ati yokdur, yigid değildir. Ve İbn-i 'Ömer'i ağulu harbe ile yaralayup kal'aya bend eyledim.", diyicek ziyâde gâzaba gelüp bir siyah tavîlü'l-âlet ve kalîlü'l-merhamet şekl-i hımârda gûlâmı var idi. Gâzab etdiği kimseyi başa livâta etdirüp ol kimseyi 'ala melei'n-nâş feryâd etdirüp Rüstem hazz ederdi. Ol gûlâm-ı siyahı getirüp huzûr-ı halkda livâta etdirdi. Haccâc el-amân, diyüp feryâd eyledi, diñlemedi. Ba'dehu Haccâc'ı koyup didi ki: "Ben âl-i Resûle hıyânet edenin cezâsın bu güne verüp cünüb iken katl ederim. Ba'dehu Rüstem'e müjde haberi geldi ki İbn-i 'Ömer hâzretleri bu tarafa geliyor. Müjde edene yüz biñ altun verdi. Ba'dehu 'azîm 'askeri ile karşı gidüp kemâl-i ta'zîm ile İbn-i 'Ömer'i sarâyına kondurup sarây kapısından otaşına varınca

kadar beş yüz âdem geldi. Beş yüz kul âzâd eyledi. Ba‘dehu Haccâc’ı zincir ile ihzâr etdirdi cümle a‘yân ve eşraf cem‘ oldular. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Yâ Rüstem [16b] bu tarafa gelmeme bâ‘iş nedir, saña müjde edeyim.” Rüstem beşereka’l-lâhu bi’l-ğayr. Buyurdu ki: “Resül-i Ekrem hazretleri vâkıa‘da buyurdular ki, yâ İbn-i ‘Ömer Hakk Te‘âlâ Rüstem’den râzıdır, cemî‘ günâhın mağfired edüp cehennemi aña harâm edüp cenneti vâcib eyledi. Rüstem’e var müjde eyle.” Ben dağı dedim ki: “Yâ Resulul’lâh ne şey’ müsebbibiyle râzı oldu?”. Buyurdu ki: “Rüstem bir gün muşhaf-ı şerîf açup süre-i hel etâ¹⁹ okuyup benim âlim hakkında nâzil olduğun bilir. Hakklarında nâzil olan bu mişilli ehl-i kerem âl-i Resül’e hıyânet eden kâfirleri cümle âteşe yaqsam râhat olamam. Eger ben anları görüp bir kerre yüzüm ayakları altına süre idim, vefâtım kayırmazdım. Rabbim anları baña dünyâda göstermedi. Mercûdur ki ben hakîri anlar ile bile haşr edüp benim anlara olan muhabbetimi zâyi‘ kıılma.” diyüp ağlayıp gözünden bir tamlâ yaş muşhaf-ı şerîfin üzerine düşdüğüne Kur’an-ı ‘azimü’ş-şân tanıklık edüp şefâ‘at edüp Hakk Te‘âlâ ‘afv eyledi, râzı oldum dedi. Eger Rüstem ol vaqıtde ilâ yevmü’l-kıyame mü’min mü’minâtı ricâ edüp âl-i Resül ile bile haşr eyle diye idi, ebedî Hakk Te‘âlâ verür idi, deyince bir hâtif nidâ eyledi ki: “Yâ Rüstem, âl-i Resül eline girdi, yüzünü ayağına sür.” Rüstem dağı yüzün ayağına sürüp naşîhat ricâ eyledi. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Yâ Rüstem, âl-i Resül’e muhabbet eyle, bile haşr olasin ve kendi de hüsn-i hayr olan şey’e yakın ol, hüsn-i hayr olmayan şey’den ba‘id ol. [17a] Dünyâyı hergün talâk-ı şelâse ile boşa.”, dedikde Rüstem eyitdi: “Neniğ ile boşâmak gerekdir.” İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Şabağ olduğda bir kere süre-i hel etâ’yı oğu, dünyânıñ âfât u mekrinden emîn olasin. Öyle namâzı vaqıtı olduğda bir kere dağı mezbür süreyi oğu. Külli hayr iqbâl edüp külli şerrisinden a‘râz ede. Gice olduğda hel etâ süresin oğu. Cümle günâhdan pāk ve şeytân senden me’yūs olup şehîd olduğun hâlde vefât edesin. Ba‘dehu Rüstem şalâh-ı takvâya şurū‘ eyledi. ‘İlm u şalâh fazlıyla meşhūr oldu. Ba‘zı erbâb-ı tevârîh demişler ki, Haccâc mezbür Rüstem’iñ kal‘asında vefât eyledi. Kaşide-i Tontoroniyye وهاب موقف في موقف إلا beytinde olan Rüstem’den murâd bu Rüstem’dir. پس قال أهل الحب beyti bu kışşaya işâretidir. Fî şerh-i Kaşide-i Muhrika li hazreti Mevlânâ Mollâ Hüsvrev Rağmetu’l-lâhi ‘aleyh rağmeten

¹⁹ İnsân (Dehr) Suresi /76

Menşüldür, aqşā-yı Yemen’de Yūsufiyye nāmında bir qābīlede Hilāle nāmında bir bī-nażīr, hūsn-de kemāle yetmiş şāhibetü’l-kerāmet ve’ş-şecā’atü bir pādişāh kıızı var idi. Hāzīnesiniñ hēsābın bilmez idi. Anıñ mālīk olduğu cevāhire bir pādişāh mālīk olmamış idi. Pederiniñ yerine pādişāh idi ve nesl-i Yūsuf ‘aleyhi’s-selāmdan idi. Ol kıza Hāqıq Te’ālā bir ferāset vermiş idi ki gāyıbdan haber verüp insāniñ qalbinde olan şey’i izhār eder idi. Çok pādişāhlar [17b] nikāh etmeye rağbet eylediler, lākin kıza vākı’asında Muḥammed Hānefi’niñ maqām-ı ‘āliyesin gösterüp dediler ki: “Yā Hilāle, seniñ dünyāda hūsn-i kemāliñ gibi maḥbūbe, kemāl şāhibi bir hātun gelmemişdir. Muḥammed Hānefi seni qabūl ederse aña var ki ‘āhīretde bu maqām-ı ‘āliyyeye nā’il olasıñ.” diyü. Muḥammed Hānefi’niñ cemālin gösterdiler. Hilāle ‘āşık olup ‘aqlın zāyi’a eyledi. Der’aqāb uyandı gördü ki ‘aqlına hıffet gelmiş. Birkaç gündən sonra ifākat bulup Muḥammed Hānefi’niñ şehrin haber alup yüz kadar pehlivān ile Muḥammed Hānefi’ye çok hediyeler ile mektūb gönderdi ki beni zevcelige qabūl eder mi diyü. Muḥammed Hānefi daḥı ziyāde ḥazḥ edüp varan kimselere çok iḥsān edüp buyurdu ki: “Bizi seveni biz daḥı severüz.”. Ba’dehu İbn-i ‘Ömer ḥazretlerini vekīl edüp ol qābīlede oğlu Muḥammed Şahbaz’ı ve yedi biñden ziyāde ‘asker ve pehlivānlar daḥı bile gönderdi ve mektūbunda Hilāle’ye tenbīh eyledi ki oğlum Muḥammed Şahbaz’ı yerine ḥalīfe naşb edüp sen İbn-i ‘Ömer ile ve oğlu, ‘Alī ile bu tarafa gelesin. Ba’zı münāfıklar bu haberi bize de teblīğ edüp Yezīd daḥı, “Bu Hilāle gibi a’zam-ı kemāl ve devlet ve bī-mişāl olmaz, Muḥammed Hānefi bu Hilāle’yi alacak olursa dünyāyı zabt edüp bu kuvvet-i saltanat elimizden gidüp helāk edecegi emr-i mukarrerdir.”, diyüp başında olan erāzil eşkiyālardan yirmi biñ kadar ‘asker gönderdi ki helāke getireler. Ve tenbīh eyledi ki: “İbn-i ‘Ömer benim meşrebimiñ [18a] ḥilāfında her ḥuşūşda bulunur. Zu’m eder ki kendi Hāqıq Te’ālā hıfz eder. Hālbuki biz ‘Ömer’iñ ḥātırı için iğmāz ederiz. Eger bu ḥuşūşda daḥı İbn-i ‘Ömer qarşu qorsa qatl eyleñ dedi.”. İbn-i ‘Ömer daḥı muqaddem vāşıl olup Hilāle’yi Muḥammed Hānefi’ye nikāh eyledi. Muḥammed Hānefi’niñ oğlu Şahbāz’ı ol tarafa ḥalīfe naşb edüp emn üzre oldular. İbn-i ‘Ömer gördü ki bu mermer direkde qudretü’l-lāh ile yazılmış ki من ثو يتم تسيم من نجب و من ثو يتم تسيم İbn-i ‘Ömer ḥazretleri buyurdu ki bu kelimātu’l-lāh ile qudsiyeyi ben bilirim. Demekdir ki, men amene emine و من أحب آل حبيبي آمن من غضبي dimekdir, diyü buyurdu. Ba’dehu İbn-i ‘Ömer ḥazretleri ḥazret-i ‘Alī ile Hilāle’yi alup gitdi. Yedi yük altun ve gümüş ve beş yük cevāhir getürdi. Vesā’ir emvāl ve erzāk ve

kul ve cāriye ve at ve devesinin ḥesābı yok idi. Kūşūr kalan emvāl ve emlākin Muḥammed Şehbāz ḥazretlerine hibe eyledi. Kaṭār ve ‘askerlerinin bir tarafından bir tarafı üç günlük yol idi. Şahrā-yı şedādiyyeye geldikde ḥikmet-i ilāhī ile Yezīd’in ‘askerine mülākī olup bir gün ‘azīm cenk eyleyüp gice olduğda ḥikmet-i ilāhī Yezīd’in ‘askerinin üzerine semādan bir ‘azīm yıldırım işābet edüp cümlesin yaqub yok eyledi. Bir hilālleri kalmadı. Ba‘dehu Muḥammed Ḥanefī ḥazretlerine selām ile vāşıl oldular, kışşayı ḥaber verdiler, ziyāde mesrūr oldu. İbn-i ‘Ömer ḥazretlerine çok hediye iḥsān eyledi. Ol Hilāle’den Muḥammed Ḥanefī [18b] ḥazretlerinin Hilāle’nin māl ve cemāl ile kuvvet ve salṭanātı ziyāde olur, dediginin aşlı budur ki; bunu işidüp Hilāle’nin cümle māl ve erzākın fuḳarāya taşadduḳ etdirüp bir şey’i alıḳomadı پس كيف لأهم beytini bu kışşaya işāretdir. Şerḥü’l-mezbūru’l-müsem mā be-Ḳaşīde-i Muḥriḳa li Mollā Ḥüsrev Raḥmetü’l-lāhi ‘aleyh:

ثَمْرُوَابَالسَّيْرِ لَيْلَا يَا خِيَارَ الْغَافِلَةِ أَوْ حُبِ خَوْفِ الْبِيَاتِ الْمَعْتَدَى قَوْمِ الرُّوَا حِ

Rivāyet olunur ki, bir gün İbn-i ‘Ömer ḥazretleri bir mekānda ve ḡayrılarını otururdu. Yezīd didi ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, pederim ‘Alī ile ḥuşūmet eyledigine iki şey’ sebebdir. Biri bu ki ‘Alī’dir ki ben Mu‘āviye’den a‘zam kimseyim. Biri daḡı bu ki pederin Ḥazret-i ‘Alī’den ve ‘Oşman’dan efdāl idi. Sen daḡı anın oğlusun. ‘Alī’den ve ḡayrılardan efdālsin. Böyle iken birle ‘Alī ve evlādı ke-enne seni ḥādım eylemişler, her ḥizmete gönderirler. İbn-i ‘Ömer eyitdi: “Yā Yezīd bu mişilli kelām-ı bātılı baña söyleme. Zīrā senin babañ bir mu‘ānid kimsedir ki farazā Ḥazret-i ‘Alī’ye nübūvvet gelse yine ben efdālim, dir. Ḥazret-i ‘Alī’nin kerāmetlerinden pederin gördü ki kerāmeti çok kimseler görmüş degil idi. Lākin yine inkār ve ‘inād eder(sin). hattā Resūl-i Ekrem ḥazretleri Ḥazret-i ‘Alī ve pederin Mu‘āviye ḡazāya gönderdikde ben ḥaḳīr Ḥazret-i ‘Alī’nin yanında idim. Kırk biñ kadar pehlivān ve küffār ile Ḥazret-i ‘Alī aḡşām ile yatsu mābeyninde cenk ederken pederin kendüye tābi‘ olanları alup kāfirlerden ḥavfindan giderler. Pederin ve ḡayrılarını ‘ayne’l-yaḳīn gördüler ki semādan ḳapu fetḥ olup melekler Ḥazret-i ‘Alī’nin cengini [19a] seyr edüp te‘accüb ederlerdi ki; yā Rabb saña ḥamd-ı keşir ederiz, beşerde böyle pehlivān olur muymuş, diyü. Ḥazret-i ‘Alī ‘askerini cenge terḡīb eder. Pederin ve i‘vānı firār etdiklerinde melekler bu beyti ile ḥaber verüp cümle melā’ike şavt-ı refi‘ ile ثَمْرُوَابَالسَّيْرِ لَيْلَا beytin okudukların pederin ve etbā‘ileri işitmiş iken yine ḥamāḳat ve ‘inādlarından nāşī Ḥazret-i ‘Alī’nin fazlın inkār etdiler. Gerçi pederim Ḥazret-i ‘Alī’den efdāldir, lākin Ḥazret-i ‘Alī daḡı

peygamberden sonra cümleden efdaldır. ‘Akıllı ve şecâ’atlı ve ‘ilm-i dîni. Andan kesb etdigim ma‘ârif ve ‘ulûmu pederimden görmedim. Bir meseleyi ta‘lîm etdigim kimesneye pederden ziyâde hizmet ü muhabbet lazımdır. Belki ‘Alî’ye ve evlâdına hizmet etmek başa minnet ve sa‘âdetdir. İnsân Hakk Te‘âlâ’nın halk ile halklanmak lazımdır ve farzdır. ‘Âdetu’l-lâh böyledir ki Hakk Te‘âlâ insândan ve melâ’ikeden her birin qadr-i şerâfetine göre bir hizmete ta‘yîn etmiştir. Emânetkârlıkda kusûru olmayanları nebî ve resûl edüp hizmet-i risâlete ve nübüvveteta‘în etmiştir. Anlardan dūn olanları ‘ilm ü ma‘rifet hizmetine ta‘în etmiştir ve ba‘zı kimseleri îmân ve tã‘ate hâdim etmiştir ve ba‘zıları küfr ü fişkı u ‘inâd u ahlâk-ı zemîmiye hâdim etmiştir ve ba‘zıları ‘avratına ve hüddâmına hâdim etmiştir. Herkese Hakk Te‘âlâ ne kadar mertebe verdi ise aña göre bir hizmete ta‘în etmiştir. Hâzret-i ‘Alî dahı ben hâkîrden ziyâde dost ve emânetkârlıkda kusûru yok kimse bulmayup halka i‘timâd eylemeyüp her hizmetin başa ısmarlamışdır. Ol başa sa‘âdet ü kerâmetdir.”, deyince Yezîd [19b] e(yi)tdi: “Yâ İbn-i ‘Ömer, öyle olıcağ yine peder ‘Alî’den efdaldır. Zîrâ Resûl-i Ekrem’iñ ekşeriyâ yazısın pederim yazar idi, ekşer huşûşa pederim gider idi. Pederimiñ hizmeti ‘Alî’den ziyadedir. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Öyle değıl, fehm edememişsin: *لكل خادم خدمة بحسب قدرته ولكل كتاب مقام* Hâzret-i ‘Alî’niñ kendine lâyıq hizmeti vardır ve her sırrı ve ‘ilmü’l-lâhı Hâzret-i ‘Alî yazar idi. Ammâ seniñ pederiñ qadrine göre olur olmaz hizmete ta‘în olunup defter kâtibi idi.”, diyince Yezîd hã’ib-i hâsır olup dedi ki: “Âl-i Resûl ve i‘vânı ve enşârlarıyla söz ile başa çıkılmaz, kılıç ile söyleşmek gerekdir.” didi. Muhammed Hanefî’niñ gulâmı Behlül anda idi, gâzaba gelüp; “Sen âl-i Resûl ile ne vakitte kılıç ile başa çıkdıñ, şalb olundugunu unuttun mu?” diyüp Yezîd’iñ şakalından yapışıp başına birkaç kerre urdu, katl etmek murâd etdi. İbn-i ‘Ömer râzı olmadı. Ba‘dehu tağıldılar. Bu beyt bu kışşaya işâretidir ma‘nâsı gerekdir ki; “Ey karbân-ı aḥiret ve ‘asâkir-i cengiñ efdali ve ḥayırlısı olan, âl-i Resûl ü ‘askeri, ‘Alî; sizler şabâḥa degin cenk etmeye ḥâzır olduñuz. Bu zecbân-ı bî-‘ârlar pehlivân kâfire taḥammül edemeyip evvel gicede rücu‘ edüp firâr etdiler. Şâbit qadem olup kerâmet ve fażlıñızı izhâr etmektedir. Min şerḥ-i qaşîde:

واشترو عيشاً رضيًا بالمتاع الهالك كى يكونوا يوم يطوى البيع من اهل الرياح

Naql olunur ki, ‘Arap beglerinden Leys nâmında bir kimse var idi. Ziyâde kuvvet ve şecâ’at ü keşret-i ‘asker şâhibi idi. Dâ‘imâ kuṭṭâ-ı tarîk idi. Nice [20a] memleketler şerrinden ‘âciz olup İbn-i ‘Ömer hâzretleri dahı aḥvâle muṭṭali‘ oldu. Lâkin Leys

ziyâdesiyle ‘âlim idi. Bir kârbâna zafer bulmadığı vakitte tebdîl-i şüret olup birkaç kimse ile şulehâ kisvesinde kârbânın içine varup va‘az edüp kendüyi sevdirep halk i‘timâd ederlerdi. Gice ile fırsat bulup ‘askeri getürüp kârbân bozup cümle mâl- (u) erzâkın aḥz ederdi. Lâkin ziyâde sehî idi. Harâmdan sehâvet mi olur, niçün ‘ibâdu’l-lâhın mālını alup halka verirsin, dedikde der idi ki: “Ben baḥîl olduğum ḥâlde cennete gitmedin. Sehî olduğum ḥâlde cehennem gitmem başa sevgilidir.”, diyü cevâb verir idi. Ziyâde ḥîle bilür idi; üç kerre ḳal‘adan Muḥammed Ḥanefî’niñ ḥabsinden firâr etmiş idi. Bir gün vâḳia‘asında işitdi ki واشتروا عيشا رضىا beytin okurdu. Der‘aḳab uyanup gördü ki kendüye te‘şîr eyleyüp hidâyet rüzgârı ḳalbine esüp ağlayarak İbn-i ‘Ömer ḥazretlerini ḳaşd eyledi, gitdi. Medîne‘ye yakın vardıkda ḥikmet-i ilâhî ile gördü ki Muḥammed Ḥanefî ile İbn-i ‘Ömer ḥazretleri ‘askeri ile çadır ḳurmuş otururlar. Muḥammed Ḥanefî ile İbn-i ‘Ömer’iñ ayaklarını öpüp oturup rü’yâsın ḥaber verdi. Cümle mâl ve erzâkın fuḳarâya taṣadduḳ eyledügin ḥaber verdikde ziyâde maḥzûz oldular. Muḥammed Ḥanefî ḥazretleri buyurdu ki: “Yâ Leys, sen bu ḳadar fesâd ve zûlm etmekden Allâh’ıñdan ḥavf etmedin mi, cehennemden ḳorḳmadın mı?”. Leys e(yi)tdi: “Yâ İbn-i Emîre’l-Mü’minîn ben mezârdan ḥavf ederim, yoḥsa bir şeyden ḥavf etmem. Zîrâ birâderin Ḥazret-i Ḥasan’dan [20b] bir ḥadîs-i şerîf ḥıfz etmişim anı işiden kimse aṣlâ ḥavf etmez ve fî ḥadîsü’l-şerîf

من ذكرنى بخير اوصلنى على في يوم و ليلة ثلاث مرات لا ذكرته في ثلاث عقبات ولا شفقتة بحسن الخاتمة في الموت بالنجاة في الحشر والسلامة في الصراط²⁰

diyince ziyâde ḥazḳ etdiler. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Bu ḥadîs-i şerîf ben daḥı bilirim. Lâkin kimseye dimedim.” Ba‘dehu Leys su‘âl etdi ki, mü’minlere ‘azâb-ı ḳabr var mıdır?” Muḥammed Ḥanefî buyurdu ki:

كلّ الناس معذب في القبر فالبلبلى عذاب و مفادقة الاحباب والحبس عذاب و اشده ترك ذكر الله و ذكر حبيبه والم ولا عذاب اشد من هذا عل المؤمنين و هؤلاء عذابهم في القبر²¹

Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer ḥazretleri buyurdu ki:

²⁰ Buhârî, Talâk/25

Leys ziyāde mesrūr olup tövbe-kār olup şalāḥa şürū‘ eyledi. Dedi ki: “Ḥaḳḳ Te‘ālāya du‘ā eyleñ baña ḥelālinden rızq-ı vāsi‘ versün yāḥud beni vefāt etdirsini. Zīrā ben seḥāvetden ayrılmāğa taḥammül edemem. Muḥammed Ḥanefī kırk biñ altun iḥsān eyledi ve her ayda bir kerre getirüp Leys’e çok iḥsān ederdi ve Muhammed Ḥanefī buyurdu ki: “Devletden düşen kimseye iḥsānı çok eyleñ. Zīrā Ḥaḳḳ Te‘ālā ‘inde andan efḍal ve sevgili bir ‘amel yoḳdur.” Şonra Leys evliyāu’l-lāhdan oldu, çok kitāb taşnīf eyledi. Ḥattā İmām-ı A‘zam ḥazretleri gice giderken Leys’e rast gelüp Leys bu kışşayı İmām A‘zam’a naḳl eyledi, İmām-ı A‘zam ḥazḳ eyledi. Ve Leys dedi ki: “Muḥammed Ḥanefī ile İbn-i ‘Ömer’iñ du‘āsı beni abdāllardan etdi. Şimdi Ḥazret-i Ḥızır’iñ müşāhiblerindenim. Ve bu اشترى اعيشا رضيًا [21a] beyti bu kışşaya işāretidir. Min Ḳaşidetü’l-Muḥriḳa li-Mollâ Ḥüsrev

ثم قول اعضاءكم عن كل ما لاهل فيه ربما يوتى بشئ فيه بالقصوى يلاح

Rivāyet olunur ki, Ḥazret-i ‘Alī kerrema’l-lāhu vechehu ḥaḳīm-i İsmā‘il’de ‘ibādet ederdi. Bir siyāh yılan gelüp ağızından bir varaḳa çıkarup Ḥazret-i ‘Alī’niñ önüne ḳodu. Ḥazret-i ‘Alī daḳı varaḳayı alup okudu. İbn-i ‘Ömer daḳı yanında idi. Su‘āl etdi ki, “Bu varaḳa nedir?”, diyü. Ḥazret-i ‘Alī daḳı varaḳayı İbn-i ‘Ömer’iñ eline verdi, okudu gördü ki ol varaḳanın içinde yazılmış ki:

أنى انا الله لا الله إلا انا أنى غفور رحيم امهله على اعدالى في الدنيا برحمة واحدة و امهله على عذابى فى
بمأة رحمة قد غفرت بشفاعة حبيبي و خليلي جبأري الآخرة

İbn-i ‘Ömer ḥazretleri Ḥazret-i ‘Alī’ye su‘āl etdi: “Bu varaḳanın ḫikmeti nedir?”, diyü. Ḥazret-i ‘Alī buyurmuş ki: “Pederimiz Ḥazret-i İbrāhim ‘aleyhi’s-selām vāḳı‘asında gördü ki ke-enne maḥşer günü olmuş, nürdan iki kürsü ḳurulmuş, üzerinde iki kimse oturur.”. Ḥazret-i İbrāhim su‘āl etdi ki: “Bunlar kimlerdir?”. Melekler dirler ki: “Birisi oḳluñ, āḫir zamān peygamberi Ḥazret-i Muḥammed ‘aleyhi’s-selāmdır. Biri daḳı anıñ dāmādı Ḥazret-i ‘Alī’dir.”. Gördü ki bir kimse daḳı nürdan kürsü üzerinde şirāḫıñ

yanında otururdu, biri dağı nürdan kürsî üzerinde maşşer halkınığ içinde oturur. Bunlar dağı oğullarını Ebū-bekir ve ‘Ömer ve ‘Oşmān hazerātıdır. Hāzret-i İbrāhim gördü ki bunlardan her birisi bir mertebe şefā‘at eder ki şefā‘atlerine maşhar olduk. Mü‘minīn ve mü‘minātdan kimse bākī kalmadı. Der‘aķab nidā: **[21b]** “Yā Muḥammed cümle āl ü aşhābını vü ümmetini başına cem‘ edüp ‘arş gölgesine gidiğ. Taḥkīk-i ümmetiniğden bir kimse bākī kalmadı” diyü. Ba‘dehu Hāzret-i Cebrā‘il livāü’l-ḥamdi Resūl-i Ekrem’iniğ önünce çeküp āl ü aşhābı ümmeti ardınca ‘arş gölgesine gitdiler. Hāzret-i İbrāhim Resūl-i Ekrem’iniğ ve çehār-yāriğ himmet-i ‘āliye vü mertebelerin görüp der‘aķab uyanup ğayrete gelüp du‘ā eyledi ki: “Yā Rabb sen benim Rabbimsiniğ, ben senin ḥalīliğim. Hāzretinden ricā ederim ki benim şefā‘atimle bu vaķitden ilā yevmü’l-kıyame her ne kadam mü‘minīn gelirse anları ‘afv u mağfiret eyle.”, diyü bu minvāl üzre du‘ā eyledi ki icābetde te’ḥīr oldu. ‘Āķıbet Hāzret-i İbrāhim’e vahy olundu ki: “Yā İbrāhim, ben ol şefā‘ate ḥabībim Muḥammed’i verdim. Andan alup saña vermek benim şānıma lāyık değıldir. Seniğ ümmetini ve āl-i aşhābını saña ḥibe eyledim. Lākin yā İbrāhim bu du‘āğ u şefā‘atiniğ sebebiyle sen ve ālini mü‘minlere kıyāmete değın zıkr etdirdim.”. Ba‘dehu zıkr olunan ḥadiş-i ḳudsī bir varaķa üzerinde bir nūrānī ḥaṭṭ ile yazılmış. Getirip Hāzret-i İbrāhim’iniğ eline verdi. Hāzret-i İbrāhim vefāt etdikden şonra ol varaķayı cinnīler zabṭ eyledi. Hāzret-i İbrāhim’in du‘āsın Resūl-i Ekrem’e ḥaber verüp²³ رُبْنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدِي وَلِلْمُؤْمِنِينَ āyetin inzāl edüp bu kışşayı ḥaber verüp Resūl-i Ekrem mesrūr olup cemī‘ ümmetin ‘afvı için du‘ā eyledi. Cebrā‘il didi ki: “Yā Muḥammed, du‘āna icābet olundu. Senin du‘āna icābet olunan ḥücceti Ḥaķķ Te‘ālā levḥ-i maḥfūza **[22a]** yazdurdı. Pederiniğ İbrāhim’e verilen ḥücceti dağı yakın zamānda seniğ eliniğden bir kimseye müyesser olur ki ol kimse Ḥaķķ Te‘ālā katında ve melekler ve ümmetin ve cinn katında ziyāde sevgili ve muḥterem ola.”. Resūl-i Ekrem emr etdi ki: “Benim ümmetim Hāzret-i İbrāhim’i ve ‘ālini şalāṭınığuzda zıkr eyleğ.”. Anlar şalāṭlarında zıkr eylediler. Ol ḥücceti Hāzret-i Ebū-bekir ve ‘Ömer ve ‘Oşman’dan her biri ricā eyledi müyesser olmadı. Mu‘āviye bile ricā eyledi, elḥamdülillāh ol ḥüccet budur ki baña müyesser oldu. Bu yılān cindir, diyü buyurduķda İbn-i ‘Ömer ḥazretleri ‘Alī’ye didi ki: “Ben ḥavf ederim ki bir gün seni ğā’ib idem de

²³ İbrāhīm, Suresi /41

cāhil kalam. Baña bir vaşiyet eyle ki lafz-ı kalil ma'nāsı keşir cevāmi'ü'l-kelim ola. Hāzret-i 'Alī buyurdu ki: "Yā İbn-i 'Ömer;

فِي نَفْسِكَ عَنِ الْحَرَامِ وَ أُنْزِمَ لَطِيفَ الْكَلَامِ. وَ أَقْرِنُ أَهْلَ الْمَعْرِفَةِ وَالْكَرَمِ وَ أَحْذَرُ عَنِ الْجَاهِلِ اللَّيْمِ

İbn-i 'Ömer hāzretleri buyurmuşdur ki: "Hāzret-i 'Alī'niñ bu vaşiyeti yüz dört kitābı cāmi'dir.". Pes sümme kuvā a'zāiküm beyti bu kışşaya işāretidir. İntehā min şerh-i Kaşāidetü'l-Muħrikatü li Hāzret-i Mevlānā Mollâ Hüsrev:

وَأَتَّقُوا أَنْ تَقْطَعُوا أَجَلَ الرَّجَاءِ أَوْ تَحْرِقُوا ثَوْبَ خَوْفِ حَالٍ مَا لَا حِلَّ انْقِبَاضٍ وَ انْتِشَاحٍ

Menķüldür ki, 'Abdu'l-lāh İbn-i Zübeyr hāzretleri Haccāc-ı zālimi aħz edüp iki sene kal'ada habs eyledi, ba'dehu koyuverdi. Haccāc yine başına çok eşkiyālar ve erāziller cem' edüp giderken yolda İbn-i 'Ömer hāzretlerine rast gelüp murād etdi ki: Eger İbn-i 'Ömer hāzretleri Abdu'llah İbn-i Zübeyr'i kemā yenbağī sever ise ve muħabbet ederse İbn-i 'Ömer'i katl ede. Haccāc su'āl eyledi ki: "Yā İbn-i 'Ömer, āl-i Resül ile [22b] Zübeyr'iñ muħabbeti yanıda ne şekildir?". İbn-i 'Ömer e(yi)tdi: Hāķķ Te'ālā'nıñ muħabbeti ile Resül-i Ekrem'in muħabbeti mābeyninde ne kadar fark var ise anlar muħabbeti mābeyninde ol kadar fark vardır. Haccāc e(yi)tdi: "Niçün?". İbn-i 'Ömer e(yi)tdi: "Zirā balıķ yerine göre büyür, muħabbet daħı yerine göre ziyāde ve noķşān olur. Hāķķ Te'ālā'nıñ muħabbetin mekānı kalbdir. Kalb ise cemī' şey'den a'zam u büyükdür. Anıñçün Hāķķ Te'ālā'nıñ muħabbeti daħı cümleden a'zamdır. Peyğamberiñ ü āl-i Resülün muħabbeti imāndandır. İmān kalbin içinde bir sır-ı ma'ķūd vücūd-ı ma'nevîdir. İmān daħı kalbden sonra cümleden a'zamdır. Anıñçün peyğamberiñ ü āl-i Resülün muħabbeti sārilerden a'zam u ziyadedir. Andan sonra sār aşhāb-ı kirām u evlād u akraba vü vālideyn ü ğayrıların muħabbetleriniñ mekānı tabī'atdır. Tabī'at imāndan aşğardır. Anlarıñ muħabbeti tabī'atden olduğuyçün anlar āl-i Resül kadar olmazlar. Zirā muħabbet mekānına göre büyük 'avretleriñ muħabbeti daħı şehvetden olup şehvet daħı cümleden aşğar olduğuyçün 'avretiñ muħabbeti cümleden aşğardır. Resül-i Ekrem hāzretleriñ;

لا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ أَكُونَ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِهِ وَ وَلَدِهِ وَ مَالِهِ وَ النَّاسِ أَجْمَعِينَ²⁴

²⁴ Tirmizî, İmān /93

hadîs-i şerîfî bu te'vîl üzre işâretidir. Aḥarların muḥabbeti Resûl-i Ekrem'den ziyâde olduğu ḳalbinde îmân olmadığına delâlet eder. Eger îmân olsa îmân cümleden a'zamdır. Resûl-i Ekrem'in ve âl-i Resûlün muḥabbetleri îmandır, cümleden ziyâde olur." diyince Ḥaccâc üç kere İbn-i 'Ömer ḥazretlerinin ayağın öpdü. Ba'dehu İbn-i 'Ömer'i ḥânesine getirüp çok eşyâlar ihdâ eyledi. Ḳabûl etmedi. [23a] Ḥaccâc e(yi)tdi: "Yâ İbn-i 'Ömer, pederin Ḥazret-i 'Ömer'den Diḥyetü'l-Kelbî vaşiyet taleb eyledikde pederin buyurmuşdur ki çâdırın parçalama ve iplerin ḳat' eyleme. Diḥyetü'l-Kelbî daḥı fehmi edemeyip kırk gün kāfirin içinde çâdır ḳurup cenk etmiş ki çâdırın ref' etmeyüp vefât edince degin cenk ide. Ḥazret-i 'Alî gülüp Diḥye'yi ihzâr etdirüp Ḥazret-i 'Ömer'in vaşiyetin te'vîl eylemişdür. Ol te'vîl nedir?". İbn-i 'Ömer ḥazretleri buyurdu ki: "Ḥaḳḳ Te'âlâ ḳalb ḥalk edüp nûr-ı îmân ile ṭoldurdu ḳalb maḥall-i sūrûrdur îmân daḥı ziyâ verici nurdur. Ḳalb ile îmân aşlâ ḥavf u ḥarın ne idügin bilmezler. Ḥaḳḳ Te'âlâ çâdır şüretinde bir perde ḥalk edüp nûr-ı îmânın üzerine çâdır gibi ḳordu. Ol perdeye şevb-i ḥavf dirler. Anın sırrı ile ḳalbde ḥavfu'l-lâh vesâ'ir ḥavflar peydâ olur. Lâkin ol perdeyi muḥabbetu'l-lâh ve muḥabbet-i Resûl ile direkleyip ve ricâ ipleriyle muḥkem eyleyüp ke-enne çâdır gibi ḳurdu. Eger ol direk olmasa perde inüp nûr-ı îmân setr edüp ḳalbinden ebedî ḥavf gitmeyüp helâk olur. Ol perde ricâ ipleri ile muḥkem olmasa nûr-ı îmân gâyet ḳuvvetlidir, şiddetli rüzgâr gibi çâdırı ref' eder, parçalar. Anınçün ricâ gâlib olmak kuvve-i îmandandır ve ḥavf gâlib olmak za'af-ı îmâna işâretidir. İnsâna lâyıḳ olan ḥâl-i inḳibâzında ya'nî nûr-ı îmânı telefe verüp çâdırı gerdigi vaḳitde ricâ iplerin ḳat' edüp çâdırı parçalamaya öyle olcaḳ ḥavf bi'l-külliyeye zâ'il olup emn gelür. Emn ise küfrdür [23b] ve daḥı Resûl'ün muḥabbetini giderir, diregi düşmüş çâdır gibi olur. Ol perde aşağı indükde ḳuvvet-i nûr-ı îmân ile ol perdeyi parçalamaktan ḥazret ede demektir.", deyince Ḥaccâc İbn-i 'Ömer'in ayağın öpdü. Ba'dehu gönderdi, çok ta'zîm eylediler. Pes bu beyt bu kışşaya işâretidir min şerḥ-i ḳaşıdetü:

فاحفظوا يا أيها الحلان ما منونا بكم و احذروا ان تحسبوا من اقويل المزاح

Rivâyet olunur ki Ḥazret-i 'Alî kerrema'l-lâhu vecheh ve İbn-i 'Ömer ve Ziyâd ve İbn-i Zübeyr ve Mu'aviye ve gayrıları vâfir 'asker ile gâzâya gidüp rücû' edüp gelürken Yemen'de bir müddet misâfir oldılar. Anda Ḳaddâr nâmında bir beg var idi. Ziyâd'a ḳuvvet ü şecâ'at ve keşr-i emvâl ü 'asker şâḥibi kimse idi. Ḥazret-i 'Alî kendü ḥânesine ḳondurdu. O Ḳaddâr'ın Mu'aviye ile Ziyâd'a dostluğu var idi ta'âmdan sonra Ḥazret-

i ‘Alī’ye şerbet getirdi. Zehirli imiş, Hâzret-i ‘Alī içecek bî-hoş oldu. Yedi sâ‘at aşlâ kelâm söylemedi ve yanında kim idügin bilmedi. İbn-i ‘Ömer hâzretleri gelüp yüzün Hâzret-i ‘Alī’niñ mübârek ayaklarına sürüp gözlerinden kan ağıdıp ağlar ki: “Yâ ‘Alī sen beni pederim vefât etdikden şonra öksüz kıomadın idi. Şimdi sen ‘ahirete gidersin ben yalnız qalırım. Benim hâlim nice olur.” diyü Ziyad ve İbn-i Zübeyr ve’sâir dostlar bir mertebe ağladılar ki ke-enne kıyâmet kıopdu. Mu‘âviye’niñ gözünden bir tamlâ yaş çıkmadı. Dedi ki: “Resûl-i Ekrem hâzretleri ‘ahirete gitdi, tahammül eylediñiz de ‘Alī’niñ vefâtına [24a] tahammül edemez misiniz?”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Yâ ‘aduvv, Resûl-i Ekrem gitdi ise Hâzret-i Ebû-bekir ü ‘Ömer ü ‘Oşmân u ‘Alī rağiya’l-lâhu ‘anhümlar ile eglendik. Şimdi kimiñ ile eglenelim. Mu‘âviye e(yi)tdi: “Hasan u Hüseyin ü Muḥammed Hânefi ile İbn-i ‘Ömer eyitdi. Anlar daḥı benim gibi yalnızdır, anlar kimiñ ile eglensin?” Ba‘dehu bir hâtif nidâ eyledi ki: “Yâ âl-i Muḥammed beldeden taşra çıqıñ.” Cümle taşra çıkdılar. İbn-i ‘Ömer ile Ziyâd hâzretleri Hâzret-i ‘Alī’yi getürüp ağlayarak şahraya çıkdılar. Ba‘dehu Hâzret-i ‘Alī bir miqdâr ifâkat bulup gözün açdı. Buyurdu ki: “Cümle halk girü gidüp yanımda İbn-i ‘Ömer ü Ziyâd u İbn-i Zübeyr’den ğayrı kimse kalmasın.”. Tenha olduqda der‘aḥab aḥsen şüretde bir şahş gelüp selâm verdi. Lâkin nerden geldiğın bilemediler. Bir elma çıkarup dört parça edüp Hâzret-i ‘Alī daḥı yedigi sâ‘at istifâğ edüp içerisinde bir şey’ qalması. Ke’l-evvel oldu, zehir hiç zarar etmedi. Hâzret-i ‘Alī oturdu ol kimse su’âl etdi ki: “Sen kimsin?” diyü. Ol kimse eyitdi: “Melâike-i ‘illiyyîndenim. Üç kere Hâḳḳ Te‘âlâ’niñ emr-i fermânı ile yeryüzüne nâzil oldum. Bir kerre Bedir ğazâsında melâ’ikelere ser‘asker olup imdâd için nâzil oldum. Bir kerre daḥı Hâzret-i Fâtıma rağiya’l-lâhu ‘anhâ hâzretleri saña tezvîc olundukda ümmet-i Muḥammed’iñ mağfireti ve nârdan ḥalâşı için Hâḳḳ Te‘âlâ tarafından ḥüccet getirüp Fâtıma’ya verdim. Bir kerre daḥı şimdi geldim. Yâ ‘Alī Kıddâr saña zehir içirdikde yedi kıat gökde cemî‘ melâ’ike Hâḳḳ Te‘âlâ’ya tazarru‘ ve niyâz edüp Yâ Rabb dîn-i İslâmı ‘âlî edüp düşmânı kıahr eden [24b] Hâzret-i ‘Alī’yi vefât etdirüp dîn-i İslâmı ğarîb ve düşmânlarını sevindirmesin, dediklerinde Hâḳḳ Te‘âlâ’dan fermân olunup cennetden bir elma getirüp seni ḥalâş eyledim.”. Hâzret-i ‘Alī ol melege dedi ki: “Yâ ‘azîz Allâh’dan gördüğün ‘acâyiblerden ü şartlardan baña ḥaber ver.” dedikde ol melek eyitdi: “Yâ ‘Alī her ğün ve her gice insânıñ ḥayrın u şerrin yazan ḥafaza meleklerinin baḥr-i raḥmet üzerinde yolları vardır. Ol yoldan gelür. Hâḳḳ Te‘âlâ’niñ hikmet-i ‘acîbesiyle baḥr-ı raḥmete tâkıat verüp mü’mînlerin cemî‘ ğünâhların defterin maḥv eder, bi’l-küllîye. Ba‘dehu raḥmet melegi mü’mîniñ ḥayrın Hâḳḳ Te‘âlâ’ya ‘arz eder. Şerri yazan melek der ki:

“Yā Rabb, Sen ‘allāmu’l-guyūbsuñ raḥmetiñ deryāsı defterimi maḥv eyledi.”. Hakk Te‘ālā tarafından nidā olunur ki: “ يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَ يُثَبِّتُ وَ عِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ” İmdi varıñ yeniden yazın. Melekler daḥı mesrūr olup giderler ammā ḥayr defteri bozulmaz. Amma Kadir gicesi olduḡda baḥr-ı raḥmet mü’minleriñ şu defterin bi’l-küllıye ġark edüp ġā’ib eder. Melek der ki: “Yā Rabb, Sen ‘allāmu’l-guyūbsun. Raḥmetiñ deryāsı defterimi ġark eyledi. Hiṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “Bu gice bir defter daḥı taḡdīr eyledim, eger günāh işlerse ol deftere yazıñ, ammā ḥayr defteri aṣlā zāyi‘ olmaz.” deyip فاحفظوا beytin ol melek oḡuyarak ġā’ib oldu, gitdi. Ḥāzret-i ‘Alī vü İbn-i ‘Ömer ü İbn-i Zübeyr ü Ziyād bir mertebe mesrūr oldular ki içleri taṣup ağızları şuyun zabı edemeyüp buyurdular ki bundan şonra vefātımıza elem çekmerüz. İbn-i ‘Ömer ḥāzretleri ekşeriyā bu beyti okuyup [25a] sürürundan aḡlar idi. Bu beyt bu kışşaya işāretdir. Bu kışşa ḥıfz etmek lazımdır:

Yā ol bī-رحم الله امرء عرف قدره و لم يتجاوز طوره يومزسه آب رحمت أهل جرمك جرمنى يا رب
ḥadd-i pāyān olan deryāları neylersin. Bu beyt daḥı bu sırra işāretdir. Min Kaşāide-i Mollā Ḥüsrev ve Cemālī raḥmetu’l-lāh:

من عذاب الله خافوا و ارتجوا من رحمته إن كلاً منها للمؤمن الناس النجاح

Menḡöldür ki, bir gün Behlül Dānā ‘aleyhi raḥmetü Ḥüdā ḥāzretleri maḡberde uyurdu. Hārūn el-Reşīd ḥavāşş aşḡābları ile varup ḥādıminden birisi Behlül Dānā’yı uyartdı. Behlül ġāzab etdi, teve beni cennetden çıkardınız. Hārūn eyitdi: “Yā Behlül, ne cenneti?”. Behlül eyitdi: “Mü’minlerin rūḡlarıñıñ ma‘deni cennetdir. Rūḡuñ rāḡatı cesede daḥı sirāyet edüp cesed daḥı rāḡat olur.”. Ḥāzret-i Ādem tazarru‘ edüp: “Yā Rabb beni cennetden çıkardıñ, emrine muṭī‘im. Lākin şemātet-i a‘dā cennetden çıkmaḡdan eşeddir. Şeyṭān mesrūr olup ḡaṭṭ eylediler. Sen aḡa rāzı olur musuñ, yā Rabb?”, dedikde hiṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “Yā Ādem, sana vü evlādına bedeniñize rāḡat verüp bir uyḡu aḡvāle eyledim ki siz uyḡuda iken melekler rūḡunuzu cennet-i a‘lāya getirüp anda mütelezziz rāḡat olup anıñla cesedine rāḡat u kuvvet gelür. Şeyṭān u evlādı uyḡuya ḡādir olmayup bu kerāmetden maḡrūm olmaları ile Ādem’i ve evlādını cennetden ḡovulduḡları ile lev̄m edüp şemātet izḡār edüp mesrūr olamazlar. Lākin bu kerāmet bunlara maḡşūşdur.”, deyince Hārūn aḡlayup Behlül’ü taşdıḡ edüp dedi ki: [25b] “Yā Behlül, saḡa iki şey’den su‘ālim vardır. Baḡa belki cemī‘ ulemāya müşkildir. Cümle ḡalk beyān etmekden ‘ācizdir. Luṭf ile ol iki şey’i bir ḡoşca fikr edüp te’vīl eyle.”. Behlül e(yi)tdi: “Nedir ol iki şey?”. Hārūn eyitdi: “Biri bu ki İbn-i

‘Abbās buyurmuşdur ki: محبوبى فى النار أكثر الناس أحب إلى من الجنة لأن محببت Bu kelām-ı laṭīfîñ te’vîl nedir?”. Behlül eyitdi: “Cennetden murād uykudur. Zîrā uyqu sebebiyle uyanıqda ke-enne cehenneme girmiş gibi olur. Cehennemde fitne vü muşîbet çok olduğu gibi kezalik dünyāda daḥî mü’mînlere fitne vü muşîbet ü belā çok olur. Anıçün dünyāda cehennem denilür. Dünyā cehennem ise de dünyāda Rabb Te‘ālā’ya ve Resülüne ve āl-i Resül’e muḥabbet ziyadedir. Zîrā hem beden ile muḥabbet olur. Meşelā delîle şenā etmek gibi ve eliyle yazmak gibi ve zevc ile ve ism-i şerîflerin okumak ve ḳalbine anları getürmek gibi ve eliyle yazmak gibi ve rûḥ ile daḥî muḥabbet olur. Ammā cennetde ya’nî uykuda muḥabbet anlara yalnız rûḥ ile olur. Zîrā rûḥ bedende olmadıçça beden ‘amelden ḳalür. Yalnız rûḥuñ muḥabbeti ḳalîldir ve mu‘teber değıldir. Zîrā her bir rûḥ vefātından şonra anlara muḥabbet eder. Lâkin mu‘teber olmaz. Anıçün cehennem cennetden müvekkildir.”, diyince Hārūn Behlül’ün ellerin öpüp didi ki: “Su’ālîñ biri daḥî buña.”. İbn-i ‘Abbās ḥazretleri bir gün ḥaṭîm-i İsmā’il’de otururken bir ‘Arab gelüp selām verüp dimiş ki, yâ İbn-i ‘Abbās Sultān-ı müfessirînsin Resül-i Ekrem ‘ilminîñ ḥānesinden baña bir şey’ vaşîyyet eyle ki ben anı ḥıfz edüp âḥiretde necātıma sebep ola. İbn-i ‘Abbās ḥazretleri buyurdu ki: “Yâ ehḥa’l-‘Arab, iki [26a] ḳanad peydā edüp belki şıratı geçerken uçarsñ zîrā yevm-i âḥiretde şıratdan eşedd ‘aḳabe yoḳdur. Andan ḥalāş olan cehennemden ḥalāş olur. Evvel iki ḳanattan murād-ı ḥavf ile ricadır. Yalnız birisi müfid olmaz, ikisi de olmadıçça ḳuşuñ bir ḳanadı müfid olmadığı gibi bir mü’mîñ dünyāda Ḥaḳḳ Te‘ālā’nıñ rahmetin ricā edüp ve ‘azābından ḥavf etse Ḥaḳḳ Te‘ālā aña şıratı geçerken iki ḳanad verüp uçup cennete dāḥîl olacaḳdır. Bundan ‘arîflere çok beşāret vardır.”, deyince Hārūn şād olup Behlül’e şenā ederek gitdi ve cümle ḥalḳ Behlül’ün ‘ilminde ta‘accüb etdiler .Pes bu beyt Allāhu a‘lem bu ḳışşaya işāretdir min şerḥ-i Ḳaşīde-i Muḥrika:

من كثير الذنب نوحوا نوح في الرسل أنه عمر طويلا من قليل النطق ناح

Menḳöldür ki, İbn-i ‘Ömer ḥazretleri bir mertebe bükāya mülāzemet ederdî ki ba‘zı vaḳitde gözünüñ yaşın tükedüp ḳan ağlardı. Bir gün bir mertebe ağladı ki helāke yaḳın oldu. Ehl-i ‘iyālî Ḥazret-i Ḥasan’a şekvā edüp; “İbn-i ‘Ömer helāk oluyor, def eyleseniz.”, dedikde İbn-i ‘Ömer başın ḳaldırıp Ḥazret-i Ḥasan’a dedi ki: “Yâ seyyidî, Nūḥ ‘aleyhi’s-selāmıñ bir kemāl şāḥibi pehlivān oḳlu var idi. Âḥirete rıḥlet eyledi. Ḳavm daḥî müteferrik olup itā‘at etmediler. Ḥazret-i Nūḥ, ‘adem-i firḳate veled ve müfāraḳate ḳavm sebebiyle biñ yıldan ziyāde feryād edüp ağladı. Ben ḥaḳîr, Resül-i

Ekrem gibi zāt-ı şerīf ve ‘Ömer gibi pederden ve Hāzret-i ‘Alī gibi dostdan ayrıldım. Dost diyü hayr kaşd eylediklerim baña şerr kaşd ederler. Bunlardan mā‘adā şeyler Hūdā ve İmām Muḥammedü’l-Muştafā Hāzret-i ‘Alī el-Murtaza’nın iki kelāmın hıfz etmişdim. [26b] Baña gāyet müşkildir, te’vīlinden su’āl etmedin āhirete gitdi. Ol kelāmların te’vīlini bilmedigime ağlarım. Hādīs-i şerīfde gelmişdir ki: كَادَ الْجَاهِلُ أَنْ يَكُونَ ۙ Hāzret-i Ḥasan eyitdi: “Ol kelāmlar nedir?”. İbn-i ‘Ömer e(yi)tdi: “Biri bu ki ۙ Hāzret-i Ḥasan buyurdu ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, müjde saña. Ben bu kelāmı pederime su’āl etdim. Bilirim kelām-ı evvelin ma’nası budur ki, Hāḫḫ Te‘ālā Resūl-i Ekrem için olan süneni ümmetin üzerine vācib kıldı. Zīrā bir kimse bir nāfile namāza ya şavma şürū‘ eylese anı tamām etmek üzerine vācib olur ve daḫı Hāḫḫ Te‘ālā mü’minler için olan şefā‘ati daḫı Resūl-i Ekrem’in üzerine vācib kıldı. Elbette ümmetine şefā‘at eder. Bu kelāmda sırr-ı ‘aẓīm vardır ve daḫı kelām-ı şānīnin ma’nası budur ki: “Ey mü’minler siz ‘ameliñize muḫarrebleri muḫkem bağlan kim ol muḫarrebler sizleri Rabbinize yakın ederler. Zünnār demek muḫarrebler demektir. Kāfirler bu kuşağa birkaç şüreti naḫş edüp bellerine bağlayup adını zünnār ḫodılar. Ya’nī zü‘m ederler ki ol ḫüccet etdikleri ḫacları muḫarreblerdir. Kendüleri dünyāda vü āḫiretde rüteblerin yakın kıilup necātlarına sebep olur. Netekim Hāḫḫ Te‘ālā anlara hikāye buyurur ki:

25 ما نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ zünnār ḫaḫīḫī kāfirlerin kuşandığı kuşak değildir. Belki zünnār muḫarreb-i ḫaḫīḫī şol ‘aşḫ u muḫabbet kuşağıdır ki mü’minler anı kuşanıp anınla Hāḫḫ Te‘ālā’ya ve Resūl ü āl-i Resūle ve meleklerle muḫabbet eder. Ol kuşak u muḫabbet [27a] mü’minleri rütbelere yakın edüp anınla dünyāda ve āḫiretde fevz ü necāta vāşıl olurlar. Mişāl-i ma’nā budur ki: “Ey mü’minler Hāḫḫ Te‘ālā’nın ve Resūlünün ve ālinin ve meleklerin ‘aşḫ ve muḫabbeti kuşağın bilü göre bağlan kim anlar sizi rütbeñize yakın eder, demektir.”, diyince İbn-i ‘Ömer ḫazretleri mesrūr olup buyurdu ki: “Yā Ḥasan, ben sensiz dünyāda ‘ıyş etmekden Allāh Te‘ālā’ya sığınırım. Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer ile Ḥasan taşraya çıkdıḫda gördüler ki bir meyyit var. Namāzın kılmak murād ederler. Ba‘dehu anın namāzın kıilup defn etdikde ḫabrinden işidilir ki bir şavt gelür: من كثير الذنب نوحوا beytin oḫurlar. Hāzret-i Ḥasan buyurdu ki bu milliyet-i keşret bükā sebebiyle maḫfūr olmuş. Hātif bu beyt ile anı medḫ edüp ve mü’minlere

25. Zümer, Suresi /3

bükā ile vaşiyet murād eder. Bu beyt bu kışşaya işāretidir. İbn-i ‘Ömer hāzretleri bir mertebe bükāya meşgūl idi ki Nūh-ı şānī diyū buña laķab ķodılar. Enbiyā içinde Hāzret-i Nūh ve evliyālar içinde İbn-i ‘Ömer ķadar keşret-i bükā şāhibi dūnyāya gelmemiştir, dediler. Min şerh-i Kaşāide-i Muħriķa

من اراد الجَدَّ عند الله يعلن اجله أنه ابدان طلاق المعالي لا تراح

Naķl olunur ki, Hāzret-i Zīyād bin Mu‘āvva’nıñ Seyfu’l-lāh nāmında bir pehlivān ķarındaşı var idi kemāl-i ma‘rifet şāhibi kimse idi. Muħammed Hānafi’niñ hemşiresi Ümmügülsüm Hāzret-i ‘Alī’den istemiş idi. Hāzret-i ‘Alī: “İnşā’l-lāhu te‘ālā, vereyim.” diyū cevāb eylemiş. Ba‘dehu Seyfu’l-lāh’ı bir hizmete gönderdiler. Yezīd öñüne geķup Seyfu’l-lāh’ı Şām’a götürdü. Mu‘āviye’niñ hūzūruna vardıkda Mu‘āviye didi ki: “Yā Seyfu’l-lāh, ben işitdim ki sen Muħammed Hānafi’niñ hemşiresin almaķ murād eylemişñ. Lākin ol [27b] cāriye kızıdır. Anda hayr yokdur. Ķarındaş Muħammed Hānafi’niñ ne ķadar ‘aklı var ki ‘ālīmi fesāda vereyor, hemşiresiniñ ne ķadar ‘aklı ola. Zīrā peygamber ‘aleyhi’s-selām cāriyeden olan veledi zemm idüp “Ķıyāmet ‘alāmetlerindendir.” didi. Buyurdu ki: “in telidü alāmetihi rabbehā. Ķıyāmet ‘alāmetiniñ biri daħı budur ki, cāriye mevlāsın toğura. Sen mülük evladındansın, anı tezvīc etmek seniñ şānına lāyık değildir. Saña ben kızımı vereyim. Seyfu’l-lāh mağzūb olup dedi ki: “الأحمقُّ لأيدالأحمقاً” O hūmeķā: “Yā Mu‘aviye, sen Resūl-i Ekrem ile meclis-nişin olup bu ķadar şoħbet eylediñ. Ne ķadar kemāl-i taħşil eylediñ ki senden toğan oğlan ve kızın ne ķadar kemāli ola. Aħmaķdan toğan aħmaķ olur.”, diyince Mu‘āviye ģazaba gelip; “Neden bildiñ aħmaķ idügin?”. Seyfullāh e(yi)tdi: “Resūl-i Ekrem ile şoħbet etdim dersin yine Resūl-i Ekrem’in hādīş-i şerīfiniñ ma’nāsın bilmezsin. Hīlāf-ı ma’nā verirsin, dersin ki cāriye mevlāsı için veled toğurmak mezmūmdur. Peygamber ve āl-i aşhābına ‘ayb şān verir şey’ isnād edeniñ ķatli lāzımdır ve tövbesi maķbūl olmadığına evvelā fetvā veren mezbūr Seyfu’l-lāh hāzretleridir ve kıyāmet ‘alāmetlerindir, dersin. Eger fi’l-hāķiķa öyle olsa İsmā‘il Peygamber ‘aleyhi’s-selām daħı cāriye evladındandır. Hāzret-i Süleymān’ıñ oğlu Hāzret-i Selīm ve Resūl-i Ekrem’in oğlu Hāzret-i İbrāhim ve Muħammed Hānafi hāzretleri bu cümlesi cāriyeden olmuşdur. Eger cāriyeden toğan evlād mezmūm olsa bu ķadar peygamberler ve Hāzret-i ‘Alī anı irtikāb edip işler miydi? [28a] Cāriyeden olan veled kıyāmete ‘alāmet olursa Hāzret-i İbrāhim zamānında daħı kıyāmet ‘alāmeti bilünüp āħir zamān olup Hāzret-i İbrāhim āħir zamānda peygamber olmaķ lāzım gelür.

Bu fesād ezher mine’ş-şemsdir, belki bir kimse mezkûr hadîş delîl edüp cāriyeden olan evlād mezmûm derse peygambere ve āl-i Resûle ‘ayb-ı şān isnād etmiş olur. Kātli lāzım gelüp tövbesi maqbûl olmaz. Peygambere ve āl-i Resûle sebb edenler gibi.”, diyüp Seyfu’l-lāh kılıncın çeküp Mu’āviye’ye ve Yezid’e hamle eyledikde cümle halk başına cem’ olup komadılar. Mu’āviye eyitdi: “Yā Seyfu’l-lāh ol hadîşin ma’nāsı nedir?”. Seyfu’l-lāh eyitdi:²⁶ “ أَنْ تَلِدَ الْأَمَةَ رَبُّهَا “ hadîşinde olan emeden murād eme-i ma’hüdedir ki, yüz senesi başında gelecektir. Ol cāriyeden pādişāhın biriniñ Fettāne nāmında bir kızını olup dünyāda dürlü fesādları ve bid’atleri muhdeşe olup zulm ile dünyāyı taldura, dünyāda işlemediği fesād kalmayacaktır. Şerr ü fitne anıñ sebebiyle keşret bulacaktır. Ümm’den murād ol cariye dir. Rabbehā’dan murād anıñ kızını Fettāne’dir. Yoħsa her cāriye ve andan olan veled mezmûmdur. Kıyāmet ‘alāmetlerindedir, demek değıldir.” diyince Mu’āviye bu te’vilden ekşer ‘ulemā vü fuzalā ‘āciz olmuşlardır. Bu te’vîl ziyāde müstaħsendir.” didi. Ba’dehu Seyfu’l-lāh hizmetin edā edüp bu kışşayı Hāzret-i ‘Alī’ye haber virüp ziyāde hazz etdiler ve buyurdu ki: “Böyle idügin kimden işitdin?”. Seyfu’l-lāh eyitdi: “Resûl-i Ekrem’den işitdim, ben bu hadîş işidüp te’vîlin ta’lîm idinceye degin sa’y-i belîğ edüp [28b] üç sene kendim nevm ü rāhatı terk eyledim.”. Ol vaqıtde Hāzret-i ‘Alī men erādü’l-cedd beytin inşād edüp Seyfu’l-lāh medh edüp Muhammed Hānefi’niñ hemşiresi Ümmügülsüm’ü aña tezvîc eyledi. Bu beyt bu kışşaya işāret dir. intehā Mollâ Hüsrev dir ki: “Hadîş-i şerîfi şerh eden çok kimselere katl lāzım gelür.”. Hattā Mollâ Gevhān bir kimesneyi katl murād etdikde bu hadîşi su’āl ederdî, te’vîl eden kimesneyi peygambere isnād etdi, diyü katl ederdî. Seyfu’l-lāh’ın te’vîlinden ğayrı toğru te’vîl yokdur. Bu hadîş te’vîlinden ictināb lāzımdır ve vācibdir min şerh-i Kaşide-i Muħrika li-Mollâ Hüsrev rahmetu’l-lāhi ‘aleyh:

مالنا لا نقتدى حيناً لصدر المرسلين أنه يوماً من الأيام عظوا ما اراح

Rivāyet olunur ki, Hāzret-i ‘Ömer rađıya’l-lāhu anh hālete nez’a vardıkda üç sāt kadar uğundu. Ba’dehu gözün açup üç kerre elhāmdüli’l-lāh didi. Ođlu Hāzret-i ‘Abdu’l-lāh su’āl eyledi: “Ey benim gözüm nūru kankı ni’metiñ üzerine hāmd eylediñ?”. Hāzret-i ‘Ömer buyurdu ki: “Ođlum ‘Abdu’l-lāh saña müjde. Ben gördüm

²⁶ Tirmizî, Radâ/ 25

ki beni Hakk Te'ālā hazretlerinin huzūr-ı 'izzetlerine götürdüler. Baña nidā olundu ki, yā 'Ömer rûhuñu teslim etmekden çekinirsün sebep nedir?" Ben dağı didim ki: "Ey benim Rabbim, sen 'allāmu'l-ğuyūbsun ki ben dünyā için çekinmem. Lākin habībini Hazret-i Muhammed āhirete gitdüğü vakit buyurdu ki, yā 'Ömer ümmetimi saña ısmarladım ve emānet eyledim. Ben dağı ol vakıtden berü uyku vü rāhatı nefsimi harām eyledim. Dā'imā ümmet-i Muhammed ahvālını fikr edüp 'aceb emānete hıyānet etdim mi, ola diyü bu ğam çekerdim. Lākin [29a] emānetde bir kuşuruñ yokdur, diyü bir beşāret işitmedigim için rûhu teslim etmeye çekinirim." didikde bir hitāb-ı 'izzet geldi ki: "Yā 'Ömer habībim Muhammed ümmetin yalnız saña emānet eylemedi, belki evvelā baña emānet eyledi. Ben dağı va'de eyledim ki habībim ümmetinden her kim 'ömründe bir sā'at baña ṭābi' olup sünnetiyle 'amel ederse anı habībim hürmetine cehennemden āzād edüp suçın 'afv ederim. İmdi yā 'Ömer zāt-ı kerīmime kasem eyledim ki habībim Muhammed'in çehār-yārından birine her kim muhabbet ederse aña cehennemi harām ederim." Ben dağı üç kerre secde eyledim. Ba'dehu yine hitāb-ı 'izzet geldi ki: "Yā 'Ömer sen dağı habībim Muhammed'in ümmeti için her ne ricā edersin. Āyıt virdim.". Hazret-i 'Ömer dağı buyurdu ki: "Hazretinden ricā ederim ki benim cesedimi ğāyet uzadasın beni şırātın üzerine köprü edesin her kim seni tevḥīd edüp habībini Muhammed'i taşdik edüp lā ilāhe illa'l-lāh Muhammedün Resūlu'l-lāh dirse anlar benim üzerimden geçüp anlardan ötürü baña 'azāb edesin. Tek habībini Muhammed'in emānetin edā edeyim.". "Hitāb-ı 'izzet geldi ki: "Ol ricāyı senden muḳaddem Cebrā'il Resūlüme ricā eyledi, aña virdim. Habībim Muhammed'in ümmeti şırātı geçerken Cebrā'il kanadın şırātın üzerine döşeyüp ümmet-i Muhammed anın üzerinden geçecektir. İmdi yā 'Ömer, seniñ şefā'atınle Münker ü Nekir şiddet ü heybetlerin ve ḳabırde şiddet-i su'āl u münāḳaşa etmelerin def' eyledim.". deyince ben ağı üç kerre secde eyledim. Bu ni'metin üzerine ḥamd eyledim, didi. İbn-i 'Ömer ve yanında olanlar ziyāde mesrūr oldular. Ba'dehu Hazret-i 'Ömer oğlu [29b] Abdul'lāh hazretlerine emr eyledi kim: "Benim lisānimdan yaz ki: "

اللَّهُمَّ أَحْمِ اسْرِحَمَ لِأَبِي بَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ وَ عَلِيَّ وَ عَلِيَّ مَنْ تَبَسَّعَهُمْ بِإِحْسَانٍ أَلْيَ يَوْمَ الدِّينِ رِضْوَانَ اللَّهِ تَعَالَى عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ

Bunu benim gögsüme ko. Dā'imā vürüd eyle ve yine benim lisānimdan yaz ki:

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ أَنَّ الْجَنَّةَ حَقٌّ وَ أَنَّ النَّارَ حَقٌّ وَ أَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَ أَنَّا لَنُؤْمِنُ بِمَا نُنَادِيكَ بِهِ يَا رَبِّ الْعَالَمِينَ

ve İbn-i ‘Ömer hâzretleri buyurmuş ki: “Bir kimse marîz olduğda bu şehâdeti yazdırsa ben aña hüsni-hâtime ile cennete kefilim.” Ba‘dehu Hâzret-i ‘Ömer

يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكَ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَ ادْخُلِي جَنِّي 27

hiṭâbına icâbet eyledi diyü bu hiṭâb yanında olanlar işitdiler. İbn-i ‘Abbâs hâzretlerine su’âl eylediler. Hâzret-i ‘Osmân buyurdu ki: “‘Ömer’iñ mevtiyle göklerde ve yerlerde olan melekler ağladılar.” ve Hâzret-i ‘Alî buyurdu ki: “‘Ömer’iñ mevtiyle göklerde ve yerlerde olan melekler mesrûr oldular.”. İbn-i ‘Abbâs daḥı buyurdu ki: “İkisi daḥı kelâmlarında şâdiḳdır, ‘Ömer gibi ‘âdiliḡ vefâtıyla melekler ağladılar. Lâkin ‘Ömer’iñ vefâtı sebebiyle mü’mindenlerden ḳabîrde şiddet-i su’âl ve Münker ve Nekiriḡ şiddet-i heybetleri ümmet-i Muḡammed’den def’ oldu. Anıḡ içün cümle melekler mesrûr oldular. Bu beyt bu ḳışşaya min vechin işâretidir. İnteha min şerḥ-i Ḳaṣîde-i Muḡrika li-Mollâ Hüsrev:

این علیش المصطفیٰ هیہات من علیش لنا لیس فینا من حیاء إذ به نرجو الفلاح

Menḳûldür ki, Muḡammed Hânefi Hâzret-i ‘Alî’niñ meclisinde otururken ba’zı kimseler didiler ki: [30a] “Yâ Muḡammed Hânefi pehlüvânlarıḡ ve ḡalîfeleriḡ ve evlâd-ı ḡalîfe olanlarıḡ ‘âdet-i ḳadîmlerindendir ki ḳapularında bevvăbları olup ḳapuların nice biḡ pehlüvân bekler seniḡ niçün pehlüvânlarıḡ ve bevvăblarıḡ yokdur.” Muḡammed Hânefi e(yi)tdi: “Anların bevvăb ve bekci etdikleri kemâl-i şecâ‘atlerinden deḡil. Belki kemâl-i ḡavflarındandır.”, didiler. Hâzret-i ‘Alî’niñ daḥı Ḳanber ḳapucusıdır, pederin niçün eder? Muḡammed Hânefi e(yi)tdi ki: “Pederimin daḥı bevvăb etdiḡi ḡavfındandır.”, deyince yanında olanlar ḡülüşdüler. Hâzret-i ‘Alî daḥı ḡülüp Muḡammed Hânefi’niñ burnuna parmaḡıyla urdu. Ba‘dehu Muḡammed Hânefi ḳalkıp ḡülerek gitdi. Ba’zı ḡâsidler Hâzret-i ‘Alî’ye didi ki: “Yâ emîre’l-mü’mînîn, oḡluḡ Muḡammed Hânefi sizi ‘ilm ü ferâset ü şecâ‘atde beḡenmeyüp ben pederime ḡâlibim dir. Bir terbiye itseḡüz. Belki Yezîd gibi pederine ḳarşı ḳomaḳ ihtimâli var.”. Hâzret-i ‘Alî ḡazaba ḡelüp buyurdu ki: “Yâ ḡâsidler, ne kötü aḡmaḳ u câhilsin ki fehm etmedüḡiḡ kelâmı söylersiḡ. ‘İlm ü ferâset ü şecâ‘atde pederine ḡâlib olan kimse pederine ḳarşı ḳomadıḡı ḡüneşden ezherdir. Hamâḳat u nikbetlerde

27. Feer, Suresi /27-30

pederine gālib olan kimse pederine karşı kor.”, deyince hāsıdler hā’ib ü hāsir olup gitdiler. Taşra çıkdıkda İbn-i ‘Ömer hāzretleri ol hāsıdlere didi ki: “Eger Muḥammed Ḥanefi’niñ ferāsetde pederine gālib olduğunda şühgüz vār ise ben anı ḥall edeyim.”. Ba’dehu İbn-i ‘Ömer varaḳa yazdı ki: Ḥāzret-i Süleymān’ıñ bir zārīf oğlu var idi lākin iki elleri ve iki ayakları yok idi. Yine ba’zı kelām yazup Ḥāzret-i Süleymān’a gönderir idi. Ḥāzret-i Süleymān sen nice [30b] yazdın diyü su’āl etdikde cevāb verür idi ki: “مَدَادِي مِنَ السَّمَاءِ وَ وِرْقَتِي مِنَ الْأَرْضِ ۖ وَ قَلَمِي فِي فَمِي كَتَبْتُ بِهَا إِصَابَاتِ الْقَلَمِ عَلَى وَرْقَتِي” İbn-i ‘Ömer eyitdi: “Bu varaḳayı Ḥāzret-i ‘Alī ile Muḥammed Ḥanefi’ye gösteriñ. Kañkısu evvelā bilüp cevāb verirse anıñ ferāseti ziyadedir.”. Ba’dehu ol varaḳayı Ḥāzret-i ‘Alī’ye ‘arz etdiler. Ḥāzret-i ‘Alī bir sā’at fikr edüp bu rumūzu evvelindendir. Bir günden sonra inşāallāh cevāb vereyim. Ba’dehu Muḥammed Ḥanefi gülüp bu “eyne ıyşü’l-Mustafā” beytin bir taḥtanıñ üzerine yazup didi ki

“قَلَمِي مُحَبَّبٌ وَ مَدَادِي شَمْسٌ كَتَبْتُ بِقَلَمِي بِهَا إِصَابَاتِ الْقَلَمِ عَلَى الْوَرَقَةِ” İbn-i ‘Ömer Muḥammed Ḥanefi’niñ murādın fehm edüp taḥtayı alup Ḥāzret-i ‘Alī ḥuzūruna geldi. Cümle hāsıdler içinde ḥaber verdi. Bildiler ki billūrı aǧzinā alup şemse karşı tutup şems ile taḥtanıñ üzerine yazmış. Muḥammed Ḥanefi’niñ ferāsetine te’accüb etdiler. Bundan a’zam ferāset olmaz didiler. İbn-i ‘Ömer hāzretleri buyurdu ki: “Ben size Muḥammed Ḥanefi lisānıñıza almañ, siz anı ismi ile medḥ etmege kādir degilsiz, zemm etmeñüz nerde ḳaldı. Kişiniñ a’zam ferāseti vü şerāfeti vālidiniñ şerāfetindendir. Yine Ḥāzret-i ‘Alī veledinden şerīf olmasa Ḥasan u Ḥüseyn ü Muḥammed Ḥanefi gibi veledi gelmezdi.”, didi. Cümle ḥalk müteḥayyer olup gitdiler. Bir daḥı ebedī Muḥammed Ḥanefi’yi pederi yanında söylemediler. intehā bu beyt bu kışşaya işāretidir. Min şerḥ-i Ḳaşıde-i Muḥriḳa li Mevlānā Mollā Ḥüsrev raḥmetü’l-lāhi ‘aleyh raḥmeten vāsi’aten: [31a]

لم يقع اثباع بطن منه من خبز الشعير نحن ما نرضى بلبالخبز من فرح القداح

Bu beyt daḥı Muḥammed Ḥanefi’nin billūr ile şemsden taḥta üzerine yazup İbn-i ‘Ömer hāzretlerine gönderdiği beyitdendir. Bu beyte münāsib bir ḥikāye vardır ki anı Enes bin Mālik hāzretleri ḥikāye etmişdir. Şihāb nāmında bir kimseniñ ḳuvvete’l-ḳulüb nāmında ḥüsn-i tāmm ve münāsib-i endām şāḥib-i erbāb-ı kemāl ü ferāsetde bir cāriyesi var idi. Ol cāriyeyi şatmaḳ murād eyledikde lākin yedi biñ altun kıymet isterdi. Herkes iştirā etmekden i’rāz eyledi. Seyfu’l-lāh hāzretleri ol cāriyeyi iştirā edüp ḥānesinden bir ḥāneye ḳodu. Gice olduğda naẓar edüp gördü ki cāriye du’ā eder.

Melekler āmin didügin işidüp ve cāriyenin öñüne bir seccāde döşenmiş dünyāda mişli bulunmaz dürlü ta‘āmlar u şarāblar ve tayyib şeyler gelmiş. Cāriye “lem yeḳa‘a eşbā‘u baṭne” beytin okuyup ağlar. Seyfu’l-lāh içerü girüp didi ki: “Yā kuvvete’l-ḳulüb, bu ta‘āmlar u şarāblar u libāslar nerden geldi? Cāriye “هُوَ مِنْ عَيْنِ اللَّهِ أَنْ اللَّهُ يَرُوقُ مَنْ يَشَاءُ”²⁸ Bu beyt niçün okuyup ağlarsın.” didi. Cāriye eyitdi: “Bu beyt seyyid-i āli ‘Abbās ve şerīf-i ehl-i semā olan Muḥammed Ḥanefi’niñ beytidir. Resūl-i Ekrem medḥ için söylemişdir.”. Seyfu’l-lāh ḥazretleri e(yi)tdi: “Sen Muḥammed Ḥanefi’yi ne bilürsin.”. Cāriye eyitdi: “Ben Muḥammedī Ḥanefi’nin cariyesindenim. Lākin Muḥammed Ḥanefi āḥirete intiḳāl eyledikde ben yedi yaşında idim. Evlādından birisi beni bu nādāna hibe eyledi. Ol daḥı beni sana bey‘ eyledi.”. [31b] Seyfu’l-lāh dir ki: “Muḥammed Ḥanefi’niñ ma‘rifetinden ne şey’ kesb eylediñ?”. Cāriye e(yi)tdi: “Muḥammed Ḥanefi ḥazretleri dā’imā evlādına vü ehline vaşiyet eder ki:

“أَنْ الْفَرَجِ تَوَلَدَنْ أَوْلَادَهُمْ مِنْ لِسَانِهِمْ سِتِّينَ وَ أَدَا فَيَقْهَرُونَ بَخْرُوجِ الْوَلَدِ قَوْلًا وَلَا تَكُمْ مِنْ لِسَانِكُمْ سِتِّينَ حَتَّى يَمُوتُوا وَ يُصَلِّحُوا”

Ben ḥaḳīr daḥı bir gün su‘āl eyledim ki bu kelām-ı şerīf tefsīr eyleñ ma‘nāsı nedir? Muḥammed Ḥanefi ḥazretleri buyurdu ki, yā kuvvetü’l-ḳulüb ‘aḳrebiñ raḥm u maḥreci yoḳdur. Velede ḥāmile ola andan veled çıkara. ‘Aḳrebiñ yavruları babalarının dilinden emerler. Ol emdükleri şey’den veled ḥāmile olurlar. Lākin veledi ḳarınlarında götürürler, altmış veled birden toḡarlar. Lākin ‘aḳrebiñ üstünden çıkacak maḥrec olmamak ile yavrular anasının ḳarnın delerler, bir maḥrec peydā ederler. Yavrular taşra çıktığı gibi anaları helāk olurlar. İnsāna daḥı lāyık olan evlādın dilinden toḡurtdura ve ol toḡurdukları şey’ sebebiyle helāk olalar. Ya’nī bir kimseniñ veledi olsa ol veled dünyā kelāmı söylemezden evvel pederi eger pederi bulunmazsa vālidesi lisānını velediñ aḡzinā verüp altmış kere diye ki:

“أَنِى لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ اللَّهُمَّ احْدِ وُ فَقَّهُ وَاْدَى هَذَا إِلَى عِلْمٍ نَافِعٍ وَ عَقْلٍ كَامِلٍ وَ عَمَلٍ صَالِحٍ” Anıñ sebebiyle Ḥaḳḳ Te‘ālā ol veledin içerisinden altmış aḥlāḳ-ı zemīme taşra çıkara. Ol aḥlāḳ-ı zemīmeniñ her birisi ‘aḳreb yavrusu gibi içerisinde olduḡu kimseyi helāk eder. Anlar taşra çıktıkda şāhibiniñ içerisi pāk olup [32a] nefsi helāk olup ol kimse sa‘ādet-i ebediyye vü devlet-i sermediyyeye dünyā vü āḥiret murādına nā’il olur. Yā

²⁸. Âl-i imrân, Suresi /37

kuvvetü'l-kulüb bu vaşiyetimi hıfz eyle bu vaşiyeti Resül-i Ekrem pederime, pederim dağı evlādından ğayrı kimseye dimemiştir. Bundan Hakk Te'ālā'nın sırr-ı 'azim ü lütf-ı vāsi' vardır. Eger zāyi' olmak ve ketm etmek korkusu olmasa bunu bir kimseye dimez idim. Bunun sebebiyle evlād-ı 'Alī'den bir le'im veled gelmemiştir." deyince ben haķır yine ayağın öpüp yā seyyidī baņa bir vaşiyet dağı eyle didim. Muḥammed Ḥanefī buyurdu ki: "Yā kuvvetü'l-kulüb dünyā için 'amel eyle, ömrün ne kadar ise āḫiret için 'amel eyle, bāki olacağın kadar Hakk Te'ālā için 'amel eyle, katında ḥacetin miqdār-ı nār için 'amel eyle, nāra şabrın miqdārı 'amel. Āḫiretten murād şehādır, Hakk Te'ālā'nın 'amelinden murād ḥubbu fi'l-lāh ve buğzu fi'l-lāhdır, 'amel-i nārdan murād küfr ile nifākdır.", diyüp Muḥammed Ḥanefī du'ā eyledi ki: "Yā Rabb kuvvetü'l-kulūbu baņa cennetde zevce eyle.". Ba'dehu cāriye üç kerre āh من حسرتة diyüp yatdı. Seyfu'l-lāh dağı feryād edüp ağladı. İfākāt bulduğda Seyfu'l-lāh didi ki: "Yā kuvvetü'l-kulūb senin bu vaşiyetlerin Süleymān aleyhi's-selāmın mülkünden a'zamdır." diyüp kuvvetü'l-kulūbu āzād edüp kırk biñ altun virdi. Ol dağı kimseye varmayup bākire olduğu ḥālde vefāt eyledi. İnşāallāhu te'ālā Muḥammed Ḥanefī'nin cennetde zevcesi olacağdır. intehā fi şerḫ-i Kaşide-i Muḫriķa li Mollā Ḥüsrev. [32b]

يُحْفَظُ الرَّهْبَانَ رَسْمًا زَانَهُ حَزْبُ الشَّقَا نَحْنُ مَا نَرْضَى مَرَاتًا حَسَانَهُ صَحْبَتِ الْفَلَاحِ

Naql olunur ki, hicret-i nübüvvetden beş yüz sene sonra bir pādīşāhın bir kızını oldu. İsmine Fettāne dirler idi. Ziyāde kuvvet ü mehābet şāḫibi idi. Ol kızın vālidesi cāriye idi. İsmine Feḫḫāle dirler idi. Bir gün Melik Rüstem'e gāzāya gitdikde 'asker bozulup melik kaçarak memleketine geldi. Kızı Fettāne 'arlanup pederi meliki ve vezīrlerin ve cümle 'askerin katl edüp Fettāne tahta oturup pederinin yerine ḥalīfe oldu. Başına çok 'asker ve pehlüvānlar cem' edüp fetḫ etmedik memleket komadı. Cümle 'Acem vilāyetin ve bilād-ı Hind'i ü A'rab'ı zābḫ edüp ḥalkı kendüye müsāḫḫar kıldı. Lākin ziyāde fāsıķa vü zālime idi. Dünyāda işlemediği fişķ u zulm ḫalmamışdı. Kendüyi pehlüvānlara hergün yüz kerre zinā etdürür idi. Her ḫanķı beldede ḫasen şāḫibi kız var ise anı ihzār etdirüp ḫizmetin begenür ise gulāmının birine virür idi. ḫizmetin begenmez ise anı bir ḫavilü'l-ālet şimşek gözlü bir 'Arab'ı var idi ol kızını 'alā melei'n-nās ol 'Arab'a zinā etdürüp ba'dehu katl eder idi. Ve'l-ḫāşıl gün be gün zulmle 'ālemi ḫarāb etmiş idi. Bir gice ol Fettāne ḫol gezerken bir mescidin içinde bir şavt işitdi. Atından inüp yalnız içerü girdi gördü ki bir 'ālim-i şāliḫ kimse: "يُحْفَظُ الرَّهْبَانَ" beytin ağlayarak inşād itdi. Fettāne'ye te'şir edüp yanına varup selām verdi. Didi ki: "Yā

zāhid ne ağlarsın?”. Zāhid e(yi)tdi: “Nice ağlamayayım ki Fettāne nāmında bir mel‘üne pādīšāh olup [33a] ‘ālimi ḥarāb ve ümmet-i Muḥammed’i helāk ediyor.”. Fettāne e(yi)tdi: “Yā zāhid, sen pādīšāhın mel‘üne edüğün neden bildiñ.”. Zāhid eyitdi: “Zīrā Resūl-i Ekrem Fettāne’niñ şerri ile şehādet ve anın vücūdu kıyāmet ‘alāmetidir, diyü buyurdu ki “ إن تلد الأمة ربُّها “ ümm’den murād validesidir. Rabbehā’dan murād Fettāne’dır.”, diyince Fettāne didi ki: “Yā zāhid ümmet-i Muḥammed’iñ kerāmeti nedir?”. Zāhid eyitdi: “Ḥaḳḳ Te‘ālā’yı tevḥīd edüp ve Ḥaḳḳ Te‘ālā’ya ta‘zīm edüp sevdiğini sevmekdir ve ta‘zīm etmektir. Ḥaḳḳ Te‘ālā daḫı anlara ‘azāb etmeyüp dostlarıyla ḥaşr etmektir.”. Fettāne eyitdi: “Yā günāhı çok ise?”. Zāhid e(yi)tdi: “Günāhı Fettāne’niñ günāhı kadar var ise de yine ‘azāb etmez.”. Fettāne eitdi: “Yā zāhid Fettāne’yi göricek bilür misin?”. Zāhid eyitdi: “Bilmem”, “Yā bilmediğın kimseyi nice zemm edersin.”. Zāhid e(yi)tdi: “Resūl-i Ekrem’in zemm ile zemm ederim.”. Bu kelām Fettāne’ye te’sīr etdi cümle işlerine tā’ib ve müstağfir olup Seyfī nāmında bir qarındaşı var idi anı ḥalife edüp kendüyi ḥilāfetden ‘azl edüp ba‘dehu şalāḥa şürü’ edüp kendi ḥālinde olup mālından yevmiyye kırk denānīr fuḳarāya taşadduḳ edüp gündüzü şā’im gicesi kā’im kırk sene bu minvāl üzre ‘ibādet eyledi. Bir gice vāḳı’asında gördü ki iki kimse sedir üzerinde yatarlar bir kimse daḫı ayakları ucunda ayak üzre ṭurur, ağlayarak “ يحفظ الرهبان “ beytin inşād eder. Su’āl etdi: “Bunlar kimlerdir?”, didiler ki bunlar Ḥasan Ḥüseyn’dir, ayak üzerinde duran Yezīd’dir Fettāne [33b] yanlarına varmaḳ murād eyledi men’ eylediler. Didiler ki: “Anlara muḥabbet etmeyin yanlarına gelemez.”. Fettāne eyitdi: “Anlara ḥüccet gerekdir.”. Anlar didiler ki: “Anları çok zıkr edüp kışaş u menāḳıbların yazmaḳ ile muḥabbet olur.”. Ba‘dehu her kim āl-i Resūlün bir menāḳıbın naḳl etse Fettāne aña kırk biñ altun virir idi. Anların kerāmetine müte‘allıḳ bir kitāb cem’ eyledi. Ba‘dehu şehīd oldu. Şuleḥādan birisi vāḳı’asında gördü, cennetde şafā eder. Su’āl eyledi. Fettāne eyitdi: “Beni melekler cehennemın ḳanḳı ḳapısına iletdiler ise gördüm ki ol kitābın bir kāğıdı perde oldu. ‘Aḳıbet bir nidā işitdim ki meleklerim Fettāne’niñ günāhı ne kadar çok ise de lākin benim sevdiklerim kimselere ta‘zīm edüp sevdiğı için ‘afv edüp cennet verdim. Der‘aḳab uyanıp ta‘accüb edüp Ḥaḳḳ Te‘ālā’ya şükr eyledim.”. Bir kimse āl-i Resūlü kemāyenbağī sevüp ba’zı kerāmetlerin yazdursa anıñ ḥaḳḳında bu mişilli ḍarb-ı meşel ederler, Fettāne na‘at āl-i Resūl dirler. min şerḫ-i Ḳaşaide-i Muḥriḳa:

يا اخی ایّاک ان تخطوا خطوط العاجله کم کریم من کرام الناس اعطيها فطاح

Naql olunur ki, şürefâ-i ‘Arab’ dan Ma‘vâni nâmında bir beg var idi. Ol begiñ bir nazîr-i ḥasende kemâle irmiş bir kıızı var idi. Ziyâde ‘aql u ferâsetde kemâl-i edeb şâhibesi bir zâhide bir ḥâtûn idi. Dâ‘imâ gündüzü şâ‘im, gicesi kâ‘im idi. Ḥazret-i ‘Alî anı tezvîc etmek murâd eyledi. Ümmü’l-Benât zâhide-i mezbûre daḥı râziye oldu, bir aya degin mühlet oldu. Mu‘âviye vü Yezîd ü İbn-i Zübeyr ü İbn-i ‘Abbâs ve gayrılarını cümlesinden İbn-i ‘Ömer’den gayrı [34a] Ümmü’l-Benât’a âdem gönderüp nikâḥ etmek murâd etdiler ve çok ikdâm etdiler. Ümmü’l-Benât İbn-i ‘Ömer’e âdem gönderdi ki: “Beni niçün taleb etmez. Pederim çok kimseye söz virdiği yoḡdur. Belki naşîb kendinindir.”. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Ben ‘Alî’ye ve evlâdına bir mertebe muḥabbetim vardır ki anlarıñ birisi benim taḡt-ı nikâḥımda olan zevcemi murâd etse ben anı boşarım, anlar nikâḥ eyleseler baña güç gelmez. Sen anlarıñ murâd etdiği ‘avretiñ adın açmak baña mahaldir. Ümmü’l-Benât ḥazḡ edüp buyurdu ki, bâreka’l-lâh. Ben daḥı bir şiddik-i ḥâliş gördüm, buyurdu ki:

“إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى قَسَمَ لِأَدَمَ الْوَفَاءَ أَحَدَ عَشَرَ قِسْمًا وَ أَعْطَى لِيَالِ الرَّسُولِ خَمْسَةً وَ لِي بِنِ عُمَرَ خَمْسَةً وَ قَسَمَ الْوَأَجِدَ “
 Hâşıl-ı kelâm bu Ümmü’l-Benât’ıñ ucından çok ceng ü cidâl oldu. Anıñ sebebiyle Yezîdü merîd ince kimseyi katl ve İbn-i Zübeyr’i mecrûḡ eyledi. ‘Aḡıbet Ḥazret-i ‘Alî Ḥasan ve Ḥüseyn ve Muḡammed Ḥanefî ve İbn-i ‘Ömer’i gönderüp Ümmü’l-Benât’ı getirdiler. Ḥazret-i ‘Alî tezvîc eyledi. Şaḡâbe mâbeyninde bir ḡâtırmend olmak vâḡı’ oldu. İbn-i ‘Ömer ḡazretleri bir ziyâfet edüp cümlesin da‘vet eyledi, murâd eyledi ki cümlesin barışdura. Sofra ile ta‘âm geldikde Mu‘âviye’niñ dâ‘imâ ‘adeti bu idi ki ta‘âmı geḡ şunardı ve bir daḥı ta‘âm yerken şuyu çok içerdî. Yine Mu‘âviye ‘âdetini işledikde Ḥazret-i ‘Alî kerrema’l-lâhu vecheh buyurdu ki: “لَوَاسْتَنْطَعْتُ عَلَى التَّحْرِيمِ لَجَعَلْتُ التَّأَخِيرَ فِي تَنَاوُلِ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ عِنْدَ الْإِكْلِ وَالْإِكْلَامِ عِنْدَ الْجَمَاعِ كُلِّهِ حَرَامًا لَعَلِّي رَبِّي لَا يَهْمَلُ بِهِذِهِ الثَّلَاثَةَ وَ لَا شَيْءَ ابْغِضَ إِلَى اللَّهِ وَ آخِرَ عَلِيٍّ الْعِبَادِ مِنْهَا فَمَنْ سَمِعَ نَصِيحَتِي هَذَا وَلَمْ يَعْمَلْ بِهَا فَلَيْسَ لَهُ شَفَاعَتِي “

[34b], deyince Yezîd dedi ki: “Yâ ‘Alî bu üç ḡaşlet de pederimde var idi. Lâkin ben söylesem dinlemez.”, diyince Mu‘âviye ḡazaba gelüp Yezîd’e bir sille urdu. Ba‘dehu ta‘âm ekl edüp gitdiler. Ba‘dehu Ḥazret-i ‘Alî İbn-i ‘Ömer’i ḡânesine getirdi. Ümmü’l-Benât’ıñ deveḡuşu tüyünden iki gömlegi var idi. Her kaçan ol gömlekler giyerlense âteşe bıraḡurlar idi, yanup pâk olur, idi. Ebedî yanmaz idi. Ol gömleḡiñ birisin nûra virdi. Ümmü’l-Benât’dan sünnet ḡalmışdır. Ba‘dehu Ma‘vân didi ki: “Yâ İbn-i ‘Ömer seniñ kemâl-i faẓl ve vefâdâr idüḡin yaḡînen bildim. Baña bir vaşıyyet eyle.”. İbn-i

‘Ömer buyurdu ki: “Yā aḥı, şaḳın dūnyāya göñül baġlayup ḥazḫ-ı dūnyā ile maḥzūz ve lezzet-i fāniye ile mütelezziz olup salṭanāt-ı dūnyā sebebiyle helāk olma. Zirā çok kimse vardır kim kerīm üzre ve kerem-i nasdandır. Lākin ḥazḫ-ı dūnyā ve salṭanāt sebebiyle şır-i ḥüdā vü maḥbūb-ı Muḥammedü’l-Muşṭafa ma’rūf-ı ‘ālim şadr-ı Benī Ādem olan Ḥazret-i ‘Alī’ye ve evlādına ḥuşūmet ve ‘adāvet etmeyle helāk oldu. Nitekim Mu‘āviye vü Yezīd gibi ben haḳır ol ecilden dūnyādan bi’l-küllīye i‘rāz edüp maḥbūb-ı Ḥüdā’ya ve ḥabīb-i Muşṭafa’ya muḥabbet ve hizmetine şarf-ı himmet eyledim.”, deyince Ma‘vān ve Ḥazret-i ‘Alī ağladılar. Didiler ki: “Yā İbn-i ‘Ömer e’

“عزك الله تعالى في الدارين و جزاك خيرا كثيرا كثير”

bu Ma‘vān Yemen padişahıdır. Ḥazret-i ‘Alī’niñ dāmādı Ziyād’ın babasıdır.” Fī şerḫ-i Ḳasīde-i Muḥriḳatü li Mollâ Ḥüsrev ve raḥmetu’l-lāhi ‘aleyh raḥmeten vāsī’aten: [35a]

عيش النبا باكيا واصبر على صعب المحن وأتعتظ بالفكر فى الاحوال ما فيه الأنياح

Naḳl olunur ki, Ḥazret-i Ḥasan birkaç sene ḥilāfet etdikden şonra ḥilāfeti Mu‘āviye’ye fāriğ olmak murād eyledi. Lākin Mu‘āviye’ye şart eyledi ki: “Pederim Ḥazret-i ‘Alī’ye şetm etmezseñ fāriğ olurum.”, didi. Mu‘āviye rāzı olmayup didi ki: “Yā Ḥasan pederin ‘Alī’niñ etdiği çokdur. Münāsebetе geldükde ben aña şetm etmeyince rāḥat olamam.” Ḥazret-i Ḥasan eyitdi: “İmdi benim yanımda şetm etme.”. Mu‘āviye daḫı rāzı oldu. İbn-i ‘Ömer ḥazretleri ayaḳ üzre ḳalḳup didi kim: “Yā Ḥasan bu ne ḳadar müdārā etmektir. Bu mişilli müdārāyı pederin aşlā etmemiş idi, saña ne oldu. Ḥazret-i Ḥasan eyitdi: “Yā İbn-i ‘Ömer bir kimseyi medḥ edüp ve zemm etmek anı kemāl-i ma’rifetle bildikden şonra olur. Mu‘āviye benim pederimi ve beni bu ḳadar bilmez ki şetm ede. Cāhiliñ medḫi ve zemmi maḳbūl ü vārid deġildir. Nitekim ḥadīş-i ḳudsīde geldi ki

“إن الإنسان لا يَفْذَرُونَ عَلَى مَدْحِي وَ عَلَى دَمِ الشَّيْطَانِ لِأَنَّهُمْ لَا يَعْرِفُونَ نَنِي حَقُّ مَعْرِفَتِي وَ لَا يَعْلَمُونَ الشَّيْطَانَ” deyince “و لكن أنى مدح نفسى و كتبته فى ديوان علمهم و ادم الشيطان فى ديوانهم فلذا يعلم الإنسان بالفصور” İbn-i ‘Ömer ḥazretleri ziyāde ḥaṭṭatdı. Mu‘āviye: “Yā İbn-i ‘Ömer, sizin ma’rifetiniz benden nice ziyāde ve ‘Alī’niñ şerāfeti benden ne şey’ ile ziyadedir. İbn-i ‘Ömer e(y)itdi: “Yā Mu‘āviye, bundan a‘zam ḥamāḳat mi olur. Ḥazret-i ‘Alī zıkr olunduḳda Resūl-i Ekrem ve melekler vesā’irleri. diyü şenā ederler. Saña daḫı A‘rābdan bir kimsenin [35b] didiği var mıdır?”. Mu‘āviye utanup ḥacil olup didi ki: “Ol ḳadar şenā

ile fetāya şerāfet gelmez.”. İbn-i Ömer e(yi)tdi: “Aḥmaḳa söz anlatmaḳ çetin olur. Lākin sözünün altında ḳalmaḳ daḫı memdūḫ deġildir.” Didi ki: “Yā Mu‘āviye, Ḥazret-i ‘Alī’ye niçün كرم الله وجهه 101 dinildi, bilür misin?”. Mu‘āviye e(yi)tdi: “Bilmem İbn-i ‘Ömer eyitdi: “Resūl-i Ekrem’e nübüvvet geldikde Ḥazret-i ‘Alī’ye müjde eyledikde Ḥazret-i ‘Alī Resūl-i Ekrem’iñ yüzlerin öpüp yüzünü yüzüne sürdü. Dīn-i İslāmı ta‘līm edüp Resūl-i Ekrem ile bile namāz ḳıldı. Resūl-i Ekrem’iñ bir tarafında Ḥazret-i ‘Alī namāz ḳıldı, bir tarafında Cebrā’īl. Ḥazret-i ‘Alī’den ġayrı bir kimse İslām’a gelmemiş eyledi. Resūl-i Ekrem buyurdu ki: “Yā ‘Alī, her ne istersenḫ Ḥaḳḳ Te‘ālā verecektir.” Ḥazret-i ‘Alī buyurdu ki: “Yā Resūla’l-lāḫ ümmetin ‘aşıleriyle benim dostlarım. Ricā ederim ki Ḥaḳḳ Te‘ālā anı cehennemden āzād ede.”. Resūl-i Ekrem daḫı ağlayup yüzünü Ḥazret-i ‘Alī’niñ yüzüne sürdü. Yüzünden bir nūr peydā oldu. Ḥazret-i ‘Alī ḳaragu gicelerde namāz ḳılarken yüzünün nūrundan secde yeri görünür ve ḫānesiniñ içi ziyālanurdu. Ba‘dehu birkaç günden sonra Cebrā’īl gelüp müjde edüp buyurdu ki: “Ḥaḳḳ Te‘ālā Ḥazret-i ‘Alī’niñ ricāsın ḳabūl edüp bir kitābe yazup ḫüccet alup meleklere emānet ḳodı ve va‘de-i kerīm eyledi ki her gün ve her gice beş kerre Ḥazret-i ‘Alī’niñ yüzüne Ḥaḳḳ Te‘ālā nazar eder. Yüzün cümleñiñ yüzünden mükerrem ḳıldım.” diyü buyurdu. Anıçün Ḥazret-i ‘Alī abdest alup namāza [36a] şürü‘ etdikde beñzi şararur idi. Sebebinden su‘āl etdikleri vaḳitte dir idi: “Bir kimseniñ yüzü Ḥaḳḳ Te‘ālā’niñ nazar-ġāḫı ola, anıñ beñzinde ḳan ḳalır mı? Yā Mu‘āviye Ḥazret-i ‘Alī bu kerāmetlere nā’il oldu. Sen aşlā ne idüġin bilmeyüp yā hübel yā ‘uzzā diyü nidā eder, gezerdiñ.” diyince Mu‘āviye inşāf edüp Ḥazret-i ‘Alī’ye şetm etmekden tövbükār oldu. Didi ki: “Yā İbn-i ‘Ömer sen bizim cümlemizden zāhidsiñ. Seniñ sözüñ cümleden makbuldür, baña bir naşıḫat eyle.”. İbn-i ‘Ömer ḫazretleri daḫı “عیش النبا باکيا” beytin inşād edüp buyurdu ki: “Bunun ma’nāsını çok fikr ile bu beyt-i fetāya naşıḫat eder. Zirā kelb gündüz birbirlerinden ḳapup ḳarnın toyurup gice olduḳda ḳarnı ve a‘zāları sızlayup uluyup tazarru‘ eder ki Yā Rabb işimi ve suçumu bildim, beni belāmda ta‘accüb eyleme.”. İnsāna daḫı lāzımdır ki kelb fi‘ilin işlemeye bari işler ise şabāḫa deġin günāḫın muḳırr olup tazarru‘ü niyāz ve ‘afvın ricā ede. Ba‘dehu Ḥazret-i Ḥasan ḫilāfeti Mu‘āviye’ye fāriġ oldu. Pes bu ḳışşaya işāretidir. fi şerḫ-i Ḳaşıde-i Muḫriḳa li ḫazret-i Mevlānā Mollā Ḥüsrev rahmetu’l-lāḫi ‘aleyh rahmeten:

دم على هضم البلاحتی یداوی بالشفاء لم يعالج بالدوا من لم يكن فيه الجراح

Naql olunur ki, H azret-i  is a  alav t l-l hi nebiyy  v   aleyh h azretleri bir mertebe  ib det ederdi ki enbiy alar i inde H azret-i İdris ile H azret-i  is a z hd-i ta v  ve kesret-i  ib det ile  ohret virdiler. Bir g n H azret-i  Azr il H a k Te al dan izn alup H azret-i  is a'yı ziy ret eyledikde g rd  ki H azret-i  is a [36b] H a k Te al ya ekseriy  h md eder. Ba a h ber ver, didi. H azret-i  is a buyurdu ki: “Y   Azr il ben rabbime ric  eyledim ki Y  Rabb herkesi  babası var, benim babam yo dur. H azretinden ric  ederim ki ba a da ı bir baba versin.”. Ba a vahy olundu ki: “Y   is a v lide  Meryem'i seyyid-i veled-i Ben   dem olan Mu ammed'e cennetde ver r m, ol seni  baban olsun. Ben mesr r olup didim: “Y  Rabb ba a kimi tezv c ederseniz?”. Vahy olundu ki: “Sa a Mu ammed'i  bir kızı n nik h ederim.”. Ben didim ki: “Y  Rabb herkesi  pederinden m r şı olur, benim m r şı m ne ola?”. H it b-ı  zzet geldi ki: “Y   is a seni sem ya ref  ed p a ir zam nda decc l  aleyhi'l-la'ne H azret-i Mu ammed'i   lini  ve  mmetini  m linı z lmen a z u z bt eyledikde seni irs l ederim. Decc li katl ed p c mle m linı z bt ile ol sa a m r ş olsun.”. H azret-i  is a'nı  sem ya ref  olmasına sebep bu olmu dur. H azret-i  Azr il ta'acc b eyledi. Ba' dehu H azret-i  is a didi ki: “Y   Azr il benim sa a iki h cetim var; biri bu ki  mmet-i Mu ammed'i  a'zam ker meti nedir, biri da ı bu ki ba a g ster  mmet-i Mu ammed'in cehennemde h li nicedir.”. H azret-i  Azr il da ı bi-izni'l-l h bir defter g t r p  is a'ya g sterdi. H azret-i  is a da ı okuyup g rd  ki i inde ko   ameller var. Kem liyle ma b l oldu diy  yazılmı . 'Azr il e(yi)tdi: “Y   is a H a k Te al 'nı  bir ism-i  erifi da ı vekildir. Vekil demek vekil edici kimseni  g rmedigi  ameli g r, demektir.  Abd H a k Te al 'ya l yık olan  ameli i lemege k dir de ildir. İmdi m 'minden biri bir  amel i lese ol  amel ku ur iledir. H a k Te al 'ya [37a] l yık de ildir. Zir  H a k Te al 'ya l yık  ib det etmek H a k Te al 'yı kem l-i ma'rifetle bildikten  onra olur. D ny da H a k Te al 'yı kem l-i ma'rifetle bildikten  onra kem l-i ma'rifetle bilmek m mk n de ildir. H a k Te al  ol vakitte kend  nefsinı med  ve  en  ed p anı kem l ile ol  amel eden m 'mini  defterine yazdırur. Ke-enne ol m 'min H a k Te al 'ya l yık  amel ed p kem l ile ma b l olup defterine yazılmı  gibi olur.  mmet-i Mu ammed a'zam ker meti budur.” deyince H azret-i  is a mesr r oldu. Ba' dehu H azret-i  Azr il bir bey z  evb get r p  iddet-i h rda g ne e bira dı. Birka  sa'atden  onra ol  evbi ref  ed p didi ki: “Y   is a g ne   evbe te' ir edebildi mi?”. H azret-i  is a eyitdi: “G ne i  n rı bey z  evbi ya maya k dir de ildir. Zir  m 'mini  kalbi ve  usl etdigi a'z ları ya'n  abdest mevzi'leri c mle bey z nurdur. Bey z  evbe  ems ne ka ar te' ir eder ise n r-ı cehennem da ı  mmet-i Mu ammed'e ol ka ar te' ir eder.”, diyince

Ḥazret-i 'Īsā mesrūr oldu. Ba'dehu Ḥazret-i 'Azrā'il bi-izni'l-lāhi te'ālā Ḥazret-i 'Īsā'yı dördüncü semāya ref' etdi. Ḥazret-i 'Īsā āl-i Resūlden bir kız tezvīc eder, dedikleri āḥiretde olacaqdır, dūnyāda deġildir. İbn-i 'Ömer ḥazretleri

من هو ابن المصطفى و زوج ابنته افضل من ابى بكر و من عمر و من ابن محمد و من ابنته و من اشرف
“ من كلاً لانبیاء عیش انبیا باکیا بیتله دم على حضم الیلا

beytini İbn-i 'Ömer'in Mu'āviye'ye etdiği vaşıyyetdir. Bu kışşa bu beyt-i evvelde

كل طعام الجوع واشرب دائما شرب العطش أن كلا منهما احلى من الشهدالنصرا

Rivāyet olunur ki Ḥazret-i 'Alī kerrema'l-lāhu vecheh ve İbn-i 'Ömer ve Mu'āviye ve Yezīd ve ġayrıları Yemen tarafına ġazāya giderlerken Yezīd'in boynunda şīr-i pençe dirler bir marāz peyda oldu. Helāke qarīb oldu. Mu'āviye Ḥazret-i 'Alī'ye ricā eyledi ki bir ilāc ede. Ḥazret-i 'Alī 'ilm-i tıpdā māhir idi. Ḥazret-i 'Alī buyurdu ki: “Yemen'de الصنم یبروح nāmında bir ot vardır. Anı kesüp şuyun şıqup şīr-i pençe marāzına sürdükde marāz bir ġün bir ġicede def' olur. Lākin ol otu kesdikde içinde bir şavt-ı şedīd çıqup yanında olup işiden kimseniġ ödü yarılır, helāk olur.”. Ba'dehu Ḥazret-i 'Alī یبروح الصنم otun gösterdi. Ba'dehu 'askeri girü gidüp Yezīd ġulām Eşyūc'u gönderdi ki ol otu kesüp şuyunu ala ġulām otu kesmeden anda bir şiddetlü şavt peydā oldu. Ol ġulām helāk oldu giride olan 'asker daġı ditreyüp yıkıldılar. Ba'dehu Mu'āviye didi ki: “Bir ilāc etmeye ḥile nice olur?”. İbn-i 'Ömer didi ki: “Her biriñüz 'uġalādan geġinürsiñiz, fikr eylesen.”. Cümlesi fikr etdiler, bir ḥile bulamadılar. Ba'dehu Ḥazret-i 'Alī buyurdu ki: “Bir kelbi demür zincīr ile ol otuñ köküne baġlañ iki ġün evvel kelbe ta'am virmek. Ba'dehu bir kimse dört biñ ādem miġdār mekānda bir parġa laḥm ile kestirüp nidā eyleye. Kelb daġı şiddet-i cev' sebebiyle otu kaᡥ' eder. Kelb şiddet-i şavtdan helāk olur, giride ᡥuran kimseler kulaġına penbe şoġup ol otu alup şuyun [38a] şıqsun, şīr-i pençe marāzına sürsün.”. Ba'dehu Ḥazret-i 'Alī'niñ emr etdiği gibi işleyüp şuyun Yezīd'in marāzına sürdüler. Bir ġün bir ġicede marāz bi'l-küllīye def' olup eşeri bile ᡥalmadı. Ba'dehu Yezīd'e müvellā-yı 'Alī dirler idi. Ya'nī 'Alī'niñ āzādılı ġulı dimekdir. Ba'dehu çāryār ve Yezīd ve ġayrıları cümlesi 'Alī'niñ meclisine cem' olup su'al etdiler ki: “Yā 'Alī bu ot ne çağırur, ne şey' nidā eder?”. Ḥazret-i 'Alī buyurdu ki: “Resūl-i Ekrem çoġ zamān ümmetiniñ 'afv u maġfireti için

ve ekinin semāda tohumu vardır. Hakk Te‘ālā ba‘zı kullarına rahmet ü ‘ināyet edüp yağmur ile ol tohumlardan yeryüzüne indürür. Yerde olan tohumlara qarışur anın sebebiyle ekinlerde vü otlarda berekāt olur.” Ba‘dehu Muhammed Haneḫi hırka-i şerīḫin yere silkdi. Gördüler ki içinde buğday u arpa [39a] ve cemī‘ otlar tohumu vardır. Muhammed Haneḫi ḫazretlerinin kerāmetine ta‘accüb etdiler. Muhammed Haneḫi ḫazretleri buyurdu ki: “Her ne vakıtte semādan berekāt nāzil olsa evvel benim üzerime nāzil olur. Ben anı bilürem, tohum ile berekāt ya‘nī ekin ve ot çok olmaz. Anları çok eden semādan nāzil olan berekātıdır. Kur‘ān-ı Kerīm’de

“وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ”³¹ geldi. Pes insānın ve ḫayvānın semādan olan rızkından murād semādan nāzil olan tohumdur. Bu tohum olmasa yer üzerinde ekin ot bitüp ḫalka kifāyet edüp ğidā olmazdı.” deyince İbn-i ‘Abbās ḫazretleri meclisde idi mesrūr olup buyurdu ki: “Yā Muhammed Haneḫi أَعْرَكَ اللهُ فِي الدَّارَيْنِ pederin ve sen levḫ ile ḫālemin bilmediği ‘ilmi bilirsünüz. Kırk senedir ben fikr eyledim ve nice kimselere su‘āl eyledim, bu āyeti tefsīr edemediler. Eger sen bu āyeti tefsīr etmesen bu āyet fehmlunmayup āḫirete kalur idi.”. Muhammed Haneḫi buyurdu ki: “Yā İbn-i ‘Abbās cinlerden Mirūfā nāmında bir beg vardır. Ğāyet tefsīr ü te‘līf eylemiştir. Baḫa ziyāde ‘aşḫ eder, ‘āşıḫdır. Birkaç zamān var ki baḫa yalvarup ayağıma düşer ki bu āyeti tefsīr eyle diyü. Ben daḫı tefsīr et(e)medim. Lākin bu gice vāḫı‘amda pederimi gördüm. Baḫa didi ki, ‘Yā Muhammed Haneḫi İbn-i ‘Abbās kırk senedir bu āyeti fikr edüp tefsīrinden ‘āciz ü maḫzūn olur. Bu āyetin tefsīrin aḫa ta‘līm eyle.’ Ben daḫı didim ki: ‘Ey benim pederim, İbn-i ‘Abbās’a şulḫānū’l-müfessirīn dirler. Baḫa dimezler niçün tefsīr edeyim.’ Pederim didi ki: ‘Yā Muhammed Haneḫi sen suḫḫānū’l-müfessirīn değılsin, belki ma‘denū’l-müfessirīnsin. Andan a‘lāsın ben daḫı saḫa tefsīr [39b] idem.” diyü buyurdu. Der‘aḫab bir ḫāḫif يامتى تنقاد beytin inşād etdi. Muhammed Haneḫi buyurdu ki: “Ol ḫāḫif baḫa ‘āşıḫdır ve ismi Mirūfā’dır. Müfessirler içinde Muhammed Haneḫi’ye ma‘denū’l-müfessirīn dirler. Beytin meḫārimde daḫı böyledir. Bu beyt bu ḫışşaya işāretidir. İntehā şerḫū’l-ḫaşīdetū’l-Muḫriḫatū’l-Mollā ḫüsrev:

ناح طول العمر فى الاوقات اهل الانتباه خثية من حسرة المول إذ اقام الصياح

³¹ Zāriyāt, Suresi /22

Naql olunur ki, bir gün İbn-i ‘Ömer hazretleri Şām-ı şerīfe dāhil olduĝda Yezīd-i merīd ħuzūrına iĥzār etdürdi. İbn-i ‘Ömer hazretleri didi ki: Esselāmu ‘aleyküm yā ‘ada’l-ħaĥķ.”, ya’nī Ĥaĥķ’dan ‘udül edici. Yezīd fehm edemeyüp ħazķ etdi. Ba‘dehu Yezīd’iñ kırķ ħüsñā cāriyesi var idi. Anlar gelüp meclisde ħāzire oldular ve şarāb getürüp içdiler ve Yezīd daĥı şarāb içerken bu beyti inşād eyledi:

“ يشير إليهما بالبنان كأنما يشير إلى البيت العتيق المحرم ”

ve İbn-i ‘Ömer hazretlerine daĥı şürb-i ĥamr teklīf eyledi. İbn-i ‘Ömer hazretleri ĝazaba gelüp Yezīd’e kılıç çeküp: “Yā mel’ün Ĥaĥķ Te‘ālā bunları şerī‘atde ħarām eyledi. Müslümān olan bunlar nice cesāret eyler.” Yezīd, İbn-i ‘Ömer hazretlerini ol meclisde baĝladup yanında dürlü fesād eyledi. Ba‘dehu Yezīd, İbn-i ‘Ömer’iñ yanına varup didi ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, saña müjde pederim ħazret-i ‘Alī’den bir ĥadīş-i şerīf rivāyet eder ki:

من كان في مجلسٍ فكَرَّة من سوه عمل جلساء ولم يقدر ان يخرخ منه فحبس نفسه لاعتقه الله عن حبس في “³² النار و اوجب له الجنة

Sen bu kerāmete nā’il olduĝ. Lākin “ed-dālū ‘ عَلَى الْخَيْرِ كَفَاعِلِهِ ”³³ ben daĥı bu kerāmete nā’il oldum.” deyince İbn-i ‘Ömer [40a] hazretleri güldü. Ba‘dehu Yezīd İbn-i ‘Ömer’i koyuvirdi, didi ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, benim ħaĥķımda ne dirsıñ?”. İbn-i ‘Ömer didi ki: “Seniñ ħāliñi Resül-i Ekrem bilür, ne murād ederse eyle olur.”. Yezīd eyitdi: “Yā İbn-i ‘Ömer, bu gice vāķı‘amda gördüm, baña didi ki, yā Yezīd sen ve pederiñ Mu‘āviye benim evlādlarımaya eylediĝi ‘adāvet sebebiyle cennetde bir ħarış yere müsteħaĥķ degil idiñiz. Lākin seniñ ve pederiniñ iki ħaşşası vardır ki anlar müceb-i cennetdir: Biri bu ki sen ve pederiñ muşĥaf-ı şerīfe kemāl-i ta‘zīm edersıñiz. Bir mertebe ki oĝada bir muşĥaf olsa siz anda ayaĝıñızı uzadup uyumazsıñız. Ĥaĥķ Te‘ālā muşĥafa ol mertebe ta‘zīm edenlere cenneti vācib kıldı ve bir daĥı bu ki Muĥammed isminde olanlara daĥı sen ve pederiñ kemāl-i ta‘zīm edüp eziyyet ü ‘adāvet etmezsiñiz. Va‘de eyledim ki:

³² Buhārī, Edeb / 57,58

³³ Buhārī, Edeb / 71

من احسن و عظم من كان اسمه محمّد اوجب له شفاعتى ولو كان حتى على من احان و إذ احرمت عليه “
“ شفاعتى وعد مع مخالفت اتمم انك سبيله شفاعت

va‘adime muhālefet etmem. Anıñ sebebiyle şefā‘at ederim. Ammā İbn-i Zübeyr Muḥammed Ḥanefi’ni ta‘zimīn terk edüp ḥabs etmek sebebiyle Ḥaḳḳ Te‘ālā anı Ḥaccāc-ı zālimiñ katline giriftār edecektir. Ebu’l-aş, Ebū-Bekir oğlu Muḥammed’e ihānet etdiği için anı daḥı Kelīb nāmında bir kāfiriñ katline giriftār edecektir. Ḥaḳḳ Te‘ālā cemī‘ günāhda imhāl eder. Āl-i Muḥammed isminde olanlara ‘adāvet edenlere elbette dünyāda ‘ikābın verür. Muḥammed isminde olana iyilik ḥayr da ziyāde olduğu gibi kötülük daḥı şer de ziyadedir. Yā İbn-i ‘Ömer, eger bu, vākı‘ada zāhir olmaz ise baña la‘net eyleñ.” didi. Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer’den vaşiyet taleb eyledi. İbn-i ‘Ömer daḥı “[40b] ناع طول العمر beytin inşād eyledi. Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer ḥazretleri İbn-i Zübeyr ḥazretleri ile Ebu’l-Aş’ıñ katlı olduğun görüp Yezīd’iñ rü’yāsı şādık idügin bilüp buyurdu ki: “ لا تلعنوا يزيدا “ ya‘nī la‘net etmeñ. Pes bu beyt, bu kışşaya işāretidir. İntehā fī şerḥ-i Kasīde-i Muhrika li Mollā Hüsrev rahmetullāhi aleyh:

يا الهى حين ما قال العدى اين المفور هب لنا من عونك إلا على جناحا للنجاج

Naql olunur ki Mu‘āviye, Ḥazret-i ‘Alī ile efdāliyet da‘vāsın eder idi. Bir gün İbn-i ‘Ömer ḥazretleri da‘vet edüp Ḥazret-i ‘Alī, Mu‘āviye ve Ḥasan ve Ḥüseyn ve birkaç kimesneyi daḥı ḥānesine götürdü ki Ḥazret-i ‘Alī ile Mu‘āviye’yi imtiḥān edüp ḥalk içinde Ḥazret-i ‘Alī’niñ kemāl-i fazlın izhār edüp Mu‘āviye’yi ilzām ede. İbn-i ‘Ömer ḥazretleri cümleye su‘āl eyledi ki: “Dünyāda vü āḥiretde ‘azim raḥmet ve müjdeleri vardır. Lākin mevt ‘indinde daḥı Ḥaḳḳ Te‘ālā’niñ a‘zam raḥmet ü işāreti nedir?”, diyince cümlesi sükūt edüp cevāba ḳādir olmadılar. Ḥazret-i ‘Alī buyurdu ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, mevt ‘indinde a‘zam raḥmet ve beşāret bu ki her bir mü‘min ḥālet-i nez‘a varup gözü göge dikildikde şeyṭān cümle evlādın başına cem‘ edüp dürlü igvālar ve vesveseler eyleyüp imānına ḳaşd eylerler. Dir ki “eyne’l-muḳırr” ya‘nī yerinden ḳalkmañ. Benim elimden nice ḥalāş olursuñ ve ne yere firār edersin ol vaḳitde Ḥaḳḳ Te‘ālā kemāl-i ḳudretinden ḥürilere izn verüp dünyā gögüne gelüp şāhiblerinin ḥālin görüp feryād edüp “ يا الهى حين ما قال العدى “ du‘āsın okuyup ey bizim Rabbimiz, [41a] bizi maḥzūn ve dostlarıñızı maḡmūm ve düşmāniñ olan şeyṭān ve evlādını mesrūr ider misin, didiklerinde bir melege emr olunup şeyṭānı ve evlādını ufḳ-ı mübīn olan semāya atar. Ol mü‘min selāmet-i imānıyla ḥatm olur.” diyince cümle mesrūr olup ağladılar. Ba‘dehu Ḥazret-i ‘Alī buyurdu ki: “Ben bi-‘avnillāhi te‘ālā evvel Ādem’den bu

zamāna gelince kadar her ne denl  kışaş ve esr r-ı ‘ul m-ı ilahiyye var ise c mlesin bil r m. M şkiliniz var ise su’ l eyleş bi-tevfikill h cev b vereyim. Mu’ viye didi ki “Y  ‘Al  H zret-i  dem d ny ya gel p evvel hacc etdiği vakitte başın kim tıraş etdi. Y  ‘Al  ve kend   letiyle kend yi liv ta ed p hel k eden kimdir ve kend  ferciyle kend yi cim ’ ed p bikrin iz le eden ‘avret kimdir? H zret-i ‘Al  eytidi: “Y  Mu’ viye, sen bu Şey’in cev bın bil rs n ve bunu kimden  ğrendiş.” Mu’ viye e(yi)tdi: “Bunun cev bın değil, belki  hirler dağı bilmek m mk n değildir. Bir r hb n kit bında okurdu ki bu  c Şey’e cev b veren eşref-i n s ve a’lem-i n s ve eşca’-i n s olacaktır. H zret-i ‘Al  eyitdi: “Eger bu  c Şey’e cev b verirsem ilz m olup benim senden ef al id ğim ink r ider misiş?” Mu’ viye: “Bel , etmem.” didi. H zret-i ‘Al  buyurdu ki: “ dem ‘aleyhi’s-sel m n başın cinniniş m sl m nından ‘Abdurrahm n Eb  Yez d n mında bir kimse var idi. Ol tıraş ed p ve erk n-ı haccı  dem’e telk n eyledi. Ol vakitte andan ğayrı cinniniş m sl m nı yok idi ve H zret-i Lu’uř Men t n mında bir oğlu var idi,  leti ğ yet t v l idi. [41b] Nefs-i emm resine t bi’ olup her kimi liv ta eylese hel k olur idi. Bir g n liv ta edecek kimse bulamayıp kendi  letin kendi d b rine bir miğdar idđ l etd kde Őeyt n-ı la’ n  arpup  t r  kıldı.  leti omuzundan  ıķup der’ kab hel k oldu. Ve dağı Nemr d-ı la’ n her g n kız cim ’ eder idi. H zret-i İbr him du’  ed p ol memleketlerde olan kızlarış ferinde bi-emri’l-l h bir karış kadar sişir gibi lahm z ’id peyd  olup ve kızlara bir Şehvet m s llaş olup kızlar ol lahm-ı z ’id ile nefslerin cim ’ ed p bikrlerin z ’il ederler idi. Nemr d, kız bulamayup ba’dehu ebed  kız ile cim ’ edemedi. Ol kızlarış neslinden ba’zı kızlarda lahm-ı z ’id olur, anış n s nnet ederler.”, deyince c mle Ő h be-i kir m ta’acc b ed p H zret-i ‘Al ’ye Ően  eylediler. Mu’ viye dağı H zret-i ‘Al ’niş fazlın muķırr olup ilz m oldu bes bu beyt bu kışaşaya iş retidir.

يا ويلنا لا نذقنا من حميم في الظم ء بعد ما ارو يتنا بالطف من عذاب القراح

Riv yet olunur ki, Yez d’in ‘askeri H zret-i H seyin’iş etr fını muğ sara ed p ‘al  riv yetihi yazış ışcağında Őiddetden evl d u  ’van-ı ens rıyla Őuřuz  alup aşl  derm n-ı t katleri  almayup H zret-i H seyin yıķılıp yatdı. Ba’dehu bir h tif a’l  Őavtla nid  eyledi ki: “Y  H seyin ya hal li ve ibn-i hab bi, eger mur d edersen cennetden  b-ı kevşeri  zeriņe d keyim sen ve ‘askeriņ i in cehennem’in  teşin Yez d’iş ve ‘askeriniņ  zerine yağdırayım ve sem da olan dery ları yery z ne d k p ehl-i arzını hel k edeyim.” H zret-i H seyin g zlerin a up [42a] Y  veylen  lem tezek nen  beytine

varınca degin du‘ā eyledi. Bu altı beyt Hzret-i Hüseyin’in du‘asındandır. Ba‘dehu buyurdu ki: “Ey benim Rabbim, hâzretinden ricâ ederim ki ben kûlun seniñ çok hafî zâhir lütfuña mazhar olmuş(um)dur. Lâkin bu şiddet ile vefât edüp ceddîm Hzret-i Muhammed’in ümmeti olup bize şefkat ü merhamet edenleri ol kevşer ile mevtleri vaqtinde şu arayup şeytânîñ şerrinden hıfz edüp selâmet-i ‘arz-ı imânla hâtm edüp ve ümmet-i Muhammed’in şırâtı geçer iken rahmetin deryâsıyla gökde olan deryâları cehennem üzerine döküp söyündüresin, yoğsa ben hakkımı haşımларımdan istemem. Benim ceddîm nebî-i rahmetdir. Bizler dağı âl-i Nebî rahmetiyüz. İmdi bizim yüzümüzden bir kimseye ‘azâb etme, istemem Yâ Rabb.” dedikde hâtif nidâ eyledi ki: “Taḥkîk, du‘âna icâbet olundu. Eger seniñ du‘âñ olmasa bugün kıyâmet kópacağ idi.”. Ba‘dehu Yezîd-i merîdîñ a‘vânından Şimer-bin Cemş dedigi la‘în-i edall-i dâlîl kılıcın çıkaryp Hzret-i Hüseyin’in yanına yakın olup Hzret-i Hüseyin muşhafından süre-i hel etâ okuyup,

34، وَ سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا

âyetine vardıkda şehîd edüp Hzret-i Hüseyin’in kanı sıçrayup سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ âyetiniñ üzerine vâkı‘ oldu. Bir kimseniñ dermânı yokdur ki Hzret-i Hüseyin’e mu‘âvenet ide. Hzret-i Hüseyin’in re’s-i münevverî cesedinden cüdâ olduğda bir nûr zâhir olup üç gün Hzret-i Hüseyin’in üzerinde durdu. Melekler keşret-i izdihâmların mü’minlere işitdirdiler. Anda olan develer ve atlar yüz yere sürüp ağlayup feryâd etdiler. Bir mertebe ke-enne [42b] kıyâmet kópdu. Hzret-i Enes buyurmuşdur ki: “Hzret-i Hüseyin şehîd olduğ gün ben Medîne’de idim. Bir nûr semâdan Resûl-i Ekrem’in kabr-i şerîfiniñ üzerine gelüp üç gün tûrdu. Merkad-i şerîfiniñ içinden bir şadâ işitdi ki: “Ol nûrun içinde melekler Resûl-i Ekrem’e geldiler ve meleklerin Resûl-i Ekrem’in söyleşdiniñ işitdim. Vaqt-i seherde işitdim ki Resûl-i Ekrem ağlardı. Bir melek dedi ki: “Yâ Muhammed Rabbiñ Saña selâm edüp buyurdu ki ḥabîbim ümmetini ister mi, yoğsa torunu Hüseyin’i mi ister? Eger torunun isterse bugün kıyâmet kópup düşmânlarını cehenneme baş aşağı aşdım. Eger ümmetini istersen anuñ sebebiyle saña cemî‘ ümmetini hîbe edeyim.”. Resûl-i Ekrem dağı buyurdu ki: “Oğlumu istemem, kızım

34. insân, Suresi /21

Fâtıma istemem, Hasan Hüseyin istemem, ümmetimi isterim.”. Melekler dağı buyurdu ki: “Yâ Muhammed saña müjde olsun, Haqq Te‘âlâ saña hibe eyledi.”. Resül-i Ekrem dağı güldü melekler dediler ki:

“ سبحانك ربنا ما احبب امته و اختاره على اولاده “

Hasan Başri hazretleri ve İbn-i ‘Ömer hazretleri sūre-i hel etā okuyup “³⁵ وَ سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ ”
“ āyetine geldikde bu kışsa hātırlarına düşüp ağlayup vesākahum āyetini takbīl idüp gözlerine sürdü pes bu beyt bu kışşaya işāretdir min şerh:

واسق ابرار الوری ثم اسقنا یا ربنا ما رجونا من شراب طاهر يوم الاحام

Rivāyet olunur ki Hasan ve Hüseyin Kerbelā’da şehīd olduğu vaqıtde Muhammed Hanefi’niñ oğlu Muhammed Yumnī ve Hazret-i Hüseyin’iñ oğlu Hazret-i ‘Alī yanında idiler. [43a] Muhammed Yumnī Hazret-i Hüseyin’e dedi ki: “Ceddım Hazret-i ‘Alī buyurdu ki, yā Muhammed cezākellāhu hayren keşiren.” Bu kelām su’āl etmesen zāyi’ olurdu. Zīrā bu kelāmıñ kışşasın peder ile benden ğayrı kimse bilmez. Yā Muhammed ‘Alī’yi pek hıfz eyle. Birgün ceddım bizim hānemizde nā’im idi. Pederim ile benden ğayrı kimse yok idi. Ceddım Resül-i Ekrem uyurken ğāyet güldü iki kerre. Uyandıķda pederim su’āl eyledi: “Yā Resülullāh niçün güldüñüz.”. Buyurdu ki: “Ke-enne gördüm ki maḥşer günü olmuş. Ümmetimden bir kimseyi Haqq Te‘âlā’nıñ ḥuzūruna getirdiler. Su’āl eyledi ki kulum niçün beni kemāl-i ma’rifetle bilüp baña lāyık ‘ibādet etmedin. Bu ‘ibādetlerin birisin qabūl etmedim, götürün bunu cehennem”, dedikde ol kıl dedi ki: “Yā Rabb baña izin veresin söyleyim.” Hıṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “İzin verdim söyle.”. Ol kıl e(yi)tdi: “Yā Rabb seni kemāl-i ma’rifetle bilüp saña lāyık ‘ibādet etmek isti’dād u ‘ilm ile olur. Eger ḥabībiniñ Muhammed’e verdigin ‘aklı ve ‘ilmi baña veseñ ben dağı ol qadar seni bilüp ve ‘ibādet ederdim. Lākin bu kulum kemāl-i isti’dād vermediñ. Seni bilüp kuşur ile ‘ibādet eyledim. Ziyāde isti’dād vere idin ben dağı saña kemāl-i ma’rifetle bilüp saña lāyık ‘ibādet ide idim.”. Hıṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “³⁵ اَعْدَرْتُهُ و ”
“ Ya’nī ben kulumuñ özrin qabūl etdim. Meleklerim bu kulumu cennete idḥāl eyleñ. Ba’dehu ümmetimden bir kimseyi dağı Haqq Te‘âlā’nıñ ḥuzūruna getirdiler. Ancak zerre kadar ḥayrı var andan ğayrı bir ḥayrı ‘ameli yokdur. Haqq

³⁵ . insān, Suresi /21

Te‘ālā dağı su‘āl etdi ki: “Kulum ben saña bu kadar [43b] māl ü ‘ömür verdim niçün bir fā’ide ve ‘amel-i keşir işlemediñ, götürüñ bunu cehenneme.” deyince ol kıl eyitdi: “İzin verseñ söyleyim.”. Hiṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “İzn verdim.”. Ol kıl eyitdi: “Yā Rabb çok fā’ide ve çok ‘amel sermāye ile olur. Az sermāyeden çok fā’ide olmaz. Eger sermāye-i ‘amel olan ‘aqlım muḳarrebler gibi olaydı ben dağı ol kadar ‘amel ederdim māl ü ‘ömrü zāyi’ etmemek ‘aqlı ila olur. Dünyāda hükümñ öyle ki bir kimesneniñ iki kulu olsa ol kimse anlara ticārete izn verse lākin bin altun sermāye bir kıluna verse bir dirhem sermāye bir kıluna verse. Ba‘dehu anlar ticāret edüp mevlāları ḥesāb gördükde biñ altun sermāyeye kıl yüz altun fā’ide virüp bir dirhem sermāyeli nişf dirhem fā’ide verse mevlāsı bir dirhem sermāyeye sen niçün çok fā’ide getirmediñ dimez. Ve bir kimse dağı ‘aqlısız kulu olup āline giden mālı isrāf u telef edecegin bilür iken ticāret eyle diyü ol kılun āline yüz biñ altun sermāye virüp ticāret eyle dise, ol kıl cümlesin telef eylese mevlāsı anı mu’āheze edemez. Zirā ‘aqlıñ az idügin bilürdi. Yā Rabb sen benim ne kadar sermāyem var idügin bilürken baña ne dirdiñ. Sen “ ارحم الراحمين “ benim bu ‘özrüm ḳabül eyle.”. Hiṭāb-ı ‘izzet geldi ki: “Bu kılun dağı ‘özrün ḳabül eyledim, götürüñ cennete.”. deyince pederim mesrūr olup bu mezkūr kelāmı söyledi. Bu kışşada ‘ārife çok işāret-i bi’l-beşāret vardır. Fıkr edüp Ḥaḳḳ Teālā’ya ḥamd-ı keşir etmek gerek. Min şerḥ-i Ḳaṣīde-i Muḫriḳa li-Mollā Ḥüsrev raḥmetullāhi ‘aleyh: [44a]

نجنا يا ربنا مما اكتسبنا بالفساد قونا يا برنا فيما كسبنا بالصلاح

Naḳl olunur ki Yezīd-i merīd Ḥāzret-i Ḥüseyn’i muḫāsara etdikde Seyfū’d-devlet ḥāzretleri ile ‘ammizādesi Ḥāzret-i Ziyād bin Ma‘vān nām kimesne yigirmi biñden mütecāviz ‘asker ile Şām’a gelüp Şāmı başup Yezīd’iñ cümle māl ü erzāḳı ve kıl ve cāriyesini zabt etdi ve Muḫammed Ḥanefi’ye ādem gönderdi. Yezīd bu ḥaberi işidicek ḡāzabı müştedd olup Ḥāzret-i Ḥüseyn’e ādem gönderdi ki Ziyād şu mişilli fesād etmiş kendiler rāzı olur mu? Ḥāzret-i Ḥüseyn buyurdu ki: “Ziyād’ın işlediği fesād deḡildir, belki fesād Yezīd’iñ işlediğidir. Lākin ben aña dağı rāzı olmam.”, diyü Ziyād’a nāme gönderdi. Ziyād dağı Ḥāzret-i Ḥüseyn’iñ ḥālin işidüp ‘asker ile Yezīd’iñ üzerine vardı. Yolda ḥaber aldı ki Ḥāzret-i Ḥüseyn ve a‘vān ve ensarı cümle şehīd olmuşlar. Ziyād dağı yine Yezīd Şām’a gelüp ḳapanır diyü gelüp ‘asker ile Şām’a oturdu. Yezīd’iñ cümle ḥāzīnelerin zabt edüp vāfir kimse ḳatl etdi. Yezīd’iñ cümle ḡulām ve cāriyelerin zabt edüp sarāya āteş ḥavāle eyledi. Evlādından birkaç kimesne ḳatl etdi. Yezīd dağı ol ecilden ḡāzab u ‘adāvet müştedd olup medīne-i Resūlullāhi başup āl-i

Resūli vesā'ir ümmet-i Muḥammed'in emvāl ü erzākın yağma ve gārāt edüp Medīne'de olan ebkār u nisā mü'minātı 'askerine bağışlayup Resūl-i kâ'inâtdan hayâ etmeyüp nâzenin muḥadderāt ve muḥaşşanāt hâtūnları murād eylediği gibi taşarruf eylediler. Bu haber daḥı Muḥammed Ḥanefi'ye bâliğ olup [44b] Muḥammed Ḥanefi ol vakitte Mirḥan'da idi. Muḥammed Ḥanefi 'asker ile gelüp Bağdād'a oturdu. Yezīd'e âdem gönderdi ki, bu mişilli fesādı niçün etdi, diyü. Yezīd mektüb gönderüp yemāni ğalīz edüp Ḥüseyn'i kendi katl etmeyüp katl edeni daḥı ben katl ederim, diyü inandurdu ve mektüb gönderdi ki, yalnız ben degilim belki her kıyede bir Yezīd vardır. Ziyād daḥı benden bu kadar fesād eyledi ben daḥı aña niyāz eyledim. Muḥammed Ḥanefi Şām-ı şerīf Yezīd'in elinden alup baña versin. Ben daḥı Muḥammed Ḥanefi'yi günāha bā'is etmem. Kıarındaşı Ḥüseyn'in demine sebep olanlardan ne kadar 'asker var ise kendüye teşlīm edeyim. Muḥammed Ḥanefi daḥı rāzı olup Yezīd daḥı 'aduvv-i Resūlün ālinden Ḥazret-i Ḥüseyn'in demine sebep olanlardan otuz yedi biñ kadar 'asker ifrāz eyleyüp Bağdād'ı zabt edün diyü âdem gönderdi. Lākin 'askerin Muḥammed Ḥanefi'den haberi yoğdur. Ḥafkin şahrāsına geldikde Muḥammed Ḥanefi bāşu cümle katl eyledi. Yerin yüzü kıan ile deryāya döndü. Ba'dehu Şām(ı) Yezīd'e(n) alivirüp Ziyād ḥazretlerine ğazab edüp niçün bu mişilli iş işlediñ, diyü Ziyād ile Seyfü'd-devlet'i kıal'aya kıodu. Ba'dehu İbn-i 'Ömer ricā edüp ḥalāş eyledi. İbn-i 'Ömer buyurmuşdur ki: "Ḥaqq budur ki Yezīd Ḥazret-i Ḥüseyn'i katl etmedi, rızā daḥı vermedi. Lākin Medīne'yi başdırmaya sebep Ziyād'ın işlediği iş olmuşdur. İmdi şaķınıñ Yezīd'e la'net itmeñ." diyü buyurmuşdur. İntehā menķūldur ki bir gün Ḥazret-i Ḥasan'ın develeriyle zaḥīresi [45a] gelür idi. Ferazdağ öñüne geçüp fużülī kırık ölçek zaḥīre aldı. Dediler ki niçün böyle eylediñ, belki ben maḥşer günü ğalabalıkda gözlerine görünmeyim. Baña şefā'at etmeyeler ammā bende ḥaqqı olıcağ ḥaqların taleb için beni āl-i Resūl ḥazretine getirirler, elbette beni göricek, baña şefā'at ederler. Ba'dehu Ferazdağ bu beyt inşād eyledi:

“ قطعت على آل محمد لكن يشفعوالنا في شدة و عند اختلاط المحشر ” Bu kıışsa Ḥazret-i Ḥasan'a haber virdüklerinde ziyāde gelüp ḥazz etdi. İntehā:

أتنا يا ذالمطا يا من عطيات حسان واعف عنا ما عملنا من خطيات قباح

Naql olunur ki Ḥazret-i Ḥüseyn Kerbelā'da şehīd olduğda İbn-i 'Ömer ḥazretleri Yemen'de idi. Gice vāķı'asında gördü ki, Ḥazret-i Ḥüseyn şehīd olmuş, kıapusunda yatar. Ḥazret-i Resūl-i Ekrem ve Ḥazret-i 'Alī ve Ḥazret-i Fātımatü'-zehrā yanında

oturmuşlar, ağlarlar. Hâzret-i Fâtımâ radıya'l-lâhu anhâ dir ki: “Âh Hüseyn'im beni yalnız kodun. Benim kabrimi hergün kim ziyâret eylesün.”. Hâzret-i 'Alî der ki: “İbn-i 'Ömer'i öksüz eylediñ.”. Resûl-i Ekrem der ki: “Âh Hüseyn'im ümmetimi cehennemden kim hâlâs eylesün.”. Ba'dehu gördü ki Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm gelüp dedi ki: “Yâ Muhammed Rabbiñ saña selâm etdi, buyurdu ki ben her gün yetmiş bin melek göndereyim. Seni ve Fâtımâ'yı ziyâret eylesinler kabrinizde Hasan ve Hüseyn hâzretlerine bedel olmak üzere. Ve İbn-i 'Ömer'e Hâzret-i Hızır'ı refik eyledim ve ümmetini ilâ yevmi'l-kıyâme 'âlimler ile cem' edüp cehlden hıfz edeyim. İmdi Hüseyn'i alup cennete giriñ. Ol vaqıtde Hâzret-i Hüseyn mübârek boynun açup gördü ki kan ırmak gibi cereyân eder. Buyurdu ki: “Yâ Rabb, birligñ [45b] hakkıyçün benim murâd etdiğim kimseyi cennete idhâl etmedikçe ben cenneti kendi nefsimce haram etdim.”. Hıttâb-ı 'izzet geldi ki: “Yâ Hüseyn, murâd etdiğim kimseyi saña bağışladım.” Hâzret-i Hüseyn eyitdi: “Zeyd Yâ Rabb.”. Hıttâb geldi ki: “Her kim saña muhabbeten gözünden bir damla yaş çıkara anı 'afv edem.”. Hâzret-i Hüseyn e(yi)tdi: “Yâ Rabb dağı ziyad eyle.”. Hıttâb geldi ki: “Her kim seni 'ömründe bir kerre zıkr edüp şenâ ide aña dağı mağfıret edüp cennet virürüm.”. Hâzret-i Hüseyn buyurdu ki: “Yâ Rabb, dağı ziyâd eyle.”. Hıttâb geldi ki: “Yâ Hüseyn bundan ziyâde lutf-ı kerem olmaz. Şol kimse ki seni bilmeye ve şenâ etmeye anıñ cehennemde yanmasın ben aslâ kayırmam. Ben cemî' kimse hakkında şefâ'ati kabûl ederim. İllâ âl-i Resûlü bilmeyeni, bilüp lâkin muhabbet ve şenâ etmeyenler hakkında şefâ'ati kabûl etmem ve anlarıñ cehennemde yanmasın kayırmam. Hâzret-i Hüseyn secde edüp “ قد رضيت يا رب ” didi. Ba'dehu cennete girdiler. Der'akâb ben hâkîr uyanup ağlayarak tefe'ülen Kûr'ân-ı 'azîmü's-şâni açdıkdâ, Hüseyn şehîd -“âyeti geldikde bildim ki Hâzret ³⁶ وَ سَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا oldu. Ba'dehu bir hâtif nidâ eyledi ki: “Yâ İbn-i 'Ömer rü'yânı Resûl-i Ekrem'e ta'bîr etdir.”. Ben dağı ağlayarak Resûl-i Ekrem'iñ merkad-i şerîfine yüzüm sürüp şalât u selâm eyledim gördüm ki bir nûrdan direk. Merkad-i şerîfe naşb olunmuş. Melekler Resûl-i Ekrem ile müşâvere ederler. Ben dağı vâkı'amı haber verdim, Resûl-i Ekrem'iñ ta'bîr itdüğün işitdim. Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Yâ Ömer maḥzûn olma, [46a]

³⁶ İnsân Sûresi /21. ayetin bir bölümü

“ أن الله فضّل إبراهيم بذبح اسمعيل على العالمين و فضلني عليه بذبح الحسين لو لا الهلاك³⁷”

Ba‘dehu İbn-i ‘Ömer bu kaşideyi inşâ eyledi:

الحمد لله الذي ثنى ذاته و جميع صفاته ثم الصلوة على النبي الامتى المصطفى الذي مقام لعاش ماتى سنة “ احمد مصنوعاته واله الذي هو فخر الانس و نور الهدى و اصحاب المقتهدين الى عنصر مخلوقاته خصوصا منهم على ذوى قدر الحسن والحسين و محمد الحنفى الذى اعلاوا الدين و اظهر مكنوناته و على محبتهم الذين آثروا ” محبتهم على النفس والدنيا و احب محبوباته الهى و ستيدى لا تفادقنى من مدحهم فانه فضل الغنى و اعلا ماملاته

İbn-i ‘Ömer hazretleri bu kaşideyi inşâ eyledi. Ba‘dehu vâkı‘asında Resül-i Ekrem görüp buyurdu ki: “Yâ İbn-i ‘Ömer, Haqq Te‘âlâ’ya güzel hamd etdiñ. Beni ve âlimi güzel medh etdiñ. Kaşideñ ism-i a‘zam câmi‘dir. Bir kimse seniñ kaşideñi tilâvet eylese Haqq Te‘âlâ’ya haqq ile hamd etmiş olur. Baña ve âlime lâyıq şalât u şenâ edüp haqqımızı edâ etmiş olur ve cemî‘ murâdiñ Haqq Te‘âlâ i‘tâ eder.”. Hazret-i Enes yemîn eylemişdir ki: “Yedi kerre Resül-i Ekrem’i vâkı‘amda gördüm. Yedisinde dañı baña didi ki: “Her kim İbn-i ‘Ömer’iñ kaşidesin tilâvet eylese Haqq Te‘âlâ’nıñ hamdın edâ ve bizim medhimizi tamâm edâ etmiş olur.” Cümle halk cem‘ olsalar bu kaşideniñ mişlin söyleyemezler. İntehâ menkuldür, İmâm-ı A‘zam ile İmâm Muhammed hazretleri her şabağ ve aḡşâm İbn-i ‘Ömer’iñ bu kaşidesin bir kerre oḡurlardı. İntehâ bî müşerrah Kaside-i Muḡriḡa li-Mollâ Ḥüsrev raḡmetu’l-lâhi ‘aleyh:

يا عظيم اللطف الحقنا جميع الصادقين منك نرجوا ربنا فى الصبح هذا والرواح

[46b] Rivâyet olunur ki, bir gün Hazret-i ‘Alî kerrema’l-lâhu vecheh sa‘âdet ile otururdu. Bir ihtiyâr kimse gelüp selâm verdi. Didi ki: “Yâ ‘Alî hadîs-i ḡudsîde gelmiş³⁸ Bu hadîs-i ḡudsîniñ ma‘nâsı nedir?”, deyince Hazret-i ‘Alî’niñ beñzi şarardı. Ol kimse e(yi)tdi: “Yâ ‘Alî, niçün beñziñiz şarartdınız.” Hazret-i ‘Alî buyurdu ki: “Beñzim nice müteḡayyer olmasun kim. Haqq Te‘âlâ buyurmuş bir müslimi bir müslimden ötürü fedâ eylemedim. İllâ Ḥüseyn’i ebb-i a‘lâsı olan Hazret-i İsmâ‘il’den ötürü fedâ eyledim. Ol kimse e(yi)tdi: “Yâ ‘Alî, neden bildin?”. Hazret-i ‘Alî e(yi)tdi: “Zirâ İsmâ‘il Süryânî’dir, Abdü’s-selâm

³⁷ Tirmizî/49

³⁸ Tirmizî, Sıfâtul-Kıyâme /432

dimekdir. Yūsuf dağı süryānidir. ‘Arabīce Hüseyn dimekdir. Bildim ki murād benim oğlum Hüseyn’dir. İmdi ben cemī‘ umūrumu Hakk Te‘ālā’ya teslim eyledim, kazāsına rāzı oldum. Bil ki şākirim.” Hāzret-i ‘Alī didi ki: “Sen Hızır degil misin?”. Ol kimse e(yi)tdi: “Belī!”. ‘Hāzret-i ‘Alī buyurdu ki: “Yā Hızır, bilir misin ki Hakk Te‘ālā Hüseyn’i niçün fedā eyledi?”. Hızır e(yi)tdi: “Hāzret-i İbrāhim cümle ümmetiniñ mağfūr olup cehennemden āzād olmasını ricā eyledi. Vaḥy olundu ki eger ziyāde sevgilü oğluñ İsmā‘il’i fedā edüp qurbān edersin ümmetini hibe edeyim. Ol dağı fedā eyledi. Hakk Te‘ālā cümle ümmetini ‘afv eyleyüp Hāzret-i İbrāhim mesrūr eyledi.”. Resūl-i Ekrem dağı evvelā tēc-ı risāleti giyüp namāz kılarken yanında senden ğayrı kimse yok idi. Resūl-i Ekrem didi ki: “Yā ‘Alī, [47a] bu sā‘at bir şerīf sā‘atdır ki ašlā du‘ā redd olmaz. Ben cemī‘ ümmetiniñ ‘afvı için du‘ā eyleyim, sen āmīn de.”. Ba‘dehu Resūl-i Ekrem du‘ā eyleyüp sen dağı āmīn didiñ. Der‘aḳab size nidā olundu ki, eger sen dağı oğluñuzu fedā edersiniz İbrāhim’in ümmetini ‘afv etdigim gibi senin dağı ümmetini ‘afv ederim. Siz dağı dediñiz ki taḥḳīḳ-i fedā eylediñ. Nidā olundu ki, imdi biz dağı du‘āñıza icābet edüp cemī‘ ümmetiniñ ‘afv eyledik. Oğluñ Hüseyn fedā olmasına sebep budur. Yā ‘Alī mülkler içinde seniñ ismiñ Ebā Zebīḥdir. Hüseyn’in ismi Zebīḥullāh’dır. Yā ‘Alī Hakk Teālā ‘indinde Resūl-i Ekrem’den sevgili ve efdāl bir maḥlūk yoḳdur, Resūl-i Ekrem’in dağı senden ziyāde sevgili ve muḳarreb dostu yoḳdur. Zīrā sen nefsiñi Resūl-i Ekrem’in yoluña fedā eylediñ ve oğluñ Hüseyn’i ümmetiniñ yoluna fedā eylediñ. Siz Hakk Te‘ālā’nıñ ‘indinde Resūl-i Ekrem’den sonra senden ziyāde sevgili ve muḳarreb bir kimesne yoḳdur enbiyādan ğayrı. Ba‘dehu Hāzret-i Hızır ‘aleyhi’s-selām gitdi. ‘Alī mesrūr oldu. İntehā: Menḳūldür ki Seyfū’d-devlet nāmında bir ḳahhār ve cabbār pādīšāh var idi. Hāzret-i ‘Alī’ye ziyāde muḳabbet eder idi. Taḥt-ı yedinde olan ḳādılara fermān ederdi ki: “Bir šāhid diñlediñiz vaḳitte ol šāhide Hāzret-i ‘Alī’niñ evlādınıñ ma‘rifetinden ve muḳabbetinden su‘āl eyleñ. Eger bilür ise ve sever ise şehādetin ḳabūl eyleñ ve illā red eyleñ zīrā anları bilüp ve sevmeyenlerden ḥayır u šalāḥ ricā olunmaz.” diyü. Böyle ‘amel etdiler. Ol pādīšāh [47b] Eşed nāmında bir šāhib-i kemāl-i ma‘rifet ve ‘amelde māhir bir oğlu var idi. Bir gün Seyfū’d-devlet anı imtiḥān için su‘āl eyledi ki: “Menāḳıb-ı ‘Alī ve evlād-ı Resūl’den ne bilirsin?”. Oğlu eyitdi: “Anıñ menāḳıbın bilmek benim üzerime lāzım değıldir. Üzerime farz olan şeyi bilirim.”. Pādīšāh e(yi)tdi: “Anları mı ziyāde seversin yoḫsa evlādını mı?”. Oğlu e(yi)tdi: “Elbette evlādımı ziyāde severin.”. Pādīšāh ğazab edüp bir kimse evlādını seniñ yoluna fedā eyleye seni cehennemden ḥalāş eyleye. Sen anıñ menāḳıbın bilmeyüp ve evlādından ziyāde sevmeyesin. Senden ḥayır ma‘mūl

değildir.” diyüp oğlunu katl eyledi. Bir kitābın içinde Hāzret-i ‘Alī’niñ ismini bulmasa ol kitābı āteşe yakardı. Ba‘dehu Yusufu’l devlete vefāt etdikde İmām Ġazālī hāzretleri anı vāqı‘asında görüp hālinden su’āl eyledikde Seyfū’d-devlet dedi ki:

“أَلْمَرَّعَمَع مِّنْ أَحَبِّ وَالْمَحَبَّة غَلْبَةٌ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ”

هم كرام قولهم بالصدق والاخلاص لك ما انحرقنا قدر رمح لو اطعنا بالأرماع

İbn-i ‘Abbās radıyallāhu teālā ‘anh hāzretleri naql eder ki, Hāzret-i Hüseyn şehīd olduĝu vaqıtde ben Ṭa’if’de idim. Kerrārī nāmında bir ‘Arab atım var idi. Ol at üç gün bir şey yemedi ve içmedi, gözünden yaşı seyl gibi aqdı. İnsān gibi feryād eyledi. Ben daĝı didim ki Subḥanallāh, bu ata noldu. Bu mişilli aĝladığı yoĝ idi. Bir hātif nidā eyledi ki: “Yā İbn-i ‘Abbās, bu at nice feryād etmesin ki “افضل مشاب” ehlü’l-cenne olan nūr-ı dīde-i [48a] Muşafā ve kıurretü çeşm ‘Aliyyü’l-Murtażā olan Hāzret-i Hüseyn şehīd oldu. Anlarıñ muḥabbeti Ḥaqq Te‘ālā cemī‘ ins ü cinn ve melek ve hayvānāt ve eşcār ve nebātāta bildirüp farz eyledi. Üç gündür meleklerin feryādından yer ü gök ve cemī‘ ‘ālimde olan eşyā aĝladı. Hayvānlar nice aĝlamasun. Yā İbn-i ‘Abbās, n‘aceb ĝāfilsin ki ḥaberiniñ olmaya.” deyince ben daĝı bayıldım. İfākat bulduĝda Medīne’ye varup gördüm ki bu nūrdan direk Resūl-i Ekrem’iniñ merķad-ı şerīfiniñ üzerine dikilmiş. Melekler inüp çıkarlar. İbn-i ‘Ömer daĝı merķad-i şerīfini yanında aĝlar. Ben daĝı aĝlayarak Resūl-i Ekrem’e şalāt u selām eyledim. Resūl-i Ekrem’iniñ merķad-ı şerīfinden bir şadā geldi ki :

“و عليكم السّلام ورحمة الله وبركاته”

Yā muḥibb-i şānī ve müfessir-i şānī.” Ben daĝı elemlenüp didim ki: “Yā Resulallāh muḥibb-i evvel ve müfessir-i evvel kimdir?”. Ḥiṭāb-ı müşetāb geldi ki: “Muḥibb-i evvel ve müfessir-i evvel İbn-i ‘Ömer’dir.”. Ben daĝı özr edüp didim ki: “Yā Resulallāh benim size kemāl-i muḥabbetimi bilirsin. Lākin Ḳur’ān-ı ‘azīmiñ tefsīri ḥizmetine meşĝul olmak beni seniñ āline ḥizmetden men‘ eyledi.”. Bir ḥiṭāb daĝı geldi ki: “Yā İbn-i ‘Abbās

”³⁹ مَحَبَّتُ سَاعَةٍ لِي وَ لِأَهْلِ بَيْتِي أَحَبُّ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ تَفْسِيرِكَ وَ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ النَّقْلَيْنِ

Ben hakîr dağı ağlayarak İbn-i ‘Ömer’in hānesine vardık, didim ki: “Yā İbn-i ‘Ömer, cümle āyāt-ı Qur’ānı tefsîr eyledim faķat bir āyet ķaldı, anı tefsîr etmekden ‘āciz oldum ve bir hadîs-i şerîf dağı te’vîl [48b] idemedim: “⁴⁰ وَ أَنْ رَبَّكَ لَدُوْ مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ

“⁴¹ إِنْ اللَّهُ تَعَالَى لَمْ يَفْرُضْ عَلَى مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ الْإِمْحَابَتِي وَ مُحَبَّتِ أَهْلِ بَيْتِي فَإِنَّ اللَّهَ تَعَالَى فَرَضَهَا عَلَى كُلِّ”
min fi’l-‘ālem zevi’l-‘uķūldan olur imdi yā İbn-i ‘Ömer seniğ sulţānū’l-müfessirîn ve’l-muħaddişîn olduğuş bilürüm, lākin der idim ki ben sulţānu’l-müfessirîn oldum, elbette müfessir muħaddişden efđaldır. Lākin Resūl-i Ekrem ħaber verdiğinden bildim ki sen tefsîr etmekde dağı benden a’lāsın. İmdi bu mezkūr āyet ile hadîs-i şerîfi tefsîr ve te’vîl eyle. İbn-i ‘Ömer buyurdu ki: “Yā İbn-i ‘Abbās Resūl-i Ekrem Ĥazret-i Cebrā’îl’den ricā eyledi ki benden sonra ālimiğ ü aşĥabımığ ħālî ne olacaķdır. Bağa Rabbinden izin alup ħaber ver.”. Ĥazret-i Cebrā’îl dağı bi-izni’l-lāh Ĥazret-i ‘Alî Ĥasan ile Muāviye mābeyninde olan nizā’ ve ķıtālî ve nice biğ müslimleri bi ġayr-ı ħaķķin ķatlı edeceğini vesā’ir āl-i Resūl ile şaĥābe-i kirām mābeyninde vāķı’ olan ķıtāl ve mücādele Resūl-i Ekrem’e ħaber verdikde Resūl-i Ekrem ziyāde maĥzūn olup anların āĥiretde ħālleri nice olur diyü anların zelle ve günāhların fikr edüp kırķ gün Resūl-i Ekrem ġülmedi. Ba’dehu Ĥazret-i Cebrā’îl Resūl-i Ekrem’e müjde edüp

”⁴¹ وَ أَنْ رَبَّكَ لَدُوْ مَغْفِرَةٍ لِلنَّاسِ عَلَى ظُلْمِهِمْ

āyetin inzāl etdikde Resūl-i Ekrem bildi ki āyetde olan nāsdan murād nās-ı ma’hūddır, ya’nî āl-i aşĥabdır. Anlarığ birbirine etdikleri ķusūrların mağfiret ede. Elbette ħabîbim elem çekme dimekdir. Bu āyetiğ mevridi hāşdır. Āl-i aşĥāb ħaķķında menzildir, ammā ħükmi-āmmıdır. Cemî’ mü’mirlere şamildir. Anığcün nās lafzıyla geldi. Yā İbn-i ‘Abbās hadîs-i şerîfde olan farz kendi ma’nāsına değildir. Belki [49a] kazā vü ħükmi ma’nāsınadır. Ĥaķķ Te’ālā Muħammed’iğ ve āl-i Muħammediğ muĥibbin cemî’ eşyāniğ üzerine kazā vü ħükmi eyledi. Cümle eşyā anlarığ muĥabbetin bilir demekdir. Nice İbn-i ‘Abbās mesrūr olup İbn-i ‘Ömer’iğ ellerin öpdü. Didi ki: “Yā İbn-i ‘Ömer,

³⁹ Buhārî, Vasâyâ /23

⁴⁰ . Ra’d, Suresi /6

⁴¹ Ra’d, Suresi/13

bu kadar isti'dād ile niçün bir tefsîr te'lîf etmediğ.". İbn-i 'Ömer buyurdu ki: "Ben muhabbet-i āl-i Resūlü, cümle eşyānıñ üzerine ihtiyār edüp 'ömrümi anlarıñ muhabbetine şarf eylerim. Hıavf ederim ki tefsîre meşğül olursam ansızın anlarıñ muhabbetinde kuşūr ederim. Eger ben anlarıñ muhabbetinde tarafatü'l-'ayn gāfil olsam helāk olurum.", deyince İbn-i 'Abbās dedi ki: "Subhāna'l-lāh cihānda İbn-i 'Ömer gibi bir muhibb olmaya muhabbetde cümleyi sebkat eylemiştir.". Bārekallāh intehā fî şerh-i Kaşīde-i Muhrıka li-Mollâ Hüsrev.

قد تركنا الروح فى ميدان عشق العاشقين ما رجعنا بعد هذا لوقتنا بالسلاح

Rivāyet olunur ki, Hāzret-i Ebū-Bekir oğlu Muḥammed Bey'in İbn-i 'Ömer Hāzret-i 'Alī ve evlādlarına kemāl-i muhabbet ve intisābı var idi. Hāzret-i 'Ömer ḥalīfe olduḡda Hāzret-i 'Alī gelüp bī'at eylemedi. Hāzret-i 'Ömer daḡı Hāzret-i 'Oşman'ın eline bir āteş verüp gönderdi ki 'Alī'yi bī'atime da'vet eyle, diyü. İcābet etmez ise bu āteş ile kendüyi ve ḥānesini āteşe yak. Hāzret-i 'Oşmān daḡı giderken Muḥammed Beg'e rast geldi. Didi ki: "Yā 'Oşmān nereye gidersin?", didikde cevāb etdi ki: "Alī bī'atinden İbā ederse kendüyi ve ḥānesini āteşe yakmaya giderim.". Mu'āviye daḡı yanında idi. Muḥammed Bey'e e(yi)tdi: "Sen 'Alī'nin ḥānesin āteşe yakabilir misin?". Hāzret-i 'Oşmān didi ki: "Belki bī'at etmezsen seni bile āteşe yakaruz." deyince Muḥammed Beg, Hāzret-i [49b] 'Oşmān'ın şakalına yapışup çekdi dedi ki: "Ḥilāfete ehil olmaḡ peygāmbere intisāb ile olur ise Hāzret-i 'Alī cümleden müsteḥakḡdır. Gerçi peygāmber ḥilāfeti Ebūbekir'e andan 'Ömer'e andan 'Osmān'a andan 'Alī'ye ısmarlamışdır, lākin ḡakḡında daḡı āyet nāzil oldu belki anlarıñ sünneti Hāzret-i 'Alī'den ziyadedir. Ḥātırlarına bir ḡavn ve bir ḡubār gelmesün diyü eyle buyurmuşdur. Yoḡsa ḡilāfete 'Alī cümleden elyakkḡdır. Zīrā Hāzret-i 'Alī Ḥayber'i fetḡ edüp ḡal'anın ḡapısının ḡopardıḡda Cibrīl-i Emīn iki tāc getirüp başına giydirdi. Peygāmber anı āḡara dimedigi maḡzūn olurlar, diyü. Baḡa i'timād etmez isen 'Ömer oḡlu 'Abdu'l-lāh su'āl eylesin. Bu ḡışşayı ol bilür ve 'Alī'nin her ḡuşūşda mu'āvenet ü imdādına maḡḡār oldu. Dīn-i İslām anın ḡılıcıyla 'ālī olur. Lākin 'Ömer'in daḡı 'Alī'ye imdādı var ise söylesün.". Peygāmber hicret etdikde 'Alī firāşına yatdıḡda 'Ömer nerde idi, deyince Hāzret-i 'Oşmān ağlayup didi ki: "Yā Muḥammed seniñ baban Ebūbekir seniñ benim şakalına yapışdıḡın görse idi rāzı olur muydu? Babana vefātından şonra 'āşī olmayı istersin." dedikde Muḥammed Beg şakālın ḡoyvirdi. Ba'dehu Mu'āviye Muḥammed Beg'e sebb etdi. Muḥammed Beg daḡı pehlīvān idi. Mu'āviye'yi yere çaldı tamām

darb edüp başın yardı. Didi ki: “Ey ahmaq şişmān, seniñ hālin yüziñe dimedim ki babañ büyük kimse idi. Ammā anañ fāhişe idi, anañı da‘vet etmedik kimse qalmadı. Sen helāl-zāde degile beñzersiñ, senden hayır gelmez.”. Ba‘dehu qoyuverdi. Mu‘āviye kanın aqıdarak [50a] ‘Osmān ile Hāzret-i ‘Ömer’iñ huzūruna vardı. Kışşayı haber verdi. Hāzret-i ‘Ömer ğazaba geldi. İbn-i ‘Ömer’e buyurdu ki: “Yā ibn, Peyġamber buyurmadı mı ki sizler her huşūşda ‘Alī ile müşāvere etmedikçe bir emre şürū itmeñ ‘Alī her emrinde muşīb ve cemī‘ kavlinde şādıqdır. Siz ‘Alī’niñ hānesine varıñ ol ehl-i keremdir. Sizden bī‘at eder.”. Hāzret-i ‘Ömer oġlu ‘Alī’niñ hānesine varup anda bī‘at etdiler. Hāzret-i ‘Alī ħalīfe olduġda Muġammed Bey’i Mışır’a müvellā eyledi. Ba‘dehu ħilāfet Mu‘āviye’ye intiķāl eyledikde intiķā-mālehu Ebu’l-‘Aş’ı Mışır’a müvellā eyledi. Yigirmi biñ ‘asker ile gönderdi. Ebu’l-‘Aş daġı Muġammed Beg ile çok muġārebe eyledi. Muġammed Beg yedi biñ qadar kimse qatl eyledi. ‘Āķıbet açlıķ ile dermānı qalmayup bir ħarābeye vardıkda cümle ‘asker başına cem‘ olup baġladılar. Silāh ile a‘zaların parça parça eyledi, bir merkeb ölüsünüñ içine idġāl eyledi. ‘Āteşe yaġdı. Ol vaķitte Muġammed Beg “ قد تركنا الروح “ beytin inşād eyledi. Ol vaķitte Hāzret-i ‘Aişe feryād edüp qarındaşı Muġammed Beg’iñ ehl ü ‘iyālin görüp herġün şabaġ namāzınıñ sünnetinde ķunūt edüp bu du‘āyı okurdu:

بسم الله الرحمن الرحيم إياك نعبد وإياك نستعين ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم يا قهّاد ياذالبطش
 “ الشّدید انت الّدی لا یطاق انتقام اقهر و اهلك اعدائنا فانك اشدّ باسا و اشدّ تقييرا

Şonra Mu‘āviye ve Yezīd ve Ebu’l- ‘Aş iflāh olmayup üçünüñ daġı mevtine zehir sebep olup dürlü ‘uķūbet [50b] ve cezā ile ölmüşlerdir. Bu du‘ā ġāyet mücerrebdır ve ħıfzı lazımdır. İntahā: Menķūldür ki Hāzret-i ‘Alī ħalīfe olduġda İbn-i ‘Ömer’i bī‘ate da‘vet edüp ol daġı icābet etmedi. Ba‘zı hāsıdler didiler ki: “Yā ‘Alī İbn-i ‘Ömer saña muġālefet edüp ħilāfet iddi‘ā eder.”. Hāzret-i ‘Alī buyurdu ki: “‘Ömer’iñ murādı ben ‘Alī’niñ oġlu Ĥasan Ĥüseyn gibiyim. ‘Alī’ye muġālefet etmem, bī‘at ederim.” Şonra İbn-i ‘Ömere su‘āl etdiler ki ol daġı ‘Alī gibi taşdıķ eyledi. İntahā: şerġ-i Mollā Ĥüsrev rahimehullāh.

كلما اعطوا حمى المحبت حين الاعتشاء ما صحوا من سكرها حتى صباح الاصباح

beyti bu üç beyti أن قبلت الصبح beyti ve daġı beyti و كلما اعطوا حمى المحبت beyti قد تركنا الروح beyt Hāzret-i Ebūbekir oġlu Muġammed Bey’indir. Şehīd olduġları vaķitte bu üç beyte münāsib bir laṭif ħikāye vardır ki zıkr olunur. Menķūldür ki Resūl-i Ekrem

Medine-i Münevvere'ye hicret etmek murād eyledikde Hāzret-i Ebūbekir ve Hāzret-i 'Ömer ve Hāzret-i 'Alī ile müşāvere edüp buyurdu ki: “Yā 'Ömer, biz Ebūbekir ve 'Alī ile hicret edüp sen benim döşegimde yatasıñ. Kāfirler seni ben zann edüp bizim üzerimize düşüp fesād edemeseler, gerekdir. Ma'kül olmaz mı?” didikde Hāzret-i 'Ömer buyurdu ki: “Yā Resūlu'l-lāh, hātırınıza bir şey görmeñ. Ben düşmāna ol kadar şan'at göstereyim ki yārın ben cümle kāfirler içinde dellāl nidā etdüreyim. Seniñle ma'an āşikāre gidelim. Bir kimse bi-'avni'l-lāh bize zarar etmege kādir olmaz.”. Hāzret-i 'Alī buyurdu ki: “Yā Resūlullāh “اللقب منزل من السماء” ‘Ömer'in bir lağab Meşşāi'dir. Bir şey'in ākıbetini kemāl ile [51a] fikr edüp 'amel eylemez. Belki 'aqlına ne gelürse az fikr ile anı işler. Mālımı ve nefsimi seniñ yoluña fedā eyledim. Firāşına ben yatarım, gidiñ.” dedikde Resūl-i Ekrem hāzretleri ziyāde mesrūr oldu. Hāzret-i 'Ömer 'Alī habırdır, fā'idesin zararın bilmez, diyüp Kabe'de iki rek'at namāz kılup tavāf edüp kılıcın yanına bağlayup dellāller nidā etdirdi ki, Medine'ye hicret ederin. Benim göñlünden geçiren var ise gelsin, benim ile cenk eylesin. Ba'dehu Hāzret-i 'Ömer vaqt-ı zuhūra āşikāre gitdi. Bir kimse ardına düşmedi. Kāfirler havf etdiler. Ba'dehu gece Resūl-i Ekrem gidüp Hāzret-i 'Alī döşeginde yatdı. Hāzret-i peygamberiñ her kim hānesini başdı ise anlardan çok kimesne katl eyledi. Ba'dehu şabāh olduğda Resūl-i Ekrem'in cümle ehl-i beytiñ Medine'ye gönderüp Hāzret-i 'Alī dañı namāz kılup tavāf edüp kılıcın beline bağladı. Dellāller nidā etdirdi ki: “'Al-i Resūl'ün öñüne düşüp hicret edin, benim peygamberin firāşında yatan benim, murādından geçen gelsiñ.”. Ba'dehu çıkıp gitdi, bir kimse ardına düşemedi. Medine'ye geldikde Resūl-i Ekrem şahābiyle karşı çıkdı. Hāzret-i 'Alī'nin gözlerin öpdü. Hāzret-i 'Alī Hāzret-i 'Ömer'i gördükde buyurdu ki: “Yā Resūlu'l-lāh

“الم اقل لكم ابنت عند ربّي يعلمنى و يستعين بكيف يقابلنى هذا العمرين”

Ömer ben Ba'dehu gelüp sa'ādetle oturduğda Hāzret-i 'Ömer buyurdu ki: “Yā 'Alī bu kelāmıñ ile “اللقب منزل من السماء السابعة” kelāmı tefsir ile baña gāyet müşkildir.”. Hāzret-i 'Alī buyurdu ki: “Yā 'Ömer, kaçın şābahda ve ahşāmda [51b] ben uyusam benim rūhumu melekler Hākk Te'ālā'nın huzūr-ı 'izzetine getirirler. Anda geceler ve sābahlarım. Hākk Te'ālā baña bi'z-zāt bilmedigimi öğredir. Cennetde iki ırmağ vardır: Birine nehr-i istibah derler. Hākk Te'ālā anı 'āşık-ı hakikilere her şābah suvarır. Birine dañı nehr-i i'tişā derler. Anda her gice 'āşıkları suvarır. Anıñcün gün-be-gün 'āşıkları ziyāde olup aşlā eksilmez. Sā'ir 'āşıkları melekler şuvardığı zamān ben hākiri Hākk

Te‘ālā kendi kudretiyle andan suvarır. Anıçün benim ‘aşkıım cümleye gālibdir. Şecā‘at u şehāvet ve ‘ilm-i ma‘rifet dağı ‘aşk kadar olur. Yā ‘Ömer bu bir kerāmetdir ki bu huşuşda bir ehad benim ile müsāvī olmaz.”. Resūl-i Ekrem dağı ziyāde mesrūr oldu. Buyurdu ki: “‘Alī benim ile Mūsā ile Hārūn gibidir. Lākin benden sonra peygamber yokdur.”. Andan hazret buyurdu ki: “Yā ‘Ömer, yedinci gögün üzerinde ‘arşın altında cemī‘ insānın sūreti bir levhde menkūşdur. Dünyāda şāhibi her ne iş işlerse ol şūret dağı anı işler, ke-enne şāhibin bilür. Aña bir melek mü’ekkeldir. İsmine Mülākķıb dirler. İnsānın laķabın ve ismin ol melek vaż‘ eder. Bir kimseye her ne ism ve laķab müsteħaķķ ise ol melek anı mülhim melegine ilhām eder. Ol mülhim dağı anı halka ilhām eder. Halk dağı ol ism ü laķabı aña vaż‘ eder. Kendine ve veledine her ne ism vaż‘ eder ise ol dağı ol meleklerdendir. Lākin tebdil ü tağyir olunur. Senin İslām’dan evvel laķabın Meşşāi’dir, sonra Fārūķ oldu. Laķab ile ism kişinin lāyık olduğuna göre olur. Bir kimsenin ismi Memdūh olup [52a] sonra halk ekābir aķbeħ laķab vaż‘ etmezse ol kimse cennetde olacağın bilsin ve illā tevbūkār olsun.”. Resūl-i Ekrem ve Hazret-i ‘Ömer ta‘accüb edüp ağladılar ve buyurdular ki: “‘Alī ‘ilmi ve ‘aķlı peygamberin ‘alā ‘amelindendir.” Peygamberimiz dağı buyurmuşdur ki:

“انت عند ربى يطمئن و يستعين” lākin ‘aşk şarābın içmek enbiyāya maħşūşdur. Evliyālara müyesser olmaz. Evliyāların ziyāde a‘lā mertebesi ‘aşk şarābın nūş etmektir. Lākin ‘aşk şarābın içmek Hazret-i Hızır ve İlyās ve Aşhāb-ı Kehf ve Hazret-i ‘Alī’ye maħşūşdur, dimişler. İntahā: Fī şerħ-i Ķasīde-i Muħriķa li-Mollā Hūsrev rahmetu’l-lāhi ‘aleyh rahmeten vāsi‘aten.

أن قلب الحبّ مولينا بسيف العشق صحّ اذ دم المعشوق العشاق فى الفتوى يباح

Bu beyt dağı Hazret-i Ebūbekir oğlu Muħammed Beg hazretlerininidir. Bu beyti dağı şehādetleri vaķtinde inşād etmişlerdir. Bu beyte münāsib bir kışsa-ı laţifesi vardır. Zikr olunur rivāyet olunur ki, Hazret-i ‘Alī kerremallāhu vecheh vaķt-i teheccüdde ķalkup teheccüd kılarķen aħsen şūretde bir kimse geldi. Namāzdan fāriğ olduğda selām verdi. Hazret-i ‘Alī yüzüne nazār edüp gördü ki ol kimsenin gözlerinin yaşı çeşme gibi aķar. Hazret-i ‘Alī buyurdu ki: “Niçün geldiñ ve ne ağlarsın. Zūlm olmuş kimseye beñzersin.”. Ol kimse eyitdi: “Ben mülk-i ‘ādil ķatından geldim. Bana kimse zūlm idemez. Ben saña fetvā için geldim. Bir ‘aşkın sebep-i vücūdu ve veliyy-i ni‘amı ma‘şūķ-ı hāķikisi var imiş. Birkaç zamandır birbirlerine ‘aşk u muħabbet ederler imiş. Lākin ma‘şūķuyla [52b] mülākāt müyesser olmamış. Şimdi ol ma‘şūķ ‘aşık ile cem‘

ve mülākī olmak ister. Lākin ol āşıkı katl etmedikçe olmazsa, ol ‘āşıkıñ katli mübāh olur mu, ne fetvā verirsinj.”. Hāzret-i ‘Alī yazup fetvā-yı şerīf verdi ki bu taqdirce ‘āşıkın ma‘şūka vāşıl olmak için katli dañı mübāh olur. Ba‘dehu ol kimse fetvāyı eline aldı. Hāzret-i ‘Alī ferāset eyleyüp buyurdu ki: “Doğru söyle melek degil misin, fetvāyı benim için almadın mı?”. Ol kimse e(yi)tdi: “Belī!”. Hāzret-i ‘Alī e(yi)tdi: “Ey Rabbiminj ve ma‘şūkumunj emīn melegi merhaba. Kerāmet ile çıkageldin, niçün ağlarsinj?”. Melek eyitdi: “Yā ‘Alī, ben melaikedenim. Baña hitāb olundu ki, ey benim melegim ‘Alī(yi) ben halk eyledim. Nice zamāndır baña ‘aşk u muḥabbet eder, ben aña muḥabbet ederim. Anı ümmet-i Muḥammed’inj hizmetine ta’yīn eyledim. Hizmetin tamām etdi. İmdi murād etdim ki anı şehīd idi(yi)n.”. Hāḳḳ Te‘ālā buyurdu ki: “İbn-i Mülcem nāmında bir le’im-i mel‘ūnuñ yedinde şehīd ederim.”. Melekler didiler ki: “Yā Rabbenā, Hāzret-i ‘Alī gibi ehl-i kemāl ve şāhib-i kerem kulunu anıñ gibi le’iminj yedinde şehīd eylemekde hikmet nedir?”. Hitāb-ı ‘izzet geldi ki: “Ey benim meleklerim, kerīminj elinde olan maqtūl(e) ğāzabdır ammā le’iminj elinde katl olunmak sa‘ādet ü keremdir. Eger ben ‘Alī’yi katl eyleñ diyü fermān eylesem qalbinde zerre kadar imān u merḥamet olan degil, belki şeytānı la‘in cür’et edemez. Ammā İbn-i Mülcem şeytāndan merḥametsiz ve azğındır. İmdi ey benim melegim var ‘Alī’den bu minvāl üzre bir kıt‘a fetvā alıp ol fetvāyı Azrāil’inj eline vir kim ‘Alī kendi fetvāsıyla şehīd [53a] olup ḥātır-ı şerīf maḥzūn u müteğayyer olmasın.”. Ben dañı gelürken Hāzret-i ‘Azra’il beni görüp bilüp üç kerre āh edüp dedi ki:

“أهْ قَدْ رُفِعَ الْعِلْمُ وَالسَّخَا آهْ قَدْ فُقِدَ الشَّجَاعَةُ وَالْوَفَاءُ آهْ قَدْ غَابَ الذُّهُدُ وَالزُّكَاةُ”

Cümle melekler anıñ āhından feryād edüp ağladılar. Bir mertebe ki eger qalbinde zerre kadar imānı olan kimse ‘Azrā’il’inj āh-ı feryādın işitse cigeri pāre pāre olup helāk olurdu. Hāzret-i ‘Alī mesrūr olup Rabbim oğlum Ḥasan ve Ḥüseyin’i vesā’irleri saña emānet eyledim “أَنَا اللَّهُ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ” diyüp melek gitdi. Ba‘dehu şābah olduğda mescīdde namāz kılarken İbn-i Mülcem-i la‘in şehīd etdikde Hāzret-i ‘Azrā’il cennetden reyḥān u elmalar ile gelüp ve ol ḥücceti Hāzret-i ‘Alī’niñ önüne qodu. Hāzret-i ‘Alī dañı rūḥ-ı pākın Rabbisine teslim eyledi. Bu fetvāyı evvelā Hāzret-i Ādem dañı vermişdir. Hāzret-i ‘Alī şehīd olduğdan şonra bu verdigi fetvāyı Ḥasan ve Ḥüseyin yanında buldular. İntahā: ‘uşşāğdan murād ibād-ı mü’mindir, ma‘şūqdan murād Hāḳḳ Teālā’dır. Elbette ma‘şūk-ı ḥākīkī olan ḥāḳḳ-ı kerīme vāşıl olmak için teslim-i ‘ibād-ı mü’minin ‘āşıkına mübāh belki vācibdir. Her qankı mü’minden fetvā

taleb olursa ibāha-i dem ile fetvā verir. Pes Muḥammed'in bu beytinde bu kışşaya işāret-i bi'l-beşāret vardır Kaşīde-i Muḥriḳa li-Mollā Hüsrev

صلّ مولانا على خير الورى والمقتدين والنبئين إلا قاصى كلما هب الريح

Rivāyet olunur ki, birgün Resūl-i Ekrem ḥāne-i şerīfnde otururdu. Ḥāzret-i [53b] 'Ömer gelüp selām verdi. Resūl-i Ekrem selāmın aldı lākin yüzine bakup söylemedi. Ba'dehu Ḥāzret-i 'Osmān gelüp anıḡ daḡı yüzüne bakmadı. Ba'dehu Ḥāzret-i 'Ömer buyurdu ki: "Yā Resūlu'l-lāh ne şey' fikr edersiz ve niçün maḡzūn olursuz.". Resūl-i Ekrem buyurdu ki: "Cebrā'il'e derim ki Rabbim ümmetimden ne ḡadar kimse benimle ḡaşr eder ve su'ālsiz baḡa ḡomşu eder.". Cebrā'il didi ki: "Yā Muḡammed ben andan Rabb Te'ālā'ya su'āl etdim. Buyurdu ki her kim Muḡammed'in ve āl-i aşḡābının vesā'ir peyḡamberlerimin ḡaḡḡın edā ederlerse anı su'ālsiz ve ḡesābsız ḡabībim ile ve āliyle ḡaşr edüp cennetde bile ḡomşu ederim." Ben daḡı dedim ki: "Yā Cebrā'il, sā'ir peyḡamberlerin benim ümmetim üzerinde ḡaḡḡı nedir?". Cebrā'il e(yi)tdi: Yā Muḡammed, dünyāya her ne ḡadar peyḡamberler geldi ise her birisi kitāblarından ümmetin evşāfın görüp her birisi ümmetin ḡün Ḥaḡḡ Teālā'dan bir mertebe ve bir kerāmet istediler. Ḥaḡḡ Te'ālā anların şefā'atlerin ile ümmetin bir mertebe ve bir kerāmet verdi. İmdi muḡābelesinde anların ḡaḡḡın daḡı edā etmek lazımdır." diyince Resūl-i Ekrem buyurdu ki: "Yā Cebrā'il benim ḡaḡḡım edā etmek mümkün müdür ve ne şey' sebebiyle ḡaḡḡım edā olunur.". Cebrā'il didi ki: "Andan Rabb Te'ālā'ya su'āl edüp şonra gelüp saḡa ḡaber vereyim.". Cebrā'il gelüp anı ḡaber vermedi. Anıḡcün ḡāyet maḡzūn olup fikr ederim dedi, şaḡābe-i kirām daḡı fikr etmeye başladı. Ba'dehu Ḥāzret-i 'Alī kerremallāhu vecheḡ ḡıka geldi. Resūl-i Ekrem mütefekkir ve maḡzūn görücek gülüp dedi ki: [54a]

“صلّ مولانا على خير الورى والمقتدين والنبئين إلا قاصى كلما هب الريح”

Resūl-i Ekrem bu şalāt-i şerīfeyi işidicek aşlā ḡavfı ḡalmayup mesrūr oldu. Buyurdu ki: "Yā 'Alī beni göricek niçün güldün?" Ḥāzret-i 'Alī buyurdu ki: "Yā Resūlullāh şimdi uyur idim. Vāḡı'anda bir gökcek kimse didi ki yā 'Alī; Resūl-i Ekrem, ümmetim benim ve āl-i aşḡābımın vesā'ir peyḡamberlerin ḡaḡḡın ne şey' sebebiyle edā eder diyü fikr edüp maḡzūn olur. Ḳalk anıḡ ḡuzūruna var biz senin diline her ḡanḡı şalavāt ilḡā edersek anı söyle ümmetimden her kim anı zıkr edüp ol Resūl-i Ekrem'in ve āl-i aşḡābının vesā'ir peyḡamberlerin ḡaḡḡın edā etmiş olur. Ben daḡı ḡuzūr-ı sa'ādetinize

geldikde lisânıma bu şalât-ı şerîfe cārî oldu.” diyince Resûl-i Ekrem gâyet şâd olup buyurdu ki: “بَشَرَكَ اللهُ بِالْخَيْرِ يَا مَبْشَرَ الْخَيْرِ” Hâzret-i ‘Alî’niñ bir laķabı “ مبشّر الخير ” Ba‘dehu Hâzret-i Cebrâ’il gelüp didi ki: “Yâ Muḥammed, Rabb Te‘âlâ baña dedi ki yâ Cebrâ’il ben ḥabîbim vesâ’ir peygamberlerin şefâ’atiyle seniñ maķâmını meleklerden ‘âlî eyledim. İmdi sen daḡı anlarıñ ḥaķķın edâ eyle. Ben daḡı dedim ki yâ Rabb nice edâ edeyim?” Hıṭâb-ı ‘izzet geldi ki ‘arşa var lisânına her ķanķı şey’i ilķâ ederseķ anı söyleyüp ‘arşın kenârına vardıkda Salavât-ı Şerîf “صَلَّى مَوْلَانَا عَلَى خَيْرِ الْوَرَى” lisânıma cārî olup ben daḡı söyleyüp ‘arşın kenârına yazdım. Şimdi ḥıṭâb geldi ki yâ Cebrâ’il ḥabîbim Muḥammed’iñ saña emânet etdiği şey’i benim emînim olan ķarındaşın ‘Alî’ye vâķı’asında ḥaber verdim. Ol daḡı Muḥammed’e müjde eyledi. Yâ Cebrâ’il [54b] sen daḡı var, ‘Alî’yi taşdıķ eyle.” diyince Resûl-i Ekrem ve aşḥâb-ı kirâm gâyet şâd olup secde etdiler. Hâzret-i Cebrâ’il buyurdu ki: “Yâ Muḥammed her kim ki ümmetiñden şâbaḡda ve aḡşâmıda bu şalavât-ı şerîfeyi bir kerre derûn-ı dilden getire taḡķıķ ol kimesne seniñ ve âl-i aşḥâbıñ vesâ’ir peygamberiñ ḥaķķın edâ etmiş olur. Bilâ su’âl ve lâ-ḥesâb seniñle ve âliñle bile ḥaşr olur, size ķomşu olur. Ba‘dehu Hâzret-i ‘Alî’ye aḡ-i Cebrâ’il ve emînu’l-lâḥ daḡı derler idi. Ve daḡı âli ḥayrâ alve-rî Resûl-i Ekrem’in cümle laķablarından a’zam ve efḍaldır. Eger su’âl olunup muķtedîden murâd âl-i aşḥâbdır. Anlar sâ’ir peygamberlere şalavâtı niçün taķdîm olundu? Cevâb budur ki, zîrâ Resûl-i Ekrem ‘indinde cümleden a’zam ve efḍal u maḡbûb olan şalât şol şalavât-ı şerîfedir ki âl ü aşḥâb-ı Resûl-i Ekrem’iñ yanında zıkr olmasa yâḡud Resûl-i Ekrem ‘indinde zıkr olunsâ Resûl-i Ekrem ‘indinde makbuldür. Pes bu şalavât-ı şerîf bu kışşaya işâretidir

واعف يا رحمن عن اسحاق واغفر ذنبه أنه قد خاص كلاً من نهايات الجناح

Naķl olunur ki Şeyḡ İşḡaķ Cemâlî ḥâzretleri bu Ḳaşıde-i Muḡriķa’yı te’lif-i inşâd edüp şeyḡi ve üstâdı olan Muḥammed Kerrârî ḥâzretlerine ‘arz etdikde Muḥammed Kerrârî tilâvet edüp bir kerre âḥ edüp aḡzından bir âteş çıķup başında olan şarığı tuṭuşup yandı. Bir sa’âtden soñra ifâķat buldukda nevm ġalebe edüp uyudu. Muḥammed Kerrârî vâķı’asında gördü ki Hâzret-i ‘Alî kerrema’l-lâḥu vecheḡ ḥâzretleri bir a’lâ köşķ üzerinde yatur. Üstüne bir yeşil [55a] refref örtmüşler. İbn-i ‘Ömer ḥâzretleri, Hâzret-i Ḥasan ba’zı asâ’ile medḡ ederler. Ba‘dehu İşḡaķ Cemâlî gelüp bu ḡaşıdeyi tilâvet eyledi. Hâzret-i ‘Alî kerrema’l-lâḥu vecheḡ ķalkıp oturdu, tamâm dikeldi gözünüñ yaşı seyl gibi aķdı. Buyurdu ki: “Yâ İşḡaķ, ġüzel ḡaşıde inşâd eyledin. Ḥaķķ Te‘âlâ

mübârek eylesün. Kaşîdeniñ nice beyti vardır ki te’sîri dinleyenîñ cigerin parça parça eyledi ve seniñ kaşîden ism-i a’zamî cāmî’dir. Her kim hülûs-i tâmm ve niyyet-i şâdık birle seniñ bu kaşîdeni tilâvet eylese Hâkķ Te’âlâ anı cemî’ belâdan ve şemâtet-i a’dâdan maşûn u maḥfûz eyleye ve anıñ cemî’ maḥşûdları қаzâ oluna ve dünyâdan emn ü iymân ile âḥirete gide ve қabri cennet baғçesi ola ve daḡı Resûl-i Ekrem ve âliyle ḡaşr ola ve hem bize muḡabbet eyleye, bu kaşîdeyi tilâvet eylese elbette ol kimse dünyâ vü âḥiretde bizim şefâ’atimize maḡzar ola. Ba’dehu Ḥâzret-i ‘Alî İşḡak Cemâlî’ye bir ridâ’-i şerîf verdi. Der’aқab Muḡammed Kerrârî uyanup İşḡak Cemâlî’yi iḡzâr etdirüp gördü ki ridâ’-i şerîf üzerinde su’âl etdi. İşḡak Cemâlî daḡı Muḡammed Kerrârî’niñ gördüğü vâkı’ayı görmüş. Ḥâzret-i ‘Alî ridâ’yı vâkı’asında vermiş. Muḡammed Kerrârî te’accüb edüp ridâ’-i şerîfi gözüne sürdü. Anıñçün bu kaşîdeye Kaşîde-i Ridâ’iyye daḡı dirler. Menḡûldür ki bilâd-ı Hind’de Melik Ḥüsrev nâmında bir cabbâr pâdişâḡ var idi. Bir mertebe zâlim idi ki kendi ehl-i beytinde kırķ kadar kimseyi қatl etmiş idi. Her gün bir kız cimâ’ eder idi. Her kim bir kız tezvîc eylese anı getirüp evvel kendi [55b] cimâ’ eder idi, şonra şâḡibine verir idi. Eger kız bulamasa қatl eder idi. Dünyâda işlemediği fişķ u me’âşî қalmamışdı. Yine bu ḡâlde müslümân geçinir idi. Aḡa diseler ki Hâkķ Te’âlâ’dan ḡavf etmez misin, âḥiretde ḡâliniñ nice olur, cehenneme tâқat getirebilir misin ol melik der idi ki, ben bir ḡadîş-i şerîf-i müselsel bilirim ki Resûl-i Ekrem buyurmuşdur:

“مُحَبَّةٌ سَاعَةٍ لِي وَلَا هَلْ بَيْتِي مَفَارَةٌ لِدُنُوبِ سَبْعِينَ سَنَةً وَ خَيْرٌ مِنْ عِبَادَةِ النَّقْلَيْنِ وَ عِدَاوَةٌ سَاعَةٍ لِي وَلَا هَلْ بَيْتِي
“مُبْطِلَةٌ لِعِبَادَةِ سَبْعِينَ سَنَةً وَ شَرٌّ مِنْ خِيَانَةِ النَّقْلَيْنِ

Ben ne қadar ‘âşî isem de Resûl-i Ekrem’e ve âline kemâl-i muḡabbetim var. Anıñ sebebiyle ‘afv olurum. Elbette Yezîd maḡfûr olur da ben olmaz mıyım ve bir ḡadîş-i şerîf daḡı ḡıfz etmişdim ki: “⁴² لَا فَرْقَ بَيْنَ الْأَنْبِيَاءِ وَالْمُؤْمِنِينَ فِي مُحَبَّتِي وَ مُحَبَّتِ أَهْلِ بَيْتِي” beytî benim bu iki ḡadîş-i şerîf bilmesem benim yanımdan ol mülk zerre қadar olmaz. Benim yanımda bu ḡadîşler dünyâ vü mâfihâdan ḡayırılıdır. Bir sâat muḡabbet mülk-i Süleymân’dan ḡayırılıdır. Ba’dehu ol melik bir gece vâkı’asında Ḥâzret-i Ḥabîbi gördü. Dedi ki: “Yâ Ḥüsrev, bize dostluқ iḡzâr edersin. Hâkķ Te’âlâ’dan ḡayâ etmezsin. Bu қadar zulm ü fesâd edersin. Var İşḡak Cemâlî’niñ Kaşîde-i Muḡriқа’sın alup gece ve

⁴² Buhârî, Enbiyâ/ 54

gündüz tilâvet eyle. Der‘ağab uyanıp feryâd edüp Şeyh İshâk kaşîdesin getirüp birkaç gün tilâvet etdikde qalbine hidâyet rüzgârı esüp dünyâdan bi‘l-küllîye i‘rağ edüp [56a] hilâfeti oğluna fâriğ oldu. Tevbe edüp cümle mâl ü erzâkıñ fuqarâya taşadduğ eyledi. Birkaç günden sonra vefât eyledikde Muhammed Kerrârî hazretleri ol Melik Hüsrev’i vâkı‘asında görüp hâlin nedir, dedikde didi ki: “Rabbi Rabb-i Kerîm ve Resûlü, Resûl-i Şefî‘ buldum. Haqq Te‘âlâ İshâk Cemâlî’ye rahmet-i vâsi‘ eylesün, anıñ kaşîdesin tilâvet benim mağfiretime sebep oldu. Anıñ kaşîdesinden sevgili bir şey yokdur. Resûl-i Ekrem ve âl ‘inde baht u sa‘âdet istersenüz. Fî şerh-i Kaşîde-i Muhrîka-i li-Mollâ Hüsrev rahmetu’l-lâhi ‘aleyh

يا عباد الله يا أهل العطار عواله أنه عبد فقير قد رجاكم فاستماح

Rivâyet olunur ki bir gün Hazret-i ‘Alî kerrema’l-lâhu vecheh ve rağıya’l-lâhu te‘âlâ ‘anh hazretleri Mu‘âviye ve İbn-i Zübeyr ile otururlar idi. Qays ibn-i ‘Âmir nâmında bir beg gelüp selâm verdi. Hazret-i ‘Alî kıyâm eyledi. ‘Askerî dağı bir mertebe çok idi ki Mu‘âviye müte‘accib ü mütehayyir oldu. Ol beg e(yi)tdi: “Yâ ‘Alî, bizim kitâbımızda yazılmış ki: “ إن علياً افضل محمد على الأنبياء “ bunun ma‘nâ-yı şerîfi nedir ve bir dağı yazılmışdır ki “ إن محمداً وعلياً للحذار كالأشمس والقمر شمار “ bunun ma‘nâ-yı şerîf nedir? Eger beyân edersen İslâm qabûl edeceğim mukarrerdir. Hazret-i ‘Alî buyurdu ki “ لا تعلقوا الجواهر على أعناق الخنازير “ bir kimse ehl idügin imtiḥân etmedin ilmi aña demek ziyâde aḥmaqlıqdır ve emânete hıyânetdir. Zîrâ ‘ilm, erbâb-ı ma‘rifet ‘inde Haqq Te‘âlâ’nıñ emânetdir. Ehline demek farz, nâ-ehle demek hıyânetdir. Herkese [56b] isti‘dâdına göre demek lazımdır. İmdi seni imtiḥân edüp isti‘dâdına göre haber verelim. Beg e(yi)tdi: “Yâ ‘Alî bir kimse baña bir mesele ta‘lîm eylese yâhud bir ma‘rifet gösterse beni ve mālımı ve nefsimi aña fedâ ederim. Bâ-ḥuşuş kim iki şey’ öğrenmek için kırk konak yerden bu kadar zahmet ü meşakkat çeküp senüñ ḥuzûruña geldim. Hâlbuki ben seni kemâl-i mertebe severim. Aḥqâm-ı İslâm’ı bilmezsem de yine gâ’ibâne imân getirüp sizi sevenlerdenim. Bir ḥadıṣ-i şerîf görmüşümdür ki:

إلا أن المستعدّ كلّ مستعدّ من أحبّ علياً و عرفه الا أن الشقى كلّ الشقى من لم يحبّ علياً ولم يعرفه⁴³

⁴³ Buhârî, Enbiyâ / 480

“ bu kadar şahid benim isti‘dādıma kifāyet etmez mi?”, diyince Hāzret-i ‘Alī buyurdu ki: “Yā Beg, hādīs-i evvelde olan ‘aliyyā’ dan murād benim ismim değildir. Belki ‘Alī diyü ol zāta dirler. Āhārları kendi nefesine ihtiyār ede. Hāḫḫ Te‘ālā daḫı aṣlā bir kimseden nef‘ ü zarar görmeyüp her ne kadar nef‘ ü zarar ḫalk eder ise, cümlesini ḫulları için ḫalk edüp ḫullarını ihtiyār etdiği için Hāḫḫ Te‘ālā’ya ‘Alī denildi. Resül-i Ekrem’iḫ daḫı bir ism-i şerīfi Ulvī’dir. Zīrā sā’ir peygamberler evvelā kendi için ṣāniyen ehl-i beyti için ṣālisen ümmeti için du‘ā etdiler, ammā Hāzret-i Muḫammed ümmetini nefesine ve ehl-i beytine ihtiyār edüp maḫṣūṣ ümmeti için du‘ā vü şefā‘at eyledi. Ben ḫaḫīre ‘Alī denildiğiniḫ sebebi ben ḫaḫīr daḫı eḫibbā-i mü’minini kendi nefsim ve ehl-i beytime ihtiyār edüp nefsimi vü mālımı anlarıḫ yoluna fedā etdiğim için [57a] ‘Alī denildi.” Hāssan bin Ṣābit’iḫ bu beyti aḫa işāretidir:

“ لهم أن علياً أفضل من موسى النبي الحضر يقولون افضل الناس ابوبكر ثم عمر فقلت “

Ol kelām-ı şerīfiḫ ma‘nāsı budur ki Resül-i Ekrem’iḫ ‘aliyy olması ya‘nī ümmetini kendi nefsinin üzerine ihtiyār ve ehl-i beytiniḫ üzerine ihtiyār etmesi bu ḫalkı Resül-i Ekrem cemī‘ enbiyāniḫ üzerine efdāl u eşref eyledi. Kelām-ı ṣāniniḫ ma‘nāsı budur ki: “Muḫammed ile ‘Alī nām ve nef‘de şems ile ḫamer gibidir. Şems cemī‘ meyvenin lezzetin ve ta‘amın virüp ḫamer daḫı meyvenin rengin ve zīnetin virdiği gibi kezālik Resül-i Ekrem daḫı cemī‘ mü’minin ve mü’minātuḫ lezzetin ve kemālin ve yarenlerin lezzeti ve kemāli Resül-i Ekrem sebebiyledir. ‘Alī daḫı mü’minlere ve mü’minelere ‘ilm-i edeb ta‘līm edüp herkesin rengin ve zīnetin verir. Zīrā ḫiṣniḫ zīneti ḫüs-n-i edebidir.”, deyince ol Beg mesrūr olup Hāzā ilm ve ferāset didi. Der‘aḫab ‘askeriyle İslāma geldi. Ol beg didi ki: “Yā ‘Alī, yakīnen bildim ki Resül-i Ekrem’den ṣonra cümleden efdāl sensin.”. Hāzret-i ‘Alī buyurdu ki:

“ ما أنا إلا رجُلٌ منَ المُسلمينَ أوْلا “

Hāzret-i ‘Alī cümleden efdāldir, diyen ḫays Beg idi. Ba‘dehu ol beg didi ki: “Yā ‘Alī, baḫa bir vaṣiyyet eyle.”. Hāzret-i ‘Alī buyurdu ki: “Yā beg dā’ima ehl-i ‘aḫā ve ehl-i imdāddan ol buḫalā’ ve le’imden olma.”. Ol beg e(yi)tdi: “Yā ‘Alī, kelāmını tefsīr eyle.”. Hāzret-i ‘Alī buyurdu ki: “Ehl-i ‘aḫā ve ehl-i imdād aḫa dirler ki du‘āda vü ricāda mü’min ḫarındaṣların kendü nefesine ve ehl-i beytine ihtiyār edüp evvelen anlar için [57b] du‘ā ede. Ṣāniyen kendileri için du‘ā eyleye. Beḫīl aḫa dirler ki evvelen kendi için ṣāniyen mü’minler için du‘ā ede. Le’im aḫa dirler ki maḫṣūṣ du‘āsı vü

ricāsı vü himmeti kendüye ola.”, diyince beg Hâzret-i ‘Alî’niñ ayagın öpüp gitdi. Mu‘āviye ile İbn-i Zübeyr dağı Hâzret-i ‘Alî’niñ kemāl-i ‘ilm ü ferāsetde ta‘accüb eylediler. Şeyh Nāzım İshāq Cemālî hâzretleri bu қаşıdeniñ āhirinde du‘ā vü ricā etdigi kimselere ehl-i ‘aṭā ve ehl-i imdād ta‘bīr etmek ile ke-enne bu vaşıyyete işāret etmiş oldu. Hâqīqatde ‘aṭā vü imdād ehl-i şol kimselerdir ki du‘āda vü ricāda mü’mînleri kendi nefsi üzerine tercīh eyleye.

temme şerhü’l-қаşıdeti’ş-şerīfeti’l-müsemmā

bi’l-muhriḳati Allāhümme ahşurnā

śāhib-i haṣe’l-kitābü’l-müstetāb

sene 1229

3.2 ŞERH-İ KASİDE-İ MUHRİKA DİLİÇİ ÇEVİRİ

Bismillahirrahmanirrahim

Şeyh Cemâleddîn Karamânî Allah rahmet eylesin dedi ki İbn-i Ömer Allah ondan razı olsun, kötü Haccâc hak ettiğini bulsun, pis ve inatçı azgın Yezîd kesilmez ve ortadan kalkmaz.

İnneha sübhanü ala ehlihi gammu lâ-yerah (Dünya rahatlık ve ferahın olduğu bir ikamet yeri değildir. Sadece ehline zindan ve kesintisiz bir kederdir.)

Ve dahi şairlerin ve güzel söz söyleyenlerin adettindendir ki her kasidenin başında teşbib ederler. Teşbib diye Şâirin şiirinde kadından çok zikretmeye ve sözünü halka dinletip halka lezzet vermeye derler. Ve dahi bir kasidenin başını belirsiz koyup kastettiği ne ola diye kulak tutup bir hoş fikir bulup anlaşılar, ona teşbib derler. Bu Kasîde-i Muhrika öncekilerden ve sonrakilerden hayır işlere yönelmesi ve kötü işlerden sakınmasının vasiyeti olup ve İbn-i Ömer Allah ondan razı olsun hazretlerinin güzel ahlâklarını açıklamak ve menkıbelerine ve yüce kerametlerine işaret olduğu için Şeyh Nâzım İshak Cemâlî hazretleri dahi teşbib edip kastının ne olduğunu bildirip açıklamadı ki halk bu kasideye öncekiler ve sonrakiler kulak verip gönülde tutup öğüt ve nasihatleri kabul edip [2b] İbn-i Ömer hazretlerinin yüce ahlakları ile ahlaklanıp ve bedbahtların en bedbahtı olan inatçı Haccâc ve azgın Yezîd'in kötü adetlerinden ve ortaya çıkardığı kötülüklerden sakınmak üzere olsunlar. Ve dahi bu kasideye Kasîde-i Muhrika denmesindeki hikmet ve bu kasidenin yazılma sebebi budur ki İshak Cemâlî hazretleri ilim tahsili ve marifet için Semerkand Buhara vilayetine gidince gördü ki orada soyu yüce Hz Ali ve Hz. Peygamber'in soyundan Muhammed Kerrârî adında cesârette kemal derecesinde, ilimde yetenekli ve akli ve nakli ilimlerin tümüne vakıf, usul ve fûru ilmini kendinde toplamış anlayış ehlinden bir kimse var idi ki keramet sahibi ve ders ile bilgilenmiş, her gün Hazret-i Hızır Aleyhisselam kendisine tabi olanlarla gelip onun dersini dinler idi. Başında toplanan talebelerin sayısı ve adedi yok idi. Yetmiş cilt kadar kendinin tefsir ve hadis ve fıkıh ve belâgat ve mana ve Arap dilinde ilim kitapları vardır. İshak Cemâlî dahi ona öğrenci olup birkaç zaman onun yanında ilim tahsil eyledikten sonra bir gün gördü ki Muhammed Kerrârî *Mevâhîb-i Ledünnî* adında bir kitap yazmış. İçinde İbn-i Ömer hazretlerine mahsus menkıbe ve üstün kerametleri ve güzel ahlakı ve inatçı Haccâc ve azgın Yezîd ile olan macera ve

kıssalarının nakletmiş. Onlarda arif için nice hisseler ve faydalar vardır. İshak Cemâlî hazretleri istedi ki bir kaside yazıp öncelikle benzersiz olan Mevâhîb-i Ledünnî’de olan sırlara ve kıssaların her birine beyitlerinde işaret etsin daha sonra Şeyh İshak Cemâlî hazretleri Muhammed Kerrârî hazretlerinden izin alıp kasideye başlayıp beyti [3a] tamam edince İbn-i Ömer hazretlerinin aşkı ile bir kere ah edip ağzından bir ateş çıkıp elinde olan kağıdı tamamen yaktı. Onun için bu kasideye *Kasîde-i Muhrika* (Yanmış Kaside) derler. Bu beyit o kıssaya işarettir. İbn-i Ömer hazretleri mübarek Kudüs’ten gelirken Yezîd önüne geçip İbn-i Ömer’i hapsedip dedi ki: “Ey İbn-i Ömer, bana biat eyle seni padişah yapıyım, kabul eyleme vAllahi seni zindana koyup ölünceye kadar hapsederim.”. İbn-i Ömer dedi: “Senin beni zindana koyman lazım değil, zira ben önceden zindandayım.”. Yezîd dedi: “Neden?”. İbn-i Ömer dedi: “Dünya, ahiret ehli olan mümine ve hem dünya ehli olan kafirlere ve günahkârlara da zindandır. Müminlere zindan olduğunun sebebi budur ki nice müminler Resûllullah’ın ailesi gibi kerem ve şefaath ehli vefalı dostlarından ayrıлып senin ve senin gibi gaddar ve alçaklar ile arkadaş olup meclisinde oturup gerçek dostların hasret ve ayrılığı, vefasız ve faydasız dostların zahmetinin şiddetiyle dar zindan olan zıtlarla haşır neşir olma zindanına daima mahpus olup ve sohbeti cehennem gibi şiddetli olan sohbet ahmakların kalesinde bağlı ve hapis olup (hiç)bir şekilde zafer ve kurtuluş bulamazlar. Ve nice kimseler dahi ahir zamanda gelip Resûllullah (ve) ailesinin kıssa ve kerem ehlinin menkıbelerini okuyup ve işitmekle dünya ve dünya ehlinden usanıp onlarla aşk ve muhabbet ateşinde yanarken nice(si), gafil olan cahil ve akılsızlarla görüşenler, perişan ve inleyen(lerden) olup mizaca aykırı ve ümitsiz, ölüm anından şiddetli ve kabir azabı ve cehennem ateşi [3b](gibi olan) muhlif ve ters dönmüşlerin gam kalelerinde haptir. Ancak bu iki grup da kurtuluş sebebi ve dostlara ulaşma olan ölüm sebebiyle kurtulup hasret ve isteklerine ulaşır. Ama şu kimse ki dünya ehli olup dünya onlara dahi zindandır ki eğer amacı tamam olmayıp onlar dahi hizmetli ve askerlerinin ve hanımlarının vefasız ve gaddar olmaları sebebiyle ve mallarını eksik etmeleri sebebiyle nefislerine zahmet ve şiddet verip daima gam ve üzüntü zindanına hapis olup ve ayrılık ateşine ve dost sevgisiyle (hasretiyle) yanarlar. Ancak onlara kurtuluş yoktur. cehenneme girinceye kadar zindandan kurtulmazlar.”, deyinde Yezîd: “Ey İbn-i Ömer güzel söyledin, ancak Resûllullah’ı (ve) ailesini övüp beni kötüledin.” deyip Yezîd, İbn-i Ömer’e yedi kamçı vurup kaleye emretti. Gece olunca Yezîd rüyasında gördü ki Resûl-i Ekrem emredip Hazret-i Ali, Yezîd’e yedi kamçı vurdu. Ve buyurdu ki: “Ey Yezîd İbn-i Ömer’i serbest bırakmazsan seni katledderim,” der. Yezîd hemen

uyanıp gördüğü kamçının izi bellidir. Üç kaburga kemiğiyle bir kolu kırılmış. Feryat edip İbn-i Ömer'i serbest bıraktı. Hastayım diye kolu iyi oluncaya kadar halkın için çıkamayıp utandı. Bu beyit bu kıssaya işaret oldu. Beytin manası budur ki bu dünya ve malı ve eşyası ahiret ehline de zindandır ve elemdir, dünya ehline de zindandır. Asla keyfi ve mutluluğu yoktur, ancak ahiret ehli ölümle ondan kurtulurlar, ama dünya ehli ebedi kurtulmayıp dünyada ve ahirette zindanda ve elem içerisinde olurlar demektir. Kitapta, Allah rahmet etsin Mollâ Hüsrev Hazretlerinin *Kasîde-i Muhrika* şerhi nakl olunur ki; [4a] bir gün Resûl-i Ekrem (s.a.v.) hazretlerine Hazret-i Ali ve Muâviye geldiler, (Hz. Peygamber) onlar için ayağa kalkmadı, İbn-i Ömer hazretleri geldi onun için ayağa kalkıp yanına oturttu. Sahâbe-i kirâm şaşırıp dediler ki: “Hikmeti ne ola?”. Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Ben nasıl hürmet göstermeyeyim şu kimseye ki Allah-ü Teâlâ ona hürmet ve saygı kılmakta.” Muâviye dedi ki: “Ey Resûl-i Ekrem Hak Teâlâ İbn-i Ömer'i benden değerli mi yarattı.” Resûl-i Ekrem sustu, üç kere tekrar edince Hazret-i Ali dedi ki: “Ahmakın cevabı (ahmak olana verilecek cevap) sessizliktir. Onun için Resûl-i Ekrem sana cevap vermedi, hiç oğul babasından değerli ve saygın olur mu?”. Daha sonra Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Ey İbn-i Ömer sana verilen hücceti bana ver, İbn-i Ömer hazretleri Resûl-i Ekrem'a bir hüccet verdi gördüler ki nurani yazıyla yazılmış ki: *“Ben Allah'a aidim O'ndan başka ilah yoktur. Rahmetim gazabımdan önce geldi ve azabımı örttü, öyleyse kıyamet günü gelirse annesi Muhammed'i bir mücevher yapacağım ve kanı cehennem ateşini söndürecek. Benim şefaetim, sevgili habibim ve sevgili Abdullah ibn Ömer ibn Hattab'ın aile dostlarına olsun, ben ondan razı oldum, o da benden razı oldu.”*. İbn-i Ömer'e kıssasından sordular. İbn-i Ömer buyurdu: “Ey Resûl-i Ekrem hakir olan ben üç senedir gündüz oruçlu gece ayakta ibâdet ederim. Hakk Teâlâ'ya yakarırım ki, benim cesedimi gayet büyük eyle, öyle bir derece ki Muhammed ümmetinin cehennemde olan yerlerini ben yalnız doldurayım, onların yerine bana azap eyle, onları azad eyle. Bir gün bu duayı ederken nurdan bir bulut benim etrafımı kuşatıp bir ses bu hücceti yanıma bırakıp seslendi: ‘Ey İbn-i Ömer bizim keremimiz çoktur, azaba ihtiyacımız yoktur, kerem ederiz. Dünyada seni cehennemden kurtarırız.’. [4b] Resûl-i Ekrem ve sahabe-i kiram mutlu olup Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “İbn-i Ömer ümmetimin en dindarlarından ve İbn-i Ömer'den başka şefâatçi dahi olmasa yeterlidir ve onun bana ve aileme olan muhabbetini bütün halka taksim etseler her bir halka kurtuluş sebebi olacak kadar muhabbet düşer.

Akıllı olan, kalbini teskin eden zühd ile ferahlatır. Zira dünya, rahatlığın olmadığı gelip geçici bir yerdir.

Rivayet olunur ki Muâviye bin Yezîd halife iken Abdullah bin Zübeyr hazretleri ziyâretine gidince Muâviye dedi ki: “Ey Abdullah benim hakkımda ne dersin?”. Abdullah bin Zübeyr dedi ki: “Günahkâr oğlu günahkârsın ve ateş ehlisin.”. Muâviye dedi: “Ey İbn-i Zübeyr Hakk Teâlâ sana bir günahkâr musallat eylesin ki günahkârı o zaman bilesin, ben günahkâr değilim, vallahi ben ateş ehli değilim, zira benim bir amelim var ki ben o amelde Hazret-i Ebubekir ve Ömer ve Osman ile ve diğer peygamberler ile beraberim. Bu amelde onlar ile bizim aramızda fark yoktur. Bu amel bütün amellerin başı ve en değerlisidir. O amel şu ki ben Resûl-i Ekrem’in ailesine muhabbet beslemede hepsiyle beraberim. Nitekim Resûl-i Ekrem buyurdu ki: ‘Ümmetin alimleri ve İsrail oğullarının peygamberleri yani o zamanda olan peygambeler kitaplarında peygamberlerin vasıflarını ve kerametlerini görüp muhabbet duydukları gibi benim ümmetimin alimleri de Kitap’ta benim ailemin vasıflarını görüp muhabbet duysunlar.’. öyle ki Resûl-i Ekrem’i gözleriyle görmezler, bu amelde müminlerin peygamberlerden farkı yoktur.” dedi. Abdullah ibn-i Zübeyr susup kalktı. Daha sonra Muâviye, İbn-i Ömer hazretlerini hazır ettirip kendi ve İbn-i Zübeyr arasında olan olayı haber verdi. [5a] İbn-i Ömer dedi: “Ey müminlerin emiri, İbn-i Zübeyr sana günahkârsın, ateş ehlisin dediği sen nice büyük ve küçük günah işlersin, ondan değil mi?”. Muâviye dedi: “Evet, ey müminlerin emiri.”. İbn-i Ömer dedi: “Ey müminlerin emiri, sen günahı işlediğin vakitte yahut sonra Allah Teâlâ’dan korkar mısın yoksa korkmaz mısın?” Muâviye dedi: “Haşa ne mümkün ki ben Hak Teâlâ’dan korkmayım, günah işlediğim vakitte değil belki hayır işlediğim vakitte bile Allah Teâlâ’dan korkarım ki acaba hayır diye işlediğim şer mi oldu, diye.”. İbn-i Ömer dedi: “Ey müminlerin emiri, sen sözünde sadık isen İbn-i Zübeyr hata etmiş, senin için bir cennet değil belki iki cennet vardır. İbn-i Zübeyr dedi: “Ne(re)den bildin, ya İbn-i Ömer.”. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Zira Hakk Teâlâ müjdesinde yani Rahman suresinde buyurdu ki; *Rabbinin huzurunda (hesap vermek üzere) duracağından korkan kimseye iki cennet vardır.*⁴⁴ Bir kimse dağlar ve gökler ve yerler gibi büyük günah işlese ancak o günahı işlerken yahut sonra Hakk Teâlâ’dan korku onun kalbine düşse vallahi elbet o kimse affedilmiş olur, iki cennete erişir. Hakk Teâlâ’nın bu nimetini de inkar edebilir

⁴⁴ Rahmân,Suresi/46

misiniz?”. Muâviye ile İbn-i Zübeyr haşa nasıl inkar edebiliriz, ya İbn-i Ömer. Allah sana hayırlı mükafatlar versin, her sözünde sen sadıksın. Daha sonra İbn-i Zübeyr gidip İbn-i Ömer ile Muâviye yalnız kalınca Muâviye dedi: “Ya İbn-i Ömer, sen bunca zamandır âl-i Resûl ile samimiyetle dostluk edersin, onların marifetlerinden ve sırlarından bazı şeyler ile beni mutlu etseniz. İbn-i Ömer dedi: “Ya müminlerin emiri, Rahman suresinde iki ayet-i kerime vardır ondan büyük müjde yoktur. **[5b]** Biri; “*İyiliğin karşılığı, yalnız iyiliktir*”⁴⁵, ayetidir ve biri de “*iyiliğin karşılığı, yalnız iyiliktir,*” ayetidir. Levh-i mahfuzda yazılıdır ki “*Siddîkîn kitaplarından biri olan Rahman Sûresi'nin kudretinden izzet ve majestelerimin ve şefaathçilerin şefaatine ihtiyacım yok*” ve dahi hadis-i şerif vardır ki: “*Kim Rahman suresini okursa şefaath edenlerin şefaatine muhtaç olmaz*”⁴⁶. Yani dünyada ve ahirette şefaate muhtaç olmaz. Ya müminlerin emiri, bir kimse bu sureyi her gün bir kere okusa dokuz güzel eş almayınca vefaath etmez. Bu sure-i şerif Muhammed Hanefî hazretlerinin zikridir. İlimden maksat âl-i Resûl’ü bilmek, muhabbetten maksat âl-i Resûl’e muhabbettir. Bir ilmin içinde âl-i Resûl anılmazsa makbul olmaz. İtaatsizlikte daima söylenecek. Hakk Teâlâ sürekli af ve rahmette, âl-i Resûl sürekli şefaatte ve yardımda. Ancak fenaya layık olan bu gibi mevkilere göç eden mekan rahat olmayan yerde zevke rağbet etmeyip ömrünü ilim ve muhabbete sarf etmek gerektir.” deyince bu söz Muâviye’yi tesir edip üç kere İbn-i Ömer hazretlerinin ayağını öpüp kendisini hilâfetten azledip ıslah tahsiline ve ilim öğrenmeye başladı. Âl-i Resûl’e öyle bir derece muhabbet etti ki, bir kimse bir beyit ile âl-i Resûl’ün bir miktar güzel vasıflarını methetse ona on bin altın verirdi. İş bu akıl içeren beyit, İbn-i Ömer hazretlerinin bu kıssasına işaretidir. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden Allah rahmet eylesin

Dünyada kötüler için neşe akşam gelir. İyiler için ise hüznün sabah artar.

Naklolunur ki; İbn-i Ömer hazretleri hacdan gelirken Haccâc’a rast gelip Haccâc, **[6a]** İbn-i Ömer’i hapsedip sarayına götürüp askerini ve mal ve mülkü ve köle ve cariyelerinin çokğunu İbn-i Ömer’e seyrettirip dedi ki: “Ya İbn-i Ömer, Hazret-i

⁴⁵ . Rahmân, Suresi /60

⁴⁶ Müslim, İmân, /93

Ali bu devlete bu saltanata sahip olamadı. Ancak oğlu Muhammed Hanefi bu saltanata sahip oldu.”. Haccâc’ın divanında pehlivanı ve kadıllardan başka taçlı bin genç ve bin cariye divan dururdu. Başında bir altın tac var idi, üzerinde cevherler vardı. Yüz altına almıştı ve bir kemendi var idi. Üzerinde yedi kere yüz bin altınlık cevherler vardı. Haccâc’ın sahip olduğu saltanat ve malının yarısına padişah evladı Abdülmelik bin Mervan sahip olamamıştı. Her gün beş yüz koyun keserdi. İbn-i Ömer hazretlerinin cevabıdır ki: “Ya Haccâc Muhammed Hanefi’nin Behlül adında deli bir kölesi var idi. Onun bir av köpeği var idi. O köpeğin boğazında bir altın halka var idi, üzerinde kibrit-i ahmerden taş konmuş idi. Senin ve padişahın olan Abdülmelik’in tüm mal ve emlakı ve saltanatı o köpeğin boğazında olan halkaya değmez idi. Muhammed Hanefi ve Hazret-i Ali gaza ederken melekler Hakk Teâlâ’dan izin alıp dünya göğünden bakıp hayret ve methederler idi. Muhammed Hanefi’ye Hakk Teâlâ bir derece keramet vermiş idi ki kuş, sürüsüyle gelirken Muhammed Hanefi’nin ve evinin üzerinden geçmezler idi. Muhammed Hanefi’nin kokusunu alan kimse sonsuz güzel koku ile kokulanırdı ve Muhammed Hanefi’nin rüzgarı bir kabileye girseler o kabilenin köpekleri kaçarlar idi. Senin kokun porsuk kokusuna benzer, sen onun köpeğinden kötüsün. Sen sokakta gezerken tüm köpekler başına toplanırlar. İbrâhim [6b] el-kerim nerde alçak Nemrut nerde.” deyince Haccâc dedi: “Ya İbn-i Ömer sen benden üstün isen Hakk Teâlâ seni neden halife yapıp bu kadar saltanatı sana vermedi.”. İbn-i Ömer dedi: “Ya zalim, bu dünya ahiretin yansımasıdır. Karanlık gece gibi zulm ile küfrün karanlığının içinde kalıp ebedi olanlara türlü yemekler ve elbiseler verilir, alaya alma ve kademe kademe olacak şekilde. Ama sabah ışığı gibi iman verip sevgi nurunda daim olup sabit olanlara bilerek ve keramet olarak türlü gamlar ve hastalıklara ulaşır. Böyle olmak müminlere keramet, zalim ve kafirlere gazaptır. Hatta Hazret-i Ali Allah ondan razı olsun buyurmuştur ki: “*Dünya müminin hapisanesi, kafirin cennetidir.*”⁴⁷ Haccâc dedi: “Ya İbn-i Ömer bu güzel sözün anlamı nedir, bu sözü ne ben işittim ve ne başkası işitti. Başkaları bile bunun manasını anlayamazlar.”. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Cennetten maksat gecedir, zira gece cennetten çıktı. Müminler gündüz ilim müzakeresi ve zikir, basiret sahibi dostlarla mahfuz ve nuru iman ve âl-i Resûl’ün

⁴⁷ Tirmizî, Sıfâtul-Kıyâme /56

muhabbeti ile zevk ü sefada ve neşenin zevkinde. Gayet gece olunca uyku sebebiyle mümin hapsolunup o zevk ve sefadan uzak olur. Rüya melek onun ruhunu yücelerin yücesi Allah'ın huzuruna getirince ruh yalvarıp, ey benim Rabbim beni hapsedip haz ve mutluluğuma sebep olan sevgiden ve ilimden uzak eyledin, deyince Allah'tan gönlüne hitap olunur ki; ey ruh seni bu hapsim sebebiyle cehennem ateşinden azad eyledim, dünyada sana bundan büyük musibet olmaz, sabret, sana büyük bir sevap veririm. Ama cehennemden maksat gündüzdür, zira gündüz cehennemden çıkmıştır. Müminlere o cehennem olan [7a] gündüzde gam şiddeti ve afet ve bela ve geçimini sağlama ve dosttan ayrılığın zikri, ahmaklarla ve cahillerle sohbet ve ölümü anmak ve Allah korkusu ile üzüntülü iken kafirler ve akılsız zalimler ve arsızlıkların arsızlıkları sebebiyle cehennemden çıkan gündüzde yeme içme ve aç gözlülükle nice sefa ederler.” deyince zalim Haccâc dedi ki: “Ya İbn-i Ömer, eğer sen bu sözünü açıklamasan kimse açıklamaya kadir olamayıp bu söz sonsuza kadar anlaşılmayıp kalır idi, seni katledeceğim kesin idi. Ancak bu sözü bana öğrettiğin ve bu söz dünya ve dünya işlerine değer. Beni öldürsen sana el kaldırmam.” diyip İbn-i Ömer’e kırk bin altın verdi, kabul etmedi. Daha sonra İbn-i Ömer yolunu açtı o da saadet ile gitti. Halk hayrete düştü. Bu beyit bu kıssaya işaretir. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden Allah rahmet eylesin.

Kötü insanlar haram da olsa dünyanın şehvetlerini arzu ederler. Âlimler ise mubah da olsa dünyanın lezzetlerinden yüz çevirirler.

Nakledilir ki, zalim Haccâc, Enes hazretlerini kalede hapsedip öldürmek istedi. İbn-i Ömer hazretleri adam gönderdi, serbets bırakmadı. İbn-i Ömer Muhammed Hanefî'nin oğlu Ebu'l-Müslim'e mektup gönderdi. Enes, Peygamberin ve âl-i Resûl'ün hizmetçisidir. Şimdi Haccâc'ın hapsine girdi, öldürme ihtimali vardır, gerçektir. Hazret-i Ali'ye sordular, sen halka hangi şey sebebiyle yüce olup korkuttun. Buyurdu ki: “*Cesaretle, akılla veya bilgiyle bin bir mertebesine yükselir. Üç vasfı olmayan, cömert olmadığı için eşektir.*” Biz ilim ile zühd ile kurtulamadık, onu kurtarmak size gereklidir. Ebü'l-Müslim ddahi yedi bin kadar asker ile gelip Haccâc'ı [7b] gece olunca basıp adamından bin kadar kişiyi öldürdü ve Enes'i kaleden kurtardı. Daha sonra varıp Medine'ye oturdu. Haccâc da kırk bin askerkadar toplayıp Ebü'l-Müslim'in üzerine vardı. Ancak Haccâc adam gönderdi ki İbn-i ömer ve Ebu'l-Müslim ile Bakia'da ıssız bir yerde görüşelim, daha sonra ona göre davranalım. Bu üçü

Bakia'da toplandılar. İbn-i Ömer dedi ki: “Ya Haccâc, sen neden Resûl-i Ekrem’in ashabına düşmanlık edersin?”. Haccâc dedi: “Ya İbn-i Ömer, benim cin taifesinden bir hizmetçim vardır ve kırk beş yıl Hazret-i Ali ile sohbet etmiş, ancak Ali’nin ondan haberi yoktur. Hazret-i Ali’nin her ne kadar güzel sözü ve gizli sırrı var ise onu o cin işidip bana haber verir, siz işitmediniz. Sözü cin ve ben bilirim. Hazret-i Ali buyurmuştur ki: *Allah'ım, müminleri ateşte, kâfirlerin fasıklarını da cennette yakıtığın için sana hamd ederim. Müminin kalbi ateş, kâfirin kalbi ise bahçedir.* İbn-i Ömer buyurdu ki: “Ben bu sözü işitmedim.”. Daha sonra Muhammed Hanefi’nin “Mecmu’ü-l-Kelâm” isminde bir kitabı var idi. İbn-i Ömer ona bakıp gördü ki bu sözler ondandır. Şaşırdı: “Ya İbn-i Ömer, şimdi, cin bu sözleri bana haber verir. Ancak manasını söylemez. Ben de rast geldiğim sahabeye bu sözlerin sırrından ve manasından sorarım. Onlar dahi cevap vermez ise derim ki, “Eğer bunlar Resûl-i Ekrem dostu olup sır ehli ise Hazret-i Ali bu sözü onlara niçin haber verip açıklamadı. Eğer bunlar Resûl-i Ekrem’a dost değil ise öldürülmeleri gerekir.”, deyip onun için öldürür ve düşmanlık ederim. İbn-i Ömer dedi: “Ya zalim o batıl fikrinden kurtul. [8a] Zira Hazret-i Ali’nin onun gibi sözü Allah sırrıdır. İzinli olmadıkça kimseye denilmez. Daha sonra Haccâc çok yalvardı bu sözü açıkla diye. İbn-i Ömer dahi açıklamayıp dedi ki: “Ya zalim, senin gibi olanlar nefsin isteklerine uyup kendine açıklanması haram olan Allah sırrını açmasını talep eder. Ancak şu kimse ki insanların hayırlılarından ola kendine lezzet ve keşf mübah ola. Allah sırrının keşfinden kaçınıp talep etmez. Zira elde edeceği şey mürşidi istemedikçe talep etmemek aklın kemalindedir.”. Haccâc gazap edip savaştılar. Sözün kıyası nice bin kimse Haccac’ın askerinden katl edildi ve nice kimseler Ebu’l-Müslim’in askerlerinden şehit oldu. Sonunda Ebu’l-Müslim galip olup Haccâc’ın askeriyle mallarını aldı bu büyük zahmet bitmişti. Ebu’l-Müslim hepsini zaptedip daha sonra İbn-i Ömer yorumladı ki müminin kalbi ateştir. Yani müminin cehennemden nasibi budur ki daima mümin Allah korkusunun ateşi ile muhabbetten kalpleri uzaktır. Onların kalpleri sanki cennetleridir, zevk edip mutlu olmaktadır. *Dünya müminin zindanı ve kâfirlerin cenneti* hadisinde de bu sırra işaret vardır. Ebu’l-Müslim fazlasıyla mutlu oldu. Bu beyit bu kıssaya işarettir. Bu beyitte ariflere nasihat vardır ki arif olan Allah sırrını ehil olmayanlara söylemez, bilmediği sırrı mürşidi demedikçe talep etmez. Mollâ Hüsrev hazretlerine bazı kimseler bize müjde haber verirseler Kasîde-i Muhrika’nın bu beytini okurdu, onlar da susarlardı. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden [8b]

Dünyaya meyletmeyen akıllı kimseye kabul gününde müjdeler olsun. Dünyayı terk etmeyen cahil kimseye de kovulma gününde yazıklar olsun.

Naklolunur ki, bir gün İbn-i Ömer hazretleri Ali ile gazadan gelirken Adnan adında bir kabileye geldiler. O kabilenin Şemun adında bir meliki var idi. Fazlasıyla yiğit ve zenginlikte son haddinde ve mal çokluğu ve askeriyle meşhur idi. Ve Mesiha adında bir ruhbanları var idi. Çok ilim ve peygamber kıssası bilir idi Hazret-i Ali askeri ile o kabileye misâfir oldu. Melik, Hazret-i Ali'nin ziyaretine geldi. Veziri ve ashabı ve ruhban bile geldi. Hazret-i Ali meliki ve diğerlerini dine davet etti. Melik dedi ki: “Ya Ali, bizim Mesiha adında bir âlim ruhbanımız var, eğer sen ilimde onu geçersen biz İslam'a geliriz ve yoksa gelmeyiz. O ruhban her dili bilir. O ruhban dedi: “Ya Ali, zulmet beldesinde bir caminin duvarında nurani hattıyla Allah'ın gücüyle yazılmış gördüm ki: *Allah İsmâil'de İbrâhim'in ailesini kurtardı ve ümmetim Muhammed İsmail aleyhisselâmi affetti Allah'ım Musa için ateşi yarattı.* Bu kelam nedir, ve kelamın manası nedir? Hazret-i Ali bir sayfa çıkarıp gösterdi ki bu sözün içinde yazılmış (olan) hadis-i kutsi olmak üzere. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya melik, ey ruhban, İsmâil demek Allah için kurban demektir. İsmâil kurban demek, insanlar demektir. Yani Allah'ın kurbanı demektir. Yani manası şudur ki Hazret-i İbrâhim oğlu İsmâil'i kurban edip boğazlamak isteyince Hazret-i İbrâhim yalvarıp, ya Rabb oğlum İsmâil'i kurban ettiğimin karşılığında bana ne şey ihsan edersin? Cebrâil-i emin gelip müjde verdi ki, ya İbrâhim İsmâil'i kurban etmek sebebiyle [9a] bütün ümmetin suçunu af ve sana hibe eyledi. Hazret-i İbrâhim daha mutlu oldu. Hazret-i Muhammed (s.a.v.) dahi başlangıçta kurban vacip olduğu zamanda bir kıymetli devesi var idi. Onu kurban edip dua etti ki, ya Rabb ceddin İbrâhim (a.s.) kurban ile ümmetini affettin, benim kurbanım sebebiyle de bana ne şey ihsan ettin? Hemen bunun üzerine Cebrâil-i emin belge getirdi. Nurani hat ile yazılmış ki, habibim Muhammed'in cümle ümmetini bağışlayıp kendi ile beraber yeniden diriltirim. Resûl-i Ekrem o derece mutlu oldu ki ömründe o kadar mutlu olmadı idi. Mûsâ'dan maksat keskin demirdir, İsâ'dan maksat bileğidir. Ateş keskin demir için yaratıldı, bileği de keskin demir ile bilendiği vakitte aşınıp eziyet çeker. Hakk Teâlâ bu ikisini Muhammet ümmeti için yaratıp Muhammet ümmetine hizmetçi eyledi. O kılıç sebebiyle İslam dini yücelir. Daha sonra İslam nimeti Muhammet ümmetine kılıçtan büyük bir nimet yoktur ve hepsinden faydalıdır. Zira İslam dini onun sayesinde yücelir. Hazret-i Hârûn ile Hazret-i Mûsâ (a.s.) Muhammet ümmetine hizmetçi kılındı, demenin aslı budur ki, Hazret-i Mûsâ

yanlılıkla kıpti ehlerinden bir adam öldürdü. Hazret-i Hârûn yalvardı ki, ya Rabb hangi şey sebebiyle bizi affedersin. Hitap olundu ki, âl-i Muhammed'e ve Muhammet ümmetini övmekten onun ile sizler affolunursunuz. Onlar da vefat edinceğe kadar *Allahümme salli ala Muhammed ve ala ali Muhammed ve alihi ecmain* diye övdüler, deyince sizin dediğiniz haktır, diyip melik ve ruhban tüm askerleriyle İslam'a girdiler. [9b] İbn-i Ömer hazretleri buyurdu ki: "Ya müminlerin emiri, ben kıssa bilmez idim. Hakk Teâlâ sana çok hayır versin, beni mutlu eyledin." Daha sonra İbn-i Ömer hazretleri *akil-i lem yehuha* beytini orada okudu. Nakl etmiştir: "Bu kıssayı Ebu'l-Kasım el-Tüşteri nakletmiştir Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.

Rahman, akıllı kimseyi hak ettiği gibi mübarek kılsın. Ki o, dünyada kaldığı sürece karşılaştığı hiçbir şeye meyletmedi.

Rivayet olunur ki, Hazret-i Ali ile İbn-i Ömer ve Ziyâd ve Abdullah ibn-i Zübeyr, Bakia'dan dışarıya bakarlar idi. Rüstem İbn-i Şirvan'an rast geldiler. Yanında kırk kadar pehlivan var. Hazret-i Ali'yi görünce bildi, dedi ki: "Benim aradığım Ali idi buldum.". Dedi ki: "Ya Ali, senin ile güreşelim.". Hazret-i Ali dedi: "Ya Rüstem, ben senin helak olmanı istemem, bil ki İslam'a gelip benim hizmetimde bulunmanı isterim.". Rüstem dedi: "Benim İslam'a girmem için bana büyük bir keramet göstermen gerekdir. Zira kerametın görmedik, evliyayı övüp hizmetinde olmak layık değildir. Zira Allah'ın adeti böyledir ki, Hakk Teâlâ kendi kerametine mazhar kılmadığı şeyi ibadetına davet etmez ve ibadetini farz kılmaz. Nitekim taşa toğrağa ibadet farz değildir. Ve emaneti onlar kabul etmedi, ama insan Hakk Teâlâ'nın tüm kerametine mazhar olduğu için ibadet insana farz oldu ve emanet insana yüklendi.". Hazret-i Ali bu sözü çok beğenip sevdi. Buyurdu ki: "Ya Rüstem ne keramet istersin.". Rüstem dedi: "Muhammed ümmetinin iyiliğini ve kerametinin ne olduğunu bana göster, ben de İslam'ı kabul edeyim.". Hazret-i Ali dedi: "Ya Rüstem, sen yat uyu.". Rüstem de [10a] uyudu Hazret-i Ali de uyudu, dua etti. Rüstem uyurken fazla güldü. Derhal uyandı, sordular ki: "Neden güldünüz?". Rüstem dedi: "Rüyamda gördüm ki sanki kıyamet günü olmuş, hamd sancağı dikilmiş. Resûl-i Ekrem yakuttan kürsü üzerinde oturmuş. Hazret-i Cebrâil kanatlarını açmış Resûl-i Ekrem'in önünde durur. Ebubekir ve Ömer sağ yanında kürsü üzerinde durur ve Osman ile Ali sol yanında kürsü üzerinde otururlar. Ne kadar Muhammet ümmeti varsa hepsi altından ve gümüşten bir kürsü üzerinde otururlar. Başlarında taç, arkalarında hülle yüzleri ayın

on dördü gibi parlar. Önlerinde cennet sofraları var. Yiyip içip zevk ederler, kadınlar dahi hamd sancağı altında örtünmüştür, eğlenirler. Daha sonra bir kimse gördüm ki inciden kürsü üzerinde oturmuş, başında çok kimseler toplanmışlar ve babam Nûş-i Revân da yanında oturur. Sordum, dediler ki, bu kimseye Ebu Hanife Numân ibn-i Sabir derler, Nûş-i Revân'ın oğludur. Nûş-i Revân adaleti sebebiyle imanla vefat edip bu mertebeye ulaştı. Yanında olan kimseler Numân'ın mezhebinde olanlardır. Ondan sonra seslenildi ki dünyayı terk edip nefis kılıcını mücerret edip sürekli kafirler ile cihad edip İslam dinini yücelten Allah'ın aslanı, can dostu, 'aliyyü'l-Murtazâ Damad Mustafa nerde ise gelsin dediler. Bunun üzerine Hazret-i Ali bineğe binip tüm aile, ashap ve dostların önüne Allah'ın huzuruna giderken melekler yanında *barüku'r-rahman* beytini okuyup överek götürdüler. [10b] Secde edince yüce hitap geldi ki, ya Ali senin şefaatin sebebiyle sana üç şey ihsan ettim ve hepsinin hesabını kolaylaştırdım ve seni her ne kadar severler ise derecelerini o kadar yüceltip sana komşu ettim, tüm dostların ve tüm Muhammed ümmetini seninle diriltiltim. Şimdi, ya Ali sen benim davetçimsin. Resûl-i Ekrem'in bütün ümmetini benim huzuruma davet et. Daha sonra Hazret-i Ali gelip davet edip Cebrâil (a.s.) hamd sancağını getirip tüm Muhammed ümmeti varıp diğer ümmetlere şehadet ettiler. Daha sonra hepsi sıratı geçip cennete gittiler. Sordum ki Muhammed ümmetine soru ve hesap olunmadı mı? Melekler dediler ki, onların hesabına Resûl-i Ekrem bile vakıf olmadı. Rüstem, Hazret-i Ali'nin ayağına düşüp İslam'ı kabul etti. Hepsi fazlasıyla mutlu oldular, hayret ettiler.”. Bu *barüku'r-Rahman hakkan* beyti bu kıssaya işaretir Hazret-i Ali'nin bir adı da davetçidir. Muhammed ümmetini şehadet ile davet edecektir. Onun için Hasan bin Sâbit Hazret-i Ali (r.a.)överek buyurmuştur ki, *Gerçekten biz zengin olmadığımız halde dua edenden umarız.Cömertlikten başka cömertlik ve zenginlik ummayız.* Hazret-i Ali'nin bundan yüce methi yoktur. Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

O akıllı kimsenin kalbi fani bir bedenden hakka yöneldi. Ruhu ise düşük bir mertebeden rahmana yükseldi.

Nakil olunur ki, Hazret-i Ali (r.a.) vefât ettikten sonra Hasan ve Hüseyin İbn-i Ömer'e hilâfet teklif ettiler. İbn-i Ömer de cevap verdi ki: “Ben Ali gibi bir dosttan ayrıldıktan sonra hilâfet değil dünyada hayat istemem.”. Daha sonra Hasan [11a] ve Hüseyin gayret edip ısrar ettiler. İbn-i Ömer hazretleri de düşünüp evine gidip uyuyunca

rüyasında gördü ki, Hakk Teâlâ Resûl-i Ekrem ve onun ailesinini şerefli huzuruna davet etmiş. Resûl-i Ekrem nurdan kürsü üzerinde otururlar. Hazret-i Ebubekir ve Ömer ve Osman da karşılarında otururlar. Hazret-i Ali sağında ve Hasan Hüseyin üzerine teklif etti. Bir yüce hitap geldi:” İbn-i Ömer’e bir kürsü koyup Hazret-i Ali’nin yanına oturtun.” Çünkü İbn-i Ömer, Hazret-i Ali’yi çok severdi. Bugün de Hazret-i Ali ile bir araya getireyim. Daha sonra İbn-i Ömer bir kürsü üzerinde oturup Hz. Ali buyurdu ki buyurdu ki: “Ya İbn-i Ömer, sana tüm sırrımı haber verdim, fakat bir sırrım baki kaldı. Çünkü Hakk Teâlâ seni benim ile bir araya getirdi, onu da sana haber veriyim. Resûl-i Ekrem miraca gittiğinde makam-ı Mahmud üzerinde yazılı gördü ki, *Rahmetin imana üstün gelmesi, ümmet-i Muhammed'in müjdelenmesi için yeterlidir.* Daha sonra Resûl-i Ekrem yüce makama varınca sordu, ey benim Rabbim bu makam-ı Mahmud’a yazılan sözün sırrı nedir? Yüce hitap geldi ki: “Ya Muhammed ben kudretim kemaliyle kağıt ve kalemi yaratıp emrettim ki: *Suçlu ulus ve bağışlayıcı Allah’tır.* Çünkü kelime-i tevhitten büyük zikir yoktur. Dostum Muhammed yaratılmışların en hayırlısıdır, o ümmetten hayırlı ümmet yoktur. Kalem de kağıdın üzerine, *Lâ ilahe illallah (Allah’tan başka ilah yoktur),* kelimesini yazınca Hakk Teâlâ’nın ilhamıyla kalem yalvardı ki, ya Rabb en güzel şeyi ihsan ettin. Bu kelimeyi yazmamın karşılığında yüce hitap geldi ki, ya kalem sen lâ kelimesinin yazdığı gibi ben rahmetimin kemaliyle tüm Muhammed ümmetinden **[11b]** azabı kaldırdım. Onun için kelime-i tevhidin “lâ ilahe”sini delil olarak öne aldım. Kalem üç kere secde etti, ondan (sonra) kalem Muhammed Resûlullah kelimesini yazıp yine yalvardı: “Ya Rabb, ben hakire bu hizmetim karşılığında ne ihsan eyledin?” Yüce hitap geldi ki: “Ya kalem, kelime-i tevhit yirmi dört harftir. Her kim samimi kalple bir kere, *Allah’tan başka ilah yoktur Muhammed Allah’ın Resulüdür,* dese onun yirmi dört bin günahını affederim ve ona yirmi dört yüce sevap veririm. Kalem yine üç defa secde edip dedi ki: “Ya Rabb, bundan büyük lütuf ve ihsan olmaz. Bunu da levhe yazayım.”. Yüce hitap geldi ki: “Yazma, bu lütfum benim ile dostum arasında ve senin aranda bir gizli sır olsun, levin haberi olmasın.”. Hazret-i Ali’nin bazı bilirim ki onu levh bilmez ve peygamber bilmez, dediği azim ilim budur ki bunu Hazret-i Ali Resûl-i Ekrem’den öğrenmiştir. Hazret-i Ali bu sırrı İbn-i Ömer’e haber verince İbn-i Ömer neşelenip Resûl-i Ekrem’e yalvardı ki: “Ya Resûl-i Ekrem, Rabb Teâlâ’dan rica eyle beni öldürsün. Zira ben korkarım ki bu sırrı açığa çıkarıp günahkar olurum.”. Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Ya İbn-i Ömer, şu on parmağımın hangisini fazla severim.”. İbn-i Ömer dedi: “Hepsini beraber seversin.”. Resûl-i Ekrem dedi ki: “Ya İbn-i Ömer, sizler nasıl

benim ümmetimseniz kıyamete kadar gelen müminler de benim ümmetimdir. Onları da seninle beraber severim. Şimdi bu müjdeyi açıklayıp haber ver ki sizler benim ile sohbet edip yüzümü görüp nice nimet ve ihsanıma nail olup [12a] bu kadar bin ayetler, ve apaçık mucizler gördünüz. Sonra gelen ümmetlerim de tamamen mahrum olmasın bari bu kadar müjde ile mutlu olup sevinirler.” Bunun üzerine İbn-i Ömer hazretleri uyanıp gördü ki mutluluğundan bir ağlama gelmiş. Daha sonra rüyasını Hasan ve Hüseyin hazretlerine haber verdi, onlar da sevindiler. Daha sonra İbn-i Ömer tamamen dünyadan ilgisini kesip daima Hakk Teâlâ’ya yöneldi. Ferezdak’a sordular: “İbn-i Ömer hazretleri niçin daima düşünüp hüzünlenir?” Ferezdak bu sırta işaret edip *kalbehu min kalib* beytini yazdı. Ve Ferezdak’ın bu sırta işaret olan güzel sözlerindendir ki buyurmuşdur: *Kullar için rüyadan başka bir şey yoktur. Bizim yurdumuz asileri bağışlayan Rabbindendir. Eğer Allah ümmet-i Muhammed’i cezalandırmak isterse, eski inkar delile dayalıdır.*

Ey fakirlik sahibi! Bir an bile dünyaya meyletme. Zira bu meylin tarikat ehline göre irtidattır.

Naklolunur ki, Hazret-i Ali’nin ve İbn-i Ömer hazretlerinin adetleri buydu dünya ehli ile sohbet etmeyip daima müminlerin fakirleri ve müslümanların zayıfları ile sohbet ederler idi. Bir gün İbn-i Ömer hazretlerine sordular ki: “Ya müminlerin emirinin oğlu, hikmet nedir ki Hazret-i Ali ve sen daima fakirler ile sohbet edersiniz. Dünyaya ve dünya ehline meyledip muhabbet etmezsiniz. İbn-i Ömer hazretleri buyurdu ki: “Ben Hazret-i Ali’den işittim ki Hakk Teâlâ ruhlar aleminde tüm ruhlara yüce bir hitap edip dedi ki, kullarım ben sizi tevhid için dostum Muhammed’i ve ailesini sevip muhabbet etmek için yarattım. Sizler bana üç şey ile kefil [12b] olun. Ben de size üç şey ile kefil olayım. Siz kelime-i tevhit zikredip beni tevhit etmeye kefil olun. Ben de size azap etmeyim size cennet vermeye kefil olayım. Sizler dostum Muhammed’i ve ailesini sevmeye kefil olun ben de sizi dünyada ve ahirette üstün edip onlar ile bir araya getirmeye kefil olayım. Sizler dünyaya gönül bağlamayıp ve açgözlü olmayasınız. Daima dünya ehli ile sohbet etmemeye kefil olun, ben de size rızık bolluğu ve dünya rahatı ile kefil olayım. Tüm ruhlar dediler: “Ya Rabbenâ, hakikatti bildik, bizler bu üç şeye kefil olduk.”. Hakk Teâlâ buyurdu ki: “Ben de bu üç şey üzerine kefil oldum. Meleklerim sizler şahit olun.” deyi bunu bir hüccet edip Hacerü’l-Esvet’in içine emanet koydu ve levh-i mahfuza yazdırdı. Bir kimse Hak Teâlâ’yı

tevhid etmese veyahut Resûlu ve âl-i Resûlü sevmese veya dünyaya gönül bağlayıp ona meyledip sevse bu üçüne ıstılah ehli katında yani peygamberler ve Allah dostları katında mürted denilir. Zira mürted diye dönen kimseye denilir. Ancak fakir diye malı olmayana demezler. Belki dünyaya gönül bağlayana derler. Gerekse yüz bin altına sahip olsun biz de dinden çıkmaktan korkup onun için fakara ile sohbet ederiz. *Ben fakirliğimle övünürüm*,⁴⁸ hadisinde olan fakr'dan kastedilen bu fakr'dır. Muhammed Hanefî hazretlerinin sözlerindedir ki dostlarından bazısı dediler: “Ya müminlerin emirinin oğlu, bize vasiyet et ki dünya ve âhirete yetsin. Muhammed Hanefî de buyurdu ki: *Ey uzatmadan sana cevap vermeyenler Kaç iradeyi uzatman gerekiyor.* [13a] Yani sizler zikrolunan üç şeyden mürted olup dönmeyin her durumda iyilik ve cömertlikle meşgul olun. Bitiş: Muhammed Hanefî hazretlerine sordular: “Şaşırdığınız hadisleri ve sırları anlatıp, açıklamazsınız.” Muhammed Hanefî hazretleri buyurdu ki: “Hadise ve sırlara istekli olup arzu eden yoktur, belki fazla azdır. Dinden çıkanlardan mı haber verip nakledeyim.” Dinden çıkanlardan maksat Resul'e muhabbet etmeyenler. Sonuç: İbn-i Abbâs (r.a.) hazretleri buyurmuştur: “Hazret-i Ali herkesden akıllıdır. Çünkü Resûl-i Ekrem sırrını ona söyledi, bir kimseye demezdi. Bir kimse ne kadar sırrı korur ise akıllı o kadar fazla olur. Hazret-i Ali'den sonra İbn-i Ömer'in de akıllı herkesten fazla zannederim. Çünkü Hazret-i Ali sırrını ona haber verirdi, sır ehli idi. Ancak İbn-i Ömer'e rüyasında Hazret-i Ali bu azim sırrı haber verip İbn-i Ömer de bu sırrı koruyamam diye ölmek istediği için bildim ki Hazret-i Ali'den sonra Muhammed Hanefî herkesten akıllı idi. Zira Muhammed Hanefî İbn-i Ömer'in istediği gibi nice sırlar bilirdi. Koruyup ehil olmayanlara demezdi ve sırrı açıklarım diye ölmek istemezdi. *Ey fakirlik arkadaşısı* beyti bu kıssıya işaret etti. Bir kimse bir kimseye mürted dese bu üç mananın birisine sahip olsa başka şey gerekmez. Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.

**Kim emellerine kavuşma arzusuyla geçici dünya malına meylederse
Öldüğü gün kınama ve ayıplanmaya düşer olur.**

Naklolunur ki, azgın Yezîd Metan kalesini fethedip askeriyle gelirken [13b] Allah'ın kiblesinde İbn-i Ömer'e rast geldi. İbn-i Ömer'i hazır ettirip divan ve

⁴⁸ Tirmizî, İmân / 153

saltanatın seyrettirip daha sonra sordu ki: “Ya İbn-i Ömer, Resûl-i Ekrem buyurmuştur ki: *Her birinin kendi formuna göre çalıştığını söyle. Ve bir hadiste de buyurmuştur ki: Herkese yaratıldığı iş kolaylaştırılır.* Bu iki hadisin anlamları nedir?”. İbn-i Ömer dedi ki: “İlk hadisin manası budur ki *şakiletihi* diye asla derler, yani herkes asıl üzere amel eder. Aslı *saîd* ise ilk baştan vefatına kadar mutluluk işler, veya evvel *şakî* ise aslı *saîd* olmak sebebiyle sonunda hayırlı amel işleyip cennete girer. Yezîd dedi: “Eğer bir kimsenin aslı *saîd* veya *şakî* olduğuna bir alâmet olup onunla *saîd*, *şakî* bilinir ise sözünü teslim edeyim. Ali ve evlâdı ve sende saadet ehlinin alametleri bulunur ise sizi benden yararlı derim. Eğer bir kimsenin aslı *saîd*’dir, sonunda saadete gideceğini beyan eder. Bir alamet yoksa sizin benim ve Hristiyanların arasında asla fark yoktur. Sizin de şakîlik saadetiniz bilinmez, benim de bilinmez.”, deyinde İbn-i Ömer gülüp dedi ki: “Ya Yezîd, sen zanedersin ki Resûl-i Ekrem sizin ile beraber olsun, hiçbir vakit. Saadet ve şakîliğe alamet vardır. Bu ana gelinceye kadar kimseye ima etmemiş idim. Fakat senin gibi Yezid’in soruları altında kalmamak için haber vereyim. Bazıları memnun ve bazıları mahzun olurlar.”. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Ya Yezîd Hakk Teâlâ bir kimseye annesinin rahminde can vermek istese, eğer o kimsenin saadet ehlinden olmasını isterse [14a] meleğe emredip Resûl’ün ailesinin cennette olan makamlarından bir avuç toprak alıp gelir. O kimseye anasının rahminde o toprak karıştırılıp tüm azalarına karışır ve karıştırılır. Daha sonra ruhuna yayılır. O kimse hayatta oldukça âl-i Resûl’e muhabbet edip onların muhabbeti sonsuza kadar onda kaybolmaz, o kişi saadet ehlidir. İlk olarak veyahut gelecekte saadet ameli ile sona ulaşır, zira aslı *saîd*’dir. Âl-i Resûl muhabbeti saadete alamettir. Bir kimsenin ki şakî olması taktir olunursa bir melek cehennemden bir miktar toprak getirip annesinin rahminde o şakî’nin azasına karıştırıp katar. Daha sonra o kimsenin aslı şakî olması sebebiyle âl-i Resûl muhabbetini terk edip âl-i Resûl’den nefret ederler. Âl-i Resûl’e nefret ve düşmanlığı şakîliğine delil oldu. Onlar başlangıçta ibadet eden kişiler ise de sonunda şakîlik öne geçip sonu kötü olur, çünkü aslı şakîdir. Amma şu kimseler ki Resûl-i Ekrem ailesini bilmezler ve muhabbet etmezler. Ancak nefret ve düşmanlık da etmezler. Onların mutluluğuna ve şakîliğine işaret yoktur, hayvan türündendir. Hakk Teâlâ her ne isterse onlara dahi onu kolaylıkla verir: *Herkese yaratıldığı iş kolaylaştırılır*⁴⁹, hadisinin manası budur ki saadet ameli ve kötü amelden her birisi

⁴⁹ Tirmizî, İmân / 250

sahibine nasip olur. Mesela hayır, saadet ehline nasiptir ve şer ona nasip değildir. Ve dahi şerr, şekavet ehline nasip olur, hayr ona nasip değildir. Her ne kadar cin ile insanın ibadeti kadar ibadet etsin.”, deyince Yezîd’in veziri dedi ki: “Eğer İbn-i Ömer’in sözü gerçek ise benim başıma bir taş düşüp beni kahretsin.”. [14b] Bunun üzerine Allah’ın kudreti ile gökten bir taş isabet edip kahretti. Azalarına köpekler üşüştü. Yezîd dedi: “Ya İbn-i Ömer, sana eziyet verirdim ancak kerametini beni menetti. Ya İbn-i Ömer, senin hocan kimdir?”. Buyurdu ki: “Hazret-i Ali’dir. Çoğu ilmi ondan öğrendim.”. Yezîd dedi: “Muhammed Hanefî dahi onun bilgisinden ve cesaretinden bir şey alabildi mi?”. İlk olarak İbn-i Ömer dedi: “Muhammed Hanefî seni astı ve lakabını Yezîd koyup ve babanı topuz vurup bağlayıp zincire vurduğu vakitte sizler Muhammed Hanefî’nin gücünü anlamadınız mı, size büyük kabahat değil mi?”, deyince Yezîd, İbn-i Ömer’e kılıçla vurup İbn-i Ömer kılıca karşı gelip Yezîd’in kılıcı ik parça oldu ve Yezîd’in kolundan iki parça et kesildi. Daha sonra ayrıldılar. İbn-i Ömer hazretlerinin yolunu boşalttılar, gitti. Bu beyit bu kıssaya işarettir. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden.

Dünyanın değersiz yaşamına yaklaşan kimse hakir ve zelil olur. Bu, kuran ve sahih hadislerle sabittir.

İbn-i Ömer hazretlerinden rivayet olunur ki, Hazret-i Hasan ve Hüseyin şehit olduktan sonra rüyamda gördüm ki Hazret-i Hasan ve Hüseyin cennette dedesi ve babası ile yüce makamda refah ve zevk içindedirler. Ve Hassan bin Sâbit bu beyti okur. Muâviye de Muhammed Hanefî’nin ayağı ucuna oturur, Muhammed Hanefî’nin tırnaklarını keserdi. Dahi dedi ki: “Ya Hasan, değersiz aşağılandı diye çekiştirdiğin Muâviye ile Yezîd midir?”. Hasan dedi: “Evet, onlardır.”. Daha sonra Hasan dedi ki: “Ya İbn-i Ömer, ahirette âl-i Resûl’e muhabbet edip onları övenler yüksek derece bulurlar. Bir kimse onları [15a] dünyada över ve sever ise ahirette de onları sever ve överler. Ya İbn-i Ömer, onları sevip övenleri cennet ile müjdele.” dedi. “Bugünden sonra sana izin. Yezîd’in cezasını ver. Zira Yezîd Medine’yi basıp ihanet ettikten başka müminlerin isteği üzerine kullanıp mallarını ve erzaklarını zorla zapt eder. Özellikle torunlarım Hüseyin’in kanına sebep olmuştur.”. Ben dahi birrden uyandım. Ancak ondan önce Muhammed Hanefî’yi hatırladım ki Hazret-i Hüseyin’in kanını talep etmez diye. Bu rüyamdan bildim ki Muhammed Hanefî yetkili olmadıkça bir emre uymaz. Daha sonra Muhammed Hanefî’nin evinin yanına vardım. Duydum ki

Muhammed Hanefî'nin gözleri kan revan içerisinde feryad eder ki 'Ben nasıl dayanayım ki Yezîd gibi lâ'netlenmiş âl-i Resûl'e bu kadar ihanet etsin, şerefini yıksın. Daha sonra yanına vardım rüyayı haber verdim. Muhammed Hanefî de benim gördüğüm rüyayı görmüş. O da bana haber verdi, dedi ki: "Ya İbn-i Ömer, ben babamdan duydum ki Resûl-i Ekrem buyurdu ki, *Allah ümmetinden katli kaldırdı ve kıyamet gününde katili üzerine bulaşmış kan ile (diriltecek) ve onu dünyada da kahreder*⁵⁰. Ben onun hakkından gelirim." Daha sonra Muhammed Hanefî yedi bin kadar asker ile Yezîd'i Medine'ye üç günlük yerde bastı. Gördü ki Yezîd kaçmış. Çok aradılar bulamadılar. On bin kadar askeri vardı, hepsini katletti, birisini sağ bırakmadı. Bütün kadınları kurtardı ve âl-i Resûl'ün malını alıp [15b] fakirlere verdiler. Daha sonra Hazret-i Hasan'ın oğlu, Ali ile Hazret-i Hüseyin'in oğlu Muhammed'i bin kadar asker ile Yezîd'i vurmaya gönderdi. Hazret-i Ali dahie fazlaca cesaret sahibiydi. Yezîd'i bulup Yezîd'in hayasını burup bir tarafını kırdı ve Yezîd'in tüm kadınlarını üç talak ile boşadı ve Yezîd'e kelimat şart koştu. ilk olarak kelimata şart koşan Hazret-i Ali'dir. Bazı tarihçiler demiştir ki, bundan sonra Yezîd nikahlanmadı ve çocuğu olmadı. Daha sonra Hazret-i Ali'nin bir Arabı vardı. Gizlice Yezîd'in sakalının bir tarafını kesti. Daha sonra Yezîd'i salıverdi. Sonra gelip Muhammed Hanefî'nin huzuruna haber verdi. Fazlaca sevindi. Daha sonra Muhammed Hanefî'nin kölesi Behlül çok askerle gidip Yezîd gelmeden Yezîd'in evini ve sarayını basıp bütün kadınlarını ve kızlarını aldı. Daha sonra Muhammed Hanefî işitip niçin böyle yaptın ansızın, diye Behlül'e çok topuz çaldı ve buyurdu ki eğer zikrolunan hadis-i şerif olmasa ben Yezîd sancağıyla ateşe yakardım. Ancak o hadis beni engelledi, büyük karşılığı sevabı vardır. Bu beyit bu olaya işarettir. Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.

Muhabbet ehli dedi ki! Güzel olamayan her şeyden uzaklaş; Ve dünyayı da nikahtan önce üç taklakla boşa.

Hikâye olunur ki Kureyş kabilesinde bir bey vardı. İsmine Rüstem Ali derlerdi. Müslüman idi. Ancak fazlaca günahkârdı. O derece ki kabilesinden ve nice memleketlerden zulmen zina etmediği kadın bulunur değil idi. Her gün [16a] bir kız

⁵⁰ İbn-i Mâce, Duâ/132

nikah ederdi. Sözün özü dünyada işlemediği günah kalmamış idi. Ancak malının hesabını bilmezdi ve gayet cömertti. O Rüstem bir gün ava giderken zalim Haccâc rast gelip büyük savaş yapıp çok kişi öldürdü ve Haccâc'ı esir edip kaleye koydu. Bir günden sonra Haccâc'ı huzuruna getirip dedi ki: “Ya Haccâc, bana rüyamda dediler ki, ya Rüstem sana bir kimse galip olamaz. Sadece Muhammed Hanefî ile İbn-i Ömer galip olur. Onlardan her kime rast gelirsən sakın el kaldırma”, deyince Haccâc dedi: “Ya Rüstem, müjde sana, Muhammed Hanefî vefât etti. İbn-i Ömer'in de cesareti yoktur, yiğit değildir. Ve İbn-i Ömer'i zehirli bıçak ile yaralayıp kaleye hapsedtim.” deyince fazlaca sinirlenip bir siyah, merhameti az, eşek şeklinde kölesi vardı. Gazap ettiği kimseyi ona livata ettirip o kişiyi halk arasında Rüstem zevk alırdı. O siyah köleyi getirip halkın huzurunda livata ettirdi. Haccâc, aman dileyip feryât etti, dinlemedi. Daha sonra Haccâc'ı koyup dedi ki: “Ben âl-i Resûl'e ihanet edenin cezasını bu çeşit verip cünupken öldürürüm. Daha sonra Rüstem'e müjde haberi geldi ki: “İbn-i Ömer hazretleri bu tarafa geliyor.”. Müjde edene yüz bin altın verdi. Daha sonra çok sayıda askeri ile karşı gidip büyük bir saygıyla İbn-i Ömer'i sarayına getirip saray kapısından odasına varıncaya kadar beş yüz adam geldi. Beş yüz kul azat etti. Daha sonra Haccâc'ı zincir ile hazırlattı, tüm ileri gelen eşraf ve ayan toplandı. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Ya Rüstem, [16b] bu tarafa gelmeme sebep nedir, sana müjde edeyim.”. Rüstem öyle hayırlı bir iş yaptı ki. Buyurdu ki: “Resûl-i Ekrem hazretleri rüyada buyurdular ki, ya İbn-i Ömer Hakk Teâlâ Rüstem'den razıdır, tüm günahını affedip cehennemi ona haram kılıp cenneti vacip etti. Rüstem'e git müjde ver.”. Ben de dedim ki: “Ya Resûlallah, hangi şey sebebiyle razı oldu.”. Buyurdu ki: “Rüstem bir gün Kur'ân-ı Kerim'i açıp sure-i *hel etâ* suresini⁵¹ okuyup benim ailem hakkında nazil olduğunu bilir. Haklarında nazil olan bu gibi kerem âl-i Resûl'e ihanet eden kafirlerin hepsini ateşte yaksam rahat olamam. Eğer ben onları görüp bir kere yüzüm ayakları altına sürseydim ölsem de gam yemezdim. Rabbim onları bana dünyada göstermedi. Umarım ki ben hakiri onlar ile bile diriltip benim onlara olan sevgimi zayi etmeye.”, deyip ağlayıp gözünden bir damla yaş Kur'ân-ı Kerim üzerine düştüğünde Kur'ân-ı 'azimü's-şân tanıklık edip şefaât edip Hakk Teâlâ affetti, razı oldum, dedi. Eğer Rüstem o zamanda kıyamet gününde tüm müminlerin âl-i Resûl ile dirilmesini

⁵¹ İnsân (Dehr) Suresi (76) /1. ayet kastedilmektedir: *Hel etâ 'alâ-l-insâni hînun mine-ddehri lem yekun şey-en mezkûrâ(n)*: İnsan (henüz) anılır bir şey değilken (yaratılmamışken) üzerinden uzunca bir zaman geçti. (Diyanet İşleri)

isteseydi ebedi Hakk Teâlâ verirdi, deyince bir hatif nida etti ki: “Ya Rüstem, âl-i Resûl eline girdi, yüzünü ayağına sür.”. Rüstem de yüzün ayağına sürüp nasihat rica etti. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Ya Rüstem, â-i Resûl’e muhabbet et, onlarla dirilesin ve kendi de hayrın güzeli olan şeye yakın ol, hayırsız işten uzak ol. [17a] Dünyayı her gün üç talak ile boşa.” deyince Rüstem dedi: “Nasıl boşamak gerekir.”. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Sabah olunca bir kere *hel etâ* suresini oku, dünyanın afetleri ve hilesinden emin olasın. Öğle namazı vakti olunca bir kere daha bu sureyi oku. Bütün hayırları baht edinin bütün kötülüklerden emin ol. Gece olunca *hel etâ* suresini oku. Tüm günahlardan temiz ol ve Şeytan senden ümidini kessin, şehit olarak vefat edersin. Daha sonra Rüstem takva yoluna girdi. İlim ve kurtuluşun faziletiyle meşhur oldu. Bazı tarihçiler demişler ki, Haccâc bahsi geçen Rüstem’in kalesinde vefat etti. Kasîde-i Tantarani’nin *Topraktan çıkarılmış, tayin edilmiş, Vehb dışında bir mevkide*. Beytinde olan Rüstem’den maksat bu Rüstem’dir. *Aşk ehli dedi*, beyti bu olaya işaretir ki Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden.

Onların marifetullahı ulaşmayan kimseleri günahlardan muhafazada özen gösterdiklerini nasıl görmezden gelirler. Oysaki onların bir kısmı kadınlarla evlenmeyi bile kendilerine mubah görmüş gibi gördüler.

Naklolunmuştur, Yemen’in kenarında Yûsufiye adına bir kabilede Hilâle adında benzeri görülmemiş, güzellikte kemale ermiş, keramet sahibi, cesur bir padişah kızı vardı. Hazinesinin hesabını bilmezdi. Onun sahip olduğu mücevherlere bir padişah sahip olmamıştı. Babasının yerine padişah idi. ve Hz. Yusuf neslindendi. O kıza Hakk Teâlâ bir feraset vermişti ki gayptan haber verip insanın kalbinde olan şeyi açığa çıkarırdı. Çok padişahlar [17b] evlenmek istediler, ancak kıza rüyasında Muhammed Hanefî’nin yüce makamı gösterilip dediler ki: “Ya Hilâle, dünyaya senin güzelliğinde, kemal sahibi bir hatun gelmemiştir. Muhammed Hanefî seni kabul ederse onunla evlen ki ahirette bu yüce makama nail olasın.” diye. Muhammed Hanefî’nin yüzünü gösterdiler. Hilâle aşık olup aklını kaybetti. Hemen uyandı, gördü ki aklına hafiflik gelmiş. Birkaç günden sonra iyileşip Muhammed Hanefî’nin hangi şehrini haber alıp yüz kadar pehlivan ile Muhammed Hanefî’ye çok hediyeler ile mektup gönderdi ki beni zevceliğe kabul eder mi, diye. Muhammed Hanefî de çok mutlu olup gelen kimselere çok ihlanda bulunup buyurdu ki: “Bizi seveni biz de severiz.” Daha sonra İbn-i Ömer hazretlerini vekil bırakıp o kabileye oğlu Muhammed Şahbaz’ı ve

yedi binden fazla asker ve pehlivanlar gönderdi ve mektubunda Hilâlâ'ye tenbih etti ki, oğlum Muhammed Şahbaz'ı yerine halife yapıp sen İbn-i Ömer ve oğlu, Ali ile bu tarafa gelesin. Bazı münafıklar bu haberi bize dahı bildirip Yezîd dahi, "Bu Hilâlâ gibi kamil ve devlet sahibi ve benzeri olmayanı, Muhammed Hanefî bu Hilâlâ'yi alacak olursa dünyayı zaptedip bu saltanat gücü elimizden gidip helak olacağımız açıktır." diyip başında olan eşkiyâlardan yirmi bin kadar gönderdi ki helak edeler. Ve tenbih etti ki: "İbn-i Ömer [18a] benim meşrebime aykırı her şeyi yapar. Zanneder ki kendisini Hakk Teâlâ korur. Halbuki biz Ömer'in hatırı için göz yumarız. Eğer bu konuda da İbn-i Ömer karşı gelirse öldürün." dedi. İbn-i Ömer de önce gidip Hilâlâ'yi Muhammed Hanefî'ye nikahladı. Muhammed Hanefî'nin oğlu Şahbaz'ı o tarafa halife tayin edip eminlik üzere oldular. İbn-i Ömer gördü ki bu mermer direkte yazılmış ki: *Kimi seviyoruz ve sonra adlandırıyoruz.* İbn-i Ömer hazretleri buyurdu ki bu kutsi olan Allah'ın kelamını ben bilirim. Demektir ki, imanından emin *Ve habibim ailesini sevsin gazabımdan emindir,* demektir." diye buyurdu. Daha sonra İbn-i Ömer hazretleri Hazret-i Ali ile Hilâlâ'yi alıp gitti. Yedi yük altın ve gümüş ve beş yük mücevher getirdi. Diğer mallar ve erzak ve kul ve cariye ve at ve devesinin hesabını yoktu. Arta kalan mallar ve mülkü Muhammed Şahbaz hazretlerine hibe etti. Kervan ve askerlerinin bir tarafından bir tarafı üç günlük yol idi. Şedadiye çölüne gelince Allah'ın hikmeti ile azgın Yezîd'in askeriyile karşılaşp bir gün şiddetli bir savaş edip gece olunca Allah'ın hikmetiyle Yezîd'in askerinin üzerine gökyüzünden bir büyük yıldırım isabet edip hepsini yakıp kül etti. Bir hilalleri kalmadı. Daha sonra Muhammed Hanefî hazretlerine selametle ulaştılar, olayı haber verdiler, fazlasıyla mutlu oldu. İbn-i Ömer hazretlerine çok hediye ihsan etti. O Hilâlâ'den Muhammed [18b] hazretlerinin Hilâlâ'nin mal ve yüzü ile kuvvet ve saltanatı fazla olur, dediğinin aslı budur ki; bunu işitip Hilâlâ'nin tüm mal ve erzağını fakirlere verdirip bir şeyi almadı *aşk ehli dedi* beyti bu kıssaya işaretidir. Adı geçen şerhle isimlendirilmiş Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.

Ey kafilenin seçkin kişileri! Gece yolcuğuna önem verin. Kervan, baskın korkusundan gecenin başında yola çıkar.

Rivayet olunur ki, bir gün İbn-i Ömer hazretleri ve diğerleri bir mekânda otururdu. Yezîd dedi ki: "Ya İbn-i Ömer, babam Ali ile düşmanlık eylediğine iki şey sebeptir. Biri bu ki Ali'dir ki ben Muaviye'den büyük kimseyim. Biri de bu ki baban

Hazret-i Ali'den ve Osman'dan daha üstün idi. Sen de onun oğlusun Ali'den başkalarından daha üstünsün. Böyle iken bile Ali ve evladı sanki seni hizmetçi eylemişler, her hizmete gönderirler. İbn-i Ömer dedi: “Ya Yezîd bu gibi gerçek olmayan sözleri bana söyleme. Zira senin baban bir inatçı kimsedir ki farz edelim ki Hazret-i Ali'ye peygamberlik gelse yine ben daha üstünüm, der. Hazret-i Ali'nin kerametlerinden babanın gördüğü kerameti çok kimseler görmüş değildi. Ancak yine inkâr ve inat eder(sin). Hatta Resul-i Ekrem hazretleri Hazret-i Ali ve baban Muaviye'yi gazaya gönderdiğinde ben hakir Hazret-i Ali'nin yanında idim. Kırk bin kadar yiğit ve kâfir ile Hazret-i Ali akşam ve yatsı arasında savaşırken baban kendine bağlı olanları alıp kâfirlerden korkusundan giderler. Baban ve diğerleri gözüyle gördüler ki; gökyüzünden kapı açılıp melekler Hazret-i Ali'nin savaşını [19a] seyredip şaşırırlardı ki; ya Rab sana çokça hamd ederiz, insanda böyle pehlivan olur muymuş, diye. Hazret-i Ali askerini savaşa cesaretlendirir. Baban ve yardımcıları kaçtıklarında melekler bu beyit ile haber verip bütün melekler yükses sesle *sonra gece yürürler* beytini okuduklarını baban ve yardımcıları işitmiş iken yine budalalık ve inatlarından dolayı Hazret-i Ali'nin faziletini inkâr ettiler. Gerçi babam Hazret-i Ali'den daha üstündür, ancak Hazret-i Ali de peygamberden sonra herkesten daha üstündür. Akıllı ve cesaretli ve dinî ilimlere (vakıf). Ondan öğrendiğim bilgi ve ilimleri babamdan görmedim. Bir meseleyi öğrendiğin kimseye babadan fazla hizmet ve muhabbet lazımdır. Belki Ali'ye ve evladına hizmet etmek bana minnet ve saadettir. İnsan Hakk Teâlâ'nın yaratması ile halklanmak lazımdır ve farzdır. Allah'ın adeti böyledir ki Hakk Teâlâ insandan ve meleklerden her birinin şerefine derecesine göre bir hizmete tayin etmiştir. Emanete sadakatte kusuru olmayanları nebi ve resul edip peygamberlik hizmetiyle görevlendirmiştir. Onlardan düşük olanları ilim ve marifet hizmetine tayin etmiştir. Ve bazı kimseleri iman ve ibadete hizmetçi eylemiştir. Ve bazılarını küfür ve günah ve inat ve kötü ahlaka hizmetçi etmiştir. Ve bazılarını karılarına ve uşaklarına hizmetçi etmiştir. Herkese Hakk Teâlâ ne kadar mertebe verdi ise ona göre bir hizmete tayin etmiştir. Hazret-i Ali de ben hakirden fazla dost ve emanete sadakatte kusuru olmayan kimse bulmadığından halka güvenmeyip her hizmetini bana vermiştir. O bana saadet ve keramettir.”, deyince Yezîd [19b] dedi: “Ya İbn-i Ömer, öyle olsa da yine baban Ali'den daha üstündür. Çünkü Resûl-i Ekrem'in çoğunlukla yazısını babam yazardı, çoğu hususa babam giderdi. Babamın hizmeti Ali'den fazladır.”. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Öyle değil, anlayamamışsın *Her kulun yeteneğine göre bir hizmeti, her kulun dâimi bir defteri vardır.* Hazret-i Ali'nin kendine layık hizmeti vardır ve her sırrı

ve Allah'ın ilmini Hazret-i Ali yazardı. Ama senin baban değerine göre olur olmaz hizmete tayin edilip defter katibiydi.”, deyince Yezîd isteğine ulaşamayıp dedi ki: “Resûlullah ailesi ve yardımcılıyla sözle başa çıkılmaz, kılıç ile söyleşmek gerektir.” dedi Muhammed Hanefî'nin kölesi Behlül ordaydı, gazaba gelip; “Sen âl-i Resûl ile hangi zamanda kılıç ile başa çıktın, asıldığını unuttun mu?” diyip Yezîd'in sakalına yapışıp başına birkaç kez vurdu, öldürmek istedi. İbn-i Ömer razı olmadı. Daha sonra dağıldılar. Bu beyit bu olayı işaretler. Manası şöyledir: “Ey ahiret kervanı ve savaş askerinin en üstünü ve hayırlısı olan, âl-i Resûl ve askeri, Ali; sizler sabaha kadar savaşmaya hazır oldunuz. Bu arsızlar pehlivan kâfire dayanamayıp ilk gecede dönüp kaçtılar. Sözüde duranlar kerâmet ve faziletini gösterdiler. Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.

Fani ömür karşılığında hoşnut bir yaşam satın alın. Ki kıyamet gününde kazançlı çıkanlardan olasınız.

Nakledilir ki, Arap beylerinden Leys adında bir kimse vardı. Fazlasıyla kuvvetli ve yiğit ve çok asker sahibi idi. Sürekli yol keserdi. Nice [20a] memleketler şerrinden aciz olurdu. İbn-i Ömer hazretleri de durumu öğrendi. Ancak Leys fazlasıyla bilgili bir âlim idi. Bir kervana (karşı) zafer elde etmediği zaman kılık değiştirip birkaç kimseyle barış görüşmesi kisvesinde kervanın içine girip konuşup kendini sevdiren halkın güvenini kazanırdı. Gece olunca fırsat bulup askerini getirip kervanı bozup tüm mal ve erzakı alırdı. Ancak fazla cömert idi. “Haramdan cömertlik mi olur, neden Allah'ın kullarının malını alıp halka verirsin?”, dediklerinde derdi ki: “Ben cimri olduğum için cennete gitmedim. Cömert olduğum için cehenneme gitmem bana sevgilidir.”, diye cevap verirdi. Fazlasıyla hile bilir üç kere kaleden Muhammed Hanefî'nin hapsinden kaçmışdı. Bir gün rüyasında duydu ki *Mutlu bir hayat için doğruluk gerekir.* beytini okurdu. Hemen uyandı gördü ki kendine tesir edip hidayet rüzgârı kalbine es(miş). Ağlayarak İbn-i Ömer hazretlerini görmek için gitti. Medine'ye yaklaşınca Allah'ın hikmeti ile gördü ki Muhammed Hanefî ile İbn-i Ömer hazretleri askeri ile çadır kurmuş otururlar. Muhammed Hanefî ile İbn-i Ömer'in ayaklarını öpüp oturup rüyasını anlatır. Cümle mal ve erzakını fakirlere verdiğini söyleyince fazlaca memnun oldular. Muhammed Hanefî hazretleri buyurdu ki: “Ya Leys, sen bu kadar fesatlıktan ve zulmettiğin için Allah'ından korkmadın mı, cehennemden korkmadın mı?”. Leys dedi: “Ya müminlerin emirinin oğlu, ben

mezardan korkarım, yoksa bir şeyden korkmam. Öyle ki kardeşin Hazret-i Hasan'dan [20b] Bir hadis-i şerif ezberlemişim onu işiten kimse asla korkmaz ve hadis-i şerif: *Kim beni bir hayırla anar veya bir gün ve bir gecede bana üç kez salat selam getirirse ben de onu üç zorluk anında anarım. Ölüm anında hüsnü-l hatimesini sağlar, mahşerde hesap gününde kurtuluşuna sebep olur ve Sırat köprüsünde güvenle geçişine vesile olurum* ⁵² deyince fazlaca sevindiler. İbn-i Ömer buyurdu ki: “Bu hadis-i şerifi ben de bilirim. Ancak kimseye demedim.”. Daha sonra Leys sordu ki; müminlere kabir azabı var mıdır? Muhammed Hanefi buyurdu ki: *Bütün insanlar kabirde azap görürler, bu yüzden azap bir ızdıraptır, sevdiklerinden ayrılma, hapis bir azaptır ve en şiddetlisi de Allah'ı anmaktan, vazgeçmek ve elemidir.* Daha sonra İbn-i Ömer hazretleri buyurdu ki: *Kabirde bütün insanlık azap içindedir.* Fazlaca mutlu olup tövbe-kâr olup doğruluğa yöneldi. Dedi ki: “Hakk Teâlâ'ya dua edin bana helalinden rızık versin yahut beni öldürsün. Zira ben cömertlikten ayrılmaya dayanamam.”. Muhammed Hanefi kırk bin altın verdi ve her ayda bir kere getirip Leys'e çok yardım ederdi. Ve Muhammed Hanefi buyurdu ki: “Devletten düşen kimseye yardımı çok edin, zira Hakk Teâlâ katında ondan üstün ve sevgili bir amel yoktur.” Sonra Leys Allah dostlarından oldu. Çok kitap yazdı. Hatta İmâm-ı Âzam hazretleri gece giderken Leys'e rast gelip Leys bu kıssayı İmâm-ı Âzam'a anlattı, İmâm-ı Âzam sevindi. Ve Leys dedi ki: “Muhammed Hanefi ile İbn-i Ömer'in duası beni abdallardan etti. Şimdi Hazret-i Hızır'ın arkadaşlarındayım ve bu *mutlu bir hayat satın al* [21a] beyti bu olaya işaretir Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.

Organlarınızı helal olmayan şeylerden koruyun. Belki (haramın) sonucunda korkunç bir şeyle karşılaşılabilir.

Rivayet olunur ki, Hazret-i Ali (r.a.) Hatim-i İsmâîl'de ibaret ederdi. Bir siyah yılan gelip ağzından bir sayfa çıkarıp Hazret-i Ali'nin önüne koydu. Hazret-i Ali de sayfayı alıp okudu. İbn-i Ömer de yanındaydı. Sordu ki: “Bu sayfa nedir?” diye. Hazret-i Ali de sayfayı İbn-i Ömer'in eline verdi, okudu gördü ki o sayfanın içinde yazılmış ki *Muhakkak ki ben Allah'ım, benden başka ilah yoktur. Muhakkak ki ben çok bağışlayıcıyım, çok merhametliyim. Dünyâda düşmanlarıma bir rahmetle, ahirette de*

⁵² Buhârî, Talâk/25

azabıma bir ölçü rahmetle ihsan ederim. Habibim ve sevgili Cebbari'nin şefaati ile. İbn-i Ömer hazretleri Hazret-i Ali'ye sordu: “Bu sayfanın hikmeti nedir?”, diye. Hazret-i Ali buyurmuş ki: “Babamız Hazret-i İbrâhim (a.s.) rüyasında gördü ki sanki mahşer günü olmuş, nurdan iki kürsü kurulmuş, üzerinde iki kimse oturur.” Hazret-i İbrâhim sordu ki: “Bunlar kimlerdir?”. Melekler derler ki: “Birisi oğlun, ahir zaman peygamberi Hazret-i Muhammed'dir (s.a.v.). Biri de onun damadı Hazret-i Ali'dir.”. Gördü ki bir kimse de nurdan kürsü üzerinde sıratın yanında oturur biri de nurdan kürsü üzerinde Mahşer halkının içinde oturur. Bunlar da oğulların Ebubekir ve ‘Ömer ve Osman hazretleridir. Hazret-i İbrâhim gördü ki bunlardan her birisi bir derece şefaatt eder ki şefaattlerine mazhar olmayan mümin ve müminlerden kimse kalmadı. Hemen sonra bir ses: **[21b]** “Ya Muhammed cümle ailen ve ashabını ve ümmetini başına toplayıp arş(ın) gölgesine gidin. Soruşturun ümmetinden bir kimse kalma(sın).” diye. Daha sonra Hazret-i Cebrâil livâü'l-hamdi Resûlullah'ın önüne çekip ailesi ve ashabı ve ümmeti ardınca arş(ın) gölgesine gittiler. Hazret-i İbrâhim Resûl-i Ekrem'in ve Hazret-i Ebubekir, Ömer, Osman ve Ali'nin yüksek himmet ve mertebelerini görüp derhal uyanıp gayrete gelip dua eyledi ki: “Ya Rabb, sen benim Rabbimsin. Ben senin sadık dostunum. Hazretinden rica ederim ki benim şefaattimle bu vakitten kıyamet gününe kadar her ne kadar mümin gelirse onları affeyle.” diye. Bu şekilde dua etti ki cevabı gecikti. Daha sonra Hazret-i İbrâhim'e vahiy geldi ki: “Ya İbrâhim ben o şefaati habibim Muhammed'e verdim. Ondan alıp sana vermek benim şanıma layık değildir. Senin ümmetini ve soyunu sana hibe eyledim. Ancak ya İbrâhim bu duan ve şefaatin sebebiyle seni ve neslini müminlere kıyamete değin zikrettirdim.” Daha sonra zikrolunan kutsi hadis bir sayfa üzerinde bir nurani yazı ile yazılmış. Getirip Hazret-i İbrâhim'in eline verdi. Hazret-i İbrâhim vefat ettikten sonra o sayfayı cinler zapt etti. Hazret-i İbrâhim'in duasını Resûl-i Ekrem'e haber verip *Rabbimiz Hesap görülecek günde, beni, ana-babamı ve inananları bağışla*⁵³ ayeti inip de bu olayı haber verip Resûl-i Ekrem sevinip tüm ümmetinin affı için dua etti. Cebrâil dedi ki: “Ya Muhammed, duana icabet olundu. Duana icabet olunduğuna dair delili Hakk Teâlâ levh-i mahfuza **[22a]** yazdırdı. Baban İbrâhim'e verilen delili de yakın zamanda senin elinden bir kimseye nasip olur ki o kişi Hakk Teâlâ katında ve melekler ve ümmetin

⁵³ İbrâhîm,Suresi /41

ve cin katında fazlasıyla sevgili ve değerli olsun.”. Resûl-i Ekrem emretti ki: “Benim ümmetim Hazret-i İbrâhim’i ve soyunu namazınızda zikredin.”. Onlar namazlarında zikrettiler. O delili Hazret-i Ebubekir ve Ömer ve Osman’dan her bir rica etti nasip olmadı. Muâviye bile rica etti. Elhamdülillah o delil budur ki bana nasip oldu. Bu yılın cindir, diye buyurunca İbn-i Ömer hazretleri Ali’ye dedi ki: “Ben korkarım ki bir gün seni kaybederim de cahil kalırım. Bana bir vasiyet et ki kendisi kısa, manası çok olsun. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya İbn-i Ömer, *haramdan sakın, yumuşak sözden sakın, ilim ve cömertlik ehli ile arkadaşlık et ve kınanacak cahilden sakın.*” İbn-i Ömer hazretleri buyurmuştur ki: Hazret-i Ali’nin bu vasiyeti yüz dört kitabın toplamıdır. Pes *sümme kuva azaiküm* beyti bu olaya işaretir. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden.

Ümit ipini koparmaktan sakının. Kabz ve inşirah hali başa geldiğinde korku elbisesini yakmaktan da uzak durun.

Nakledilir ki, Abdullah İbn-i Zübeyr hazretleri zalim Haccâc’ı alıp iki sene kalede hapsedti, daha sonra salıverdi. Haccâc yine başına çok eşkiyalar ve rezil kimseler toplayıp giderken yolda İbn-i Ömer hazretlerine rast gelip istedi ki: Eğer İbn-i Ömer hazretleri Abdullah İbn-i Zübeyr’i lâıyık gibi severse ve muhabbet ederse İbn-i Ömer’i öldürsün. Haccâc sordu ki: “Ya İbn-i Ömer, Resûlullah’ın ailesi ve [22b] Zübeyr’e muhabbetin nasıldır?” İbn-i Ömer dedi: “Hakk Teâlâ’nın muhabbeti ile Resûlullah’ın muhabbeti arasında ne fark var ise onların muhabbeti arasında da o kadar fark vardır. Haccâc dedi: “Niçin?” İbn-i Ömer dedi: “Çünkü balık yerine göre büyür, muhabbet de yerine göre fazla ve az olur. Hakk Teâlâ’nın muhabbetinin mekânı kalptir. Kalp ise her şeyden büyüktür. Onun için Hakk Teâlâ’nın muhabbeti de hepsinden büyüktür. Peygamberin ve Resûlullah’ın muhabbeti imandandır. İman kalbin içinde düğümlenmiş bir sırdır, manevidir. İman da kalpten sonra hepsinden büyüktür. Onun için peygamberin ve Resûl’ün muhabbeti diğerlerinden büyük ve fazladır. Ondan sonra diğer ashab-ı kiram ve evlat ve akraba ve anne baba ve diğerlerinin muhabbetlerinin mekânı tabiattır. Tabiat imandan küçüktür. Onların muhabbeti tabiaten olduğu için onlar Resûlullah kadar olamazlar. Çünkü muhabbet mekânına göre(dir.) Büyük avretlerin muhabbeti de şehvetten olup şehvet de hepsinden küçük olduğu için avretin muhabbeti hepsinden azdır. Resûlullah hazretlerinin; *Sizden hiçbiriniz beni, babasından, çocuğundan ve bütün insanlardan*

*daha çok sevmedikçe (gerçek anlamda) inanmış sayılmaz,*⁵⁴ hadis-i şerifi bu duruma işaretler. Başkalarının muhabbeti Resûlullah muhabbetinden fazla ise kalbinde iman olmadığına işaret eder. Eğer iman olsa iman hepsinden büyüktür. Resûlullah'a ve soyuna muhabbet imandır, hepsinden fazla olur.” deyince Haccâc üç kere İbn-i Ömer hazretlerinin ayağını öptü. Daha sonra İbn-i Ömer'i evine getirip çok eşyalar hediye etti. Kabul etmedi. [23a] Haccâc dedi: “Ya İbn-i Ömer, baban Hazret-i Ömer'den Dihyetü'l- Kelbî vasiyet istediğinde baban buyurmuştu ki çadırını parçalama ve iplerini kesme. Dihyetü'l-Kelbî bile anlayamayıp kırk gün kâfirin içinde çadır kurup savaşmış ki çadırını kaldırmayıp ölünceye kadar savaşsın. Hazret-i Ali gülüp Dihye'yi hazırlatıp Hazret-i Ömer'in vasiyetini yorumlamıştır. O yorum nasıldır?”. İbn-i Ömer hazretleri buyurdu ki: “Hakk Teâlâ kalbi yaratıp iman nuru ile doldurdu. Kalp mutluluk yeridir iman da ışık verici nurdur. Kalp ile iman asla korku ve ateşin ne olduğunu bilmezler. Hakk Teâlâ çadır şeklinde bir perde yaratıp iman nurunun üzerine çadır gibi koyardı. O perdeye korku perdesi derler. Onun sırrı ile kalpte Allah korkusu gibi korkular ortaya çıkar. Ancak o perdeyi Allah sevgisi ve Resûl'ün sevgisi ile direkleyip ve isteme ipleriyle sağlamlaştırıp tıpkı çadır gibi kurdu. Eğer o direk olmazsa perde inip iman nurunu kapatıp kalbinden sonsuza kadar korku gitmeyip helak olur. O perde isteme ipleri ile sağlam olmasa iman nuru gayet kuvvetlidir, şiddetli rüzgâr gibi, çadırı yıkar parçalar. Onun için istemenin üstün olması imanının kuvvetindedir. ve korku üstün olursa iman zaafına işaretler. İnsana layık olan sıkıntılı halde yani imanının nurunu telef edip çadırı gerdiği zamanda isteme iplerini kesip çadırı parçalatmasın. Öyle olunca korku tamamen ortadan kalkar eminlik gelir. Emin ise küfürdür [23b] ve de Resûl'ün muhabbetini giderir, direği düşmüş çadır gibi olur. O perde aşağı inince iman nurunun kuvveti ile o perdeyi parçalanmaktan sakınır demektir.” deyince Haccâc İbn-i Ömer'in ayağını öptü daha sonra gönderdi, çok hürmette bulundular. Şimdi bu beyit bu kıssaya işaretler Kasidenin şerhinden.

**Ey kardeşlerim! Sizin için derleyip topladığımız nasihatleri dikkate alın.
O sözleri şakaya almaktan da sakının.**

⁵⁴ Tirmizî, İmân /93

Rivayet olunur ki Hazret-i Ali (r.a.) ve İbn-i Ömer ve Ziyâd ve İbn-i Zübeyr ve Muâviye ve diğerleri çok asker ile gazaya gidip geri dönüp gelirken Yemen’de bir süre misafir oldular. Orada Kaddar adında bir bey vardı. Fazlaca kuvvet ve yiğitlik ve çok mal ve asker sahibi kimseydi. Hazret-i Ali’yi kendi evinde ağırladı. O Kaddar’ın Muâviye ile Ziyâd’la dostluğu vardı. Yemekten sonra Hazret-i Ali’ye şerbet getirdi. Zehirliymiş, Hazret-i Ali içince kendinden geçti. Yedi saat asla konuşmadı ve yanındakinin kim olduğunu bilemedi. İbn-i Ömer hazretleri gelip yüzünü Hazret-i Ali’nin mübarek ayaklarına sürüp gözlerinden kan akarak ağlar ki: “Ya Ali, sen beni babam vefat ettikten sonra öksüz bırakmadın. Şimdi sen ahirete gidersin, ben yalnız kalırım. Benim halim nasıl olur?” diye Ziyâd ve İbn-i Zübeyr ve diğer dostlar o kadar çok ağladılar ki sanki kıyamet koştular. Muâviye’nin gözünden bir damla yaş çıkmadı. Dedi ki: Resûl-i Ekrem hazretleri ahirete gitti, dayandınız da Ali’nin vefatına mı **[24a]** tahammül edemezsiniz? İbn-i Ömer dedi: “Ya düşman, Resûl-i Ekrem gitti ise Hazret-i Ebubekir ve Ömer ve Osman ve Ali (r.a.) ile avunduk şimdi kim ile avunalım. Muâviye dedi: Hasan ve Hüseyin ve Muhammed Hanefî ile”, İbn-i Ömer dedi: “Onlar da benim gibi yalnızdır, onlar kimin ile avusun?” Daha sonra bir ses geldi ki: “Ya Muhammed’in ailesi, şehirden dışarı çıkın.”. Hepsi dışarı çıktılar. İbn-i Ömer ile Ziyâd hazretleri Hazret-i Ali’yi getirip ağlayarak ovaya çıktılar. Daha sonra Hazret-i Ali bir miktar iyileşip gözünü açtı. Buyurdu ki: “Herkes uzaklaşsın, yanımda İbn-i Ömer ve Ziyâd ve İbn-i Zübeyr’den başka kimse kalmasın.”. Yalnız kalınca hemen güzel görünümlü bir şahıs gelip selam verdi. Ancak nereden geldiği bilemediler. Bir elma çıkartıp dört parçaya böldü, Hazret-i Ali yediği saat istifrağ edip içerisinde bir şey kalmadı, eskisi gibi oldu, zehir hiç zarar vermedi. Hazret-i Ali oturdu, o kişiye sordu ki “sen kimsin?” diye. O kişi dedi: “Meleğim. Üç kere Allah’ın emriyle yer yüzüne indim. Bir kere Bedir gazasında meleklerle komutan olup yardım için indim. Bir kere de Hazret-i Fâtıma (r.a.) hazretleri sana nikâhlandığında Muhammed ümmetinin bağışlanması ve ateşten kurtulması için Hakk Teâlâ’dan delil getirip Fâtıma’ya verdim. Bir kere de şimdi geldim. Ya Ali, Kaddar sana zehir içirince yedi kat gökte tüm melekler Hakk Teâlâ’ya yalvarıp ya Rabb İslâm dininin yüceltip düşmanı kahreden **[24b]** Hazret-i Ali’yi vefat ettirip İslâm dinini garip (bırakıp) ve düşmanlarını sevindirmesin, dediklerinde Hakk Teâlâ’dan emir gelip cennetten bir elma getirip seni kurtardım.”. Hazret-i Ali o meleğe dedi ki: “Ya aziz, Allah’tan gördüğün olağanüstülüklerden ve durumlardan bana haber ver.” deyince o melek dedi: “Ya Ali, her gün ve her gece insanın hayrını ve şerrini yazan muhafaza meleklerinin

rahmet denizi üzerinde yolları vardır. O yoldan gelir. Hakk Teâlâ'nın hikmetiyle rahmet denizine kuvvet verilip müminlerin tüm günah defterlerini tamamen mahveder. Daha sonra rahmet meleği müminlerin hayrını Hakk Teâlâ'ya sunar. Şerri yazan melek der ki: “Ya Rabb sen gaybı bilensin, rahmetinin denizi defterimi mahvetti.” Hakk Teâlâ tarafından nida olunur ki: “*Allah dilediğini siler ve onaylar ve Ana Kitap O'nun katındadır. Şimdi varın yeniden yazın.*” Melekler de mutlu olup giderler ama hayır defteri bozulmaz. Ama Kadir gecesini olunca rahmet denizi müminlerin şu defterini tamamen ortadan kaldırıp kaybeder. Melek der ki: “Ya Rabb, sen gaybı bilensin, rahmetinin denizi defterimi batırdı. Yüce hitap geldi ki: “Bu gece bir defter daha verdim. Eğer günah işlerse o deftere yazın, ama hayır defteri asla kaybolmaz.” deyip *kurtarın ey iyi insanlar*, beytini o melek okuyarak kaybolup gitti. Hazret-i Ali ve İbn-i Ömer ve İbn-i Zübeyr ve Ziyâd o kadar sevindiler ki içleri taşıp ağızlarının suyunu kontrol edemeyip buyurdular ki: “Bundan sonra ölümümüze üzülmeyiz.” İbn-i Ömer hazretleri çoğunlukla bu beyti okuyup [25a] mutluluktan ağlardı. Bu beyit bu olaya işaretidir. Bu kıssayı ezberlemek lazımdır: *Kaderini bilen ve boyu babanın iki gününü geçmeyen insana Allah rahmet eylesin. Suçunun ehline merhamet eyle ya Rab. Ya Rab, o sonu olmayan deryaları neylersin? Bu beyit bu sırra işaretidir. Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.*

Allah'ın azabından korkun ve rahmetini ümit edin. Zira korku ve recâdan her biri kurtulmak isteyen mümin için bir kanattır.

Nakledirilir ki, bir gün Behlül Dâna hazretleri kabirde uyurdu. Hârûn Reşîd adamlarıyla geldi, hizmetlilerinden birisi Behlül Dâna'yı uyandırdı. Behlül kızdı, şaşkın, beni cennetten çıkardınız. Hârûn dedi: “Ya Behlül, ne cenneti?” Behlül dedi: “Müminlerin ruhlarının kaynağı cennettir. Ruhun rahatı cesede dahi etki edip ceset de rahat olur.” Hazret-i Âdem yalvarıp: “Ya Rabb beni cennetten çıkardın, emrine boyun eğiyorum. Ancak düşmanların gürültüsü cennetten çıkmaktan daha şiddetlidir. Şeytan sevinip mutlu oldu. Sen buna razı olur musun?”, ya Rabb deyince yüce hitap geldi ki: “Ya Âdem sana ve evlatlarına bedeninize rahat verip bir uyku hali verdim ki siz uykudayken melekler ruhunuzu en yüksek cennete getirip orada zevk alarak rahat olup onunla vücuduna rahat ve kuvvet gelir. Şeytan ve evladı uykuya sahip olamayıp bu kerametten mahrum olmalarıyla Âdem'i ve evlatlarını cennetten kovdukları için çekiştirip gürültü edip sevinemezler. Ancak bu keramet bunlara mahsustur.” deyince

Hârun ağlayıp Behlül'ü onaylayıp dedi ki: [25b] “Ya Behlül, sana iki şeyden sorum vardır. Bu, belki tüm alimler için zordur. Bütün halk açıklamaktan acizdir. Lutfet de o iki şeyi bir hoşça düşünüp bana açıkla. Behlül dedi: “Nedir o iki şey”? Hârun dedi: Biri bu ki İbn-i Abbâs buyurmuştur ki: “*İnsanlar bana cennetten daha sevimli çünkü habibim aşkı cehennemde daha çok bu güzel, sözün açıklaması nedir?*” Behlül dedi: “Cennetten maksat uykudur. Çünkü uyku sebebiyle uyanırken sanki cehenneme girmiş gibi olur. Cehennemde fitne ve bela çok olduğu gibi aynı şekilde dünyada da müminlere fitne ve bela çok olur. Onun için dünyaya cehennem denilir. Dünya cehennem ise de dünyada Rabb Teâlâ'ya ve Resûl'üne ve Resûl'ün ailesine sevgi fazladır. Çünkü beden ile sevgi olur. Meselâ delili övmek gibi ve eliyle yazmak gibi ve eş ile ve ism-i şeriflerini okumak ve kalbine onları getirmek gibi ve eliyle yazmak gibi. Ve ruh ile de sevgi olur. Ama cennette yani uykuda sevgi onlara yalnız ruh ile olur. Çünkü ruh bedende olmadıkça beden amel işlemekten geri kalır. Sadece ruhun muhabbeti azdır ve kıymetli değildir. Çünkü her bir ruh ölümünden sonra onlara muhabbet eder. Ancak kıymetli olmaz. Onun için cehennem cennetten müvekkildir.” deyince Hârun Behlül'ün ellerini öpüp dedi ki: “Sorunun biri de şudur. İbn-i Abbâs hazretleri bir gün İsmâil'le otururken bir Arap gelip selam verip demiş ki, ey İbn-i Abbâs tefsircilerin sultanı Resûl-i Ekrem'in ilminden bana bir şey vasiyet et ki ben onu koruyayım, ahirette kurtuluşuma sebep olsun. İbn-i Abbâs hazretleri buyurdu ki: “Ya Arap iki [26a] kanat edinirsen sıratı geçerken belki uçarsın, çünkü ahiret gününde sıratın şiddetli geçit yoktur. Ondaki kurtulan cehennemden kurtulur. İlk olarak iki kanattan maksat korku ile ümittir. Yalnız birisi faydalı olmaz, ikisi de olmadıkça kuşun bir kanadı faydalı olmadığı gibi bir mümin dünyada Hakk Teâlâ'nın rahmetinden ümit edip ve azabından korksa Hakk Teâlâ ona sıratı geçerken iki kanat verip uçup cennete dâhil olacaktır. Bunda ariflere çok müjde vardır.” deyince Hârun mutlu olup Behlül'e teşekkür ederek gitti ve tüm halk Behlül'ün bilgisine şaşırdılar. Şimdi bu beyit Allah bilir bu olaya işarettir Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden.

Günahınızın çokluğundan peygamberlerden Nuh gibi hayıflanın. Zira o, küçücük bir sözünden dolayı ömür boyu hayıflandı.

Nakledilir ki, İbn-i Ömer hazretleri öyle bir ağlardı ki bazı zamanlar gözünün yaşı tükenip kan ağlardı. Bir gün çok fazla ağladı ki helak olmaya yakın oldu. Ailesi Hazret-i Hasan'a şikayet edip: “İbn-i Ömer helak oluyor, kurtarın” deyince İbn-

i Ömer başını kaldırıp Hazret-i Hasan'a dedi ki: "Ya seyyidî, Nuh aleyhisselamın kema sahibi pehlivan bir oğlu vardı, ahirete göç etti. Kavmi de dağılıp itaat etmedi. Hazret-i Nuh ayrılıktan, oğlu ve kavminin kendisine uymaması sebebiyle bin yıldan fazla feryat edip ağladı. Ben hakir Resûl-i Ekrem gibi yüce bir zat ve Ömer gibi babadan ve Hazret-i Ali gibi dosttan ayrıldım. Dost diye hayır düşündüklerim bana kötülük ederler. Bunlardan başka şeyler Hüda ve İmam Muhammed Mustafâ, Hazret-i Ali el-Murtaza'nın iki sözünü ezberlemiştım. [26b] Bana gayet zordu, açıklamasını soramadan ahirete gitti. Ol sözlerin anlamını bilmediğime ağlarım." Hadis-i şerifte demiştir ki: *Cahil insan neredeyse küfür edecekler.* Hazret-i Hasan dedi: "O sözler nedir?" İbn-i Ömer dedi: "Biri bu ki: *Allah, müminlerin yaptığını yapmayı Peygamberine farz kılmıştır.* ve biri de bu ki, *Aranıza ateşten bir alev çekin, çünkü o sizi Rabbinize yaklaştıracaktır.*" Hazret-i Hasan buyurdu ki: "Ya İbn-i Ömer müjde sana. Ben bu sözü babama sordum. Bilirim ilk söylediğinin anlamı budur ki, Hakk Teâlâ Resûl-i Ekrem için olanı sünni ümmetim üzerine vacip kıldı. Çünkü bir kimse nafile bir namaza veya oruca başlasa onu tamam etmek üzerine vacip olur. Ve de Hakk Teâlâ müminler için olan şefaati de Resûl-i Ekrem'in üzerine vacip kıldı. Elbette ümmetine şefaet eder. Bu sözde büyük sır vardır. Ve de ikinci sözün anlamı şudur ki: "Ey müminler siz amelinizle dostlarınıza sağlam bağlanın kim o yakınlar sizleri Rabbinize yakın etsinler. Zünnar (papazların beline bağladığı kuşak) demek dostlar demektir. Kâfirler bu kuşağı birkaç şekilde işleyip bellerine bağlayıp adını zünnar koydular. Yani zannederler ki o delil ettikleri hacları dostlarıdır, kendileri dünyada ve ahirette rütbelerini yakın kılıp kurtulmalarına sebep olur. Nitekim Hakk Teâlâ onlara Hikâye buyurur ki: *"Biz onlara sadece, bizi Allah'a daha çok yaklaştırsınlar diye ibadet ediyoruz"*⁵⁵ zünnar hakiki kâfirlerin kuşandığı kuşak değildir. Belki zünnar gerçek dost olan aşk ve muhabbet kuşağıdır ki müminler onu kuşanıp onunla Hakk Teâlâ'ya ve Resûl ve Resûl'ün ailesine ve meleklerle muhabbet eder. O kuşak ve muhabbet [27a] müminleri rütbelerine yakın edip onunla dünyada ve ahirette selamet ve kurtuluşa ulaşırlar. Anlamına misal budur ki: "Ey müminler Hakk Teâlâ'nın ve Resûl'ünün ve ailesinin ve meleklerin aşk ve sevgisi kuşağını bele göre bağlayın kim anlar sizi rütbenize yakın eder demektir." deyince İbn-i Ömer hazretleri mutlu olup buyurdu ki: "Ya Hasan, ben sensiz dünyada yaşamaktan Allah Teâlâ'ya sığınırım."

⁵⁵. Zümer, Suresi /3

Daha sonra İbn-i Ömer ile Hasan dışarıya çıktılar gördüler ki bir ölü var. Namazını kılmak istediler. Daha sonra onun namazını kılıp defnedince kabrinden işittiler ki bir ses gelir: “*Birçok günah için yas tuttular*” beytini okurlar. Hazret-i Hasan buyurdu ki: “Bu ölen çok fazla ağladığı için affedilmiş.” Hatif bu beyit ile onu över ve müminlere ağlamalarını vasiyet eder. Bu beyit bu olaya işaretir. İbn-i Ömer hazretleri bir çok fazla ağlamakla meşgul idi ki ikinci Nuh diye buna lakap taktılar. Peygamberler içinde Hazret-i Nuh ve evliyalar içinde İbn-i Ömer kadar çok ağlayan dünyaya gelmemiştir, dediler. Kaside-i Muhrika Şerhi’nden:

Kim Allah katında nasip ararsa gayretini arttırsın. Bilesiniz ki yüksekleri arzu edenlerin bedenleri rahat olamaz.

Naklolunur ki, Hazret-i Ziyâd bin Muavva’nın Seyfullâh adında bir pehlivan kardeşi vardı, çok yetenekli bir kimse idi. Muhammed Hanefî’nin kız kardeşi Ümmügülsüm’ü Hazret-i Ali’den istemişti. Hazret-i Ali: “Allah’ın izniyle vereyim.” diye cevap vermiş. Daha sonra Seyfullah’ı bir hizmete gönderdiler. Yezîd önüne geçip Seyfullah’ı Şam’a götürdü Muâviye’nin huzuruna çıkınca Muâviye dedi ki: “Ya Seyfullah, ben duydum ki sen Muhammed Hanefî’nin kız kardeşini almak istemişsin. Ancak o [27b] cariye kızıdır. Onda hayır yoktur. Kardeş Muhammed Hanefî’nin ne kadar akli var ki âlimi fesada veriyor, kız kardeşinin ne kadar akli olsun. Zira Peygamber (s.a.v.) cariyeden olan çocuğu yererek kıyamet alametidir.” dedi buyurdu ki, “*Cariyenin efendisini doğurması*” kıyamet alametlerinden birisi de budur ki cariye efendisine doğursun. Sen hükümdarlar evladındansın, onunla evlenmek senin şanına layık değildir. Sana ben kızımı vereyim.” Seyfullâh öfkelenip dedi ki: *aptal bir ahmak doğurmaz.*” O ahmaklar: “Ya Muâviye, sen Resûl-i Ekrem ile aynı mecliste oturup bu kadar sohbet ettin, o kadar bilgi tahsil ettin ki senden doğan oğlan ve kızın ne kadar üstünlüğü olur. Ahmaktan doğan ahmak olur.” deyince Muâviye gazaba gelip: “Nerden bildin ahmak olduğunu?”. Seyfullah dedi. “Resûl-i Ekrem ile sohbet ettim dersin, yine Resûl-i Ekrem’in hadisinin anlamını bilmezsin, yanlış anlam verirsin, dersin ki cariyenin efendisi için çocuk doğurması fenadır. Peygamber ve ashabına kötü şey söyleyenin katli lazımdır ve tövbesinin makbul olmadığına ilk olarak fetva veren Seyfullah hazretleridir ve kıyamet alametlerindedir, dersin. Eğer gerçekten öyle olsa İsmâil Peygamber (a.s.) da cariye evladıdır. Hazret-i Süleyman’ın oğlu Hazret-i Selim ve Resûl-i Ekrem’in oğlu Hazret-i İbrâhim ve Muhammed Hanefî hazretlerinin hepsi

cariyeden olmuştur. Eğer cariyeden doğan evlat ayıplanacak olsa bu kadar peygamberler ve Hazret-i Ali onu yapar mıydı? [28a] Cariyeden olan evlat kıyamet alameti olsaydı Hazret-i İbrâhim zamanında da kıyamet alameti bilinirdi, ahir zaman olduğundan Hazret-i İbrâhim'in ahir zamanda peygamberi olması lazım gelir. Bu fesat güneşten daha parlaktır, belki bir kimse bu hadisi delil kılıp cariyeden olan evlat fena derse Peygamber'e ve ailesine kötü şey isnat etmiş olur. Katli lazım gelip tövbesi kabul olmaz. Peygamber'e ve ailesine küfredenler gibi." deyip Seyfullah kılıcını çekip Muâviye'ye ve Yezid'e hamle yapınca herkes başına toplanıp izin vermediler. Muâviye dedi: "Ya Seyfullah, o hadisin anlamı nedir? Seyfullah dedi: "*Cariyenin efendisini doğurması*"⁵⁶ hadisinde geçen "emedem" kasıt kötü kadındır ki yüz senesi başında gelecektir. O cariyeden padişahın birinin Fettane adında bir kızı olup dünyada türlü fesatları ve adetleri icat edip zulüm ile dünyayı dolduracak, dünyada işlemediği fesat kalmayacaktır. Şer ve fitne onun sebebiyle artacaktır. "Emm"den maksat o cariyedir. "Rabbeha"dan maksat onun kızı Fettane'dir. Yoksa her cariye ve ondan olan çocuk kötüdür, kıyamet alametidir demek değildir." deyince Muâviye, "Bu açıklamadan çoğu alim ve bilgin aciz olmuşlardır. Bu açıklama fazlasıyla güzeldir." dedi. Daha sonra Seyfullah'ın ihtiyaçlarını görüp bu olayı Hazret-i Ali'ye haber verip fazlaca mutlu oldular ve buyurdu ki: "Böyle olduğunu kimden duydun?" Seyfullah dedi: Resûl-i Ekrem'den duydum, ben bu hadisi işitip açıklamasını öğreninceye kadar çok çalışıp[28b] üç sene kendim uyku ve rahatı terk ettim.". O zamanda Hazret-i Ali Kim zafer ister beyitini yazıp Seyfullahı övüp Muhammed Hanefî'nin kız kardeşi Ümmügülsüm'ü ona nikâhladı. Bu beyit bu kıssaya işarettir. Son olarak, Mollâ Hüsrev derki: "Hadis-i şerifi açıklayan çok kimselerin öldürülmesi gerekir." hatta Mollâ Gevhan bir kimseyi öldürmek istediğinde bu hadisi sorardı, açıklayan kimseyi Peygamber'e iftira etti, diye öldürürdü. Seyfullah'ın izahından başka, doğru açıklama yoktur. Bu hadisin açıklamasından çekinmek lazımdır ve vaciptir. Allah ona rahmet etsin Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

Bize ne oluyor da peygamberlerin tacına bir an uymuyoruz. Çünkü o, hiçbir uzvunu bir gün olsun dinlendirmedir.

⁵⁶ Tirmizî, Radâ/ 25

Rivayet olunur ki, Hazret-i Ömer (r.a.) can çekişirken üç saat kadar inledi. Daha sonra gözünü açıp üç kere elhamdülillah, dedi. Oğlu Hazret-i Abdullah sordu: “Ey benim gözümün nuru, hangi nimet için hamd ettin?”. Hazret-i Ömer buyurdu ki: “Oğlum Abdullah, sana müjde. Ben gördüm ki beni Hakk Teâlâ hazretlerinin yüce huzuruna götürdüler. Bana seslendiler ki, ya Ömer ruhunu teslim etmekten çekinirsin sebep nedir? Ben de dedim ki: Ey benim Rabbim, sen gaybı bilensin ki ben dünya için çekinmem ancak habibin Hazret-i Muhammed ahirete gittiği vakit buyurdu ki ya Ömer, ümmetimi sana ısmarladım ve emanet ettim. Ben de o zamandan beri uyku ve rahatı nefsimi haram kıldım. Sürekli Muhammed’in ümmetinin durumu düşünüp acaba emanete ihanet ettim mi, diye bu gamı çekerdim. Ancak [29a] emanette bir kusurun yoktur, diye bir müjde işitmediğim için ruhumu teslim etmeye çekinirim, deyince bir yüce hitap geldi ki: Ya Ömer, habibim Muhammed ümmetini sadece sana emanet etmedi, hatta ilk olarak bana emanet etti. Ben de mühlet verdim ki habibimin ümmetinden her kim ömründe bir saat bana uyup (onun) sünnetiyle amel ederse onu habibim hürmetine cehennemden azad edip, suçunu affederim. Şimdi ya Ömer yüce keremime yemin ettim ki habibim Muhammed’in dört dostundan birine her kim muhabbet ederse ona cehennemi haram ederim. Ben de üç kere secde ettim. Daha sonra yine yüce hitap geldi ki: Ya Ömer, sen habibim Muhammed’in ümmeti için her ne rica edersin, söyle, vereyim. Hazret-i Ömer de buyurdu ki: Hazret-inden rica ederim ki benim cesedimi gayet uzatasın, beni sırat köprüsünün üzerine köprü edesin, her kim senin birliğini kabul edip habibin Muhammed’i tasdik edip *La ilahe İllAllah Muhammedun Resûlullah* derse onlar benim üzerimden geçip onların yerine bana azap edesin. Yeter ki habibin Muhammed’in emanetini yerine getireyim. Yüce hitap geldi ki: O ricayı senden önce Cebrâil Resûl’üme rica etti, ona verdim. Habibim Muhammed’in ümmeti sırat köprüsünü geçerken Cebrâil (a.s.) kanadını sıratın üzerine döşeyip Muhammed ümmeti onun üzerinden geçecektir. Şimdi ya Ömer, senin şefaatinle Münker ve Nekir’in şiddet ve heybetlerini ve kabirdeki sorgularını şiddetli etmelerini def eyledim, deyince ben de üç kere secde eyledim. Bu nimetin üzerine hamd eyledim.” dedi. İbn-i Ömer ve yanında olanlar fazlaca mutlu oldular. Daha sonra Hazret-i Ömer, oğlu [29b] Abdullah hazretlerine emretti ki: Benim dilimden yaz ki “Allah’ım Ebû Bekir’e, Ömer’e, Osman’a, Ali’ye ve kıyamete kadar ihlasla uyduklarına rahmet eyle, Cenab-ı Hak hepsinden razı olsun.” Bunu benim göğsüme koy, daima yanımda tut ve yine benim dilimden yaz ki: *Allah’tan başka ilah olmadığına, Muhammed’in O’nun kulu ve elçisi olduğuna, cennetin hak, nur ve şüphe olmayan*

saatin geleceğine ve kabirden diriliş olacak. ve İbn-i Ömer hazretleri buyurmuş ki: “Bir kim hasta olunca bu şهادeti yazdırsa ben onun ölümünde cennet(in)e kefilim. Daha sonra Hazret-i Ömer: *Ey huzur içinde olan nefis! Sen O’ndan razı O da senden razı olarak Rabbine dön. (iyi) kullarımın arasına gir, cennetime gir*⁵⁷ hitabına uydu diye bu hitabı yanında olanlar işittiler. İbn-i Abbâs hazretlerine sordular, Hazret-i Osman buyurdu ki: Ömer’in vefatıyla göklerde ve yerlerde olan melekler ağladılar. Ve Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ömer’in vefâtıyla göklerde ve yerlerde olan melekler mutlu oldular.” İbn-i Abbâs da buyurdu ki: “İkisi de sözlerinde sadıktır. Ömer gibi adaletli birinin vefatıyla melekler ağladılar.” Ancak Ömer’in vefatı sebebiyle müminlerden kabirdeki sorgunun şiddeti ve Münker ve Nekir’in heybetlerinin şiddeti Muhammed ümmetinden kaldırılmıştır. Onun için bütün melekler mutlu oldular. Bu beyt bu olaya işaretir. Son: Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden:

Mustafa’nın yaşantısı nerde bizim yaşantımız nerde! Zira bizde kurtuluşu ümit edecek haya kalmadı.

Kayıtlıdır ki, Muhammed Hanefî hazretleri Hazret-i Ali’nin meclisinde otururken bazı kimseler dediler ki: [30a] “Ya Muhammed, Hanefî pehlivanların ve halifelerin ve halife evlatlarının eski adetlerindedir ki kapılarında kapıcıları olup nice bin pehlivan bekler. Senin neden pehlivanların ve kapıcıların yoktur.” Muhammed Hanefî dedi: “Onların kapıcı ve bekçi edinmeleri yiğitliklerinden değil, hatta korkularının çokluğundandır.” dediler. Hazret-i Ali’nin de Kanber kapıcısıdır, (öyleyse) baban niçin edinmiştir?” Muhammed Hanefî dedi ki: “Babamın da kapıcı edinmesi korkudandır.”, deyince yanındakiler gülüşüler. Hazret-i Ali de gülüp Muhammed Hanefî’nin burnuna parmağıyla vurdu. Daha sonra Muhammed Hanefî kalkıp gülerken gitti. Bazı hasetler Hazret-i Ali’ye dedi ki: “Ya müminlerin emiri, oğlun Muhammed Hanefî sizi ilim ve anlayış ve yiğitlikte beğenmeyip ben babamdan üstünüm der. Bir terbiye etseniz, belki Yezîd gibi babasına karşı koymak ihtimali var.” Hazret-i Ali sinirlenip buyurdu ki: “Ya hasetler, ne kötü ahmaksınız ve cahilsiniz ki anlamadığınız sözü söylersiz. İlim ve anlayış ve yiğitlikte babasına üstün olan kimsenin babasına karşı gelmediği güneşten açıktır. Ahmaklık ve bahtsızlıkta babasına üstün olan kimse babasına karşı koyar.” deyince hasetlerin elleri boş olup gittiler.

⁵⁷ . Fecr, Suresi /27-30

Dışarı çıkınca İbn-i Ömer hazretleri o hasetlere dedi ki: “Eğer Muhammed Hanefî'nin anlayışta babasına üstün olduğundan şüpheniz var ise ben onu halledeyim.” Daha sonra İbn-i Ömer sayfaya yazdı ki: Hazret-i Süleyman'ın bir zarif oğlu vardı ancak iki elleri ve ayakları yoktu. Yine bazı sözler yazıp Hazret-i Süleyman'a gönderirdi. Hazret-i Süleyman sen nasıl [30b] yazdın diye sorunca cevap verirdi ki: *Elim gökten, kâğıdım topraktan, kalemim ağzımda kalem darbesi olmadan yazdım kâğıdıma.* İbn-i Ömer dedi: “Bu sayfayı Hazret-i Ali ile Muhammed Hanefî'ye gösterin. Hangisi önce bilip cevap verirse onun anlayışı fazladır.” Daha sonra o sayfayı Hazret-i Ali'ye verdiler. Hazret-i Ali bir saat düşünüp bu eskilerin imalı sözlerindedir. Bir gün sonra İnşallah cevap vereyim. Daha sonra Muhammed Hanefî gülüp bu “*eyne ıyşü'l-Mustafâ*” beytini bir tahtanın üzerine yazıp dedi ki: “*Kalemim aşk, mürekkekim güneş kalemin kağıda vuruşu olmadan kalemimle yazdım.*” İbn-i Ömer Muhammed Hanefî'nin kastettiğini anlayıp tahtayı alıp Hazret-i Ali'nin huzuruna geldi. Tüm hasetlere haber verdi. Bildiler ki billuru ağzına alıp güneşe karşı tutup güneş ile tahtanın üzerine yazmış. Muhammed Hanefî'nin anlayışına şaşırdılar bundan büyük anlayış olmaz dediler. İbn-i Ömer hazretleri buyurdu ki: “Ben size Muhammed Hanefî'yi dilinize almayın, siz onu ismi ile övmeye kadir değilsiniz, kötölemeniz şurda dursun. Kişinin yüce anlayışı ve şerefi babasının şerefindedir. Yine Hazret-i Ali çocuğundan şerefli olmasa Hasan ve Hüseyin ve Muhammed Hanefî gibi oğulları gelmezdi.” dedi. Bütün halk şaşırıp gittiler. Bir daha asla Muhammed Hanefî'yi babası yanında söylemediler. Bu beyit bu kıssaya işaretir. Mollâ Hüsrev'in (ki Allah ona rahmet etsin) Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden: [31a]

O, arpa tanesiyle karnını doyurmadı. Biz ise temiz buğdaydan yapılmış halis ekmeğe bile razı olmuyoruz.

Bu beyit de, Muhammed Hanefî'nin billur ile güneşten tahta üzerine yazıp İbn-i Ömer hazretlerine gönderdiği beyittendir. Bu beyte uygun bir hikâye vardır ki onu Enes bin Mâlik hazretleri hikâye etmiştir. Şihab adında bir kimsenin Kuvvetü'l-kulüb adında güzel yemek yapan ve endam sahibi anlayışlı bir cariyesi vardı. O cariyeyi satmak istediğinde yedi bin altın isterdi. Kimse satın alamadı. Seyfullah hazretleri o cariyeyi satın alıp evinden bir odaya koydu. Gece olunca bakıp gördü ki cariyeye dua eder. Meleklerin amin dediğini işitip ve o cariyenin önüne bir seccade döşenmiş dünyada benzeri bulunmaz türlü yemekler ve içecekler ve güzel şeyler gelmiş. Cariye

“lem yekaa eşbau batne” beytini okuyup ağlar. Seyfullah içeri girip dedi ki: “Ya Kuvvetü’l-Kulüb, bu yemekler ve içecekler ve elbiseler nerden geldi. Cariye: *Bu, Allah katından [diye cevap verirdi.] Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.*⁵⁸ “Bu beyti neden okuyup ağlarsın.” dedi. Cariye dedi: “Bu beyit Abbâs ve Muhammed Hanefî’nin beytidir Resûl-i Ekrem’i övmek için söylemiştir.” Seyfullah hazretleri dedi: “Sen Muhammed Hanefî’yi ne bilirsin. Cariye dedi: “Ben Muhammed Hanefî’nin cariyesindenim. Ancak Muhammed Hanefî ahirete göçünce ben yedi yaşımda idim. Çocuklarından birisi beni bu cahile hibe etti o da beni sana sattı.” **[31b]** Seyfullah der ki: “Muhammed Hanefî’nin bilgilerinden neler öğrendin?” Cariye dedi: “Muhammed Hanefî hazretleri daima evlatlarına ve ehline vasiyet eder ki: *“Feracinler, dillerinden altmış çocuk doğururlar. Anne, çocuğun çıkışıyla kahrolur. Siz de altmış çocuğunuzu ölü veya diri olarak kendi dilinizden doğurun.”* Ben hakir de bir gün sordum ki, bu şerefli sözü tefsir edin, anlamı nedir? Muhammed Hanefî hazretleri buyurdu ki, ey Kuvvetü’l-Kulüb akrebin rahmi ve çıkış yeri yoktur ki çocuğa hamile olsun ondan çocuk çıkarsın. Akrebin yavruları babalarının dilinden emerler. O emdikleri şeyden çocuğa hamile kalırlar ancak çocuğu karılarında götürürler. Altmış çocuk birden doğar. Ancak akrebin üstünde çıkacak yer olmadığı için yavrular annesinin karnını delerler, bir çıkış yeri açarlar. Yavrular dışarı çıktığı gibi anneleri helak olur. İnsana da layık olan evladını dilinden doğurttura ve o doğurdıkları şey sebebiyle helak olsunlar. Yani bir kimsenin çocuğu olsa, o çocuk dünya kelamı söylemezden önce babası eğer babası bulunmazsa annesi dilini çocuğun ağızına verip altmış kere desin ki: *Allah'tan başka ilah yoktur Muhammed Allah'ın Resulüdür ve Allah bize fıkıh vermiştir. Bunda faydalanmalı ilim, kamil akıl ve salih amel vardır.* Bunun sebebiyle Hakk Teâlâ o çocuğun içerisinde altmış kötü ahlak dışarı çıkarırsın. O kötü ahlakın her biri akrep yavrusu gibi içerisinde olduğu kimseyi helak eder. Onlar dışarı çıkınca sahibinin içerisi temiz olup **[32a]** nefsi helak olup o kimse sonsuz mutluluk ve bahta, dünyada ve ahirette isteklerine erişir. Ya Kuvvetü’l-Kulüb bu vasiyetimi ezberle, bu vasiyeti Resûl-i Ekrem, babama babam da evladından başka kimseye dememiştir. Bundan Hakk Teâlâ’nın büyük sırrı ve geniş lütfü vardır. Eğer kaybolmak ve gizli tutmak korkusu olmasa bunu bir kimseye demezdim. Bu sebeple Hazret-i Ali’nin çocuklarından bir kötü huylu çocuk gelmemiştir, deyince ben hakir

⁵⁸ . Âl-i imrân, Suresi /37

yine ayağını öpüp ey seyyit bana bir vasiyet et dedim. Muhammed Hanefî buyurdu ki: Ya Kuvvetü'l-Kulüb; dünya için amel et ömrün ne kadar ise, ahiret için amel et ebedi olacak kadar, Hakk Teâlâ için amel et O'ndan istediklerin kadar, ateş için amel et ateşe tahammül edeceğin kadar. Ahiret amelinden kasıt cömertliktir, Hakk Teâlâ'nın amelinde kasıt Allah için sevmek ve Allah için nefret etmektir, ateş amelinden maksat küfür ile nifaktır, deyip Muhammed Hanefî dua etti ki: Ya Rab, Kuvvetü'l-Kulüb bana cennette zevce eyle.” Daha sonra cariyeye üç man hasrete deyip yattı. Seyfullah da feryat edip ağladı. İyileşince Seyfullâh dedi ki: “Ya Kuvvetü'l-Kulüb senin bu vasiyetlerin Süleyman (a.s.) mülkünden büyüktür.” diyip Kuvvetü'l-Kulüb'ü azad edip kırk bin altın verdi. O da kimseye varmayıp bakire olduğu halde vefât etti. İnşallahü Teâlâ Muhammed Hanefî'nin cennette eşi olacaktır. Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

Rahipler şekavet ehlinin süslediği kir ve pası muhafaza ederler. Biz ise saadet ehlinin muhafaza ettiği doğru yolu gözetmiyoruz.

[32b] Naklolunur ki, Peygamber'in hicretinden beş yüz sene sonra bir padişahın kızı oldu. İsmine Fettâne derlerdi. Fazlaca kuvvet ve heybet sahibi idi. O kızın annesi cariyeye idi ismine Feddale derlerdi. Bir gün Melik Rüstem'e gazaya gidince asker dağılıp melik kaçarak memleketine geldi. Kızı Fettâne utanıp babası meliki ve vezirlerini ve tüm askerlerini öldürüp Fettâne tahta oturup babasının yerine halife oldu. Başına çok asker ve pehlivanlar toplayıp fethetmedik memleket bırakmadı. Tüm Acem vilayetini ve Hind ve Arap, ülkelerini zaptedip halkı kendisine bağladı. Ancak fazlaca günahkâr ve zalim idi. Dünyada işlemediği günah ve zulüm kalmamıştı. Kendisini pehlivanlara her gün yüz kere zina ettirirdi. Hangi beldede güzel ahlak sahibi kız var ise onu alıp hizmetini beğenir ise kölelerinden birine verirdi. Hizmetini beğenmezse onu şimşek gözlü bir Arab'ı vardı. O kızı herkesin ortasında o Arab'a zina ettirip sonra da öldürürdü. Sözün kısası günden güne zulümle âlemi harap etmişti. Bir gece o Fettâne dolaşırken bir mescidin içinde bir ses işitti. Atından inip içeri yalnız girdi, gördü ki bir âlim bir kimse: “*Rahipleri kurtar*” beytini ağlayarak yazdı. Fettâne'ye tesir edip yanına gidip selam verdi, dedi ki: “Ya zahit, niçin ağlarsın?” Zahit dedi: “Nasıl ağlamayayım Fettâne adında bir lanetli padişah olup [33a] âlemi yıkıp ve Muhammed ümmetini helak ediyor. Fettâne dedi: “Ya zahit, sen padişahın lanetli olduğunu nerden bilirsin. Zahit dedi: “Çünkü Resûl-i Erem Fettâne'nin kötülüklerine

tanıklık ve onun varlığı kıyamet alametidir.” diye buyurdu. Ki: “*Cariyenin efendisini doğurması*”ındaki Ümm’den maksat annesidir, rabbeheadan maksat Fettâne’dir, deyince Fettâne dedi ki: “Ya zahit, Muhammed ümmetinin kerameti nedir?” Zahit dedi: “Hakk Teâlâ’yı tevhit edip ve Hakk Teâlâ’ya saygı gösterip sevdiğini sevmektir ve yüceltmektir. Hakk Teâlâ’nın da onlara azap etmeyip dostlarıyla diriltmesidir.” Fettâne dedi: “Ya günahı çok ise?” Zahid dedi: “Günahı Fettâne’nin günahı kadar olsa da yine azap etmez.” Fettâne dedi: “Ya zahit, Fettâne’yi görsen tanır mısın?” Zahit dedi: “Bilmem!”, “Peki bilmediğin kimseyi nasıl kötölürsün?” Zahit dedi: “Resûl-i Ekrem’in kötülmesiyle yererim. Bu söz Fettâne’ye tesir etti, tüm işlerine tövbe edip Seyfî adında bir kardeşi vardı, onu halife edip kendini hilafetten azledip daha sonra namaza başlayıp kendi halinde olup malından günlük kırk dinar fakirlere verip gündüzü oruç, gecesi namazda kırk sene bu şekilde ibadet etti. Bir gece rüyasında gördü ki iki kişi sedir üzerinde yatarlar, bir kişi de ayaklarının ucunda ayakta durur. Ağlayarak “*Rahipleri kurtar*” beytini okur. Sordu: “Bunlar kimlerdir?” Dediler ki: “Bunlar Hasan ve Hüseyin’dir. Ayak üzerinde duran Yezîd’dir.” Fettâne [33b] yanlarına gitmek istedi engellediler. Dediler ki: “Onlara muhabbet duymayan yanlarına gidemez.” Fettâne dedi: “Onlara muhabbet nasıl olur.” Onlar dediler ki: “Onları çok zikredip kıssalarını ve menkıbelerini yazmak ile muhabbet olur.” Daha sonra her kim Resûlullah ve ailesinin bir menkıbesini nakletse Fettâne ona kırk bin altın verirdi. Onların kerameti ile ilgili bir kitap topladı. Daha sonra şehit oldu. Salihlerden birisi rüyasında gördü, cennette sefa eder. Sordu, Fettâne dedi. “Beni melekler cehennemden hangi kapısına götürdüler ise gördüm ki o kitabın bir kağıdı perde oldu. Daha sonra bir ses işittim ki meleklerim, Fettâne’nin günahı ne kadar çok ise de benim sevdiğim kimselere saygı gösterip sevdiği için affedip cennet verdim. Bunun üzerine derhal uyanıp şaşırıp Hakk Teâlâ’ya şükreyledim.” Bir kimse Resûlullah ve ailesini gerektiği gibi sevip bazı kerametlerini yazdırırsa onun hakkında şu gibi anlamlı sözler söylerler: Fettâne Resûlullah ve ailesini övdü derler. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden:

Kardeşim! Dünyanın hazlarını elde etmekten kaçın. Bunlara sahip olan nice değerli insanlar helak oldular.

Naklolunur ki, Arap şeriflerinden Mavânî adından bir bey vardı. O beyin bir çok güzel görünen bir kızı vardı. Fazlaca akıllı ve anlayışta edep sahibi bir dindar

kadıncı. Daima gündüz oruçlu gece ayakta namazdaydı. Hazret-i Ali onunla evlenmek istedi. Ümmü'l-Benât ve Zâhide razı oldu, bir ay kadar süre verildi. Muâviye ve Yezîd ve İbn-i Zübeyr ve İbn-i Abbâs ve diğerlerinin hepsi İbn-i Ömer hariç [34a] Ümmü'l-Benât'a adam gönderip nikâh etmek istediler ve çok ikramlar verdiler. Ümmü'l-Benât İbn-i Ömer'e adam gönderdi ki: "Beni niçin talep etmez babamın çok kimseye söz verdiği yoktur, belki nasip kendisindedir." İbn-i Ömer buyurdu ki: "Ben Ali'ye ve çocuklarına o kadar sevgim vardır ki onlardan birisi benim nikahım altında olan eşimi istese ben onu boşarım, onlar nikah etse bana güç gelmez. Sen onların istediği bir kadınsın, adını anmak bana imkânsızdır. Ümmü'l-Benât sevinip buyurdu ki, şükürler olsun. Ben halis bir rüya gördüm." Buyurdu ki: "*Cenâb-ı Hak, Âdem'e on bir yemin etti, beşini Peygamber'in ailesine, beşini de İbn Ömer'e verdi ve birini mahlûklar arasında taksim etti.*" Sözü kısıması, bu Ümmü'l-Benât yüzünden çok savaş oldu. Onun sebebiyle Yezîd, baş kaldıran birçok kimseyi öldürdü ve İbn-i Zübeyr'i yaraladı. Sonunda Hazret-i Ali ve Hüseyin ve Muhammed Hanefî ve İbn-i Ömer'i gönderip Ümmü'l-Benât'ı getirdiler. Hazret-i Ali evlendi, sahabe arasında hatırlı oldu. İbn-i Ömer hazretleri bir ziyafet verip herkesi davet etti, istedi ki herkesi barıştırsın. Sofra ile yemek gelince Muâviye'nin daima adeti şuydu ki yemeği geç sunardı ve bir de yemek yerken suyu çok içerdi. Yine Muâviye bunları yapınca Hazret-i Ali (r.a.) buyurdular ki: "*Eğer bu yasağı mümkün kılabilseydim, yemek yerken ve konuşmazken yeme ve içmede gecikmeyi sağlardım. Her türlü cinsel ilişki haramdır, çünkü Rabbim bu üçüncüsünü ihmal etmez ve Allah'ın ondan daha nefret ettiği bir şey yoktur. Ve sonuncusu da onun kulları içindir, benim bu nasihatimi işitip de amel etmeyene benim şefaati yoktur.*" [34b] Deyince Yezîd dedi ki: "Ya Ali, bu üç huy da babamda vardı ama ben söylesem dinlemez." deyince Muâviye kızıp Yezîd'e bir tokat vurdu. Daha sonra yemek yeyip gittiler. Daha sonra Hazret-i Ali İbn-i Ömer'i evine getirdi. Ümmü'l-Benât'ın devesi tüyünden iki gömleği vardı. Her ne zaman o gömlekler giyilse ateşe bırakırlardı, yanıp temizlenirdi, asla yanmazdı. O gömleğin birisini elçiye verdi. Ümmü'l-Benât'tan adet kalmıştır. Daha sonra Mavân dedi ki: "Ya İbn-i Ömer, senin faziletli ve vefalı olduğunu yakinen öğrendim. Bana bir vasiyet et." İbn-i Ömer buyurdu ki: "Ya kardeşim, sakın dünyaya gönül bağlayıp dünya zevki ve geçici lezzetlere kendini kaptırıp dünya saltanatı sebebiyle helak olma. Çünkü çok kişi vardır ki cömerttir ve herkese cömerttir fakat dünya zevki ve saltanatı sebebiyle Allah'ın aslanı ve sevgili Muhammed Mustafa, ilmiyle bilinen insanoğlunun başı Hazret-i Ali'ye ve evlatlarına düşmanlık ettiği için helak oldu. Nitekim Muâviye ve Yezîd

gibi. Değersin olan ben, bu sebepten dünyadan tamamen çekilip Allah sevgisi ve Mustafa'nın dostluğuna muhabbet ve hizmetine koşturdum.” deyince Mavan ve Hazret-i Ali ağladılar, dediler ki: “Ya İbn-i Ömer, *Cenab-ı Hak iki cihanda nasib eylesin, hayırlarla mükafatlandırın.*” Bu Mavan Yemen padişahıdır. Hazret-i Ali'nin damadı Ziyâd'ın babasıdır. (Allah ona rahmet eylesin) Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden: [35a]

Ağlayarak, sızlayarak yaşa, zorluk ve sıkıntılara karşı sabret. Havlayan köpeğin ahvali hakkında tefekkür et.

Nakolunur ki, Hazret-i Hasan birkaç sene halifelik yaptıktan sonra hilafeti Muâviye'ye bırakmak istedi. Ancak Muâviye'ye şart koştu ki: “Babam Hazret-i Ali'ye küfretmezsen bırakırım, dedi.” Muâviye razı olmayıp dedi ki: “Ya Hasan, baban Ali'nin yaptığı çöktür. Yeri geldikçe ben ona küfretmezsem rahat olamam.” Hazret-i Hasan dedi: “Öyleyse benim yanımda küfretme.” Muâviye de razı oldu. İbn-i Ömer hazretleri ayağa kalkıp dedi ki: “Ey Hasan, bu nasıl dalkavukluktur. Bu gibi dalkavukluğu baban asla yapmamıştı, sana ne oldu.” Hazret-i Hasan dedi: “Ya İbn-i Ömer, bir kimseyi övmek veya kınamak onu hakkıyla bildikten sonra olur. Muâviye benim babamı ve beni bu kadar bilmez ki küfretsin. Cahilin övmesi ve küfretmesi makbul değildir. Nitekim kutsi hadiste *“İnsanlar beni övmeye ve şeytanı yermeye güç yetiremezler. Çünkü onlar beni hakkıyla tanıyamazlar ve şeytanı da bilmezler. Fakat ben kendimi överim ve bunu onların bilgi divanlarında yazdım. Şeytanı da onların divanlarında yerdim bundan dolayı insan eksikliğini bilir⁵⁹”* deyince İbn-i Ömer hazretleri fazlasıyla haz etti. Muâviye: “Ya İbn-i Ömer, sizin bilginiz benden ne kadar fazla ve Ali'nin şerefi benden hangi sebeple fazladır.” İbn-i Ömer dedi: “Ya Muâviye, bundan büyük ahmaklık mı olur. Hazret-i Ali zikrolununca Resûlullah ve melekler ve diğerleri *Allah yüzünü ak etsin* diye dua ederler. Sana da Arapdan bir kimse böyle [35b] der mi? Muâviye utanıp dedi ki. “O kadar övme ve cömertliğe şeref gelmez.” İbn-i Ömer dedi: “Ahmağa söz anlatmak zor olur. Ancak sözünün altında kalmak da övülecek bir şey değildir.” Dedi ki: “Ya Muâviye, Hazret-i Ali'ye neden *Allah yüzünü yüzünü ak etsin* denildi, bilir misin?” Muâviye dedi: “Bilmem” İbn-i Ömer

⁵⁹ Müslim, İmân,/ 345

dedi: “Resûl-i Ekrem’e peygamberlik gelince Hazret-i Ali’ye müjde verince Hazret-i Ali R Resûl-iEkrem’in yüzünü öpüp yüzünü yüzüne sürdü. İslam dinini öğrenip Resûl-iEkrem ile dahi namaz kıldı. Resûl-iEkrem’in bir tarafında Hazret-i Ali namaz kıldı, bir tarafında Cebrâîl. Hazret-i Ali’den başka bir kimse İslama gelmemiş idi. Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Ya Ali, her ne istersen Hakk Teâlâ verecektir.” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya Resûlullah, ümmetinin asileriyle benim dostlarım için isterim ki Hakk Teâlâ onları cehennemden kurtarsın.” Resûlullah da ağlayıp yüzünü Hazret-i Ali’nin yüzüne sürdü. Yüzünden bir nur ortaya çıktı. Hazret-i Ali karanlık gecelerde namaz kılarken yüzünün nurundan secde yeri görünür ve evinin içi aydınlanırdı. Daha sonra birkaç günden sonra Cebrâîl gelip müjde verip buyurdu ki: “Hakk Teâlâ, Hazret-i Ali’nin ricasını kabul edip bir kitaba yazıp delillendirip meleklere emanet verdi ve yüce bir vaatte bulundu ki her gün ve her gece beş kere Hazret-i Ali’nin yüzüne Hakk Teâlâ bakar, yüzünü herkese yüzünden değerli kıldım.” diye buyurdu. Onun için Hazret-i Ali abdest alıp namaza [36a] başlayınca benzi sararırdı. Sebebini sordukları zaman derdi ki: “Bir kimsenin yüzü Hakk Teâlâ’nın baktığı yer olursan onun benzinde kan kalır mı? Ya Muâviye Hazret-i Ali bu kerametlere nail oldu. Sen hiç ne dediğini bilmeyip *ya Hübel ya Uzza*⁶⁰ diye söyler gezerdin.” deyince Muâviye insafa gelip Hazret-i Ali’ye küfretmekten tövbekâr oldu. Dedi ki: “Ya İbn-i Ömer, sen bizim hepimizden takvalısın, senin sözlerin hepimizden makbuldür, bana bir nasihat et.” İbn-i Ömer hazretleri de: *Ağlayarak, sızlayarak yaşa, zorluk ve sıkıntılara karşı sabret.* beytini söyleyip buyurdu ki: “Bunun anlamını çok düşün, bu beyit cömertliği nasihat eder. Çünkü köpek gündüz birbirlerinden kapıp karnını doyurup gece olunca karnı ve azaları ağrıyıp uluyup yalvarır derler ki: “Ya Rab, işimi ve suçumu bildim beni bu belada şaşırtma.” İnsana da lazımdır ki köpeği yaptığını yapmasın, eğer yaparsa da sabaha kadar günahını kabul edip yalvarma ve yakarma ile affını rica etsin. Daha sonra Hazret-i Hasan hilafeti Muâviye’ye bıraktı. Bu kıssaya işaretidir. Allah ona rahmet eylesin, Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden:

Belalara karşı sabırlı ol ki şifa bulasın. Zira yarası olmayana merhem sürülmez.

⁶⁰ Put isimleri

Nakolunur ki, Hazret-i Îsâ (a.s.) hazretleri o kadar çok ibadet ederdi ki peygamberler içerisinde Hazret-i İdris ile Hazret-i Îsâ, zühd ve takva ve çok fazla ibadet etmesi ile şöhret buldular. Bir gün Hazret-i Azrâil Hakk Teâlâ'dan izin alıp Hazret-i Îsâ'yı ziyarete gelince gördü ki Hazret-i Îsâ [36b] Hakk Teâlâ'ya çoğunlukla şükreder, bana haber ver dedi. Hazret-i Îsâ buyurdu ki: "Ya Azrâil, ben Rabbime ricâ eyledim ki, ya Rabb herkesin babası var benim babam yoktur. Hazretinden rica ederim ki bana da bir baba versin." Bana vahyolundu ki: "Ey Îsâ, annen Meryem'i Adem oğullarından olan Muhammed'e cennette veririm, o senin baban olsun. Ben sevindim dedim ki: "Ya Rabb bana kimi eş olarak verirsin?" Vahyolundu ki: "Sana Muhammed'in bir kızını nikah ederim." Ben dedim ki: "Ya Rabb herkesin babasından mirası olur, benim mirasım nedir?" Yüce hitap geldi ki? "Ey Îsâ seni gökyüzüne kaldırıp ahir zamanda *Allah'ın lâ'neti üzerine olsun* Deccal, Hazret-i Muhammed'in ve ailesinin ve ümmetinin malını zulümle zapt edince seni gönderirim. Deccal'i katledip tüm malını almak sana miras olsun." Hazret-i Îsâ'nın gökyüzüne yükselmesine sebep bu olmuştur. Hazret-i Azrâil hayret etti. Daha sonra Hazret-i Îsâ dedi ki: "Ey Azrâil benim senden iki isteğim var: Biri şu ki ümmet-i Muhammed'in en büyük kerameti nedir? Biri de şu ki bana göster ümmet-i Muhammed'in cehennemde hali nasıldır." Hazret-i Azrâil de Allah'ın izniyle bir defter götürüp Îsâ'ya gösterdi. Hazret-i Îsâ da okuyup gördü ki içinde çok ameller var, tamamen makbul oldu, diye yazılmış. Azrâil dedi: "Ya Îsâ, Hakk Teâlâ'nın bir ism-i şerifi de Vekil'dir. Vekil demek vekil edici kimsenin görmediği ameli gör, demektir. Kul Hakk Teâlâ'ya layık olan ameli işlemeye kadir değildir. Şimdi müminden biri bir amel işlese o amel kusurludur, Hakk Teâlâ'ya [37a] layık değildir. Çünkü Hakk Teâlâ'ya ibadet etmek, Hakk Teâlâ'yı hakkıyla bildikten sonra olur. Dünyada Hakk Teâlâ'yı hakkıyla bildikten sonra hakkıyla bilmek mümkün değildir. Hakk Teâlâ o zamanda kendi nefisini övüp ve söyleyip onu hakkıyla amel eden müminin defterine yazdırır. Sanki o mümin Hakk Teâlâ'ya layıkıyla amel etmiş, ameli hakkıyla makbul olmuş gibi deftere yazılır. Muhammed ümmetinin en büyük kerameti budur." deyince Hazret-i Îsâ sevindi. Daha sonra Hazret-i Azrâil bir beyaz elbise getirip yakıcı güneşe bıraktı. Birkaç saat sonra o elbiseyi alıp dedi ki: "Ya Îsâ, güneş elbiseye tesir edebildi mi?" Hazret-i Îsâ dedi: "Güneşin ateşi elbiseyi yakmaya kadir değildir. Zira müminin kalbi ve guslettiği azaları yani abdest yerlerinin hepsi beyaz nurdur. Beyaz elbiseye güneş ne kadar etki ederse cehennem ateşi de Muhammed ümmetine o kadar tesir eder." deyince Hazret-i Îsâ sevindi. Daha sonra Hazret-i Azrâil Allah'ın izniyle Hazret-i

İsâ'yı dördüncü semaya kaldırdı. Hazret-i İsâ Resûlullah soyundan bir kız ile evlenir dedikleri ahirette olacaktır, dünyada değildir. İbn-i Ömer hazretleri “*Mustafa'nın oğlu ve kızının kocası kim, Ebu Bekir ve Ömer'den, Muhammed'in oğlu ve kızından daha hayırlıdır. Peygamberleri yaşayan, ağlayan ve gece karnından kan akıtan iki peygamberden daha şerefli kim olabilir?*” beytini İbn-i Ömer'in Muâviye'ye söylediği vasiyettir. Bu kıssa önceki beyitte verilen *muhakkak insan*⁶¹ kutsi hadisiyle ilgili olduğu için burada yazılmıştır:

[37b] Daima açlık yemeğini ye, susuzluk şarabını iç. Çünkü bunların her biri saf baldan daha tatlıdır.

Rivayet olunur ki, Hazret-i Ali (r.a.) ve İbn-i Ömer ve Muâviye ve Yezîd ve diğerleri Yemen tarafına gazaya giderlerken azgın Yezîd'in boynunda aslan pençesi denilen bir illet (çıban) ortaya çıktı. Ölmeye yakın oldu. Muâviye, Hazret-i Ali'ye rica etti ki bir ilaç yapın. Hazret-i Ali tıp ilminde mahir idi. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Yemen’de Yabrehü-l sanem adından bir ot vardır onu kesip suyunu sıkıp aslan pençesi denen çıbana sürünce illet bir gün bir gecede kaybolur. Ancak o otu kesince içinde şiddetli bir ses çıkar, yanında olup işiten kimsenin ödü yarılır, helak olur.” Daha sonra Hazret-i Ali Yabrehü-l sanem otunu gösterdi. Daha sonra askeri geri döndü. Yezîd kölesi Esyuc’u gönderdi ki o otu kesip suyunu alsın. Köle otu kesmeden orada şiddetli bir ses ortaya çıktı, o köle helak oldu, geride olan asker de titreyip yıkıldılar. Daha sonra Muâviye dedi ki: “Bu ilacı yapmak nasıl (mümkün) olur?” İbn-i Ömer dedi ki: “Her biriniz akıllı geçinirsiniz, düşünün!” Hepsi düşündüler. Bir yol bulamadılar. Daha sonra Hazret-i Ali buyurdu ki: “Bir köpeği demir zincir ile o otun köküne bağlayın. İki gün o köpeğe yemek vermeyin. Daha sonra bir kimse dört bin adım kadar uzaktan bir parça et gösterip seslensin. Köpek de açlığın şiddeti sebebiyle otu keser. Köpek, sesin şiddetinden helak olur. Geride duran kimseler kulağına pamuk sokup o otun suyunu [38a] sıksın, aslan pençesi çıbanına sürsün.” Daha sonra Hazret-i Ali'nin emrettiği gibi yapıp suyunu Yezîd'in illetine sürdüler. Bir gün bir gecede illet tamamen iyileşip eser bile kalmadı. Daha sonra Yezîd'e Ali'nin müvellası derlerdi. Yani Ali'nin azadlı kölesi demektir. Daha sonra dört dost (dört halife) ve Yezîd ve diğerlerinin hepsi Ali'nin meclisine toplanıp sordular ki: “Ya Ali, bu ot ne bağırır, ne söyler?” Hazret-i

⁶¹ Alak suresi/ 6. Ayetin bir kısmı

Ali buyurdu ki: Resûlullah çok zaman ümmetinin affi ve bağışlaması için dua etti. Cevap sonraya bırakıldı. Daha sonra Hakk Teâlâ Resûl-i Ekrem'i sevindirip ümmetin affi için müjde verip “*Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın*”⁶² ayetini indirip daha sonra Hazret-i Cebrâîl (a.s.) giderken bu otun yani “*yebrûhu'z-zanemin*” içine seslendi Cebrâîl'in (a.s.) sesinden olduğu için şiddetlidir. O otun sesi: “*Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de hoşnut olacaksın*”⁶³ ayetidir. Dediler: “Bunun hikmeti nedir?” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Resûlul-i Ekrem bu ayette olan sırrı ümmetinden saklayıp demezdi. Ancak Hakk Teâlâ bu sırrın ortaya çıkmasını istemiş. Onun için bu ot sebebiyle ortaya çıkardı. Bu ot yeryüzünde biten bütün ot ve ağaçtan önce Resûl'e iman etti. Onun için bu keramete sahip oldu.” deyince hepsi sevindiler. Yezîd dört kere Hazret-i Ali'nin ayağını öptü. Ali'nin sözleriyle Muâviye de elini öptü. Daha sonra Yezîd Hazret-i Ali'den bedeni (sağlığı) için tavsiye rica etti. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya Yezîd, fazla acıkmadıkça yemek yeme ve susamadıkça su içme. Yemekten ve içecekten [38b] sonra bir miktar aç ve susuz kal.” Bu beyit bu kıssaya işaretidir. Sonuç olarak, bu otun asıl adı yebrûhu'ş-şanemdir. Abdüsselam'ın dedikleri yanlıştır. Allah ona rahmet eylesin, bu Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

Aşıklara ne zaman teslim olacaksınız? Çünkü sen katırdan daha inatçısın.

Naklolunur ki, Muhammed Hanefî hazretleri bir yoldan gelirken bir yerde inip çadır kurup oturdular. Bir şiddetli yağmur yağdı, yanında olan dostları dediler ki: “Elhamdülillah, gökyüzünden bereket indi. İnsanın ve hayvanın rızkında genişlik olunur. İnşallahu Teâlâ zahmet çekmeyiz.” Muhammed Hanefî hazretleri buyurdu ki: “Gökyüzünden bereket inmedi, yağmur indi.” Daha sonra bir gün yine rahmet yağmuru yağdı. Yine dostlar dediler ki: “Elhamdülillah, gökten bereket indi” Muhammed Hanefî dedi ki: “Doğru, bugün bereket indi.” Dediler: “Ya Muhammed Hanefî, daha önce yağmur yağınca bereket inmedi, diye buyurdunuz. Şimdi bereket indi diye buyurdunuz. Nereden bildiniz, sebep nedir?” Muhammed Hanefî hazretleri buyurdu ki: “Hakk Teâlâ'nın yardımıyla ben hakir gökyüzüne bakınca arşın altında her ne var ise gördüm. Yağmur bereket değildir, belki her otun ve ekinin gökyüzünde

⁶². Duhâ,Suresi/5

⁶³. Duhâ, Suresi /5

tohumu vardır. Hakk Teâlâ bazı kullarına rahmet ve yardım edip yağmur ile o tohumlardan yeryüzüne indirir. Yerde olan tohumlara karıştır, bu sebeple ekinlerde ve otlarda bereket olur.” Daha sonra Muhammed Hanefî şerefli hırkasını yere silkeledi. Gördüler ki içinde buğday ve arpa [39a] ve bütün otların tohumu vardır. Muhammed Hanefî hazretlerinin kerametine şaşırdılar. Muhammed Hanefî hazretleri buyurdu ki: “Her ne zaman gökyüzünden bereket inse önce benim üzerime iner, ben ondan bilirim. Tohum ile bereket yani ekin ve ot çok olmaz, onları çok eden gökyüzünden inen berekettir. Kuran-ı Kerîm’de “*Gökte rızkınız ve size vaad olunan şeyler vardır.*”⁶⁴ geldi. İnsanın ve hayvanın gökyüzünde olan rızkıdan maksat gökyüzünden inen tohumdur. Bu tohum olmasa yeryüzünde ekin ve ot bitip halka yetecek kadar gıda olmazdı.” deyince İbn-i Abbâs hazretleri mecliste idi. Sevinip buyurdu ki: “Ya Muhammed Hanefî, *Allah iki cihanda muvaffak eylesin.* Baban ve sen levh ve kalemin bilmediği ilmi bilirsiniz. Kırk senedir ben düşündüm ve nice kimselere sordum, bu ayeti tefsir edemediler. Eğer sen bu ayeti tefsir etmeseydin bu ayet anlaşılmayıp ahirete kalırdı. Muhammed Hanefî buyurdu ki: “Ya İbn-i Abbâs, cinlerden Mirûfâ adında bir bey vardır. Çok fazla tefsir ve eser yazmıştır. Bana fazlaca muhabbet besler, (beni) sever. Birkaç zamandır ki bana yalvarıp ayağıma kapanır ki bu ayeti tefsir eyle, diye. Ben dahi tefsir edemedim. Ancak bu gece rüyamda babamı gördüm, bana dedi ki: “Ya Muhammed Hanefî, İbn-i Abbâs kırk senedir bu ayeti düşünüp tefsir etmede aciz ve üzüntülüdür. Bu ayetin tefsirini ona öğret.” Ben de dedim ki: “Ey benim babam, İbn-i Abbâs’a tefsircilerin sultanı derler. Bana demezler, nasıl tefsir edeyim. Babam dedi ki: “Ya Muhammed Hanefî, sen tefsircilerin sultanı değilsin, öyle ki tefsircilerin madenisin. Ondan yücesin, ben de sana tefsir [39b] edeyim.” diye buyurdu. Bunun üzerine bir ses “*Ne zaman kurtulacaksın*” beytini söyledi. Muhammed Hanefî buyurdu ki: “O kişi bana muahbbet duyar ve ismi Mirûfâ’dır. Tefsirciler içerisinde Muhammed Hanefî’ye tefsircilerin madeni derler. Beytin manası da böyledir. Bu beyit bu kıssaya işarettir. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden:

İrfan ehli ömür boyu her vakit hayıflandı. Kıyamet koptuğu vakit Allah’ın gazabından korktukları için.

⁶⁴ Zâriyât Suresi /22

Naklolunur ki, bir gün İbn-i Ömer hazretleri Şâm-ı şerif'e girince azgın Yezîd huzurunda hazır ettirdi. İbn-i Ömer hazretleri dedi ki: *“esselamü aleyküm ya ada'l-hakk, yani Hakk'dan saptırıcı. Yezîd anlamayıp mutlu oldu. Daha sonra, Yezîd'in kırk güzel cariyesi vardı. Onlar gelip mecliste hazır oldular. Ve şarap getirip içtiler ve Yezîd de şarap içerken bu beyti okudu: Lübnan'da sanki eski yasak eve atıfta bulunuyormuş gibi bahsediyor. Ve İbn-i Ömer hazretlerine de şarap içmeyi teklif etti. İbn-i Ömer hazretleri sinirlenip Yezîd'e kılıç çekip: “Ya melun (lanetlenmiş), Hakk Teâlâ bunları şeriatte haram etti. Müslüman olan bunlara nasıl cesaret eder.”* Yezîd, İbn-i Ömer hazretlerini o mecliste bağlatıp ona türlü kötülükler yaptı. Daha sonra Yezîd, İbn-i Ömer'in yanına gidip dedi ki: *“Ya İbn-i Ömer, sana müjde babam Hazret-i Ali'den bir hadis-i şerif rivayet eder ki: “Bir toplulukta bulunanlar düşündü, kim hata yaptıysa bir oturuş yaptı ve onlar gülemediler. Her kim bir mecliste oturur arkadaşlarının yaptığı bir eylem hoşuna gitmez ve oradan çıkmaya gücü yetmez, kendisini oraya hapsederse Allah da onu cehennemde hapsedmekten azad eder ve cenneti ona vacip kılar”*⁶⁵ Sen bu keramete eriştin. Ancak *İyiliğe kılavuzluk eden onu yapan gibidir* ⁶⁶ Ben de bu keramete sahip oldum.” deyince İbn-i Ömer [40a] Hazretleri güldü. Daha sonra Yezîd İbn-i Ömer'i serbest bıraktı, dedi ki: *“Ya İbn-i Ömer, benim hakkımda ne dersin?”* İbn-i Ömer dedi ki: *“Senin durumunu Resûl-i Ekrem bilir, ne isterse öyle olur.”* Yezîd dedi: *“Ya İbn-i Ömer, bu gece rüyamda gördüm bana dedi ki, ya Yezîd sen ve baban Muâviye'nin benim evlatlarıma ettiği düşmanlık sebebiyle cennette bir karış yeri hak etmezsiniz. Ancak senin ve babanın iki özelliği vardır ki, onlar cennet vesilesidir. Biri bu ki, sen ve baban Kuran-ı Kerîm'e büyük saygı gösterirsiniz. Öyle ki odada bir Kur'an-ı Kerîm olsa siz orada ayağınızı uzatıp uyumazsınız. Hakk Teâlâ Kur'an-ı Kerîm'e o derece saygı duyanlara cenneti vacip kıldı. Ve biri de şu ki Muhammed isminde olanlara da sen ve baban büyük saygı gösterip eziyet ve düşmanlık etmezsiniz. Vaat ettim ki: “Kim iyi davranır ve adı Muhammed olana ikramda bulunursa, ona sempatik de olsa şefaetim farz olur. Benim şefaetim ona haram kılındı, o da ihlâsla söz verdi.”* Vaadime aykırı hareket etmem, bu nedenle şefaet ederim. Ama İbn-i Zübeyr, Muhammed Hanefî'ye saygı duymayı terk edip hapsedmesi nedeniyle Hakk Teâlâ onu katletmesi için zalim Haccâc'ın eline

⁶⁵ Buhârî, Edeb/ 57,58

⁶⁶ Buhârî, Edeb/ 71

düşürmüştür. Ebu'l-as, Ebubekir'in oğlu Muhammed'e ihanet ettiği için onu da Kelîb adında bir kafirin elinde öldürtecektir. Hakk Teâlâ bütün günahlarda süre verir. Muhammed ve ailesinin isminde olanlara düşmanlık edenlere elbette dünyada azap verir. Muhammed isminde olana iyilik ve hayır fazla olduğu gibi kötülük ve şer de fazladır. Ya İbn-i Ömer, eğer bu, rüyada açık olmaz ise bana lanet edin.” Daha sonra İbn-i Ömer'den vasiyet istedi. İbn-i Ömer de: [40b] *Uzun ömür yas tuttu* beytini söyledi. Daha sonra İbn-i Ömer hazretleri İbn-i Zübeyr hazretleri ile Ebu'l-as'ın öldürüldüğünü görüp Yezîd'in rüyasının sadık olduğunu bilip buyurdu ki: “*Yezid'e lanet etmeyin* yani lâ'net etmeyin.” Bu beyit, bu kıssaya işaretir. Allah'ın rahmeti üzerine olsun, Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

Ya İlahi! Düşmanlar “Kaçış nereye?” dediklerinde Yüce inayetle bize kurtuluş için bir kanat bahşet.

Naklolunur ki, Muâviye, Hazret-i Ali ile üstünlük davası güderdi. Bir gün İbn-i Ömer hazretleri davet edip Hazret-i Ali, Muâviye ve Hasan ve Hüseyin ve birkaç kimseyi de evine götürdü ki Hazret-i Ali ve Muâviye'yi imtihan edip halk içinde Hazret-i Ali'nin faziletinin büyüklüğünü gösterip Muâviye'yi yensin. İbn-i Ömer hazretleri hepsine sordu ki: “Dünyada ve ahirette büyük rahmet ve müjdeleri vardır. Bununla birlikte ölümden Hakk Teâlâ'nın büyük rahmet ve işareti nedir?” deyince hepsi susup cevaba veremediler. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya İbn-i Ömer, ölüm katında büyük rahmet ve müjde bu ki her bir mümin can çekişme halinde gözü göğe dikilince Şeytan tüm evlatlarını başına toplayıp türlü ayartma ve vesveseler edip imanına kastederler. Der ki: “*Kaçacak yer yok*, yani yerinizden kalkmayın. Benim elimden nasıl kurtulursun ve nereye kaçarsın. O zaman Hakk Teâlâ kudretinin kemaliyle hurilere izin verip dünya göğüne gelip sahiplerinin halini görüp feryat edip *Aman Allahım düşman deyince* duasını okuyup ey bizim Rabbimiz, [41a] bizi üzüntülü ve dostlarınızı hüznü ve düşmanın olan Şeytan ve evladını mutlu (mu) edersin?” dediklerinde bir meleğe emrolunup Şeytanı ve evladını ufka doğru semaya atar. O mümin, imanı kurtularak can verir.” deyince herkes mutlu olup ağladılar. Daha sonra Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ben Allah'ın izniyle önce Âdem'den bu zamana gelinceye kadar her ne kadar kıssa ve ilahi ilimlerin sırrı var ise hepsini bilirim. Sorunuz varsa sorun, Allah'ın izniyle cevap veriyim. Muâviye dedi ki: “Ya Ali, Hazret-i Âdem dünyaya gelip ilk hac ettiği zamanda başını kim tıraş etti ya Ali? Ve kendi aletiyle

kendini livata edip helak eden kimdir? Ve kendi organıyla kendini cima edip bekaretini helak eden kadın kimdir? Hazret-i Ali dedi: “Ya Muâviye, sen bu şeyin cevabını bilirsin ve bunu kimden öğrendin.” Muâviye dedi: “Bunun cevabını değil, belki sonrakileri dahi bilmek mümkün değildir. Bir ruhban kitabında okurdu ki, bu üç şeye cevap veren şerefli insan ve bilgin insan ve cesur insan olacaktır.” Hazret-i Ali dedi: “Eğer bu üç şeye cevap verirsem üstünlüğümü ve benim senden faydalı olduğumu inkar mı edersin? Muâviye: “Evet, etmem.” dedi. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Âdem (a.s.), cinlerin müslümanlarından Abdurrahman Ebu Yezîd adında bir kimse vardı. O tıraş edip ve haccın gereklerini Âdem’e söyledi. O zamanda ondan başka cinlerin müslümanı yoktu ve Hazret-i Lut’un Menat adında bir oğlu vardı, aleti gayet uzun idi. [41b] Kötülüğü emreden nefisine uyup her kimi livata etse helak olurdu. Bir gün livata edecek kimse bulamayıp kendi aletini kendi dübürüne bir miktar sokunca lanetli Şeytan çarpıp ileri ittirdi. Aleti omuzundan çıkıp derhal öldü. Ve de lanetli Nemrud her gün kız cima ederdi. Hazret-i İbrâhim dua edip o memleketlerde olan kızların fecrine Allah’ın emriyle bir karış kadar sinir gibi et çıkarıp ve kızlara şehvet musallat olup kızlar o et ile nefislerini cima edip bekaretlerini kaybederlerdi Nemrut kız bulamayıp daha sonra hiçbir zaman kız ile cima edemedi. O kızların neslinden bazı kızlarda et olur, onun için sünnet ederler.” deyince tüm büyük sahabeler hayret edip Hazret-i Ali’yi övdüler. Muâviye de Hazret-i Ali’nin faziletini kabul etti ve sustu. Bu beyit bu olaya işarettir.

Mevlâ’mız! Bize (ahirette) susuzlukta kaynar su tattırma. Lütfun ile bizi (dünyada) temiz ve tatlı suya kandırdıktan sonra.

Rivayet olunur ki, Yezîd’in askeri, Hazret-i Hüseyin’in etrafını kuşatıp rivayetlere göre yazın sıcağının şiddetinden evlat ve dostları olan ensarla (birlikte) susuz kalıp hiç takatlerinin dermanı kalmayıp Hazret-i Hüseyin düşüp yığıldı. Daha sonra bir ses, yüksek bir sesle dedi ki: “Ya Hüseyin ya halili ve ya habibi, eğer isterseniz cennetten kevser suyunu üzerine döküyüm. Sen ve askerinin için cehennemin ateşini Yezîd’in ve askerinin üzerine yağdırayım ve gökte olan denizleri yeryüzüne döküp yeryüzü halkını helak edeyim.” Hazret-i Hüseyin gözlerini açıp [42a] “*Vay halimize, öldürülmedin.*” beytinden “*Doğruları söylemekten onur duyarlar*” beytine varıncaya kadar dua etti. Bu altı beyit Hazret-i Hüseyin’in duasıdır. Daha sonra buyurdu ki: “Ey benim Rabbim, Hazretinden rica ederim ki ben kulun, Sen’in gizli ve

açık çok fazla lütfuna mazhar oldum. Ancak bu şiddet ile vefat edersem ceddim Hazret-i Muhammed'in ümmetinden olup bize şefkat ve merhamet edenleri o kevser ile öldüklerinde su arayıp/yıkayıp, Şeytanın şerrinden koruyup iman selametiyle can verdirip ve Muhammed ümmetinin sıratı geçerken rahmetinin deryasıyla gökte olan deryaları cehennem üzerine döküp söndüresin, yoksa ben hakkımı düşmanlarımdan istemem. Benim ceddim rahmet peygamberidir, bizler de peygamber soyundan olmakla rahmet edenlerdeniz. Şimdi bizim yüzümüzden bir kimseye azap etme, istemem ya Rabb.” deyince seslenildi ki: “Şüphesiz, duana karşılık verildi. Eğer senin duan olmasa bugün kıyamet kopacaktı.” Daha sonra azgın Yezîd'in dostlarından Şemrin bin Cemş denilen lanetli, kılıcını çıkarıp Hazret-i Hüseyin'in yanına yaklaşp Hazret-i Hüseyin Kur'an-ı Kerîm'inden Hel Eta suresini okuyup *Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.*⁶⁷ ayetine varınca şehit edip Hazret-i Hüseyin'in kanı sıçrayıp *Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir* ayetinin üzerine geldi. Bir kimsenin dermanı yoktu ki Hazret-i Hüseyin'e yardım etsin. Hazret-i Hüseyin'in değerli başı cesedinden ayrılınca bir nur ortaya çıkıp üç gün Hazret-i Hüseyin'in üzerinde durdu. Meleklerin izdihamının çok edip müminlere işittirdiler. Orada olan develer ve atlar yere yüz sürüp ağlayıp feryat ettiler. O derece ki sanki [42b] kıyamet koştuktu. Hazret-i Enes buyurmuştur ki: “Hazret-i Hüseyin şehit olduğu gün ben Medine'deydim. Bir nur gökyüzünden Resûl-i Ekrem'in şerefli kabrinin üzerine gelip üç gün durdu. Kabrin içerisinden bir ses işitti ki: *Şehit torunum Hüseyin için çok üzgünüm, Yüce Allah ona şahit olsun.* Hazret-i Enes buyurdu ki: “O nurun içinde melekler Resûl-i Ekrem'e geldiler ve meleklerin Resûl-i Ekrem'le konuştuğunu işittim. Seher vakti duydum ki Resûl-i Ekrem ağlardı. Bir melek dedi ki: “Ya Muhammed, Rabbin sana selam edip buyurdu ki habibim ümmetini mi ister, yoksa torunu Hüseyin'i mi ister? Eğer torununu isterse bugün kıyamet kopup düşmanlarını cehenneme baş aşağı astım. Eğer ümmetini istersen onun sebebiyle sana bütün ümmetini hibe edeyim.” Resûl-i Ekrem de buyurdu ki: “Oğlum istemem, kızım Fâtıma'yı istemem, Hasan Hüseyin'i istemem, ümmetimi isterim.” Melekler de buyurdu ki: “Ya Muhammed, sana müjde olsun, Hakk Teâlâ sana hibe eyledi.” Resûl-i Ekrem de güldü. Melekler dediler ki: “*Ümmetini seven ve onu evlatlarına tercih eden Rabbimiz Sen yücesin.*” Hasan Basri hazretleri ve İbn-i Ömer hazretleri Hel Eta

⁶⁷ insân, Suresi /21

turesini okuyup *Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir* ayetine gelince bu olay akıllarına gelip ağlayıp *Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir* ayetini öpüp gözlerine sürdü. Bu beyit bu kıssaya işaretir.

Ey Rabbimiz! İyi kullarına sonra da bize içir. Susuzluk gününde ümit ettiğimiz temiz şarabını.

Rivayet olunur ki, Hasan ve Hüseyin Kerbelâ'da şehit olduğu zaman Muhammed Hanefî'nin oğlu Muhammed Yumnî ve Hazret-i Hüseyin'in oğlu Hazret-i Ali'nin yanındaydılar. [43a] Muhammed Yumnî hazretleri Hazret-i Hüseyin'e dedi ki: "Ceddim Hazret-i Ali buyurdu ki, ey Muhammed *Allah sana çok hayır versin.*" Bu sözü söylemezsem kaybolurdu. Çünkü bu sözün kıssasını babam ile benden başka kimse bilmez. Ya Muhammed, Ali'yi fazlaca muhafaza et. Bir gün ceddim bizim evimizde uyumakta idi. Babam ve benden başka kimse yoktu. Dedem Resûl-i Ekrem uyurken gayet güldü, iki kere. Uyanınca babam sordu: "Ya Resûlullah neden güldünüz?" Buyurdu ki: "Sanki gördüm ki mahşer günü olmuş. Ümmetimden bir kimseyi Hakk Teâlâ'nın huzuruna getirdiler. Sordu ki: kulum neden beni hakkıyla bilip bana layık ibadet etmedin? Bu ibadetlerinin birisini (bile) kabul etmedim, götürün bunu cehenneme!" deyince o kul dedi ki: "Ya Rabb, bana izin ver, söyleyeyim." Yüce hitap geldi ki: "İzim verdim, söyle." O kul dedi: "Ya Rabb, seni hakkıyla bilip sana layık ibadet etmek kabiliyet ve ilim ile olur. Eğer habibin Muhammed'e verdiği aklı ve ilmi bana versen ben de o kadar seni bilip ve ibadet ederdim. Ancak sen bu kuluna kabiliyet vermedin, seni bilip kusur ile ibadet ettim. Fazlaca yetenek verseydin ben de seni hakkıyla bilip sana layık ibadet etseydim." Yüce hitap geldi ki: "*Onu bağışla ve cennete gir.* Yani ben kulumun özrünü kabul ettim. Meleklerim bu kulumu cennete koyun. Daha sonra ümmetimden bir kimseyi de Hakk Teâlâ'nın huzuruna getirdiler. Ancak zerre kadar hayır var, ondan başka bir hayırlı ameli yoktur. Hakk Teâlâ da sordu ki: "Kulum ben sana bu kadar [43b] mal ve ömür verdim. Niçin bir fayda ve çok amel işlemedin, götürün bunu cehenneme." deyince o kul dedi: "İzin verirsen söyleyeyim." Yüce hitap geldi ki: "İzin verdim." O kul dedi: "Ya Rabb, çok fayda ve çok amel sermaye ile olur. Az sermayeden çok fayda olmaz. Eğer amel sermayesi olan aklım dostlar gibi olsaydı ben de o kadar amel ederdim mal ve ömrü kaybetmemek akılla olur. Dünyada hükümün öyle ki; bir kimsenin iki kulu olsa o kimse onlara ticarete izin verse, ancak bin altın sermaye bir kuluna verse bir dirhem sermaye diğer kuluna verse. Daha sonra onlar ticaret yapıp sahibi hesap gördüğünde bin altın sermaye verilen kul

yüz altın kazanç verip bir dirhem sermaye verilen yarım dirhem kazanç verse sahibi, bir dirhem sermayeye sen neden çok kazanç getirmedi diyemez. Ve bir kimse de akılsız kulu olup eline geçen malı israf ve telef edeceğini bilirken ticaret et diye o kulun eline yüz bin altın sermaye verip ticaret et dese o kul hepsini telef etse, sahibi ona kıyamaz. Çünkü aklının az olduğunu bilirdi. Ya Rabb, sen benim ne kadar sermayem olduğunu bilirken bana ne dersin? Sen, *en merhametli olansın*. Benim bu özrümü kabul eyle. Yüce hitap geldi ki: “Bu kulun da özrünü kabul ettim, götürün cennete.” deyince babam sevinip bu sözü söyledi.” Bu olayla bilginlere çok işaret vardır. Düşünüp Hakk Teâlâ’ya çok hamd etmek gerek. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden: [44a]

Ey Rabbimiz! Bizleri kötülük işlemekten kurtar. Ey dualarımıza icabet eden! Bizlere iyilik yapmakta güç ver.

Naklolunur ki, azgın Yezîd Hazret-i Hüseyin’i kuşatınca Seyfû’-d-devlet hazretleriyle amcasının oğlu Hazret-i Ziyâd bin Mavân adlı kimse yirmi binden fazla askerle Şam’a gelip Şam’ı basıp Yezîd’in tüm mal ve erzakını ve kul ve cariyesini zaptetti. Ve Muhammed Hanefî’ye adam gönderdi. Yezîd bu haberi duyunca gazabı şiddetli olup Hazret-i Hüseyin’e adam gönderdi ki, Ziyâd şöyle fesatlıklar etmiş, (buna) kendileri razı olur mu? Hazret-i Hüseyin buyurdu ki: “Ziyâd’ın işlediği fesatlık değildir belki fesatlık Yezîd’in yaptığıdır. Ancak ben ona da razı olmam.” diye Ziyâd’a mektup gönderdi. Ziyâd da Hazret-i Hüseyin’in durumunu işitip asker ile Yezîd’in üzerine vardı. Yolda haber aldı ki Hazret-i Hüseyin ve dostlarının hepsi şehit olmuştur. Ziyâd da yine Yezîd Şam’a gelir kapanır diye gelip asker ile Şam’a oturdu. Yezîd’in bütün hazinelerini alıp çok adam öldürdü. Yezîd’in bütün köle ve cariyelerini zaptedip sarayı ateşe verdi. Evladından birkaç kimseyi öldürdü. Yezîd’in de bu sebepten gazabı ve düşmanlığı şiddetli olup Resûlullah’ın şehrini basıp Resûl’ün ailesi ve ümmetinin mal ve erzaklarını yağma edip Medine’de olan kız ve kadın müminleri askerlerine bağışlayıp kâinatın Resûl’ünden utanmayıp narin, ürkek ve güzel ahlâklı kadınlara istediği gibi tasarrufta bulundular. Bu haber de Muhammed Hanefî’ye ulaşır [44b] Muhammed Hanefî o sırada Mirhan’da idi. Muhammed Hanefî askerle gelip Bağdad’a oturdu. Azgın Yezîd’e adam gönderdi ki bu gibi kötülüğü neden yaptın, diye. Yezîd mektup gönderip yalan yemin edip Hüseyin’i kendi katletmeyip katledeni de ben öldürürüm diye inandırdı ve mektup gönderdi ki, yalnız ben değilim belki her köyde bir Yezîd vardır. Ziyâd da bana bu kadar fesatlık etti ben de ona yalvardım.

Muhammed Hanifî, Şam-ı Şerif’i Yezîd’in elinden alıp bana versin. Ben de Muhammed Hanefî’yi günaha sokmayayım. Kardeşi Hüseyin’in ölümüne sebep olan ne kadar asker var ise kendisine teslim edeyim. Muhammed Hanefî de razı olup Yezîd de Resûlullah soyuna düşmanlıktan Hazret-i Hüseyin’in ölümüne sebep olanlardan otuz yedi bin kadar asker ayırıp Bağdad’ı alın diye adam gönderdi. Ancak askeri Muhammed Hanefî’den haberi yoktur. Hafkin sahrasına gelince Muhammed Hanefî hepsini öldürdü. Yeryüzü kan ile denize döndü. Daha sonra Şam’ı Yezîd’den alıverip Ziyâd hazretlerine sinirlenip neden bu gibi iş yaptın diye Ziyâd ile Seyfûddevet’i kaleye koydu. Daha sonra İbn-i Ömer rica edip kurtuldu. İbn-i Ömer buyurmuştur ki: “Hakk budur ki Yezîd Hazret-i Hüseyin’i öldürmedi, rıza da vermedi. Ancak Medine’yi bastırmaya sebep Ziyâd’ın işlediği iş olmuştur. Şimdi sakının, Yezîd’e lanet etmeyin.” diye buyurmuştur. Kayıtlıdır ki bir gün Hazret-i Hasan’ın develeriyle yiyeceği [45a] gelirdi. Ferazdak önüne geçip fazladan kırk ölçek yiyecek aldı. Dediler ki neden böyle yaptın, belki ben mahşer günü kalabalıkta gözlerine görünemem, bana şefaath etmezler ama bende hakkı olanlar haklarını almak için beni Resûlullah’a getirirler. Elbette beni görünce bana şefaath ederler. Daha sonra Ferazdak bu beyit söyledi: *“Muhammed'in ailesini kestim, ama onlar sıkıntıda ve topluluk birbirine karıştığımda bize şefaath ediyorlar.”* Bu kıssayı Hazret-i Hasan’a haber verdiklerinde fazla gelip sevindi:

Ey ikram sahibi! Bize güzel ikramlarda bulun. Çirkin hatalarımızı da bağışla.

Naklolunur ki, Hazret-i Hüseyin Kerbela’da şehit olunca İbn-i Ömer hazretleri Yemen’de idi. Gece rüyasında gördü ki, Hazret-i Hüseyin şehit olmuş kapısında yatar. Hazret-i Resûl-i Ekrem ve Hazret-i Ali ve Hazret-i Fâtîmatü’z-Zehrâ yanında oturmuşlar, ağlarlar. Hazret-i Fâtîma (r.a.) der ki: “Ah Hüseyin’im beni yalnız bıraktın. Benim kabrimi her gün kim ziyaret etsin.” Hazret-i Ali der ki: “İbn-i Ömer’i öksüz bıraktın.” Resûl-i Ekrem der ki: “Ah Hüseyin’im ümmetimi cehennemden kim kurtarsın.” Daha sonra gördü ki Cebrâîl (a.s.) gelip dedi ki: “Ya Muhammed, Rabbin sana selam etti . Buyurdu ki ben her gün yetmiş bin melek göndereyim seni ve Fâtîma’yı ziyaret etsinler, kabrinizde Hasan ve Hüseyin hazretlerine bedel olmak üzere. Ve İbn-i Ömer’e Hazret-i Hızır’ı arkadaş eyledim ve ümmetimi kıyamet gününe kadar âlimler ile bir araya getirip cahillikten muhafaza eyledim. Şimdi Hüseyin’i alıp

cennete girin. O zamanda Hazret-i Hüseyin mübarek boynunu açıp gördü ki kan ırman gibi akar. Buyurdu ki: “Ya Rabb, birlüğün [45b] Hakkı için benim istediğim kimse cennete girmedikçe ben cenneti kendi nefsim haram ettim.” Yüce hitap geldi ki: “Ya Hüseyin, istediğin kimseyi sana bağışladım. Hazret-i Hüseyin dedi: “Zeyd ya Rabb” Hitap geldi ki: “Her kim sana sevgisinden dolayı gözünden bir damla yaş çıkarırsa onu affedeyim.” Hazret-i Hüseyin dedi: “Ya Rabb, fazlasını eyle!” Hitap geldi ki: “Her kim seni ömründe bir kere zikredip dua etse ona da mağfiret edip cennet veririm.” Hazret-i Hüseyin buyurdu ki: “Ya Rabb, daha da fazla eyle!” Hitap geldi ki: Ey Hüseyin bundan fazla kerem olmaz. Her kim ki seni bilmesin ve dua etmesin onun cehennemde yanmasını ben asla kayırmam. Ben herkes hakkında şefaati kabul ederim. Ancak Resûlullah ve ailesini bilmeyeni, bilip de muhabbet ve dua etmeyenler hakkından şefaati kabul etmem ve onların cehennemde yanmasını kayırmam. Hazret-i Hüseyin secde edip “*Memnun oldun, ya Rabb*” dedi, daha sonra cennete girdiler. Bunun üzerine ben hakir uyanıp ağlayarak hayra yorup Kur’an-ı Kerîm’i açınca “*Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecek*” ayeti gelince bilimdi ki Hazret-i Hüseyin şehit oldu. Daha sonra bir ses geldi ki: “Ya İbn-i Ömer, rüyayı Resûl-i Ekrem’e tabir ettir.” Ben de ağlayarak Resûl-i Ekrem’in mezarına yüzüm sürüp salat ve selam ettim gördüm ki bir nurdan direk mezara dikilmiş. Melekler, Resûl-i Ekrem ile görüşürler. Ben de rüyamı haber verdim, Resûl-i Ekrem’in tabir ettiğini duydum. Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Ya Ömer, üzülme, [45a] *Allah Hz. İbrahim’i, İsmail’i boğazlaması (sebebiyle) alemlere üstün kıldı. Beni de Hüseyin’in boğazlanması sebebiyle üstün kıldı. Eğer O helak olmasaydı, yüz sene yaşayacaktı.*”⁶⁸ daha sonra İbn-i Ömer bu kasideyi okudu: “*Allah Hamd olsun kendisini ve bütün sıfatlarını öven Allah’a, sonra salatlar Nebi’ye, Ahmed’in makamı olan seçkin zat’a, eserlerine, insanların gururu, hidayet nuru Allah’a olsun. O’nun mahlukat unsurunu taklit edenlerin arkadaşları, bilhassa dini yücelten ve sırlarını açığa vuran Hasan ve Hüseyin ve Muhammed Hanefi’nin kaderine sahip olanlar ve aşkları için aşklarını tercih edenler Nefsin ve dünyanın üzerinde ve ben onun seviyorum, Allahım ve hanımım, beni onları tesbih etmekten esirgeme, çünkü o, zenginlerin en hayırlısı ve servetinin en büyüğüdür*” İbn-i Ömer hazretleri bu kasideyi yazdı. Daha sonra rüyasında Resûl-i Ekrem’i görüp buyurdu ki: “Ya Ömer, Hakk Teâlâ’ya güzel hamdettin. Beni ve ailemi güzel övdün. Kasîden

⁶⁸ Tirmizî,/49

Allah'ın isimlerini bir araya getirmiştir. Bir kimse senin kasideni söylese Hakk Teâlâ'ya hakkıyla hamdetmiş olur. Bana ve aileme layık salat ve dua edip hakkımızı vermiş olur ve bütün isteğini Hakk Teâlâ verir. Hazret-i Enes yemin etmiştir ki: “Yedi kere Resûl-i Ekrem'i rüyamda gördüm. Yedisinde de bana dedi ki: “Her kim İbn-i Ömer'in Kasîdesini okursa Hakk Teâlâ'nın hamdını eda ve bizim övgümüzü tamamen eda etmiş olur.” Tüm halk toplansalar bu kasidenin benzerini söyleyemezler. Nakledilir ki, İmâm Azam'la İmam Muhammed hazretleri her sabah ve akşam İbn-i Ömer'in bu kasidesini bir kere okurlardı. Allah ona rahmet eylesin Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

Ey kerem sahibi! Bizi Salihler zümresine ilhak eyle. Ey Rabbimiz! Sabah akşam senden dileğimiz budur.

[46b] Rivayet olunur ki, bir gün Hazret-i Ali (r.a.) mutluluk ile otururdu. Bir yaşlı kimse gelip selam verdi. Dedi ki: “Ya Ali, kutsi hadiste gelmiş *Yusuf'u babası Abdüsselâm'ın yerine feda etmem müstesna, hiçbir müslüman'ı bir diğerinin yerine feda etmedim.*”⁶⁹ Bu kutsi hadisin anlamı nedir?” deyince Hazret-i Ali'nin benzi sarardı. O kimse dedi: “Ya Ali, neden benzin sarardı?” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Benzim nasıl sararmasın ki. Hakk Teâlâ buyurmuş, bir müslümanı bir müslümandan dolayı feda etmedim. Ancak Hüseyin'i büyük dedesi olan Hazret-i İsmâil'den dolayı feda ettim.” O kimse dedi: “Ya Ali, nereden bildin?” Hazret-i Ali dedi: “Çünkü Hazret-i İsmâil Süryani'dir, Abdüsselam demektir. Yusuf da Süryani'dir. Arapça Hüseyin demektir. Bildim ki benim oğlum Hüseyin'dir. Şimdi ben tüm işlerimi Hakk Teâlâ'ya teslim ettim, kaderine razı oldum. Bil ki şükredenlerdenim.” Hazret-i Ali dedi ki: “Sen Hızır değil misin?” O kimse dedi: “Evet” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya Hızır bilir misin ki Hakk Teâlâ Hüseyin'in neden feda eyledi?” Hızır dedi: “Hazret-i İbrâhim tüm ümmetinin affedilip cehennemden azad olmasını rica eyledi. Vahyolundu ki eğer çok sevgili oğlun İsmâil'i feda edip kurban edersen ümmetini sana bağışlarım. O da feda etti. Hakk Teâlâ bütün ümmetini affedip Hazret-i İbrâhim sevindi.” Resûl-i Ekrem de önce peygamberlik tacını giyip namaz kılarken yanında senden başka kimse yok idi.” Resûl-i Ekrem dedi ki: “Ya Ali, [47a] Bu saat bir şerif saatdir ki asla dua reddedilmez. Ben bütün ümmetimin affi için dua edeyim, sen amin de.” Daha sonra Resûl-i Ekrem

⁶⁹ Tirmizî, Sıfâtul-Kıyâme 432

dua edip sen de amin dedin. Bunun üzerine size seslenildi ki, eğer sen de oğlunu feda edersen İbrâhim'in ümmetini affettiğim gibi senin de ümmetini affederim. Siz de dediniz ki, feda eyledim. Seslenildi ki, şimdi biz de duanıza icabet edip tüm ümmetini affeyledik. Oğlun Hüseyin'in feda olmasının sebebi budur. Ya Ali, dünyada senin adın Eba Zebih'dir. Hüseyin'in ismi Zebihullah'dır. Ya Ali, Hakk Teâlâ katında Resûl-i Ekrem'den sevgili ve değerli bir mahluk yoktur, Resûl-i Ekrem'in de senden fazla sevgili ve yakın dostu yoktur. Zira sen nefsini Resûl-i Ekrem'in yoluna feda ettin ve oğlun Hüseyin'i ümmetinin yoluna feda ettin. Siz Hakk Teâlâ'nın katında Resûl-i Ekrem'den sonra senden fazla sevgili ve yakın bir kimse yoktur, peygamberlerden başka.” Daha sonra Hazret-i Hızır (a.s.) gitti. Ali sevindi. Sonuç: Nakledilir ki Seyfûddevet adından bir zalim padişah vardı. Hazret-i Ali'yi fazlaca severdi. Kontrolünde olan kadılara ferman ederdi ki: “Bir şahit dinlediğiniz zaman o şahide Hazret-i Ali'nin evladının faziletinden ve sevgisinden soru sorun. Eğer bilir ve severse şahitliğini kabul edin, bilmezse kabul etmeyin. Çünkü onları bilip ve sevmeyenlerden hayır ve kurtuluş beklenmez.” diye, böyle davrandılar. O padişahın [47b] Eşed adında bir yetenekli ve işlerinde başarılı bir oğlu vardı. Bir gün Seyfûddevet onu sınav için sordu ki. “Ali'nin menkıbesi ve Resûl'ün evlatları hakkında ne bilirsin?” Oğlu dedi: “Onun menkıbesini bilmek benim için gerekli değildir. Üzerime farz olan şeyi bilirim.” Padişah dedi: “Onları mı fazla seversin yoksa evladını mı?” Oğlu dedi: “Elbette evlâdımı fazla severim.” Padişah sinirlenip: “Bir kimse evladını senin yoluna feda etse, seni cehennemden kurtarsa sen onun menkıbesini bilmeyip ve evladından fazla sevmemelisin. Senden hayır beklenmez.” diyip oğlunu öldürdü. Bir kitabın içinde Hazret-i Ali'nin ismini bulmazsa o kitabı ateşte yakardı. Daha sonra Yusufuddevlet vefat edince İmam Gazâlî hazretli onu rüyasında görüp halinden sorunca Seyfûddevet dedi ki: “*İnsan sevdiğiyle beraberdir ve aşk her şeye galip gelir.*”

O değerli insanların sadakat ve samimiyetleri senin içindir. Mızrakla vurulsak da bir mızrak kadar sapmadık biz.

İbn-i Abbâs (r.a.) hazretleri nakleder ki, Hazret-i Hüseyin şehit olduğu zaman ben Taif'teydim. Kerrârî adında bir Arap atım vardı. O at üç gün bir şey yemedi ve içmedi, gözünden yaş sel gibi aktı. İnsan gibi feryat etti. Ben de dedim ki “Sübhanallah, bu ata ne oldu?” Böyle ağladığı görülmemişti. Bir ses dedi ki: “Ya İbn-i Abbas, bu at

nasıl feryat etmesin ki' *"zorluklar iyidir"* Cennet ehli olan Mustafa'nın [48a] gözünün nuru Aliyyü'l-Murtaza olan Hazret-i Hüseyin şehit oldu. Onların sevgisini Hakk Teâlâ tüm insan ve cin ve melek ve hayvan ve ağaç ve bitkilere bildirip farz etti. Üç gündür meleklerin feryadından yer ve gök ve tüm âlemde olan eşya ağladı. Hayvanlar nasıl ağlamasın. Ya İbn-i Abbas, nasıl gafilsin ki haberin olmasın." deyince ben de bayıldım. Kendime gelince Medine'ye varıp gördüm ki bu nurdan direk Resûlullah'ın mezarları üzerine dikilmiş melekler inip çıkarlar. İbn-i Ömer de şerefli mezarın yanında ağlar. Ben de ağlayarak Resûl-i Ekrem'e salat ve selam ettim. Resûl-i Ekrem'in şerefli mezarından bir ses geldi ki: *"Selamun aleyküm Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. Ya ikinci dost ve ikinci tefsirci."* Ben de üzülüp dedim ki: *"Ya Resûlullah, birinci dost ve birinci tefsirci kimdir?"* Güzel hitap geldi ki: *"Birinci dost ve birinci tefsirci İbn-i Ömer'dir."* Ben de özür dileyip dedim ki: *"Ya Resûlullah, benim size olan sevgimi bilirsiniz. Ancak Kuran-ı Kerim'in tefsiri hizmetine meşgul olmak beni senin ailene hizmetten men eyledi."* Bir hitap daha geldi ki: *"Ya İbn-i Abbas, *"Bana ve Ehl-i beytime bir saatlik sevgi yetmiş yıllık günahlara kefarettir. İnsanların ve cinlerin ibadetinden daha hayırlıdır. Bana ve Ehl-i beytime bir saat düşmanlık yetmiş yıllık ibadeti geçersiz kılar ve insanların ve cinlerin hıyanetinden daha kötüdür."**⁷⁰ Ben hakir de ağlayarak İbn-i Ömer'in evine vardım, dedim ki: *"Ya İbn-i Ömer, bütün Kuran ayetlerini tefsir ettim, fakat bir ayet kaldı onu tefsir etmekten aciz kaldım. *"Bir de senden, iyilikten önce kötülüğün acele gelmesini istiyorlar. Oysa onlardan önce ibret alınacak birçok azap gelip geçmiştir"**⁷¹ ve bir hadis-i şerifi de [48b] yorumlayamadım: *"Cenâb-ı Hak, beni ve ailemi sevmesi için sebepleri olmayanlara bir yük yükledi, çünkü Cenab-ı Hak, bunu dünyadaki beyinleri olanların her durumuna yükledi"* Olur. Şimdi ya İbn-i Ömer senin tefsirciler ve hadisciler sultanı olduğunu bilirim, ancak derdim ki ben tefsircilerin sultanı oldum. Elbette tefsir eden hadis söyleyenden üstündür. Ancak Resûl-i Ekrem'in haber vermesinden bildim ki sen tefsir etmekte de benden üstünsün. Şimdi bu bahsi geçen ayet ile hadisin tefsir et ve açıkla. İbn-i Ömer buyurdu ki: *"Ya İbn-i Abbas, Resûl-i Ekrem Hazret-i Cebrâîl'den sordu ki benden sonra ailemin ve ashabımın hali ne*

⁷⁰ Buhârî, Vasâyâ /23

⁷¹ Ra'd, Suresi /6

olacaktır. Bana Rabbinden izin alıp haber ver.” Hazret-i Cebrâil de Allah’ın izniyle Hazret-i Ali Hasan ve Muâviye arasında olan kavga ve mücadeleyi ve nice bin müslümanı haksız yere öldürüleceği vs., Resûlullah ailesi ile sahabeler arasında olan zulüm ve mücedaleyi Resûl-i Ekrem’e haber verince Resûl-i Ekrem fazlaca üzülüp onların ahirette durumları nasıl olur diye, onların hata ve günahlarını düşünüp kırk gün Resûl-i Ekrem gülmedi. Daha sonra Cebrâil Resûl-i Ekrem’e müjde verip: “*Allah dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfûz) O’nun yanındadır*”⁷² ayeti inince Resûl-i Ekrem bildi ki ayette geçen insan’dan maksat ahit yapılan insandır, yani ailesi ve ashabıdır. Onların birbirine ettikleri kusurları affetsin. Elbette habibim elem çekme, demektir. Bu ayetin muhatabı özeldir, aile ve ashab hakkında inmiştir. Ama hükmü geneldir. Tüm müminleri kapsar. Onun için ‘insan’ kelimesiyle geldi: Ey İbn-i Abbas hadis-i şerifte olan farz kendi anlamında değildir. Belki [49a] kaza ve hüküm anlamındadır. Hakk Teâlâ Muhammed’in ve Muhammed ailesini sevmeyi bütün eşyanın üzerine kaza ve hüküm eyledi. Tüm eşya onların sevgisini bilir demektir. İbn-i Abbas çok mutlu olup İbn-i Ömer’in ellerini öptü, dedi ki: “Ya İbn-i Ömer, bu kadar yetenek ile neden bir tefsir yazmadın?” İbn-i Ömer buyurdu ki: “Benim Resûlullah ve ailesinin sevgisini her şeyin üzerinde tutup ömrümü onların sevgisine sarf eylerim. Korkarım ki tefsirler meşgul olursam ansızın onların sevgisinde kusur ederim. Eğer ben onların sevgisinde *Bir göz açıp kapayıncaya kadar* gafil olsam helak olurum.” deyince İbn-i Abbâs dedi ki: “*SubhanAllah*, dünyada İbn-i Ömer gibi bir seven yoktur. Sevgide herkesi geçmiştir. *Barekallah* Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden.

Âşıklar meydanında rahatlığı terk ettik biz. Silahla öldürülsek bile bir daha dönmeyiz.

Rivayet olunur ki, Hazret-i Ebubekir’in oğlu Muhammed Bey’in İbn-i Ömer Hazret-i Ali ve çocuklarına büyük sevgisi vardı ve bağlılığı vardı. Hazret-i Ömer halife olunca Hazret-i Ali gelip biat etmedi. Hazret-i Ömer de Hazret-i Osman’ın eline bir ateş verip gönderdi ki Ali’yi biatıma davet et, diye karşılık vermezse bu ateş ile kendisini ve evini ateşle yak. Hazret-i Osman da giderken Muhammed Bey’e rast

⁷² Ra’d, Suresi/13

geldi. Dedi ki: “Ya Osman nereye gidersin.” deyince cevap verdi ki: “Ali biatten çekinirse kendisini ve evini ateşte yakmaya giderim.” Muâviye de yanındaydı. Muhammed Bey dedi: “sen Ali’nin evini ateşte yakabilir misin?” Hazret-i Osman dedi ki biat etmezsen seni bile ateşte yakarım.” deyince Muhammed Bey, Hazret-i [49b] Osman’ın sakalına yapışıp çekti. Dedi ki: “Hilafete yetkinlik peygambere mensup olmakla olur ise Hazret-i Ali herkesten ehildir. Gerçi peygamber hilafeti Ebubekir’e ondan Ömer’e ondan Osman’a ondan Ali’ye ısmarlamıştır. Hatta hakkında ayet indi, belki onların sünneti Hazret-i Ali’den fazladır. Hatırlarına bir hainlik ve bir şüphe gelmesin diye öyle buyurmuştur. Yoksa hilafete Ali herkesten layıktır. Çünkü Hazret-i Ali Hayber’i fethedip kalenin kapısını yıkınca Cebrâil (a.s.) iki tac getirip başına giydirdi. Peygamberin başkalarına dememesi üzümler diye(dir.) Bana güvenmezsen Ömer’in oğlu Abdullah’a sorarsın. Bu kıssayı o bilir ve Ali’nin her konuda yardım ve imdadına (o) yetişir. İslam dini onun kılıcıyla yücelir. Ancak Ömer’in de Ali’ye yardımı varsa söylesin Peygamber hicret edince Ali’yi yatağına yatırdığında Ömer nerde idi?” deyince Hazret-i Osman ağlayıp dedi ki: “Ya Muhammed, senin baban Ebubekir, senin benim sakalıma yapıştığını görseydi razı olur muydu? Babana ölümünden sonra asi olmayı ister misin? deyince Muhammed Bey’in sakalını bıraktı. Daha sonra Muâviye, Muhammed Bey’e küfretti Muhammed Bey de pehlivan idi. Muâviye’yi yere çaldı, döverek başını yardı. Dedi ki: “Ey ahmak şişman, senin durumunu yüzüne demedim ki baban büyük kimse idi ama annen fahişe idi. Anneni davet etmedik kimse kalmadı. Sen helal süt emmiş değile benzersin, senden hayır gelmez.” Daha sonra bıraktı. Muâviye kanını akıtarak [50a] Osman ile Hazret-i Ömer’in huzuruna geldi. Kıssayı haber verdi. Hazret-i Ömer sinirlenip İbn-i Ömer’e buyurdu ki: “Ya oğul, Peygamber buyurmadı mı ki sizler her konuda Ali ile görüşmedikçe bir işe başlamayın. Ali her işinde doğru ve tüm sözünde doğrudur. Siz Ali’nin evine varın o cömerttir, size biat eder.” Hazret-i Ömer’in oğlu, Ali’nin evine varıp orada biat ettiler. Hazret-i Ali halife olunca Muhammed Bey’i Mısır’a vali yaptı. Daha sonra hilafet Muâviye’ye geçince Ebu’l-As’ı Mısır’a vali yaptı. Yirmi bin asker ile gönderdi. Ebu’l-As da Muhammed Bey ile çok savaştı. Muhammed Bey yedi bin kadar kimse öldürdü. Sonunda açlık ile dermanı kalmayıp bir harabeye varınca bütün askerler başına toplanıp bağladılar. Silah ile azalarını parça parça eylediler, bir eşek ölüsünün içine sokup ateşte yaktılar. O zaman Muhammed Bey *ruhtan ayrıldık* beyitini okudu. O zaman Hazret-i Aişe feryat edip kardeşi Muhammed Bey’in aile ve eşini görüp her gün sabah namazının sünnetinde ibadet edip bu duayı okurdu: *Rahman ve*

Rahim olan Allah'ın adıyla Sana kulluk ederiz ve Senden yardım dileriz. Güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük Allah'tandır. Düşmanlarımızı fethet, çünkü sen en güçlüsü ve en değerlisisin. Sonra Muâviye ve azgın Yezîd ve Ebu'l-as iflah olmayıp üçünün de ölümüne zehir sebep olup türlü işkence [50b] ve ceza ile ölmüşlerdir. Bu dua gayet denenmiştir ve korunması lazımdır. Nakledilir ki Hazret-i Ali halife olunca İbn-i Ömer'i biate davet etti, o da icabet etmedi. Bazı hasetler dediler ki: “Ya Ali, İbn-i Ömer sana muhalefet edip hilafet iddia eder.” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ömer'in istediği benim, Ali'nin oğlu Hasan Hüseyin gibi olmam. Ali'ye muhalefet etmem, biat ederim.” Sonra İbn-i Ömer'e sordular ki o da Ali gibi onayladı. Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

Akşam şarabı içip muhabbet sarhoşluğuna kapılanl. Sabah şarabını içene kadar ayıkmadılar.

Şad teraknâ'r-rûh beyti ve küllemâ i'tû hâmmi'l-hubb beyti ve dağı in kıbletü's-şubh beyti. Bu üç beyit Hazret-i Ebubekir'in oğlu Muhammed Bey'indir. Şehit oldukları zaman bu üç beyte uygun bir güzel hikâye vardır ki anlatılır. Nakledilir ki, Resûl-i Ekrem Medine-i Münevvere'ye hicret etmek istediğinde Hazret-i Ebubekir ve Hazret-i Ömer ve Hazret-i Ali ile görüşüp buyurdu ki: “Ya Ömer, biz Ebubekir ve Ali ile hicret edip sen benim döşeğimde yatasın. Kâfirler seni ben zannedip bizim peşimizden gelip (bize) kötülük yapamazlar. Uygun olmaz mı?” deyince Hazret-i Ömer buyurdu ki: “Ya Resûlullah, hatrınıza bir şey gelmesin. Ben düşmana yeteneğimi o kadar göstereyim ki yarın ben bütün kâfirler içerisinde duyulur olayım, seninle beraber açıktan gidelim. Bir kim Allah'ın izniyle bize zarar veremez.” Hazret-i Ali buyurdu ki: Ya Resûlullah: “*Cennetten bir evin adı.*” Ömer'in bir lakabı Meşşâi'dir. Bir şeyin sonunu hakkıyla [51a] düşünüp amel etmez. Belki aklına ne gelirse az düşünüp onu yapar. “Malımı ve nefsimi senin yoluna feda eyledim. Yatağına ben yatarım, gidin.” deyince Resûlullah hazretleri fazlaca sevindi. Hazret-i Ömer; “Ali bilgindir, faydayı zararı bilmez.” diyip Kabe'de iki rekat namaz kılıp tavaf edip kılıcını yanına bağlayıp tellallar bağırttı ki: “Medine'ye hicret ederim. Benim gönlünden geçiren var ise gelsin, benim ile savaşsın. Daha sonra Hazret-i Ömer öğle vakti açık bir şekilde gitti. Bir kimse arkasına düşmedi. Kâfirler korktular. Daha sonra gece Resûl-i Ekrem gidip Hazret-i Ali'nin döşeğinde yattı. Hazret-i Peygamberin her kim evini bastı ise onlardan çok kimse öldürdü. Daha sonra sabah olunca Resûl-i Ekrem'in

bütün ev halkını Medine'ye gönderip Hazret-i Ali de namaz kılıp güçlenip kılıcını beline bağladı. Tellallar bağırttı ki: Resûlullah ailesinin önüne düşüp hicret edin. Benim peygamberin yatağında yatan benim. Aklından geçen gelsin.” Daha sonra çıkıp gitti. Bir kimse ardına düşmedi. Medine'ye geldiklerinde Resûl-i Ekrem sahabeyle karşıladı, Hazret-i Ali'nin gözlerini öptü. Hazret-i Ali, Hazret-i Ömer'i görünce buyurdu ki: “Ya Resûlullah, *Ben sana geceyi bana öğretecek ve yardım dileycek olan Rabbimin yanında geçirdiğimi, beni bu iki ömürle nasıl karşılayacağını söylememiş miydim?*” daha sonra gelip mutlulukla oturunca Hazret-i Ömer buyurdu ki: “Ya Ali bu sözün ile “*Yedinci semadan cennetten bir evin vardır* sözünün tefsiri bana gayet zordur.” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya Ömer ne zaman sabahta ve akşamda [51b] ben uyursam benim ruhumu melekler Hakk Teâlâ'nın yüce huzuruna getirirler. Orada geceler ve sabahlarım. Hakk Teâlâ, bana bizzat bilmediğim öğretir. Cennette iki ırmak vardır birine ıstıbah nehri derler. Hakk Teâlâ onu gerçek aşıklarına her sabah içirir. Birine de i'tişa nehri derler. Onda her gece aşıklara su içirir. Onun için her gün aşkları artıp asla eksilmez. Diğer aşıklara melekler su içirdiği zaman bu hakîre Hakk Teâlâ kendi gücüyle ondan su içirir. Onun için benim aşkım herkesin aşkından üstündür. Cesaret ve cömertlik ve ilim ve yetenekte de aşk kadar olur. Ya Ömer, bu bir keramettir ki bu konuda bir kişi benimle denk olmaz.” Resûl-i Ekrem de fazlasıyla mutlu oldu. Buyurdu ki: “Ali benim için Musâ ile Hârûn gibidir. Ancak benden sonra peygamber yoktur.” Sonra hazret buyurdu ki: “Ya Ömer, yedinci göğün üzerinde arşın altında bütün insanların sureti bir levhada yazılıdır. Dünyada sahibi her ne iş yaparsa o levhaya da işlenir, sanki sahibini bilir. Ona bir melek vekildir. İsmine Mülakkıb derler. İnsanın lakabını ve ismini o melek koyar. Bir kişi her ne isim ve lakabı hak etmiş ise o melek onu ilham meleğine ilham eder. O ilham meleği de onu halka ilham eder. Halk da o isim ve lakabı ona koyar. Kendine ve çocuğuna her ne isim koyar ise o da o melektendir. Ancak değişir ve bozulur. Senin İslamdan önce adın Meşşai'dir sonra Fârûk oldu. Lakap ile isim kişinin layık olmasına göre olur. Bir kimsenin ismi övülmüş olup [52a] sonra halk çok çirkin lakap koymazsa o kimse cennette olacağını bilsin ve illa tövbe etmiş olsun” Resûl-i Ekrem ve Hazret-i Ömer hayret edip ağladılar ve buyurdular ki: “Ali ilmi ve akli Peygamber'in yüce amellerindedir.” Peygamberimiz de buyurmuştur ki: “*Sen Rabbimin yanında güven veren ve yardım dileyensin.*” Ancak aşk yemeğini yemek peygamberlere mahsustur. Evliyalara kolay olmaz. Evliyaların fazla yüksek mertebesi aşk şarabını içmektir. Ancak aşk şarabını içmek Hazret-i Hızır

ve İlyas ve Ashab-ı Kehf ve Hazret-i Ali'ye mahsustur.” demişler. Mollâ Hüsrev'in Kasîde-i Muhrika Şerhi'nden:

Ey Mevlâ'mız! Aşk kılıcı ile aşığı katletsen de haktır. Zira fetvaya göre âşıkların kanı maşuk için mubahtır.

Bu beyit de Hazret-i Ebubekir oğlu Muhammed Bey hazretlerindedir. Bu beyti de şehadetleri vaktinde söylemişlerdir. Bu beyte uygun güzel bir hikayesi vardır. Zikrolunur, rivayet olunur ki, Hazret-i Ali (r.a.) teheccüt vaktinde kalkıp teheccüt kılarken çok güzel bir surette bir kimse geldi. Namazı bitince selam verdi. Hazret-i Ali yüzüne bakıp gördü ki o kimsenin gözlerinin yaşı çeşme gibi akar. Hazret-i Ali buyurdu ki: “Neden geldin ve niçin ağlarsın. Zulme uğramış birine benzersin. O kimse dedi: “Ben adalet âleminden geldim. Bana kimse zulmedemez. Ben sana fetva için geldim. Bir aşığın, varlık sebebi ve nimetlerinin sahibi olan hakiki sevgilisi varmış. Birkaç zamandır birbirlerine aşk ve muhabbet ederler imiş. Ancak aşığıyla [52b] görüşmek nasip olmamış. Şimdi o maşuk, âşık ile birlikte olmak ve kavuşmak ister. Fakat o aşığı öldürmedikçe (bu iş) olmazsa, o aşığı öldürmek mübah olur mu? ne fetvâ verirsin.” Hazret-i Ali yazıp fetva verdi ki: “Bu durumda aşığın maşuka kavuşması için katli de mübah olur.” Daha sonra o kimse fetvayı eline aldı. Hazret-i Ali hemen anlayıp buyurdu ki: “Doğru söyle melek değil misin, fetvayı benim için almadın mı?” O kimse dedi: “Evet!” Hazret-i Ali dedi: “Ey Rabbimin ve sevdiğimin güvenilir meleği, merhaba. Keramet ile çıkageldin, neden ağlarsın?” Melek dedi: “Ya Ali, ben meleklerdenim. Bana hitap olundu ki, ey benim meleğim Ali'yi ben yarattım. Nice zamandır bana aşk ve sevgi besler, ben ona sevgi beslerim. Onu Muhammed'in ümmetinin hizmetine tayin ettim, hizmetini tamamladı. Şimdi istedim ki onu şehit edeyim. Hakk Teâlâ buyurdu ki: “İbn-i Mülcem adında bir aşağılık lanetlinin eliyle şehit edeyim. Melekler dediler ki: “Ey Rabbimiz Hazret-i Ali gibi olgun ve cömert kulunu onun gibi alçak eliyle şehit etmendeki hikmet nedir?” Yüce hitap geldi ki: “Ey benim meleklerim, cömertin elinde bulunmak katledilen için gazaptır ama alçağın elinden öldürülmek mutluluk ve iyiliktir. Eğer ben Ali'yi öldürün diye ferman versem kalbinde zerre kadar iman ve merhamet olan değil, belki lanetli şeytan cüret edemez. Ama İbn-i Mülcem şeytandan merhametsiz ve azgındır. Şimdi ey benim meleğim var şimdi Ali'den bu durum üzere bir fetva alıp o fetvayı Azrâil'in eline ver ki Ali kendi fetvasıyla şehit [53a] olup şerefli hatırı üzgün ve kırgın olmasın.” Ben de gelirken Hazret-i Azrâil beni görüp bilip üç kere ah edip dedi ki: “Ah, bilgi yükseldi ve gurur

kaldırıldı, Ah, cesaret ve sadakat kayboldu, Ah, altın ve onur yok oldu” bütün melekler onun ahından feryat edip ağladılar. Öyle ki eğer kalbinde zerre kadar imanı olan kimse Azrâil’in ahını ve feryadını işitse ciğeri parça parça olup helak olurdu. Hazret-i Ali sevinip Rabbim oğlum Hasan ve Hüseyin’i ve diğerlerini sana emanet eyledim. innâ li’l-lâh ve innâ ileyhi râci‘ün deyip melek gitti. Daha sonra sabah olunca mescitte namaz kılarken lanetli İbn-i Mülcem şehit edince Hazret-i Azrâil cennetten reyhan ve elmalar ile gelip o senedi Hazret-i Ali’nin önüne koydu. Hazret-i Ali de temiz ruhunu Rabbine teslim etti. Bu fetvayı ilk olarak Hazret-i Adem’e de vermiştir. Hazret-i Ali şehit olduktan sonra bu verdiği fetvayı Hasan ve Hüseyin’in yanında buldular. Sonuç: Âşıklardan maksat mümin kullardır, maşuktan maksat Hakk Teâlâ’dır. Elbette gerçek sevgili kerim olan Allah’a kavuşmak için mümin kulların teslimiyeti âşığa mübah hatta vaciptir. Herhangi müminden fetva istense kanı helal diye fetva verir. Şimdi Muhammed’in bu beytinde bu kıssaya işaret ve müjde vardır. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden :

Mevlâ’mız! Mahlûkatın en hayırlısı ve ona tabi olanlara salat eyle. Yüce peygamberlere de salat eyle. Rüzgâr her estiğinde.

Rivayet olunur ki, bir gün Resûl-i Ekrem evinde otururdu. Hazret-i [53b] Ömer gelip selam verdi. Resûl-i Ekrem selamını aldı, ancak yüzüne bakıp söylemedi. Daha sonra Hazret-i Osman gelince onun da yüzüne bakmadı. Daha sonra Hazret-i Ömer buyurdu ki: “Ya Resûlullah, ne düşünürsünüz ve niçin üzülürsünüz?” Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Cebrâil’e derim ki Rabbim ümmetinden ne kadar kimse benimle tekrar dirilir ve sorgusuz bana komşu eder.” Cebrâil dedi ki: “Ya Muhammed, ben bunu Rabb Teâlâ’ya sordum. Buyurdu ki her kim Muhammed’in ve ailesinin ve ashabını ve diğer peygamberlerimin hakkını yerine getirirlerse onu sorgusuz ve hesapsız habibim ile ve ailesiyle yeniden diriltilip cennette de komşu ederim.” Ben de dedim ki: “Ya Cebrâil, diğer peygamberlerin benim ümmetim üzerinde hakkı nedir?” Cebrâil dedi: “Ya Muhammed, dünyaya her ne kadar peygamber geldi ise her birisi kitaplarından ümmetinin vasıflarını görüp her birisi ümmetin için Hakk Teâlâ’dan bir mertebe ve bir keramet istediler. Hakk Teâlâ onların şefaathleri ile ümmetin bir mertebe ve keramet verdi. Şimdi karşılığında onların hakkını da eda etmek lazımdır.” deyince Resûl-i Ekrem buyurdu ki: “Ey Cebrâil, benim hakkımı yerine getirmek mümkün müdür ve nasıl benim hakkım eda olunur.” Cebrâil dedi ki: “Bunu Rabb Teâlâ’ya sorup sonra

gelip sana haber vereyim.” Cebrâil gelip onu haber vermedi. Onun için gayet üzgün olup düşünürüm.” dedi Sahabe de düşünmeye başladı. Daha sonra Hazret-i Ali (r.a.) çıkageldi. Resûl-i Ekrem’i düşünceli ve üzgün görünce gülüp dedi ki: **[54a]** *“Mevlana'mızın liderlerin, taklitçilerin ve peygamberlerin en iyisi olması için dua edin, ancak ben ne zaman rüzgar eserse sert oluyorum.”* Resûl-i Ekrem bu salat-ı şerifeyi duyunca asla korkusu kalmayıp mutlu oldu. Buyurdu ki: “Ya Ali, beni görünce niçin güldün?” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya Resûlallah şimdi uyurdum. Rüyamda bir güzel kimse dedi ki, ya Ali; Resûl-i Ekrem, ümmetim benim ve ailemin ve diğer peygamberlerin hakkı nasıl yerine getirilir diye düşünüp üzülür. Kalk onun huzuruna var. Biz senin diline hangi salavatı koyarsak onu söyle. Ümmetinden her kim onu zikrederse o, Resûl-i Ekrem’in, ailesi ve ashabının ve diğer peygamberlerin hakkını yerine getirmiş olur. Ben de huzuruza gelince dilime bu salat-ı şerif geldi.” deyince Resûlullah gayet mutlu olup buyurdu ki: *“Allah hayırlı haberler versin.”* Hazret-i Ali’nin bir lakabı da mübeşşirü’l-hayrdır dır. Daha sonra Hazret-i Cebrâil gelip dedi ki: “Ya Muhammed, Rabb Teâlâ bana dedi ki ya Cebrâil, ben habibim ve diğer peygamberlerin şefaatiyle senin makamını meleklerden yüce kıldım. Şimdi sen de onların hakkını yerine getir. Ben de dedim ki: “Ya Rabb, nasıl yerine getireyim?” Yüce hitap geldi ki: “Arşa git, diline ne şey koyarsak onu söyleyip arşın kenarına varınca *“Rabbimizin salat ve selamı önderlerin, taklitçilerin ve rüzgar estiğinde uzakta olanların dışındaki peygamberlerin en hayırlısının üzerine olsun.* Salavat-ı şerif dilime gelip ben de söyleyip arşın kenarına yazdım. Şimdi hitap geldi ki: “Ya Cebrâil, habibim Muhammed’in sana emanet ettiği şeyi benim eminim olan kardeşin Ali’ye rüyasında haber verdim. O da Muhammed’e müjde verdi: “Ya Cebrâil, **[54b]** sen de git Ali’yi tasdik et.” deyince Resûl-i Ekrem ve sahabe gayet mutlu olup secde ettiler. Hazret-i Cebrâil buyurdu ki: “Ya Muhammed, her kim ki ümmetinden sabah ve akşam bu salât-ı şerifi bir kere gönülden geçirse bil ki o kimse senin ve ailenin ve diğer peygamberin hakkını yerine getirmiş olur. Sorgusuz ve hesapsız seninle ve ailenle yeniden dirilirler ve size komşu olur. Daha sonra Hazret-i Ali’ye Cebrâil’in kardeşi ve Eminullah da derlerdi. Ve âli hayrâ alve-rî Resûl-i Ekrem’in tüm lakaplarından büyük ve üstündür. Eğer sorulsa, ona tabi olanlardan maksat sahabelerdir. Onlar diğer peygamberlere salavatta neden takdim olundu? Cevap budur ki, çünkü Resûl-i Ekrem katında hepsinden büyük ve üstün ve sevilen salat şu salavat-ı şerifedir ki ailesi ve sahabeler Resûl-i Ekrem’in yanında zikredilmese veya Resûl-i Ekrem katında

zikredilse Resûl-i Ekrem katında makbuldür. Şimdi bu salavat-ı şerife bu olaya işarettir:

Ey Rahman! İshak'ı affet, günahlarını bağışla. Şüphesiz ki o, sonuna kadar günaha battı.

Nakolunur ki, Şeyh İshak Cemâlî hazretleri bu Kasîde-i Muhrika'yı yazıp şeyhi ve hocası olan Muhammed Kerrârî hazretlerine arz edince Muhammed Kerrârî okuyup bir kere ah edip ağzından bir ateş çıkıp başında olan sarığı tutuşup yandı. Bir saat sonra kendine gelince uyku üstün gelip uyudu. Muhammed Kerrârî uykusunda gördü ki Hazret-i Ali (r.a.) hazretleri bir yüce köşk üzerinde yatar. Üstüne bir yeşil [55a] örtü örtmüşler. İbn-i Ömer hazretleri, Hazret-i Hasan bazı büyükleri överler. Daha sonra İshak Cemâlî gelip bu kasideyi okudu. Hazret-i Ali (r.a.) kalkıp oturdu, tamamen kalktı, gözünün yaşı sel gibi aktı. Buyurdu ki: “Ya İshak, güzel kaside okudun Hakk Teâlâ mübarek etsin. Kasidenin bazı beyitleri vardır ki tesiri dinleyenin ciğerini parça parça eyledi ve senin kasiden Allah'ın isimlerini bir araya getirmiştir. Her kim kalp temizliği ve sadık niyetle senin bu kasideni okursa Hakk Teâlâ onu bütün belalardan ve düşmanların şerrindem korusun ve onun tüm istekleri yerine getirilsin ve dünyadan emin olarak ahirete gitsin ve kabri cennet bahçesi olsun ve de Resûl-i Ekrem ve ailesiyle yeniden dirilsin ve hem bize muhabbet etsin bu kasideyi okursa elbette o kimse dünya ve ahirette bizim şefaetimize mazhar olsun. Daha sonra Hazret-i Ali, İshak Cemâlî'ye bir örtü verdi. Bunun üzerine Muhammed Kerrârî uyanıp İshak Cemâlî'yi hazırlatıp gördü ki örtü üzerinde. Sordu İshak Cemâlî de Muhammed Kerrârî'nin gördüğü rüyayı görmüş. Hazret-i Ali örtüyü rüyasında vermiş. Muhammed Kerrârî hayret edip örtüyü gözüne sürdü. Onun için bu kasideye, Kasîde-i Ridâiye de derler. Nakledilir ki Hint ülkesinde Melik Hüsrev adında bir güçlü padişah vardı. O kadar zalimdi ki kendi evinde kırk kadar kimseyi öldürmüştü. Her gün bir kız cima ederdi. Her kim bir kızla evlense onu getirip önce kendisi [55b] cima ederdi, sonra sahibine verirdi. Eğer kız bulamazsa öldürürdü. Dünyada işlemediği günah ve kötülük kalmamıştı. Yine bu halde müslüman geçinirdi. Ona deseler ki “Hakk Teâlâ'dan korkmaz mısın ahirette halin nasıl olur, cehenneme dayanabilir misin?” O melik derdi ki: “Ben bir hadis-i şerif bilirim ki Resûl-i Ekrem buyurmuştur: *“Benim ve ömrümün ehli için bir vakitlik aşk, iki oğulluk bir müddettir, bir senedir ve iki senenin deyimlerinden daha hayırlıdır ve bir saatin bana ve o devirdekilere düşmanlığıdır”*”.

Ben ne kadar asi isem de Resûl-i Ekrem ve ailesine sevgim var. Onun için affedilirö. Elbette Yezîd affedilir de ben olmaz mıyım ve bir hadis-i şerif ezberlemişim ki: *“Benim ve Ehl-i beytimin sevgisinde peygamberlerle müminler arasında bir fark yoktur”*⁷³ Benim bu iki hadis-i şerif bilmemden dolayı benim nazarımda o mülk zerre kadar olmaz. Benim yanımda bu hadisler dünya ve içindekilerden hayırlıdır. Bir saat muhabbet Süleyman’ın mülkünden hayırlıdır. Daha sonra o melik bir gece rüyasında Hazret-i Resûlullah’ı gördü. Dedi ki: “Ya Hüsrev, bize dostluk gösterirsin. Hakk Teâlâ’dan utanmazsın bu kadar zulüm ve fesat edersin. Git, İshak Cemâlî’nin Kasîde-i Muhrika’sını alıp gece ve gündüz oku. Bunun üzerine uyanıp feryat edip Şeyh İshak Kasîdesi’ni getirip birkaç gün okudu kalbine hidayet rüzgarı esip dünyadan tamamen el çekip [56a] hilafeti oğluna bırakıp, tevbe edip tüm mal ve erzakını fakirlere dağıttı. Birkaç günden sonra ölünce Muhammed Kerrârî hazretleri o Melik Hüsrev’i rüyasında görüp halin nedir, deyince dedi ki: “Yüce Rabb ve resulü şefaata eden resulül buldum. Hakk Teâlâ İshak Cemâlî’ye çok rahmet etsin. Onun kasidesini okumak benim başımsızlığımın sebep oldu. Onun kasidesinden sevgili bir şey yoktur. Resûl-i Ekrem ve ailesi katında baht ve saadet isterseniz. Mollâ Hüsrev’in Kasîde-i Muhrika Şerhi’nden:

Ey Allah’ın kulları! Ey ikram sahipleri! Ona dua edin. Zira o, size umut bağlamış fakir bir kuldur.

Rivayet olunur ki, bir gün Hazret-i Ali (r.a.) hazretleri, Muâviye ve İbn-i Zübeyr ile otururlar idi. Kays İbn-i Amr adında bir bey gelip selam verdi. Hazret-i Ali ayağa kalktı. Askeri de öyle çoktu ki Muâviye şaşırıp hayret etti. O bey dedi: “Ya Ali, bizim kitabımızda yazılmış ki: *“Muhammed veya Ali, Muhammed’in peygamberler arasındakilerden en iyisidir.* Bunun anlamı nedir ve yine yazılmıştır ki *“Muhammed ve Ali, güneş ve ay gibi güzeldir.”* bunun anlamı nedir? Eğer açıklarsan İslam’ı kabul edeceğim şüphesizdir. Hazret-i Ali buyurdu ki: *“Domuzların boyunlarına mücevher asmayın, bir kimse ehil dediğini sınav etmeden ona âlim demek fazla ahmaklıktır ve emanete ihanettir. Çünkü ilim, marifet erbabının katında Hakk Teâlâ’nın emanetidir. Ehline (ehilsin) demek farz, ehil olmayana (ehilsin) demek ihanettir. Herkese [56b] kabiliyetine göre söylemek lazımdır. Şimdi seni imtihan edip kabiliyetine göre haber*

⁷³ Buhârî, Enbiyâ/ 54

verelim. Bey dedi: “Ya Ali, bir kimse bana bir mesele öğretse veya bir marifet gösterse beni ve malımı ve nefsimi ona feda ederim. Özellikle kim iki şey öğrenmek için kırk konak yerden bu kadar zahmet ve çile çekip senin huzuruna geldim. Halbuki ben seni çok severim. İslam’ın hükümlerini bilmesem de yine bilmediğimle iman getirip sizi sevenlerdenim. Bir hadis-i şerif görmüşümdür ki “*Hz. Ali’yi seven ve tanıyan kimse, kendine çok güvenendir. Ancak Hz. Ali’yi sevmeyen ve tanımayan kimse asi olandır*”.

⁷⁴ Bu kadar şahit benim kabiliyetim için yetmez mi?” deyince Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya bey, ilk hadiste geçen âliyyâ’dan maksat benim ismim değildir. Belki Ali diye o kişiye derler. Diğerleri kendi nefsinin tercih etsin. Hakk Teâlâ da asla bir kimseden fayda ve zarar görmeyip her ne kadar fayda ve zarar yaratmışsa hepsini kulları için yaratıp kullarını seçtiği için Hakk Teâlâ’ya alî denildi. Resûl-i Ekrem’in de bir ism-i şerifi Ulvî’dir, çünkü diğer peygamberler ilk olarak kendi için ikinci olarak ehl-i beyiti için üçüncü olarak ümmeti için dua ettiler. Ama Hazret-i Muhammed ümmetini kendisine ve ehl-i beytine tercih edip özellikle ümmeti için dua ve şefaata eyledi. Ben hakire Alî denilmesinin sebebi ben hakirin mümin dostlarını kendi nefsim ve ehl-i beytime tercih edip nefsimi ve malımı onların yoluna feda ettiğim için [57a] Alî denildi.” Hasan bin Sâbit’in bu beyiti ona işaret eder. “*İnsanların en hayırlısı Ebu Bekir’dir, sonra Ömer’dir derler, ben de onlara Ali’nin peygamber Musa’dan daha hayırlı olduğunu söyledim.*” O sözün anlamı budur ki: “Resûl-i Ekrem’in yüce olması yani ümmetini kendi nefsinin üzerinde görmesi ve ev halkının üzerinde görmesi bu halkı Resûl-i Ekrem’i bütün peygamberlerin üzerinde üstün ve şerefli kıldı. İkinci sözün anlamı budur ki: “Muhammed ve Ali isim ve faydada güneş ve ay gibidir. Güneş bütün meyvenin lezzetini ve tadını vermesi, ayın da meyvenin rengini ve süsünü vermesi gibi. Aynı şekilde Resûl-i Ekrem de bütün müminlerin lezzetini ve olgunluğunu ve yarenlerin lezzeti ve olgunluğu Resûlullah sebebiyledir. Ali de müminlere edep ilmi talim edip herkesin rengini ve süsünü verir. Çünkü kişinin süsü güzel ahlakıdır.” deyince o bey sevinip bu ilim ve feraset ilmidir, dedi. Derhal askerleriyle İslam’ı kabul etti. O bey dedi ki: “Ya Ali, yakinen bildim ki Resûl-i Ekrem’den sonra herkesten üstün olan sensin.” Hazret-i Ali buyurdu ki: “*Ben her şeyden önce ancak Müslümanım.*” Hazret-i Ali herkesten üstündür diyen Kays Bey’dir. Daha sonra o bey dedi ki: “Ya Ali, bana bir vasiyet et.” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Ya

⁷⁴ Buhârî, Enbiyâ / 480

Bey, sürekli cömertlerden ve yardım edenlerden ol cimri ve alçaklardan olma.” O bey dedi: “Ya Ali, sözünü açıkla.” Hazret-i Ali buyurdu ki: “Cömertler ve yardım edenler ona derler ki duada ve ricada mümin kardeşlerini kendi nefesine ve ehl-i beytine tercih edip önce onlar için [57b] dua etsin. İkinci olarak kendileri için dua etsin. *Behîl* ona derler ki önceden kendi için ikinci müminler için dua etsin. Alçak ona derler ki özellikle duası ve riası ve himmeti kendine olsun.” deyince Bey Hazret-i Ali’nin ayağını öpüp gitti. Muâviye ile İbn-i Zübeyr de Hazret-i Ali’nin ilim ve ferasetine hayran kaldılar. Şeyh Nazım İshak Cemâlî hazretleri bu Kasîde’nin sonunda dua ve rica ettiği kimselere cömertlerden ve yardım edenlerden demekle sanki bu vasiyete işaret etmiş oldu. Gerçekte cömert ve yardım ehli şu kimselerdir ki duada ve ricada müminleri kendi canı üzerine tercih etsin.

Bu kasîde-i şerif şerhi tamamlandı

Kitabın sahibi l-müstetâab

Sene 1229

4. YÖNTEM

Bu çalışmamızın amacı “Kasîde-i muhrika’ üzerine yazılmış önemli şerhlerden biri olan ŞÂRİHÎ Cemâleddîn el-Karamânî’nin kaleme aldığı şerhi Kasîde-i muhrika isimli eserin nüshalarını tespit edip bu nüshalar üzerinden gerekli olan çalışmayı yapmak ve söz konusu eseri ilim dünyasına kazandırmaktır.

Bu şerhin Türkiye’deki yazma eser kütüphanelerinde birçok nüshasının bulunması adı geçen eserin Kasîde-i muhrika üzerine çalışanlar tarafından çokça istimal edilip okunduğunu ve eserin önemini ortaya koymaktadır. Böyle önemli bir eser hakkında daha önce herhangi bir çalışmanın yapılmaması, bizi böyle bir çalışma yapmaya sevk etmiştir.

Öncelikle müellif, şârih ve eser hakkında ansiklopedik eserler taranarak malumat toplanmıştır. Kasîde-i muhrika , müellifi, hayatı, eserleri ve akabinde şârihin hayatı, eserleri, tahsili ve ilmi şahsiyeti ile alakalı bilgiler gerekli biyografik ve bibliyografik eserler taranarak oluşturulmuştur. Tahkik için gerekli yazma eser kütüphane katalogları taranarak eserin yazma nüshaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Daha sonra tespit edilen nüshalar, tavsif edilerek arasından üç nüsha seçilmiştir. Ancak bunlar arasından müellif nüshası tespit edilemediğinden, tarih bakımından en eski nüsha olanesas alınmıştır. Bununla birlikte tahkikte takip edilen metot anlatılmış, şerh üzerinde umumî bir değerlendirme yapılmış ve eserin transkripsiyon ve dil içi çeviri metni yapılmıştır..Eserde geçen ayet, hadis, şiir, kitap ve şahıslar hakkında ilgili kaynaklara başvurularak dipnotlarda özet bilgiler sunulmuş ve ilgili eserin cilt ve sayfa numaraları verilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1 Sonuç

Kasîde-i Muhrika Şerhi edebi bir amaçtan ziyade halka nasihat vermek amacıyla kaleme alınmıştır. Eserde sürekli olarak işlenen iyi ve kötü çatışması ve ne kadar günahkar olursa olsun kötü karakterin tövbe ederek cennete girmesi, halka ne kadar günahkar olursanız olun tövbe edin mesajı vermektedir ki eser de bu amaca hizmet etmek esasıyla kâleme alınmıştır. Bunun yanında eserde ehl-i beyt sevgi besleyen ve saygı duyan kişilerin aldıkları mükafatlarla da anlatılarak halka ehl-i beyt sevgisini aşlamak hedeflenmiştir.

5.2 Öneriler

Şerhi Kasîde-i Muhrika adlı eser şerh yazma geleneğinin bir ürünüdür. Bu çalışmada eserin transkripli metni ile muhtevasının belirlenmesine, dil içi çeviri ile de metnin geniş bir okuyucu kitlesinin tarafından anlaşılması amaçlanmıştır. Ayrıca bu çalışma, eserin şerh geleneğine katkısı ve yerinin incelenmesini konu eden yeni çalışmalara katkı sağlayacaktır. Yapılan bu tez, şerh geleneği ve dolayısıyla Osmanlı edebiyat, kültürüne hakkında araştırma yapmak isteyenlerin ilgisine sunulabilir.

6. KAYNAKLAR

Akbayar, N. Kahraman. S.A. (hızl.) (1996). Mehmed Süreyyâ, Sicill-i Osmânî. C. 2. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

Bursalı Mehmed, T. (1972). Osmânî Müellifleri. C. 1. İstanbul: Meral Yay.

Daıdemir, M., (2007) "XIV. Yüzyıla ait Türkçe Manzum bir kâtibî şerhi, Keşfü'l Meânî", Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, (35),

Kandemir, Y., (1998) "İbni Ömer", DİA, C.1, İstanbul, s. 126-128.

Karamani, İ.C. (1229) Şerh-i Kasîde-i Muhrika. İstanbul : Atatürk kitaplığı

Koca, F.,(2005) "Mollâ Husrev", DİA, C.30, İstanbul, s. 252-253.

Kortatame, T, (2004) Eski Türk Edebiyatı, Makaleler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay, Ankara .

Öngören, R. (2001). "Karamanî, Cemâleddîn ŞÂRİHÎ". İslâm Ansiklopedisi. C. 24. İstanbul: TDV Yay.

Öztürk, A. (2011). Beydâvî Tefsîri. İstanbul: Kahraman Yay.

Sevgi, A. (1988). "Kırk Hadis Tercümesi". İslâmî Kültür Sanat ve Edebiyat III: 25-27.

Tan, M. (2007). Taşköprülüzâde, Osmânî Bilginleri. İstanbul: İz Yay.

Alperen, B. COŞKUN, Molla Hüsrev'in Şerh-i Kaside-i Murika'sı (İnceleme-Tenkitli Metin), Erzurum, 2019, s.11.

Toprak, Mehmet: S (2006). "Cemâlî bin Mehmed El-Karamanî: Hayatı ve Eserleri". Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi XXIV: 127- 160.

Ahmet, Ali: K. (2009) Mollâ Hüsrev'in Velâ Hakkındaki Görüşleri ve Bu Konuda Osmânî Âlimleri Arasında Yapılan Tartışmalar (Velâ Rîsâleleri Çerçevesinde) (Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lîsâns Tezi,), 3.

Mesut, k. (2015) "Osmânî İlim Geleneğinde Şerh ve Hâşiye Yazıcılığı-Ahmed el-Karamânî'nin Tefsiri/Zemahşerî Şerhi Örneği-", Marife,Yaz 15/1, (14).

Donuk, S. (2016) "Cemâleddîn ŞÂRİHÎ El Karamânî'nin Kasîdeleri", Osmânî Mirası Araştırmaları Dergisi, C. 3, (6).

Ferhat, K. (2020) "Mollâ Hüsrev" TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 30, Ankara, s. 252-254.

Reşat, Ö.(2001) “Karamânî, Cemâleddîn ŞÂRİHÎ”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul, s. 448-449.

Sedat, Ş. (2010) “Şerh”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 38, İstanbul, s. 565-568.

Konar, M. (2007). *Farsça- Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları

Uzun, A. (2020). *Nisârü'l Mülk Lütfullah Halîmî Farsça-Türkçe Sözlük*. Ankar, Pegem Akademi

Düzgün, O. (2020). *Türkçe Arapça / Arapça Türkçe Karşılıklar Kılavuzu*. Ankara: TDK

Kubbealtı Lugatı. “arama”. <http://lugatim.com/>

Osmanlıca İmla Kılavuzu “arama” . <https://imlakilavuzu.hayrat.dev>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/karamani-cemaleddin-ishak>.

<https://islamansiklopedisi.org.tr/molla-husrev>.

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/Cemâlî-seyh-cemaleddin-İshak-efendi>

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/husrev-seyhulislam-Mollâ-husrev>

7. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : ZABIULLAH KARIMI

Doğum Yeri ve Tarihi :

Elektronik posta :

İletişim Adresi :

ORCID Numarası : 0000-0002-8085-8116

Öğrenim Durumu

2014 – 2017 Lîsâns: Cevizcan Üniversitesi – Türk Dili ve Edebiyatı

2019 – 2022 Yüksek Lîsâns: İstanbul Arel Üniversitesi – Türk Dili ve Edebiyatı